

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ



Περίοδος Β'
Τεύχος 664
Παρασκευή
3 Ιουλίου 1998
Δρχ. 500



ΚΩΣΤΗΣ ΜΟΣΚΟΥΦ

Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΦΑΣΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

• Η διαφθορά στην Αστυνομία

Τζόναθαν Κόου

Το σπίτι του ύπνου

μετάφραση: Τρισεύγενη Παπαϊωάννου

επίμετρο: Δημήτρης Τζιόβας



Ο Κόου μέσα από το φετιχισμό του ματιού και την απολαυστική ανατομία της εικονικής πραγματικότητας των ονείρων και της ζωής μας, πετυχαίνει μια ισορροπημένη σύνθεση ανάμεσα στο φυσικό και το επιτηδευμένο, το πειστικό και το απίθανο, το ρεαλιστικό και το μεταμυθοπλαστικό, το πολιτικό και το ανθρώπινο. Με τα μυθιστορήματά του δείχνει ότι ξέρει να αφουγκράζεται το σφυγμό της εποχής και της κοινωνίας του, ελέγχοντας την αγανάκτησή του και απελευθερώνοντας το χιούμορ του.

εκδόσεις

ΟΜΗΡΟΥ 32, ΤΗΛ. 36 43 382, FAX 36 36 501 • e-mail: polis@ath.forthnet.gr

Νίκη Αναστασία

Αυτή η αργή μέρα προχωρούσε

μυθιστόρημα

Μετά από εικοσιπέντε χρόνια, η κυρία Αμαλία Μιχάλογλου που ζει αποτραβηγμένη στο σπίτι της, καλείται να απολογηθεί γι' αυτήν της την επιλογή. Το μυθιστόρημα μέσα από μίαν πολυπρόσωπη αφήγηση παρακολουθεί μια μέρα από τη ζωή της οικογένειας Μιχάλογλου στην Ξάνθη στις αρχές του 1950 και κάνει ταυτοχρόνως μίαν αναδρομή στην πόλη και την ιστορία της.

ΠΟΛΙΣ



Περίοδος Β' · Έτος 25ο · Τεύχος 664
Παρασκευή 3 Ιουλίου 1998 · Δρχ. 500
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοκάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www3.enet.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασιού 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη., Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.

Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοκάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,
για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του Βιβλίου - Α Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

**ΣΕΛ. 10 ΘΑ ΑΝΟΙΞΕΙ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ;** Η αγορά της Τράπεζας Κρήτης, ο τραπεζικός
όμιλος Λάτση και η εθνική οικονομία - του **Κ. Τσαλόγλου**

ΣΕΛ. 17 Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΦΑΣΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Ποιος είναι ο
νεοφασιστικές οργανώσεις που δρουν στην Ελλάδα; Ποιος ο
ιδεολογικός τους λόγος και ποια τα έντυπά τους; Τι κηρύσσει ο
Περίανδρος; Τι ζητάει ο Στόχος; Και γιατί ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών και
πάσης Ελλάδος πήγαινε στα συνέδρια που οργάνωνε η εφημερίδα του
Καψάλη; Γιατί οι μπάτσοι πουλάνε τη νιτροτολουόλη; Και τι σχέση έχει ο
νεοφασισμός με ένα συνέδριο για τη βλάχικη γλώσσα. Στη μεγάλη
έρευνα του Αντί συνεργάζονται οι: **Μανώλης Βασιλάκης, Λεωνίδας
Βαλασόπουλος, Στρατής Μπουρνάζος, Δημήτρης Γ. Χριστόπουλος**

**ΣΕΛ. 25 ΟΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΟΙ, ΟΙ ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ
ΚΕΡΔΗ** Θα γίνουμε όλοι απασχολήσιμοι; - του **Δημ. Καϊση**

ΣΕΛ. 26 ΟΛΟΙ ΧΤΥΠΟΥΝ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΟ... αλλά αυτός αντέχει - του
Τάσου Παππά

ΣΕΛ. 27 ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ Στη σκιά του Μουντιάλ: Ποδόσφαιρο και πόλεμος - του
Ryszard Kapuscinski Εξοπλισμοί: Ο επικοινωνιακός πόλεμος - του
Γιώργου Τερζή Μέση Ανατολή: Αναζητώντας την ειρήνη - του **Σωτήρη
Ντάλη** Μποτσουάνα: Το οικονομικό θαύμα - του **Αστέρη Χουλιάρη**
Βιάγκρα: Μύθοι, υστερία, συμφέροντα - της **Έλενας Πολυχρονιάδου**

ΣΕΛ. 44 ΚΩΣΤΗΣ ΜΟΣΚΩΦ Αστός, αριστερός, μεταφυσικός. Και ένα
κείμενο για τον Καβάφη του **Σπ. Παπασπηλιόπουλου**

ΣΕΛ. 50 ΟΙ ΕΚΔΟΤΙΚΟΙ ΟΙΚΟΙ την περίοδο 1900-1940 - του **Γιάννη
Παπακώστα**

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Η διαφθορά στην Αστυνομία, σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλιδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΟΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΑΙ

Κώστας Κουφογιώργος, σελ. 12

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 40

ΒΙΒΛΙΟ

Κριτική, σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Χρήστος Ξανθάκης, σελ. 66

• **Εξώφυλλο:**

Δημήτρης Γκέκας

Η ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΣΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

ΕΙΝΑΙ ΠΙΘΑΝΟΝ, οι άνδρες της Αστυνομίας να έχουν σαγηνευθεί από τις ιστορίες αμερικανικών σήριαλ όπου εμφανίζονται συχνά μπάτσοι των αστυνομικών τμημάτων της Νέας Υόρκης –κυρίως– να παίζουν πρωταγωνιστικούς ρόλους σε υποθέσεις «προστασίας», διακίνησης ναρκωτικών και άλλων «κοινοφελών» έργων. Αλλά περισσότερο πραγματικό μοιάζει ότι εικόνα παρόμοια εμφανίζει η κατάσταση στην ΕΛ.ΑΣ. Αν ο εισαγγελέας κ. Γεράκης καταφέρει να ξεμπλέξει αυτό το απίθανο κουβάρι θα φανεί στο τέλος της εισαγγελικής έρευνας.

Η ΕΡΕΥΝΑ που άρχισαν οι εισαγγελικές αρχές ήταν επιβαλλόμενη αλλά όχι και υποχρεωτικά αναμενόμενη. Όλοι έχουμε κακές εμπειρίες από τη συμπεριφορά των αστυνομικών. Και αυτό δεν έχει σχέση με κατάλοιπα της μνήμης από τη μετεμφυλιακή περίοδο. Συνέχεια βλέπουν το φως της δημοσιότητας ιστορίες διαφθοράς ή υπέρβασης εξουσίας από όργανα της αστυνομίας. Λίγες –και γι' αυτό αξιομνημόνευτες– οι περιπτώσεις αστυνομικών που σέβονται το ρόλο τους, δηλαδή σέβονται τους νόμους και τους πολίτες.

Η ΔΡΑΣΗ των αστυνομικών αρχών επεκτείνεται σε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής, στην καθημερινότητα. Θα έπρεπε λοιπόν – και θα ήταν αναμενόμενο – οι φύλακες της έννομης τάξης και να επαγρυπνούν και να αποτελούν υπόδειγμα συμπεριφοράς δημοσίου υπαλλήλου. Αντ' αυτού γνωρίζουμε – και τώρα καταγγέλλθηκαν – περιπτώσεις χρηματισμού, εκβιασμών, πατρωνείας, εμπορίου όπλων, ναρκωτικών και πάει λέγοντας... Εάν δεν υπάκουαν στο νόμο της «συναδελφικής αλληλεγγύης», τα υπηρεσιακά και πειθαρχικά συμβούλια, πολλές από τις υποθέσεις αστυνομικών-παρabaτών του νόμου, αντί της θέσεως «εις αρχείον» θα είχαν πάρει άλλο δρόμο: στην περίπτωση αυτή και οι αρμόζουσες ποινές θα είχαν επιβληθεί στους παραβάτες του νόμου και το σώμα της Αστυνομίας δεν θα εβάλλετο, όπως σήμερα συμβαίνει.

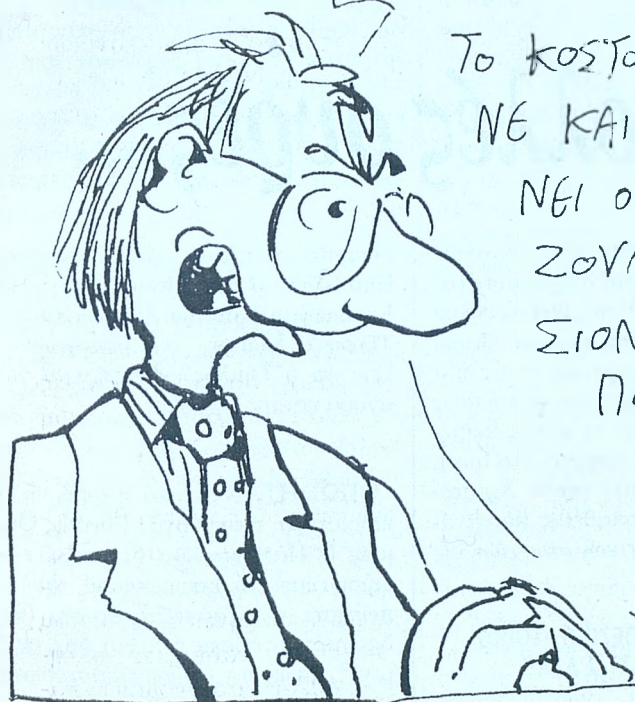
ΑΛΛΑ θα έπρεπε να είχαν παγιωθεί άλλα, διαφορετικά ήθη στην ΕΛ.ΑΣ., αφού μέλημα της ηγεσίας της θα ήταν η σωστή επιλογή και εκπαίδευση για τους αστυνομικούς όλων των βαθμίδων. Αλλά το κύριο σκεπτικό στην εκπαίδευση και διαπαιδαγώγηση των αστυνομικών οργάνων είναι όσα εκπορεύονται από την «ιδεολογία των Ράμπο». Και κάποτε εμφανίζονται πολιτικοί αρχηγοί – όπως λ.χ. ο Κ. Μητσοτάκης – που εκστομίζουν παραινέσεις προς τα όργανα της τάξης του τύπου: «Το κράτος είστε εσείς». Δεν θέλουν και πολύ να εγκολπωθούν αυτά τα κηρύγματα οι νέοι που υπηρετούν στην Αστυνομία.

ΤΩΡΑ την υπόθεση έχει πάρει στα χέρια του δικαστικός λειτουργός που διαθέτει «καλή εξωθεν μαρτυρία». Να ελπίσουμε ότι θα μπορέσει να τη φέρει εις πέρας; Θα προχωρήσει η έρευνα – αυτή τη φορά με πρωτοβουλία του υπουργού Δημόσιας Τάξης κ. Γιώργου Ρωμαίου – και σε ένα πεδίο που φανερώθηκε πρόσφατα, μετά τις άγριες επιθέσεις των Χρυσανγιδών; Θα διερευνηθεί, δηλαδή, κατά πόσον η εν πολλοίς αμαρτία περιπεσούσα Ελληνική Αστυνομία έχει πιθανές διασυνδέσεις που αναβιώνουν το παρακράτος της δεκαετίας του '60;

ΥΓ. Φαντάζει τουλάχιστον ειρωνεία να ζητεί ο κ. Εν. Γιαννόπουλος «δεοντολογία» και ευπρέπεια «στη συμπεριφορά των εισαγγελικών αρχών»! Εκεί έχουμε φτάσει;

αντί

ΛΟΓΙΚΗ & ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ



ΔΟΥΛΕΥΟΥΝ ΚΑΙ ΘΕΛΟΥΝ
ΚΑΙ ΝΑ ΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΑΝΕΒΑΖΟΥΝ
ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΠΑ-
ΝΕ ΚΑΙ ΤΑ ΖΟΔΕΥΟΥΝ ΚΑΙ ΑΝΕΒΑΙ-
ΝΕΙ Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ-
ΖΟΥΝ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΑ ΑΙΡΚΟΝΤΙ-
ΣΙΟΝ ΚΑΙ ΖΕΠΑΤΟΥΝ ΤΟ ΕΜ-
ΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΑΙ
ΜΕΤΑ ΤΑ ΑΝΑΒΟΥΝ
ΚΙΟΛΑΣ ΟΛΟΙ
ΜΑΖΙ...

... ΚΑΙ ΠΕΦΤΕΙ ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ
ΚΑΙ ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΠΟΥ ΒΓΗΚΑ ΚΙ ΕΓΩ
ΣΤΟ ΓΥΑΛΙ ΕΧΕΙ ΜΠΛΑΚ-ΑΟΥΤ
ΤΟ ΚΕΡΑΤΟ ΜΟΝ!!!



Δ **ΠΟΛΙΤΙΚΟ** Δεκαπενθήμερο

Καύσωνας με πολλές ουρές ...

Η ΗΤΤΟΠΑΘΕΙΑ κάνει κακό. Πρέπει, συνεπώς, να πάψουμε να είμεθα ηττοπαθείς, αν θέλουμε να επιλύσουμε τα προβλήματά μας... Το είπε ο Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Χριστόδουλος, την περασμένη Τρίτη, στις Τζίτζιφιές, στον εκεί εορτάζοντα ι. ναό των Αγίων Αποστόλων. Και λίγο αργότερα, «τη προεσβεία των ενδόξων Αποστόλων, και Μαρτύρων, και πάντων των Αγίων», κ.λπ.), η Αθήνα έζησε το χάος! Δεν ήταν μόνο οι 36 βαθμοί του θερμομέτρου, ήταν και η διακοπή παροχής ρεύματος (μια ολόκληρη πόλη χωρίς φωτεινούς σηματοδότες, χωρίς τρόλλεϋ, χωρίς κλιματισμό στα κτίρια, με ολόκληρες περιοχές, τη νύχτα, στο σκοτάδι), με τη ΔΕΗ να δηλώνει ότι υπάρχουν και χειρότερα και ότι, αν και το απεύχεται, δεν μπορεί να αποκλείσει την περίπτωση ενός γενικού ή μερικού μπλακ-άουτ!

ΚΑΘΕ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ τα ίδια. Κάθε φορά που ανεβαίνει το θερμόμετρο (για αυτό το Σαββατοκύριακο η πρόβλεψη φτάνει τους... 42 βαθμούς) διαπιστώνουμε -έκπληκτοι!- ότι η παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος γίνεται στο βορρά, ενώ η κύρια κατανάλωση γίνεται στο... νότο, άρα απαιτείται μεταφορά της ενέργειας, αλλά το δίχτυο της ΔΕΗ «πάσχει» (όταν υπερφορτώνεται κλατάρει...), συνεπώς χρειάζεται «σύνεση» -να μη χρησιμοποιούμε, λόγω χάρη, τα κλιματιστικά μηχανήματα όταν

ανεβαίνει η θερμοκρασία, ούτε τους ανεμιστήρες, ούτε τους ανεμιστήρες, ούτε λαμπτήρες πολλών βατ... Ποιος θα μας σώσει από μια ευδαίμονα ΔΕΗ, η οποία θεωρεί ως το φυσικότερο των πραγμάτων τις διακοπές ρεύματος, αλλά δεν κάνει απολύτως τίποτε για να διορθώσει τα κακώς κείμενα; Και «ωσειί» να μην έφταναν όλα αυτά, έχουμε και τις νουθεσίες του κ. Χριστόδουλου περί... μη ηττοπαθείας και ανάγκης «εκτροφής των θετικών στοιχείων της φυλής»!

ΟΤΑΝ ΑΛΛΑΖΕΙ ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ «ΤΟΠΙΟ» ΠΟΛΛΑ ΑΛΛΑΖΟΥΝ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΔΕΚΟ...

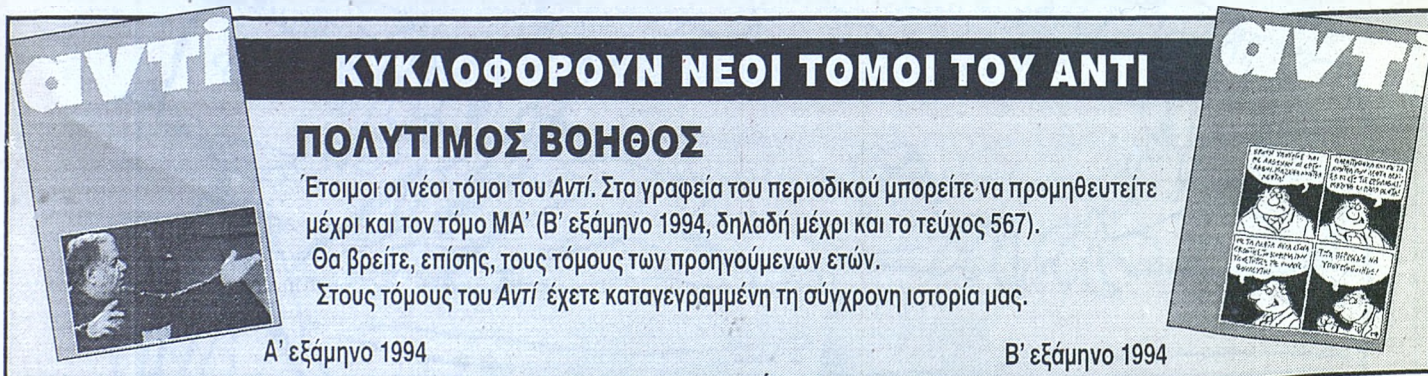
ΓΙΑ ΟΡΙΣΜΕΝΟΥΣ (κυβερνητικούς, αλλά και χρηματιστηριακούς και τραπεζικούς) κύκλους, η «είδηση» του Δεκαπενθημέρου ήταν η αγορά από την «αυτοκρατορία Λάτση» (διάβαζε από τον Σπύρο Λάτση, αγγλοσπουδαγμένο πρωτότοκο γιο του Γιάννη Λάτση, μόνιμο κάτοικο Γενεύης, καθηγητή του Χάρβαρντ) της Τράπεζας Κρήτης, έναντι ποσού 93 δισ. δραχμών. Η προσφορά του Ομίλου Λάτση είχε την έννοια βόμβας, αφού οι άλλες προσφορές, της Τράπεζας Εργασίας ή της Τράπεζας Πειραιώς (μαζί με την Τράπεζα Μακεδονίας-Θράκης) κυμαίνονταν μεταξύ 48,1 δισ. και 52,37 δισ.

ΣΤΟΝ Όμιλο Λάτση (με την επωνυμία European Financial Group) έχουν ήδη

ενταχθεί τέσσερις άλλες τράπεζες -η Eurobank με την Interbank, η Crédit Lyonnais, η Τράπεζα Αθηνών και τώρα η Τράπεζα Κρήτης- ενώ υπάρχουν ενδείξεις ότι ο Όμιλος ενδιαφέρεται για την αγορά και της Ιονικής.

ΟΠΩΣ ΉΤΑΝ φυσικό, η κυβέρνηση και, ειδικότερα, ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Γ. Παπαντωνίου, δεν παρέλειψε να ερμηνεύσει το εντυπωσιακό τίμημα της πώλησης της Τράπεζας Κρήτης (93 δισ. δραχμές, με δόσεις ή 70 δισ. δρχ. σε σημερινές τιμές) ως «ψήφο εμπιστοσύνης της αγοράς στην κυβερνητική πολιτική», ενώ, άλλες πληροφορίες φέρουν τον κ. Παπαντωνίου έτοιμο να αντιμετωπίσει, από θέσεως ισχύος, όλους τους εσωκομματικούς αντιπάλους του. «Έχουμε δικαιωθεί», διακηρύσσει, «η σκληρή πολιτική μας έναντι των συντεχνιών αποδεικνύεται ορθή». Αλλά και ο πρωθυπουργός, από τη Φρανκφούρτη, όπου βρέθηκε για τα εγκαίνια της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, δεν παρέλειψε να συσχετίσει το μεγάλο ενδιαφέρον για την αγορά της Τράπεζας Κρήτης «με την εμπιστοσύνη του τραπεζικού κεφαλαίου για την όλη πορεία της ελληνικής οικονομίας».

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ πληροφορίες φέρουν τον πρωθυπουργό Κ. Σημίτη να επαναλαμβάνει



αντί

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΝΕΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ

ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ ΒΟΗΘΟΣ

Έτοιμοι οι νέοι τόμοι του Αντί. Στα γραφεία του περιοδικού μπορείτε να προμηθευτείτε μέχρι και τον τόμο ΜΑ' (Β' εξάμηνο 1994, δηλαδή μέχρι και το τεύχος 567).
Θα βρείτε, επίσης, τους τόμους των προηγούμενων ετών.
Στους τόμους του Αντί έχετε καταγεγραμμένη τη σύγχρονη ιστορία μας.

Α' εξάμηνο 1994

Β' εξάμηνο 1994

νει, πρώτον, ότι δεν είναι στις προθέσεις του «ο οποιοσδήποτε ανασχηματισμός» και, δεύτερο, να επιταχύνει τις διαδικασίες για τη μετατροπή όλων (ή σχεδόν όλων) των ΔΕΚΟ σε ανώνυμες εταιρείες κατά την Καθημερινή, μάλιστα, στην «εντατική για εξιγίανση» θα βρεθούν σύντομα ακόμα και οργανισμοί, όπως η ΔΕΗ, η ΕΡΤ, ο ΟΛΠ, οι κεντρικές αγορές Αθηνών και Θεσσαλονίκης, κ.ά.

ΠΟΤΕ ΘΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΘΟΥΝ (ΑΝ ΘΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΘΟΥΝ ΟΙ ΠΥΡΑΥΛΟΙ S-300 ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ;

Η ΖΩΗ, όμως, προχωρεί πέρα από αγορές Τραπεζών ή την απειλή περί επερχομένου καύσωνος... Και ένα άλλο θέμα, του Δεκαπενθημέρου που επισκοπούμε, ήταν η επίσκεψη του προέδρου της Δημοκρατίας στην Κύπρο. Κατά κοινή παραδοχή, ο κ. Κωστής Στεφανόπουλος κινήθηκε σε εξαιρετικά νηφάλιους τόνους. Η συναισθηματική φόρτιση μπορεί να μην έλειψε. (Κάποια στιγμή είπε: «Η Κύπρος δεν είναι πιο κοντά στις τουρκικές ακτές, γιατί η Ελλάδα είναι εδώ, γιατί η Κύπρος είναι Ελλάδα»). Όμως, καθ' όλη την παραμονή του στο νησί, προσπάθησε να στείλει μερικά απλά μηνύματα: Πρώτο, ένα μήνυμα φιλίας στο σύννοικο τουρκοκυπριακό στοιχείο. Δεύτερο, έναν λόγο παραινετικό στην ίδια την Άγκυρα: Δεν κερδίζετε τίποτα όσο διατηρείτε το διαχωριστικό τείχος του αίσχους στην Κύπρο, όσο, με τις πράξεις σας, παραμένετε εκτός Ευρώπης... Τρίτο μήνυμα: Ελλάδα και Κύπρος ταυτίζονται στον αγώνα για την ειρήνη, την ελευθερία, την αξιοπρέπεια, την αποκατάσταση της διεθνούς νομιμότητας... Φυσικά, δεν παρέλειψε να στείλει και ένα τέταρτο μήνυμα, απευθυνόμενο σε ένιους συμμάχους ή εταίρους μας: Καταπίνετε την κάμηλον, υιοθετείτε, ενίοτε, τα επιχειρήματα της αδικούσας Τουρκίας, καμώνεστε ότι δεν ξέρετε πόσο κράτησε – πόσο κρατεί – η τουρκική εισβολή και κατοχή, αλλά «ανησυχείτε» για τους πυραύλους S-300...

ΚΑΠΟΙΟΙ, ενδεχομένως, θα πουν: Μάταιος κόπος, οι Τούρκοι δεν χαμπαρίζουν ούτε από μηνύματα φιλίας ούτε από λόγους ακαταμάχητης λογικής! Όμως, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, ως υπεύθυνος Πρώτος Πολίτης της χώρας (και ως έγραψαν οι Άγγλοι ότι το αξίωμά του είναι «largely ceremonial»), είπε αυτά που έπρεπε να πει, πηγαίνοντας στην τιμή και την υπόληψή του. Τώρα η Άγκυρα διαμαρτύρεται διότι ο

ΟΗΕ ανανέωσε τη θητεία της ειρηνευτικής δύναμης UNFICYP και διότι στο σχετικό ψήφισμά του υπογραμμίζει ότι «η λύση του Κυπριακού δέον να βασίζεται σε ένα κράτος της Κύπρου, με μια κυριαρχία, μια διεθνή προσωπικότητα και μια ιθαγένεια».

Όσο για τους πυραύλους S - 300, ο μεν ΟΗΕ ανησυχεί «για

την εισαγωγή υπερσύγχρονων οπλικών συστημάτων στο νησί» (χωρίς να εξειδικεύει τα συστήματα αυτά...), η κυβέρνηση Κλίβτον συσχετίζει την παροχή οικονομικής βοήθειας στην Κύπρο (ύψους... 15 εκατομμυρίων δολλαρίων!) με τη μη εγκατάσταση των πυραύλων, ο υφυπουργός Εξωτερικών Γιάννος Κρανιδιώτης βεβαιώνει ότι οι S-300 δεν θα εγκατασταθούν πριν από τον ερχόμενο Νοέμβριο, ενώ ο υπαρχηγός των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων, στρατηγός Τσεβέκ Μπιρ, πιστεύει ότι, τελικά, οι S-300 δεν θα έλθουν στην Κύπρο!

ΠΕΡΙ «ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ» Ή «ΜΕΓΑΛΗΣ ΚΑΙ ΚΥΒΕΡΝΩΣΑΣ ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑΣ» ...

ΚΑΙ ΕΝΩ οι εργασίες της Ολομέλειας της Βουλής έληξαν την περασμένη εβδομάδα (με τους «αντάρτες» του ΠΑΣΟΚ να ετοιμάζονται και για τα θερινά τμήματα – θ' αρχίσουν στις 14 Ιουλίου...), το πρωθυπουργικό περιβάλλον θέτει θέμα ανασύνθεσης του πολιτικού σκηνικού, με παράλληλη διαμόρφωση νέου συνασπισμού εξουσίας, στην οποία θα μπορούσαν να ενταχθούν, πέραν του κυβερνώντος κόμματος, και δυνάμεις της Αριστεράς.

Αυτά τουλάχιστον προκύπτουν (προέκβυσαν) από τις παρεμβάσεις του γραμματέα του ΠΑΣΟΚ Κ. Σκανδαλίδη, του υφυπουργού παρά τω πρωθυπουργώ Γ. Πασχαλίδη και του συμβούλου του πρωθυπουργού στα θέματα Τύπου Γ. Πανταγιά, στην εκδήλωση που οργάνωσαν ο «Όμιλος Προβληματισμού για τον Εκδημοκρατισμό της Κοινωνίας», η «Πολιτεία» και το «Δίκτυο για την Κεντροαριστερά».

Φυσικά, αποχρώσεις στις παρεμβάσεις των τριών, υπήρξαν. Ωστόσο, ένα κοινό σημείο αναφοράς ήταν η αντίληψη ότι ο εκσυγχρονισμός είναι συνυφασμένος με την ανασύνθεση του πολιτικού σκηνικού και



την ανανέωση του πολιτικού προσωπικού. Κατά τον υφυπουργό Γ. Πασχαλίδη, «το κομματικό σύστημα της μεταπολίτευσης έχει αγγίξει τα όριά του», κατά τον Κ. Σκανδαλίδη «η ανασύνθεση απαιτεί βαθιά κοινωνική και πολιτική διεργασία» (και όχι «απλώς πολιτική διαπραγμάτευση κατανομής εξουσιών»), ενώ, κατά τον Γ. Πενταγιά, προοδευτικοί δεν είναι καθόλου αυτοί που φοβούνται τη ρήξη με κάθε λογής κατεστημένο, «ακόμα και τον δικό τους, τον δικό μας κατεστημένο»!

ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ οι επεξεργασίες αυτές; Αν δεχθούμε τον τίτλο της Ελευθεροτυπίας: «Ελα να τα βρούμε – Νέα πρόσκληση από το ΠΑΣΟΚ στον ΣΥΝ», το μόνο που απομένει είναι ο Συνασπισμός ν' ανταποκριθεί στην πρόσκληση του ΠΑΣΟΚ. Το πρόβλημα, όμως, δεν φαίνεται τόσο απλό: Ο όποιος διάλογος – δήλωσε ο Νίκος Μπίστης, μέλος της γραμματείας του ΣΥΝ – δεν νοείται χωρίς αλλαγές στις εφαρμοζόμενες πολιτικές, γιατί όσο η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ επιμένει να θεωρεί μονόδρομο και ταμπού την ασκούμενη πολιτική της, τόσο εξανεμίζει, με δική της ευθύνη, το περιθώριο προγραμματικών συγκλίσεων ανάμεσα στις δυνάμεις του ευρύτερου χώρου. Και με άλλα λόγια: Στόχος του ΣΥΝ είναι η δημιουργία όρων για μια νέα πολιτική και κοινωνική πλειοψηφία που θα βγάλει τη χώρα από την κρίση και θα προωθήσει τον εκσυγχρονισμό σε δημοκρατική-αριστερή κατεύθυνση.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ «επί της οθόνης», ακριβέστερα στη σύνοδο της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής του ΣΥΝ, που συνέρχεται στις 11 και 12 Ιουλίου, με δύο, μέχρι στιγμής, σχέδια απόφασης, που θα συζητηθούν σήμερα Παρασκευή.

ΒΙΑ ΣΤΟ ΜΟΥΝΤΙΑΛ

Τα έκτροπα που σημειώθηκαν στην Τουλούζα από βρετανούς χούλιγκαν με τη μη αναμενόμενη νίκη της Ρουμανίας εναντίον της Μ. Βρετανίας, διαδέχτηκαν οι βίαιες επιθέσεις γερμανών χούλιγκαν στο Λανς. Η ισπανική Γερμανίας-Γιουγκοσλαβίας ήταν η αφορμή για να βγουν σιδερένιοι λοστοί και να βρεθεί σε κώμα ένας γάλλος αστυνομικός. Τα πορίσματα της γαλλικής αστυνομίας από τις μέχρι τώρα έρευνες καταλήγουν ότι οι επιθέσεις έγιναν από καλά οργανωμένες ομάδες που συνδέονται με νεοναζιστικά κυκλώματα. Πολύ περισσότερο που πριν και μετά τη διενέργεια του αγώνα, περίπου 450 σκίνχεντ παρήλασαν στους δρόμους της πόλης, χαιρετώντας ναζιστικά. Έξι από τους συλληφθέντες απελάθηκαν. Πολλοί από τους 96 χούλιγκαν που κρατούνται από τις γαλλικές αρχές είναι γνωστοί στη γερμανική αστυνομία ως νεοναζί εγκληματίες, οι οποίοι απειλούνται τώρα με διάβιου απαγόρευση εισόδου στη Γαλλία. Μπορεί ο γερμανός καγκελάριος Κολ να χαρακτήρισε εθνική ντροπή τη βία των γερμανών χούλιγκαν, όμως η FIFA δεν φαίνεται να έχει πειστεί γι' αυτό. Έτσι δεν επικύρωσε την ανεπίσημη πρόταση για απόσυρση της Γερμανίας από το Μουντιάλ.

E.K.

Η κατάσταση στο **Κοσσυφοπέδιο** γίνεται όλο και περισσότερο ανησυχητική. Ο **Μιλόσεβιτς**, αισθανόμενος τη συνεχή πτώση της δημοτικότητάς του και της ισχύος του στο εσωτερικό της Γιουγκοσλαβίας, θέλει να συνδυάσει την απώλεια της εξουσίας με μια δυναμική αναμέτρηση. Από την άλλη μεριά, οι Αμερικανοί –με συμμάχους τους Γερμανούς και τους Βρετανούς– εκβιάζουν την έξοδο προς τον παραλογισμό του πολέμου.

Το **Αντί** θα παρακολουθήσει από τις στήλες του τις εξελίξεις στην περιοχή. Είναι η «γειτονιά» μας.

«Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΣΤΡΟΥΧΤΟΥΡΑΣ»

2010 ή, βάλε κάτι, 2015 μ.Χ. Σε αίθουσα Β' Λυκείου, απροσδιορίστου τύπου, μπαίνει στη μέση της χρονιάς νέος καθηγητής για να διδάξει αυτό που όντως σπούδασε, νεοελληνική λογοτεχνία και, σε μεταπτυχιακό επίπεδο, συγκριτική φιλολογία. Αυτό υπήρξε μια θετική εξέλιξη, μολονότι ήδη διεθνώς ο «βιβλιοφιλόλογος» («ο μονομερής, δηλαδή, ο απαξιών την των μνημείων της τέχνης κ.τ.λ. μελέτην», κατά τον Σ.Α. Κουμανούδη) τείνει να εκλείψει προς όφελος μιας διακαλλιτεχνικής προσέγγισης παντοίων κειμένων. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Γ. Αρσένη που επιβλήθηκε το σωτήριο έτος 1998 όχι, δυστυχώς, αναίμακτα έχει ανατραπεί σε βασικά της σημεία. Άλλωστε στο μεταξύ απ' το υπουργείο Παιδείας πέρασαν επτά καινοτόμοι άνδρες και μια γυναίκα, και ο καθένας, αν και σε δύο περιπτώσεις ανήκαν στην ίδια κυβερνητική παράταξη, επέφερε ριζικές αλλαγές και πατούσε την προσωπική του σφραγίδα στο βουλοκέρι των κοινοτικών φερμάνων.

Ωστόσο, δύο χαρακτηριστικά της εκπαιδευτικής πολιτικής της τότε «σοσιαλιστικής» κυβέρνησης, άντεξαν στο χρόνο και, παρά τις στρεβλώσεις που υπέστησαν, έγιναν ακόμη ευκρινέστερα. Το εθνικό απολυτήριο αποδείχτηκε αποτελεσματικός φραγμός προς τη μαζικοποίηση της παιδείας. Αυτό οφειλόταν και σε άλλους λόγους και στο ότι οι γονείς που προέρχονταν από τις τάξεις των επιδοτούμενων ανέργων (το 40% του κοινωνικού συνόλου) δεν ήταν σε θέση να καταβάλουν τα διδάκτρα στις «προπαρασκευαστικές λέσχες» όπως ονομάζονταν ήδη τα φροντιστήρια, και υποχρεώθηκαν τα παιδιά τους να εγκαταλείψουν τα λύκεια. Άλλωστε πολλά από αυτά λειτουργούσαν με γενναιόδωρες χορηγίες απρόσωπων πολυεθνικών εταιρειών. Ήταν –θα είναι– λοιπόν επόμενο να μη θέλουν οι επώνυμοι διευθυντές και τα υψηλόβαθμα στελέχη να συναγελάζονται οι νεαροί βλαστοί τους με τα παιδιά των βαναύσων. Ένα δεύτερο σημείο της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης Αρσένη που αποδείχτηκε λίαν ανθεκτικό υπήρξε

η έμφαση στη διδασκαλία κειμένων της νεοελληνικής και ευρωπαϊκής γραμματείας με μεθόδους που επεξεργαζόταν η θεωρία της λογοτεχνίας, άλλο αν από δύο δεκαετίες, τουλάχιστον, είχε πάψει να έχει την αρχική της οριή. Πάντως, αυτό χρειάστηκε μακρά προεργασία, αν σκεφτούμε ότι ο Κώστας Μπαλάνσκας, από τους σχεδιαστές της μεταρρύθμισης, είχε ήδη προτείνει από το 1985 τη σύνταξη εγχειριδίου υπό τον τίτλο «σχολικός στρουκτουραλισμός».

Ένας, λοιπόν, νεαρός καθηγητής, για να ξαναπιάσουμε το νήμα της ...μελλοντολογικής μας αφήγησης, μπαίνει περί το 2015 μ.Χ. σε τάξη της Β' Λυκείου. Το πρώτο που ζητεί από τους επιλεγμένους μαθητές του είναι να ανοίξουν το βιβλίο τους και νασχίσουν τις σελίδες του κεφαλαίου «Η μη-κατανόηση της ποίησης».

Ασφαλώς οι αναγνώστες του παρόντος θα έχουν αντιληφθεί ότι μεταφέρω στο μέλλον συμβάντα που η όχι κακή ταινία του Πίτερ Γουίτσο *Dead poets society*, ο κύκλος των νεκρών ή χαμένων, κατά τον υποτιτισμό ποιητών, τοποθετεί σε αριστοκρατικό προπαρασκευαστικό σχολείο της Αμερικής το 1959, όταν –δηλαδή– κατά τον Άρη Μπερλή «η επαναστατική ορμή της Νέας Κριτικής έχασε πολύ από το δυναμισμό της προς το τέλος της δεκαετίας του 1950». Ο νεαρός καθηγητής του στην ταινία ονομάζεται Τζον Κίτινγκ, Αμερικανός, επίσης, και απόφοιτος του ίδιου σχολείου, σπούδασε και στο Λονδίνο προς το τέλος του μεσοπολέμου (κατά συμπερασμό το 1937), πράγμα που σημαίνει ότι γνώρισε από πρώτο χέρι τις αγγλικές καταβολές της New Criticism.

Αλλά προς τι όλ' αυτά; Και ποιο το επιμύθιο; Θα χρειαστεί να επανέλθουμε στο επόμενο σχόλιό μας. Η ανάδειξη των Νέων Ελληνικών (και των κειμένων λογοτεχνίας) ως κεντρικού μαθήματος στην παιδεία, είναι το μόνο θετικό σημείο του συγκεκριμένου και αγγχογόνου εκπαιδευτικού εκσυγχρονισμού μας. Χρειάζεται συνεπώς όλη την προσοχή και το χιούμορ μας.

Ανδρέας Μπελεζίνης



ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΜΠΛΟΚΑ ΕΝΟΨΕΙ 2004

Αστυνομικό μπλόκο σε κεντρικό δρόμο της πρωτεύουσας. Έμπειρο όργανο της τάξης προειδοποιεί τον μοτοσυκλετιστή: «Μην ανησυχείτε, το μπλόκο είναι εκπαιδευτικό». Δίνει τα χαρτιά του ο μοτοσυκλετιστής και αναμένει με υπομονή τον εκπαιδευόμενο να συμπληρώσει το υπηρεσιακό φύλλο, μέχρι που μια απορία του «ψάρακα» τον εντυπωσιάζει: «Δεν μου λες υπαστυνόμε, εδώ που γράφει αριθμό ταυτότητας, τι γράφω;». Συνέβη...

ΤΑ ΔΙΑΠΛΕΚΟΜΕΝΑ

Αν εξαιρέσει κανείς την υπενθύμιση από την *Ελευθεροτυπία* του «Ξυποτού σκανδάλου», όλος ο θόρυβος και ο κουρνιαχτός για τα διαπλεκόμενα, τον «Κοκκαλίνο» και τα παρόμοια κατέπεσαν ύστερα από λίγες ημέρες. Μην πείτε ότι το θέμα ξεπεράστηκε από άλλες επικαιρότητες ή ότι διαλευκάνθηκε η όλη υπόθεση. Το δεύτερο δεν συνέβη. Το πρώτο επίσης δεν ισχύει, αφού πριν ανακινηθεί δεν ήταν ούτε «επικαιρότητα» ούτε «είδηση»: ξεκίνησε μίαν ωραία πρωία παραμερίζοντας άλλα καυτά θέματα.

Τώρα, όλα τα διαπλεκόμενα έχουν περιέλθει στην εξέταση των όρων του μοιράσματος της πίτας, τοντέστιν της ψηφιακής και καλωδιακής τηλεόρασης.

Τώρα, ένα νέο αστερί έχει ανέλθει θεαματικά στο σκεπτικό – και το όνομα αυτού Λάτσης υιός.

Τα χαρτιά μοιράζονται και πάλι κάτω από το τραπέζι. Πρόσκαιρη, λοιπόν, σιωπή και ηρεμία. Το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων μεταξύ των «μετόχων» στα διαπλεκόμενα θα ξαναδώσει νέα πρωτοσέλιδα ή θα πλακώσει με άκρα του τάφου σιωπή την όλη ιστορία.

Θα πείτε: Ναι, αλλά υπάρχει και ο εισαγγελέας κ. Κολιοκώστας στη γωνία. Εμείς επαναλαμβάνουμε όλες τις αμφιβολίες μας για τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας. Η από το παρελθόν εμπειρία επιβεβαιώνει ότι δικαιούμεθα τουλάχιστον να αμφιβάλουμε!...

ΥΓ. Λίγο πριν το *Αντί* φύγει για το τυπογραφείο, ο υπουργός Τύπου κ. Ρέππας ανακοίνωσε το σχέδιο νόμου για την παροχή συνδρομητικών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών υπηρεσιών. Το σ/ν μιλάει για «ελεύθερη δραστηριοποίηση κάθε ενδιαφερόμενου φορέα στις νέες ρ/τ υπηρεσίες» και μάλλον λύνει, έστω και προσωρινά, τη διαμάχη μεταξύ Νονα/Τηλέτυπου και Κυριακού/Κόκκαλη, αφού κατά κάποιον τρόπο το πολιτικό πρόβλημα μετατίθεται στον ελεύθερο ανταγωνισμό. Η κυβέρνηση μάλιστα φαίνεται ότι αποτάσσεται απολύτως των ευθυνών της στη διαμόρφωση του νέου ψηφιακού/συνδρομητικού επικοινωνιακού τοπίου, αφού ρίχνει το μπαλάκι της έγκρισης των αδειών αποκλειστικά στο ΕΣΡ. Όσο για την ΕΡΤ, για την οποία προβλέπεται «ειδικός ρόλος», δίνοντάς της τη δυνατότητα να συμμετάσχει στο παιχνίδι της ψηφιακής με ίδρυση θυγατρικής, κανείς δεν μπορεί να βεβαιώσει αν θα ξεπεράσει την κρίση της και αν θα θελήσει ή θα μπορέσει να αποτελέσει σοβαρό παράγοντα ανταγωνισμού.

Σολωμώντεια για την κυβέρνηση η λύση. Και επειδή στην ουσία το πρόβλημα της συγκέντρωσης πολλών ΜΜΕ σε λίγα χέρια δεν τίθεται, δεν υπάρχει πλέον λόγος να συνεχιστεί ο πόλεμος των συγκροτημάτων. Οι επόμενες εχθροπραξίες, σε κάποια άλλη φάση, σε κάποιο άλλο μέτωπο όπου θα συγκρουσθούν συμφέροντα.

X.N.

ΚΑΥΣΩΝΑΣ, ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΣ, ΒΕΝΤΑΛΙΑ

Κανείς δεν αισθάνεται καλά στις ζέστες που σφίγγουν – αλλά, καταπώς φαίνεται, ούτε και η ΔΕΗ. Η υπερχρήση κλιματιστικών μηχανημάτων υπερφορτώνει το δίκτυο, κάνοντας ορατή την πιθανότητα μπλακ άουτ. Γι' αυτό και η ΔΕΗ προειδοποιεί: «Ελαττώστε τη χρήση κλιματιστικών». Αν οι καψεροί ιδιοκτήτες τους δεν συμμορφωθούν, θα ακολουθήσουν, λέει, πρόστιμα. Είναι πράγματι τραγικό. Να έχεις βάλει γραμμάτια, να έχεις χρεωθεί ως το λαιμό για να πάρεις το τελευταίο μοντέλο «φουτζίτσου» και καταμεσής του καύσωνα να τη βγάζεις με βεντάλια...

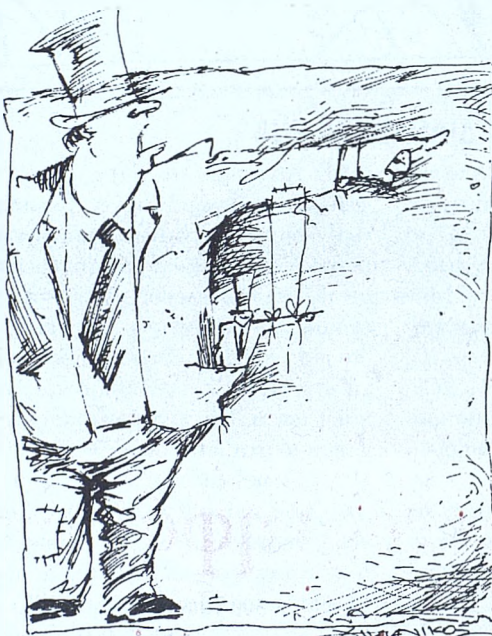
A.B.

Θα ανοίξει ο κύκλος της οικονομικής ανάπτυξης;

του Κώστα Τσαλόγλου

Κάθε άλλο παρά κεραυνός εν αιθρία μπορεί να χαρακτηριστεί το εξαιρετικά υψηλό τίμημα που πρόσφερε ο τραπεζικός όμιλος του κ. Λάτση για την αγορά της Τράπεζας Κρήτης. Το εντυπωσιακό θα ήταν η ανυπαρξία παρόμοιων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών από τον εγχώριο ιδιωτικό τραπεζικό τομέα. Γιατί θα σήμαινε ότι οι έλληνες τραπεζίτες, αντί να ξανοιχτούν στους κερδοφόρους ορίζοντες που διαμορφώνουν για τις επιχειρήσεις τους οι εσωτερικές και διεθνείς εξελίξεις στην εμπορία του χρήματος, θα στέκονταν αναποφάσιστοι μπροστά στο δίλημμα: να μεταναστεύσουν ή να υποκύψουν αμαχητί στον ανταγωνισμό. Όσον αφορά, άλλωστε, σε αυτό καθ' εαυτό το ύψος του ποσού εξαγοράς, το μέγεθός του δεν προσμετράται σε σχέση με την αρχική εκτίμηση του ενεργητικού της εν λόγω Τράπεζας, αλλά με τους επιχειρηματικούς σχεδιασμούς του αγοραστή. Και, αυτός ξέρει!

Θα επηρεάσει, ενδεχομένως, η χειρονομία της Ευρωπαϊκής Λαϊκής Τράπεζας τις ανακατατάξεις στο τραπεζικό σύστημα του τόπου, επειδή θα υποχρεώσει τους επισπεύδοντες ανταγωνιστές να εγκαταλείψουν τις δολιχοδρομίες για τη χαμηλότερη δυνατή τιμή στην εξαγορά μιας νέας αποκρατικοποιούμενης τράπεζας· προς όφελος του Δημοσίου φυσικά, αν είναι ο εισπράτων το τίμημα. Με την προϋπόθεση, βέβαια, ότι δεν θα επαναληφθούν όσα συνέβησαν και συνεχίζονται με την πώληση της Ιονικής. Αν συμβεί το αντίθετο· αν οι κομματικο-συνδικαλιστικές αντιδράσεις ξεσπάσουν και πάλι, τότε η πιθανότερη διάσωση του σκηνικού στο χώρο των τραπεζών θα είναι η συσπείρωση των ιδιωτικών καταστημάτων και η αναπόφευκτη κατάρρευση όσων τραπεζών απομείνουν στο κράτος, υπό το βάρος ενός ασύμφορου μηχανισμού λειτουργίας τους. Και να προστεθεί ότι η αποδυνάμωση του κρατικού τραπεζικού τομέα, εκτός από την απώλεια θέσεων εργασίας απασχολούμενων του, καμιά άλλη συνέπεια δεν θα έχει εις βάρος της εθνικής οικονομίας. Η ενοποιημένη, πλέον, ευρωπαϊκή τραπεζική αγορά ούτε περιθώρια μονοπωλιακών εκμεταλλεύσεων αφήνει ούτε στερεί την πολλαπλασιαζόμενη πελατεία, χάρη στην ηλεκτρονική δικτύωσή της, από το πλεονέκτημα του γειτονικού παραδοσιακού καταστήματος.



Θα είναι χρήσιμο, ωστόσο, να επισημανθεί εδώ η καθαρά βλαπτική των συμφερόντων των εργαζομένων, αλλά και της εθνικής οικονομίας στο σύνολό της, από τη θορυβώδη, με συνθηματολογίες ψηφοθηρικού λαϊκισμού, αντιδράσεις των μικρότερων πολιτικών κομμάτων για τις αποκρατικοποιήσεις. Αν θέλουν, αυτά τα κόμματα να εκτιμηθούν για τον αντιπολιτευτικό τους λόγο, ευρύτατο πεδίο παραγωγικής αντιπολίτευσης προσφέρει η ασκούμενη οικονομική πολιτική, το σκέλος «εκσυγχρονιστικών αποκρατικοποιήσεων» της οποίας είναι, και αυτό, θύμα των επιλογών της κυβερνητικής διαχείρισης.

Δεν εξυπηρετεί ούτε τους εργαζόμενους ούτε την οικονομία η συνέχιση της καλλιέργειας του μύθου πως είναι δυνατή η άσκηση ικανοποιητικής κοινωνικής πολιτικής, με δεδομένη την κατάσταση της οικονομίας, και ότι κοινωνική πολιτική με αποκρατικοποιήσεις δεν νοείται. Το αναντικατάστατο, και στον τομέα της κοινωνικής μέριμνας, του κράτους, δεν αμφισβητείται. Αλλά του κράτους που είναι ικανό να ενσωματώνει στη λειτουργία του τις θετικές ιστορικές εξελίξεις. Και που, ως πρώτη προτεραιότητα των καθηκόντων του, θέτει την οικονομική και πολιτισμική πρόοδο. Χωρίς την οποία, είναι αδύνατη η εξασφάλιση πόρων για άσκηση κοινωνικής πολιτικής, αλλά και για το επωφελέστερο περιεχόμενό της. Είναι άγνωστα, όλα αυτά, στους μαχητικούς υποστηρικτές των εναντιούμενων στις αποκρατικοποιήσεις; Ασφαλώς, όχι.

Στο σχέδιο Προγραμματικής Διακήρυξης του ΚΚΕ, που κυκλοφόρησε τον Οκτώβριο του 1990 ενόψει του 13ου συνεδρίου του, και στη σελίδα 17, τονίζεται μεταξύ άλλων, ότι: «Από τις εξελίξεις στις χώρες αυτές (σ.σ. εννοεί τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού) προκύπτουν σημαντικά διδάγματα, όπως είναι η ανάγκη για συνεχή αγώνα κατά της γραφειοκρατίας... για αποτροπή του «κρατισμού» στην οικονομία και κοινωνία κ.λπ.». Γιατί παρακάμπτεται η ορθή αυτή επισημάνση, προκειμένου να εκφραστεί η «κατανόηση» του

«δίκαιου», αιτημάτων των εργαζομένων, όταν τα συγκεκριμένα αιτήματα δεν τα εμπνέει παρά η συμφεροντολογική εμμονή στα «πλεονεκτήματα» του κρατισμού; Γιατί καταγγέλλεται στη Βουλή από τη γενική γραμματέα αυτού του κόμματος η επαναφορά στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας τούτης ή εκείνης της επιχείρησης, ως «ξεπούλημα» πολύτιμων στοιχείων του εθνικο-οικονομικού πλούτου; Δεν είναι ευθέως βλαπτική των συμφερόντων των εργαζομένων και της οικονομίας η πολιτική αυτή; Που διδάσκει, όμως, πως δεν πρέπει να επαναληφθεί.

Εξίσου βλαπτική είναι και η επίμονη απόρριψη από το κόμμα του κ. Τσοβόλα –που γι' αυτό το λόγο έπρεπε να λέγεται... ΚαταΔΗΚΚΙ και όχι απλώς ΔΗΚΚΙ– κάθε απόπειρα απαγκίστρωσης από τις οικονομικές ελευθεριότητες των λαπανδρείκων ΠΑΣΟΚ, οι οποίες ευθύνονται ολοκληρωτικά για την οπισθοδρόμηση της οικονομίας, αλλά και για το επίπεδο ζωής σήμερα εκείνων υπέρ των οποίων εξαντλήθηκαν τότε οι δήθεν κοινωνικές ευαισθησίες του «κινήματος».

Χάνεται, τελικά, ο κύριος στόχος της γόνιμης αντιπολιτευτικής πρακτικής, σχετικά με τις αλλαγές στο τραπεζικό σύστημα της χώρας, τόσο με την ανεύθυνη συμπεριφορά μέρους της αντιπολίτευσης, όσο και με τον εντυπωσιασμό της κοινής γνώμης από τις συζητήσεις για το ύψος του τιμήματος εξαγοράς της μιας ή της άλλης από τις ατοκρατικοποιούμενες Τράπεζες. Χάνεται ο κύριος στόχος, που έπρεπε να είναι η πιστοποίηση των οργανικών δεσμών του τραπεζικού μας συστήματος, κρατικών ή ιδιωτικών συμφερόντων, με τις πλουτοπαραγωγικές εξελίξεις, και πόσο θετική είναι η συμβολή του στις εξελίξεις αυτές.

Η ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Οι τράπεζες, όσες προσέχουν την ανταγωνιστική λειτουργία τους, κερδίζουν τεράστια ποσά. Θα κερδίζουν ακόμα περισσότερα στο μέλλον. Οι ευνοϊκές, γι' αυτές, συγκυρίες είναι πολλές. Απαλλάσσονται, προοδευτικά, από τον κυριότερο ανταγωνιστή τους, τις ευεργετούμενες από το κράτος τράπεζές του, οι οποίες είχαν υπό τον έλεγχό τους και το μέγιστο τμήμα της τραπεζικής αγοράς. Οργανικά, τα τελευταία είκοσι χρόνια κατεύθυναν τον κύριο όγκο των διαθεσίμων τους σε κερδοσκοπικές τοποθετήσεις. Αντί, όπως θα όφειλαν, σε παραγωγικές επενδύσεις, από τις οποίες και μόνο δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας. Δεν είναι τυχαίο ότι σε αυτή την

εικοσαετή περίοδο, ενώ πολλαπλασιάζονταν ο αριθμός των ανέργων, τα κέρδη των ιδιωτικών τραπεζών μεγάλωναν, χάρη στις θυγατρικές τους εταιρείες διαχείρισης κεφαλαίων, που πλήθαιναν με εντυπωσιακούς ρυθμούς. Ενώ, δηλαδή, η πλουτοπαραγωγική δραστηριότητα υποχωρούσε και η επίπτωση του φαινομένου στην ιδιωτική και επιχειρηματική αποταμίευση έπρεπε να είναι καταφανής, συνέβαινε το εντελώς αντίθετο. Κυκλοφορούσε στην αγορά άφθονο ρευστό χρήμα, πρόθυμο να παραδοθεί στη διαχείριση των ειδικών, που θα του εξασφάλιζαν τις καλύτερες δυνατές αποδόσεις, και υπέρ της προσέλκυσης του οποίου εξαντλούντο οι τραπεζικές διαφημίσεις. Τα συγκριτικά ασήμαντα κεφάλαια που κατευθύνονται σε επιχειρηματικές επενδύσεις προέρχονται, κυρίως, από τις κρατικοποιημένες τράπεζες. Και διετίθοντο χωρίς ιδιαίτερη προσοχή στην επιχειρηματική ανθεκτικότητα του δανειοδοτούμενου, λόγω της «κατανόησης» που επιδείχνουν, κατά την έγκριση των δανείων, αρμόδια στελέχη! Κατανόηση, που μεταφράστηκε σε τεράστιες επισφαλείς απαιτήσεις στην Εθνική Τράπεζα, με απαγορευτικές συνέπειες για ικανοποιητικό μέρισμα των μετοχών της.

Είχε εγγραφεί και ισχυροποιηθεί, για πρώτη φορά, στις εθνικές οικονομικές εξελίξεις ένας κύκλος εκτεταμένων κερδοσκοπικών «επενδύσεων», ανατροφοδοτούμενος από τα κρατικά ελλείμματα και το υπέρογκο δημόσιο χρέος, από την παραιοικονομία και από τις κάθε λογής παράνομες συναλλαγές. Στο άλλο μισό αυτής της οικονομικής σκηνής συνωστίζονται οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι, οι συλλαμβανόμενοι με τα εξουθενωτικά αντικειμενικά κριτήρια φορολόγησης εμποροβιοτέχνες και οι ελεύθεροι επαγγελματίες. Από αυτόν τον κύκλο κερδοσκοπικής αξιοποίησης του εξω-παραγωγικού χρήματος αντλούν, πλέον, τα παχυλά κέρδη τους οι τράπεζες. Και θα τα αυξάνουν, στο βαθμό που το μέγεθος του ενεργητικού τους και της αξιοπιστίας τους θα διευκολύνει τη διείσδυσή τους στις αγορές των Βαλκανίων και των παρευξείνιων κρατών. Το κρίσιμο, λοιπόν, πρόβλημα για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας δεν είναι αν και σε ποια τιμή θα ιδιωτικοποιηθούν οι κρατικές Τράπεζες. Είναι αν θα ανοίξει, επιτέλους, ένας άλλος κύκλος, αυτός της εθνικο-οικονομικής ανάπτυξης, ώστε να επαναποκτήσουν τον πραγματικό τους ρόλο και οι ελληνικές τράπεζες. Κρατικές ή ιδιωτικές, δεν έχει σημασία.

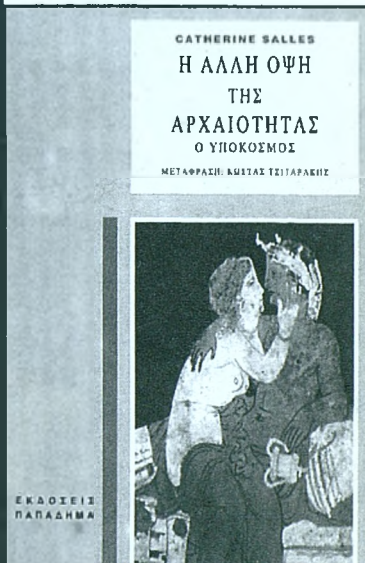
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: Αρχαία Ελληνική
Γραμματεία
ΜΕΛΕΤΕΣ

CATHERINE SALLES

Διδ. Κλασικής Φιλολογίας στο
Πανεπιστήμιο του Παρισιού

Η ΑΛΛΗ ΟΨΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ



Μετάφραση: Κ. Τσιταράκης

Με 353 σελίδες,
17 εικόνες εκτός κειμένου
και 5 χάρτες



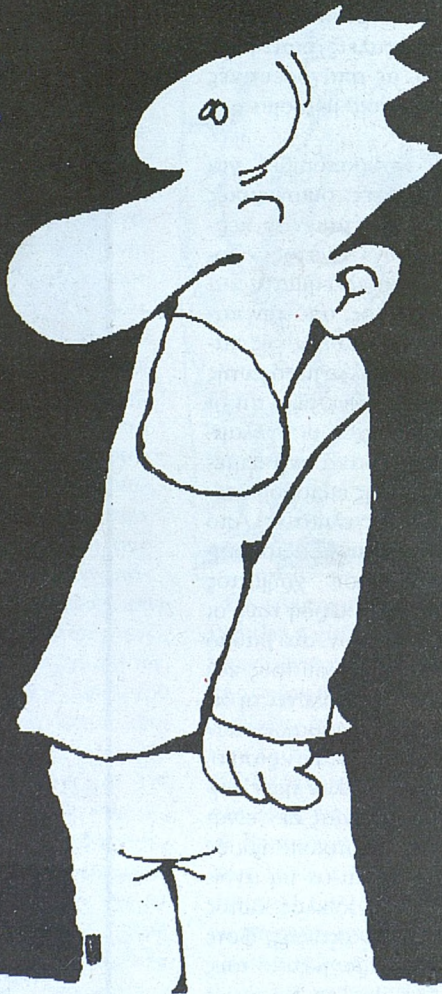
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Ο ΕΚΟΥΧΧΡΟΝΙΣΤΑΙ



ΦΟΒΑΜΑΙ
ΜΕ ΚΛΕΙΣΤΟ
ΤΟ ΦΩΣ...



ΚΑΛΥΤΕΡΑ
ΕΤΣΙ...
ΑΝ ΤΟ ΑΝΑΨΕΙΣ
ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΦΟΒΗΘΕΙΣ
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ..



Κ.ΚΟΧΟΓΙΩΡΟΣ 986

Ο χάρτης του νεοφασισμού στην Ελλάδα

Η βάνουση επίθεση και ο σοβαρός τραυματισμός του φοιτητή Δ. Κουσουρή, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις από μέλη της Χρυσής Αυγής με την ανοχή αν όχι με την ενεργό κάλυψη ή και συμμετοχή ανδρών των ΜΑΤ, αναδεικνύει ένα ιδιαίτερα σοβαρό πρόβλημα που οφείλει να αντιμετωπίσει η Δημοκρατία: τη σχέση ενός ιδιότυπου, γραφικού αλλά και επικίνδυνου νεοφασιστικού συρφετού με ένα κάποιο αστυνομικό παρακράτος. Το πρόβλημα

μεγεθύνεται από τη στιγμή που οι καταγγελίες για την έκνομη συμπεριφορά της αστυνομίας σε όλο το εύρος της αρμοδιότητάς της πληθύνονται. Το Αντί, από τα στοιχεία που η δημοσιογραφική

έρευνα φέρνει στο φως, δικαιούται να πιστεύει ότι το όποιο παρακράτος στην ΕΛΑΣ συνδέεται άμεσα με την εγκληματική συμπεριφορά μέσα στην αστυνομία.

Κι αυτό είναι το μείζον πρόβλημα που οφείλει να αντιμετωπίσει ο υπουργός Δημοσίας Τάξεως και η κυβέρνηση. Χωρίς παράλληλα να κλωνισθεί η όποια εμπιστοσύνη έχουν οι πολίτες στα σώματα ασφαλείας.

Δύσκολη αλλά αναγκαία αποστολή.

Η κότα με τα χρυσά αυγά

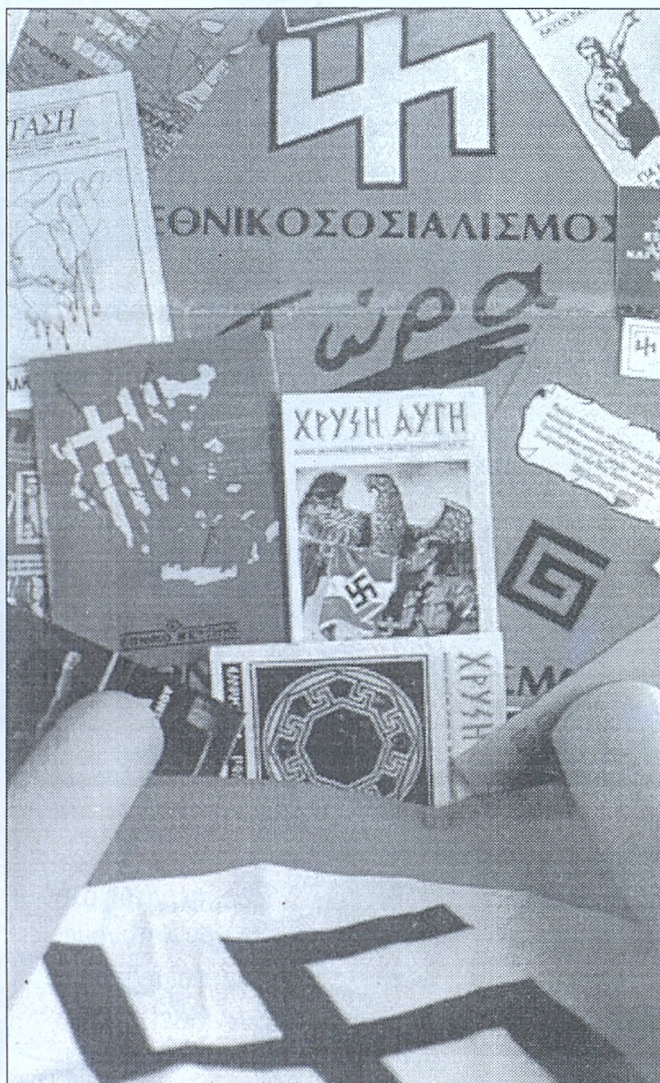
του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Η επίθεση, την Τρίτη 16.6 έξω από τα δικαστήρια της Ευελπίδων, που δέχτηκαν οι Δ. Κουσουρής και Η. Φωτιάδης – μέλη της ΕΦΕΕ και της Συντονιστικής Επιτροπής για τους αδιόριστους εκπαιδευτικούς, καθώς και ο αδιόριστος καθηγητής Γ. Καραμπατσόλης – έφερε στο προσκήνιο την εγκληματική δράση ατόμων και ομάδων που οικειοθελώς αναλαμβάνουν ν' «αποκαταστήσουν τη τάξη». Μετά το πέρασμα των πρώτων ημερών και την ένταση που δημιούργησε ο βαρύς τραυματισμός του Δ. Κουσουρή τα θύματα κατήγγειλαν ότι αναγνώρισαν ως οργανωτή της επίθεσης που δέχτηκαν τον καθοδηγητή, διευθυντή της εφημερίδας *Χρυσή Αυγή* και υποψήφιο βουλευτή του ομώνυμου κόμματος Αντώνη Ανδρουτσόπουλο ή «Περίανδρο».

Την ημέρα που οι Χρυσανγίτες ξυλοκόπησαν τους δύο φοιτητές και τον αδιόριστο εκπαιδευτικό επρόκειτο να δικαστούν – αν και τελικά η δίκη τους αναβλήθηκε – οι ομοϊδεάτες τους Ι. Παναγιωτίδης, Κ. Βουλγαρίδης, Μ. Βαρσάμης, Δ. Ζαφειρόπουλος, Χ. Κουσσυμβρής και Α. Θεοδωρόπουλος για ξυλοδαρμό μελών της ΟΣΕ (Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση) τον Απρίλιο του '96 στην Κυψέλη.

Η αδιαφορία που επέδειξαν οι ισχυρές αστυνομικές δυνάμεις που βρίσκονταν στη περιοχή και η καθυστέρηση στη διενέργεια των ερευνών για την ταυτότητα των δραστών επαναφέρουν το καίριο ζήτημα περί των διασυνδέσεων και των «συμπαθειών» που διαθέτει η Χρυσή Αυγή μέσα στο αστυνομικό σώμα. Ο υπουργός Δημόσιας Τάξης Γιώργος Ρωμιάς, αμέσως μετά το συμβάν, έδειχνε να ενστερνίζεται τη λογική των «δύο άκρων», μιλώντας για «επεισόδια ακροαίνουμένων ομάδων», όμως σε πρόσφατη συνέντευξή του τόνισε ότι αυτή τη φορά οι έρευνες για τον εντοπισμό των ακροδεξιών «σταγονιδίων» στους κόλπους της ΕΛ.ΑΣ. θα προχωρήσουν σε βάθος.

Λίγες ημέρες πριν από το συμβάν, η Αντιναζιστική Προτοβουλία είχε αποστείλει φάκελλο στον υπουργό Δικαιοσύνης Ευάγγελο Γιαννόπουλο – με κοινοποίηση στο πρωθυπουργικό γραφείο και το προεδρείο της Βουλής. Ο φάκελλος περιελάμβανε δημοσιεύματα της εφημερίδας *Χρυσή Αυγή*, που προπαγανδίζουν τη βία ενάντια σε αναρχικούς, κομμω-



νιστές, ξένους και λοιπά «μιάσματα», την Αντιρατσιστική Σύμβασή, την οποία έχει υπογράψει και η χώρα μας και κείμενο συνοδευόμενο από 300 υπογραφές με το οποίο ζητούσε να τεθεί εκτός νόμου η φασιστική

οργάνωση. Φυσικά καμία διαδικασία δεν εκινήθηκε και τα γεγονότα ήρθαν να επιβεβαιώσουν τις καταγγελίες. Και ενώ – ύστερα από τη μήνυση που κατέθεσαν στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών τα τρία θύματα της επίθεσης – ο «Περίανδρος» φωτογραφίζεται πλέον ξεκάθαρα ως ο οργανωτής της Χρυσανγίτικης ομάδας κρούσης δε παύει να κυκλοφορεί ελεύθερος.

Η δράση της Χρυσής Αυγής δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Η οργάνωση του **Νίκου Μιχαλολιάκου** δεν αποτελείται από κάποιους απλούς νοσταλγούς της βασιλείας ή της χούντας. Συστηματικά από τα έντυπά της οι «πολιτικάντηδες», οι «τρίτοκοσμικοί», οι έμποροι και οι χρήστες ναρκωτικών, οι αρνητές στράτευσης, οι αναρχικοί και οι κομμουνιστές μπαίνουν σ' ένα τσουβάλι και απειλούνται κατ' εξακολούθησιν με αφανισμό. Το εβραϊκό Ολοκαύτωμα και το Πολυτεχνείο θεωρούνται μύθοι των «δημοκρατο-κομμουνιστών».

Μέχρι πρότινος ο βουλευτής της Ν.Δ. και ιδιοκτήτης του τηλεοπτικού σταθμού Τελε-σίτυ Γιώργος Καρατζαφέρης καλούσε τη Χρυσή Αυγή να συμμαχήσει με το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης και, σε περίπτωση εκλογικής νίκης, ν' αναλάβει και υπουργείο. Την ίδια συμπάθεια έχουν εκφράσει κατά καιρούς ο Α. Ανδρουτσόπουλος και ο συγγενής του αρχηγού της Χρυσής Αυγής, Β. Μιχαλολιάκος. Τώρα φυσικά αποφεύγουν να πάρουν θέση και κρατούν αποστάσεις από τη φασιστική οργάνωση.

Εδώ και χρόνια «φάλαγγες» της Χρυσής

Αυγής, μ' επίκεντρο την περιοχή της Κυψέλης –όπου μέχρι πρόσφατα βρισκόνταν τα κεντρικά της γραφεία πριν από τη μεταφορά τους στην Ομόνοια–, ξυλοκοπούν μετανάστες, αριστερούς, νεαρούς με παλαιστινιακές μαντίλες, καταληψίες στέγης και όποιον άλλο θεωρούν βλαβερό για την πατρίδα. Η δράση της δεν περιορίζεται στη πρωτεύουσα και κατά καιρούς μέλη της έχουν επιτεθεί σε μετανάστες από τα Χανιά έως την Ξάνθη. Παραμονές των εκλογών του Σεπτεμβρίου του '96, οι Χρυσανγίτες κατέστρεψαν το περίπτερο των οργανώσεων Ουράνιο Τόξο και ΟΑΚΚΕ στην Πλ. Κανιγγος και επιτέθηκαν στο Γκαζοχώρι –λίγα μέτρα μακριά από το αθηναϊκό κέντρο– τραυματίζοντας μουσουλμάνους κατοίκους του. Εδώ και χρόνια οι Χρυσανγίτες αναλαμβάνουν κάθε 17 Νοεμβρίου το ρόλο των αγανακτισμένων πολιτών. Στις 16.11.1995 οκτώ απ' αυτούς συνελήφθησαν γύρω από το χώρο του ΕΜΠ, αλλά αθωώθηκαν λόγω έλλειψης στοιχείων. Την επόμενη ημέρα, μια κλούβα των ΜΑΤ ήταν σταθμευμένη έξω απ' τα γραφεία της Χρυσής Αυγής στην οδό Κεφαλληνίας και άνδρες της ΕΛ.ΑΣ. είχαν φιλικές συζητήσεις με μέλη της οργάνωσης. Δεκάδες μάρτυρες καταγγέλλουν ότι το ίδιο συνέβη και στις 16.6 στα δικαστήρια της Ευελπίδων.

Την εποχή των μακεδονικών συλλαλητηρίων η οργάνωση πρωτοστατούσε, κραυγάζοντας «στα όπλα, στα όπλα να πάρουμε τα Σκόπια». Μετά την κρίση των Ιμίων και τον άδοξο θάνατο των Βλαχάκου, Γιαλοφού και Καραθανάση, η Χρυσή Αυγή ζητούσε «επιθετική εξωτερική πολιτική τώρα» και απειλούσε με «φωτιά και τσεκούρι στους προδότες».

Τον Φεβρουάριο του '96 και με αφορμή τα εγκαίνια των γραφείων της Χρυσής Αυγής στον Πειραιά, οι φορείς της πόλης είχαν διοργανώσει πορεία διαμαρτυρίας. Σε φωτογραφία εφημερίδας, το πρωτοκλασάτο στέλεχος της οργάνωσης Γ. Παναγιωτίδης διακρίνεται ανάμεσα σε άλλους ομοϊδεάτες του –που χαιρέτιζαν ναζιστικά– να κάνει νόημα προς τους συγκεντρωμένους και πίσω απ' τον κλοιό των ΜΑΤ «θα τα πούμε αργότερα». Το ίδιο βράδυ, και μετά τη λήξη της συγκέντρωσης, τρία άτομα που αποχωρούσαν μαχαιρώθηκαν σε διάφορα σημεία του Πειραιά.

Γιατί, λοιπόν, τέτοια έκπληξη τώρα, μπροστά στην αποκάλυψη της εγκληματικής δράσης της Χρυσής Αυγής; Μήπως ο μανδύας του πολιτικού κόμματος, με τον οποίο έχει ντυθεί, είναι ικανός να κρύψει τη χιτλερική ιδεολογία της; Είναι συνετό και φρόνιμο να

ΕΝΑ ΜΑΤΣΟ ΜΠΟΥΜΠΟΥΚΙΑ

ΚΩΣΤΑΣ ΦΩΤΙΟΥ. Τη δεκαετία του '80 ήταν ένας από τους πλέον διάσημους και φουσκωτούς νεοναζί της πρωτεύουσας. Το 1986 πόζαρε περήφανος μαζί με συντρόφους του, χαιρετίζοντας ναζιστικά μπροστά απ' την Ακρόπολη για τις ανάγκες ρεπορτάζ του γερμανικού περιοδικού *Stern*. Αργότερα διέπρεψε στο χώρο των σκειούριτς και της προστασίας νυχτερινών κέντρων. Η καριέρα του διακόπηκε άδοξα το 1993, όταν συνελήφθη και καταδικάστηκε για ληστεία μετά φόνου και εκβιασμό.



ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ. Στις 24.1.96, σε φωτογραφία της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία* από ρεπορτάζ για τα εγκαίνια των γραφείων της Χρυσής Αυγής στον Πειραιά διακρινόταν να προειδοποιεί με νόημα τους συγκεντρωμένους στην πορεία διαμαρτυρίας «θα τα πούμε αργότερα». Πράγματι, αργότερα, μέλη της Χρυσής Αυγής μαχαίρωσαν τρεις απ' τους αντιφασίστες διαδηλωτές. Ο Παναγιωτίδης θα δικαζόταν μαζί με ομοϊδεάτες του την ημέρα που ο Περίανδρος και η ομάδα κρούσης του ξυλοκόπησαν τους Κουσουρή, Φωτιάδη και Καραμπατσόλη – αλλά η δίκη αναβλήθηκε.



ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ. Η «πατριωτική» του δράση χρονολογείται από το 1977, την περίοδο που η οργάνωση Εθνική Αποκατάσταση έσπερνε βόμβες σε κινηματογράφους και διάφορα αριστερά στέκια. Αποφυλακίστηκε το 1994, για λόγους υγείας. Τον Ιανουάριο 1995 συνελήφθη εκ νέου, αφού σε γιάφκα που διατηρούσε στο Κουκάκι βρέθηκαν εκρηκτικά και όπλα.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ. Στις 14.4.1995 πραγματοποιήθηκε αντιφασιστική πορεία προς τα γραφεία της Χρυσής Αυγής με αφορμή το μαχαίρωμα του καταληψία στέγης Γιάννη Αθανασόπουλου από τον Θοδωρή Μανώλογλου έξω από την κατάληψη στέγης Αλκαμένους και Ταρσού. Η πορεία συγκρούστηκε με τα ΜΑΤ και ο Β. Αθανασόπουλος, αστυνομικός των ΜΑΤ εκτός υπηρεσίας, γνωστός στην ιδιαίτερη πατρίδα του, την Καλαμάτα, και ως «Χάρος», απαθανατίζεται από το φακό ενός φωτορεπόρτερ να κλωτσάει στο πρόσωπο την πεσμένη διαδηλώτρια Μέλπω Κορωναίου. Η δίκη του θα αναβληθεί πολλές φορές, πλέον το αδίκημα οδεύει προς παραγραφή, η ΕΔΕ θα τον τιμωρήσει με τρίμηνη παύση και ο «Χάρος» συνεχίζει να κυκλοφορεί ελεύθερος.



απολαμβάνουν τις δημοκρατικές ελευθερίες οι εχθροί της δημοκρατίας; Αυτά και άλλα ερωτήματα γεννιούνται μετά τα γεγονότα που απασχόλησαν την επικαιρότητα τις τε-

λευταίες ημέρες. Αλλά μη γελιόμαστε. Ακόμα και αν τελικά τεθεί εκτός νόμου η Χρυσή Αυγή, η δράση του νεοφασισμού στην Ελλάδα δεν πρόκειται να παύσει. Την επομένη κιόλας, ο Μιχαολολιάκος και η υπόλοιπη ηγεσία της οργάνωσης θα αρχίσουν να δρουν για την επανίδρυσή της με άλλο όνομα. Το κύριο ζήτημα που οφείλει να απασχολήσει το υπουργείο Δημόσιας Τάξης δεν μπορεί να είναι άλλο από τις διασυνδέσεις της Χρυσής Αυγής στο εσωτερικό της Ελληνικής Αστυνομίας. Ας ελπίσουμε ότι αυτή τη φορά οι εξαγγελίες για έρευνες σε βάθος δεν θα μείνουν στα λόγια, αλλά θα προχωρήσουν στον εντοπισμό των «σταγονιδίων» που εδώ και χρόνια «στηρίζουν» ή «συμπαθούν» τη Χρυσή Αυγή, όλους τους υπόλοιπους εραστές της σβάστικας και των τελικών λύσεων. Αναμένουμε χωρίς να είμαστε αισιόδοξοι.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΙΝΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ Απαγορεύονται διά ροπάλου

Θωρηκτό Ποτέμκιν, Πρίγκιπας Νιέφσκι, Ολοκαύτωμα, Άνθρωποι του πολέμου, Πόλεμος και αναμνήσεις, Ο Μισοισμής καίγεται, Ο σωφέρ της κυρίας Νταϊζι, Ο θρίαμβος της θέλησης (με τον εβραίο πυγμάχο), Κυνηγός των Ναζί, Ιντιάνα Τζόνσον: η τελευταία σταυροφορία, Ωραίο μου πλυντήριο, Ο Σάμυ και η Ρόζυ κάνουν έρωτα, Ευγρο, Πυρετός ζούγκλας, Μετέωρο βήμα του πελαργού, Τα παιδιά της γειτονιάς, Ανταύγειες, Ω! Καρμέλα, The Rocketeer, Μίστερ Τζόνσον, Ανθρωποκτονία, Ένοχος υποψίας, Το παλιοκόριτσο, New Jack City, Μπάρτον Φινκ, Όρκος αίματος, To sleep with anger, Ο μισαλλόδοξος.



Μια από τις δολοφονικές συμμορίες του ντούτσε Καψάλη, όπως εμφανίσθηκε στον Στόχο της 20.5.98, χωρίς να επέμβει ακόμη ο εισαγγελέας.

Ο φύρερ και ο ντούτσε

του Μ. Βασιλάκη (εβραιογραικύλου)

Οι ημέτεροι νεοναζί και νεοφασίστες του Στόχου, της Χρυσής Αυγής, του Πλεύρη, της Κυπριακής Δράσις-ΚΕΣ, των παραφράδων αυτών και των πνεόντων τα λοιφθια ΒΕΟ, ΕΙΠΕΝ, ΟΕΝ Μ. Αλέξανδρος, γκρουπούσκουλα με διάφορες επωνυμίες ασχημονούν δυόμιση δεκαετίες τώρα εκμεταλλευόμενοι την ανοχή της δημοκρατίας μας. Όταν αποθρασύνονται με αιματηρές τρομοκρατικές επιθέσεις των οργανωμένων συμμοριών τους τότε συγκινείται το κράτος, όπως συνέβη με τις πρόσφατες δολοφονικές επιθέσεις τους. Μετά τις βομβιστικές επιθέσεις στον κινηματογράφο Έλλη το 1975 και τις φυλακίσεις των Καλέντζη και Ν. Μιχαλολιάκου, διελύθησαν οι τότε υφιστάμενες συμμορίες τους, για να επανιδρυθούν με νέες επωνυμίες. Από το 1981 λειτουργεί η Χρυσή Αυγή με φύρερ τον Ν. Μιχαλολιάκο και από το 1984 ο Στόχος του Γ. Καψάλη, ενώ ο Κ. Πλεύρης διαδίδει τις ιδέες του από το TeleCity του Γ. Καρατζαφέρη, ο οποίος φιλοδοξεί να τους συστηγάσει πολιτικώς υπό την Νέα ΕΠΙΔΑ, προσφέροντας μά-

λιστα και υπουργείο στην Χρυσή Αυγή όταν έρθει στην εξουσία η Ν.Δ. και χωρίς αυτό να προκαλέσει την διαγραφή ή την επίπληξή του. Η Χρυσή Αυγή μετετράπη σε πολιτικό κόμμα και στις ευρωεκλογές του 1994 πήρε 7.264 ψήφους. Τα μέλη της υπολογίζονται σε μερικές εκατοντάδες. Εξέχοντες φαλαγγίτες και αρθρογράφοι της Χρυσής Αυγής είναι οι Γ. Μάστορας, Στ. Γκέκας, Περ. Ανδρουτσόπουλος, Γιάννης Μπούρας, Θ. Καραμπέτσος, Δημ. Ζαφειρόπουλος, Αίας Δημητρίου, Ίακχος Γέρος, Ε.Χ. Παππά, Γ. Δημητρουλίας, Χρήστος Παππάς.

Ο Καψάλης, αφού υπηρέτησε τον παπανδρεϊσμό αποκαλύπτοντας στην εφημερίδα της κυβερνήσεως Παπανδρέου την χουντική δραστηριότητα διαφόρων συνεργατών του, συνεργαζόμενος έως το 1983 με την Αυριανή, εκδίδει από το 1984 τον Στόχο με μέση κυκλοφορία 8.000 φύλλα. Φυσικά οι άθλιοι του παπανδρεϊκού ΠΑΣΟΚ ποτέ δεν διέκοψαν τους δεσμούς τους με τον φασίστα Καψάλη. Έτσι η φυλλάδα του σκανδαλωδώς ενισχύεται οικονομικά με κρατικές διαφημίσεις. Τους τελευταίους

μήνες έχουν λ.χ. διαφημισθεί εκεί ο ΟΠΑΠ (4 φορές), το Εθνικό Λαχείο (4 φορές), η Εθνική Ασφαλιστική, το Υπ. Οικονομικών (2 φορές), η Κτηματική Τράπεζα, ΕΤΒΑ, Εθνική Τράπεζα κ.λπ.

Από την περίοδο της υπουργίας Σαμαρά ετονώθησαν οι νεοφασιστικές οργανώσεις και ενισχύθησαν (οικονομικά) για να καλλιεργήσουν το «εθνικόν φρόνημα», φθάνοντας έως του σημείου να διακινούν δωρεάν στον στρατό 2.000 φύλλα του Στόχου. Τότε χρειάζονταν στον Σαμαρά ως ομάδες κρούσης για την παράκρουση του Μακεδονικού, ενάντια στους «γυφτοσκοπιανούς». Το εθνικόν έργον των όμως συνεχίσθηκε και μετά, με την δολοφονική επίθεση στην Επισκοπή, την οποίαν εκάλυψε ο Στόχος. Αυτή την εποχή ο Στόχος διενεργεί έρανο για να χρηματοδοτήσει δολοφονικές επιθέσεις και προβοκάτιες στο τουρκοκυπριακό ψευδοκράτος, αλλ' ουδείς συγκινείται.

Οι δημόσιες απειλές είναι συχνές από τα νεοφασιστικά φύλλα όπως η Χρυσή Αυγή ή ο Στόχος θεωρούν «προδότες», «γραικύλους», «πράκτορες» κ.λπ. Λ.χ. παλαιότερα παρότρυνε για έγκλημα εις βάρος κάποιου «γραικύλου» γράφοντας: «Ο κύριος που λες, παίζει εδώ και χρόνια το παιχνίδι της Αγκυρας. ... Υπάρχει ο σχετικός "φάκελος" του, έχει αποφασιστεί η τιμωρία του, δεν μένει παρά να κάνουν το καθήκον τους ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ για να εκτελεστή η ποινή. Ξέρουμε τους προδότες, τους υπονομευτές, τους αδιάφορους – όλους όσους έβλαψαν τον Ελληνισμό – και δεν θα γλυτώσει κανένας. Όλοι οι Ελληνόψυχοι είναι με το δάκτυλο στη σκανδάλη και το άλλο χέρι στο σκοινί της αγκύνης». Όμως οι εισαγγελείς δεν επεμβαίνουν, η πολιτεία ανέχεται το φαινόμενο. Και όχι μόνον τούτο, αλλά με την έξαρση του «πατριωτισμού» των τελευταίων χρόνων υπάρχει μία όσμωση με άλλους χώρους λεβεντοπατριωτών που συγκροτούν διάφορες κινήσεις για την τόνωση του πατριωτικού φρονήματος. Και όλοι αυτοί οι Ελληνοψυχωσικοί δεν σκέπτονται ότι δεν συμπίπτουν πλέον μόνο στον άγαν «πατριωτισμό» τους με τους νεοφασίστες, αλλά και σε διάφορες άλλες εκφράσεις του όπως, ο τυφλός αντιαμερικανισμός, αντιευρωπαϊσμός κ.λπ. Λόγου χάρη, οι θεωρίες των φασιστών ότι οι πάντες συνωμοτούν για την συρρίκνωση του Ελληνισμού, ότι όλα όσα μας συμβαίνουν οφείλονται σε μεγαλύτερες ή μικρότερες συνωμοσίες, είναι αποδεκτή από όλους τους εθνικώς ανησυχούντες. Έτσι θα δει κανείς την αποκάλυψη

ΦΑΣΙΣΤΙΚΟΣ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Οδηγίες για το πώς πρέπει να προσλαμβάνουν την τέχνη οι «άριοι» της Χρυσής Αυγής.

Τέχνη: Χρειάζεται «άριος ηρωικός ρεαλισμός, κι όχι οι γελοιότητες εβραϊο-αμερικανόπνευστες προσμίξεις»:

Κινηματογράφος: δεν είναι βόας, δεν είναι κροταλίας, / είναι ένας εβραίος που τράκαρε με τρόλλεϊ «Η ανακωχή» λέγεται μια ταινία μοχάχα κατ' όνομα ιταλική, αφού κατ' ουσίαν δεν είναι παρά ένα ακόμα εβραϊκό σκύβαλο το οποίο «πρωτοτυπεί» με μια ακόμα ιστοριούλα Εβραίου που τη σκαπούλαρε από το «ολοκαύτωμα». Βρε ουστ! Επιπλέον, πρωταγωνιστεί η σκυλοεβραϊόφασσα ονόματι Τζων Τορτούρο, ο οποίος πιθανόν τράκαρε πλαγιομετωπικά με τρόλλεϊ και όποτε τον βλέπω ασυναίσθητα στραβώνει και το δικό μου πρόσωπο». (Χρυσή Αυγή, 15-21.5.98).

Μουσική: Τι χρειάζονται τα «θύματα της διεθνιστικής υποκοιταλίας των "fans", των νεγροειδών ξεφωνισμών και πιθηκοπαρηληρημάτων»: «Σου χρειάζεται μόνο ένα πράγμα – κι αυτό είναι ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ και ΒΑΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ – για ν' απονευρωποιηθείς και να μπορέσεις ν' αρχίσεις να γίνεσαι στρατιώτης!».

της συνωμοσίας που απεργάζεται εις βάρος της αιωνίου Ελλάδος η Λέσχη Μπίλντεμπεργκ ανεπτυγμένη στα νεοφασιστικά έντυπα αλλά και στο Άρδην του Καραμπελιά ή στις έμμονες ιδέες του Β. Ραφαηλίδη... Της ίδιας ποιότητας αντιαμερικανισμού θα συναντήσει στον λόγο του Τσοβόλα, του Σαμιαρά, του Καψή, του Καψάλη, του Τράγκα, του Ελευθέρου Τύπου, των όρθρων και των εσπερινών του ΜΕΓΑ και του TeleCity, με εκείνον του Μιχαλολιάκου, του Καψάλη και του Πλεύρη. Αυτοί που σήμερα αποτελούν το «Κόμμα του Πολέμου» στην Ελλάδα ήσαν αυτοί που ανεξήγησαν ήρωα κάποτε τον επίορκο σμήναρχο Βρακά, εκλεκτό συνεργάτη των Καψάλη-Μιχαλολιάκου με τον οποίον συνεχίζουν τον αγώνα τους για την άλωση της Ισλαμιτούλ των 10 εκατομμυρίων Τούρκων. Έτσι, εφόσον ο μαρμαρωμένος Σαμιαράς δεν λείπει να ξυπνήσει, στο πρόσωπο του νέου αρχιεπισκόπου ανεγνώρισαν τον ηγέτη τους, το κέντρο που ισαπέχει από τις διασπασμένες δυνάμεις της περιφέρειας όπου διαμορφώνεται ο εθνικοφρονισμός. Καλήν αντάμωση στην Αγία Σοφία. Εμείς οι γραικύλοι μπορούμε να συμβάλλουμε με την κατάθεση του αθανάτου ρητού του ηγέτου Ν. Μιχαλολιάκου: «Η ειρήνη βρίσκεται στα νεκροταφεία και στις ψυχές εκείνων που γεννήθηκαν νεκροί».

ΟΙ ΠΙΟ ΠΟΛΥΣΥΖΗΤΗΜΕΝΕΣ ΝΕΟΦΑΣΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

- **ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ:** Η πλέον διάσημη και δραστήρια νεοφασιστική οργάνωση. Δραστηριοποιείται ξυλοκοπώντας μετανάστες, αριστερούς, αναρχικούς. Πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '60 και πλέον πέρα απ' τα γραφεία της σε Αθήνα, Πειραιά και Θεσ/νίκη διαθέτει γραφεία και σε πολλές επαρχιακές πόλεις (Ξάνθη, Βόλο, Χανιά και αλλού...).
- **ΟΝΑΚ** (Ομάδα Νέων Αθρόων Καταδρομέων): Πρωτοεμφανίστηκε αναλαμβάνοντας την ευθύνη για βομβιστική ενέργεια σε κατάστημα μουσουλμάνου στο Γκάζι τον Ιούνιο του '91.
- **ΚΛΙΜΑΚΙΟ ΕΦΕΔΡΩΝ ΚΑΤΑΔΡΟΜΕΩΝ:** Οργάνωση που δραστηριοποιείται στην Κέρκυρα. Πρωτοεμφανίστηκε επίσημα στην παρέλαση της 25ης Μαρτίου 1997, στην οποία τα μέλη της αξίωναν να συμμετέχουν. Λίγους μήνες πριν (Μάιος '96) πάνωπλοι κουκουλοφόροι επιτέθηκαν με αυτόματα όπλα, περίστροφα και καραμπίνες σε αλβανούς μετανάστες, τους οποίους, αφού τους ξυλοκόπησαν, τους πέρασαν από ειρυνικό απόσπασμα.
- **ΟΕΝ** (Οργάνωση Ελληνόψυχων Νέων) Μέγας Αλέξανδρος: Οργάνωση που έστησε ο Στόχος του Καψάλη. Ός τώρα περιορίζεται στην αναγραφή συνθημάτων με πιο αγαπημένο τους: «Έλληνες μην ξεχνάτε, πρωτεύουσά μας η Κωνσταντινούπολη». Όταν μεγαλώσουν θα κά-

νουν κι άλλα...

- **ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ:** Ιδιαίτερα ευαίσθητη περί του Μακεδονικού. Πέρα απ' την αναγραφή συνθημάτων (απ' τα πλέον αγαπημένα τους: «οι προδότες να καρατομούνται») δραστηριοποιήθηκε ξυλοκοπώντας μετανάστες. Η οργάνωση του δόκτορα-κτηνίατρου Ιπποκράτη Σαββούρα διαφημιζόταν μόνιμα στην είσοδο του Venus Hall που πρόσφερε «μπαλέτα, στριπτιζ και οριεντάλ».
- **ΜΑΒΗ:** Οργάνωση που σχετίζεται με το Στόχο και έγινε γνωστή με την επίθεση σ' αλβανικό στρατόπεδο και τη δολοφονία δύο στρατιωτών. Μετά την αθώωσή τους –κι ενώ μέχρι τότε εμφανίζονταν ως απλοί λαθρέμποροι όπλων– ξεσάλωσαν αποδίδοντας τιμή στον σμήναρχο (και ψεκαστή) Βρακά.
- **ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ-ΑΡΕΙΟΙ ΠΟΛΕΜΙΣΤΕΣ:** Πρωτοεμφανίστηκε τον Δεκέμβριο του '97 αναλαμβάνοντας την ευθύνη για ρήξη μελότρωφ στα γραφεία του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ στο Ζωγράφου. Βεβαίως, ο κατάλογος δεν εξαντλείται εδώ. Υπάρχουν δεκάδες ακόμα γκρουπούσκουλα και παρακλάδια, τα οποία έχουν κατά καιρούς εμφανιστεί.

Α.Β.

Η ΠΙΣΤΗ ΕΙΝΑΙ ΠΙΟ ΔΥΝΑΤΗ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΦΟΒΙΑ

ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ

ΕΒΡΕΩΣΤΑΝΤΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΑΔ. ΦΥΛΑΓΩ 223 20-26 ΜΑΡΤΙΟΥ ΤΙΜΗ 200 ΔΡ.

Ανοχύρωτη Πολιτεία Η Ελλάδα

ΞΕΝΟΙ

Ασύδοι

28η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940 - 28η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1996

Το ΟΧΙ του Ιωάννου Μεταξά και τα ΝΑΙ των γραικύλων

ΣΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ

ΣΤΗΝ ΥΠΟΔΟΥΛΩΤΗ

ΗΤΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ Η ΙΜΙΑ

ΣΤΡΑΤΟΣ

Το Μεγάλο Στήριγμα του Έθνους

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ

Το σύνθημα Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ, που δανείστηκε ο «Αείμνητος», επέστρεψε στον φυσικό του χώρο. Είναι το σύνθημα των νεοφασιστών, νεοναζί της Χρυσής Αυγής και του Στόχου. Βεβαίως υπάρχει και το «Πατριωτικό ΠΑΣΟΚ» πάντα για να μας θυμίζει τον εφιάλη του «Χαρισματικού».

Τι κάνουν οι νεοφασίστες στον ...ελεύθερο χρόνο τους

1991

27.6.91: Νεαροί βομβιστές της ΟΜΑΔΑΣ ΝΕΩΝ ΑΘΟΥΡΩΝ ΚΑΤΑΔΡΟΜΕΩΝ (ΟΝΑΚ) επιτέθηκαν σε μουσουλμάνο ιδιοκτήτη βιντεοκλάμπ στο Γκάζι.

13.11.91: Φοιτητές, μέλη αριστερών παρατάξεων, τραυματίζονται από επίθεση ακροδεξιών στη Βιομηχανική Πειραιά.

1992

27.1.92: Ένας νεαρός μαύρος λυντσάρεται από τη φασιστική ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ στην Αθήνα. Μέλη της ΟΑΚΚΕ προπηλακίζονται από την ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ στα δικαστήρια της Ευελπίδων.

30.4.92: Επίθεση Χρυσανγιδών σε μέλη της ΟΣΕ.

25.5.92: Επίθεση Χρυσανγιδών σε μέλη της ΟΣΕ.

15.6.92: Η νεαρή Μ. Παπαδοπούλου μαχαιρώνεται από Χρυσανγίτες στη Θεσσαλονίκη.

7.10.92: Νεαρός μαύρος δέχεται επίθεση από Χρυσανγίτες στη Θεσσαλονίκη.

10.12.92: Μέλη οργανώσεων της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς (ΟΣΕ) καθώς και γραφεία του ΚΚΕ γίνονται στόχος επίθεσης από τη ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ.

1993

17.3.93: 20 μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ επιτίθενται και τραυματίζουν στον Ταύρο 4 μέλη της ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ που εκδίδει την εφημερίδα ΞΕΚΙΝΗΜΑ.

26.5.93: Ο μαθητής Δ. Παπαράς ξυλοκοπείται από Χρυσανγίτες.

28.10.93: Μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ κακοποιούν αλλοδαπούς στην περιοχή Αμπελοκήπων. Ανάλογες επιθέσεις καταγγέλλονται σε Γουδί, Καισαριανή.

7.11.93: Νεοφασίστες χαράζουν το μέτωπο μαθητρίας του ΕΠΑ Αμπελοκήπων, τον αγκυλωτό σταυρό.

20.11.93: Χρυσανγίτες χαράκωνουν στο χέρι μαθητή στην Πάτρα και επιτίθενται σε μαθητικές καταλήψεις.

1994

20.1.94: Χρυσανγίτες επιτίθενται σε μαθητικές καταλήψεις σύμφωνα με καταγγελίες.

10.4.94: Μέλη του ΜΑΒΗ –που σχετίζονται με τον ΣΤΟΧΟ– επιτίθενται σε αλβανικό φυλάκιο του χωριού Επισκοπή, σκοτώνοντας 2 αλβανούς στρατιώτες και τραυματίζοντας άλλους 4.

16.5.94: Η Α. Καρακασίδου καταγγέλλει απειλές κατά της ζωής της από εθνικιστές του ΣΤΟΧΟΥ, εξαιτίας της εργασίας της για την ύπαρξη σλαβομακεδονικής μειονότητας στην Ελλάδα. Ανάλογες απειλές για παρόμοιους λόγους δέχεται και ο γιγας Γ. Νεκρατζάς.

3.6.94: Σε προεκλογική συγκέντρωση του ΚΚΕ στη Θεσσαλονίκη ο εθνικιστής Θεοδωράκης επιτίθεται με μαχαίρι σε 2 ευρωβουλευτές του ΚΚΕ.

1995

15.1.95: Μαθητής, μέλος της Υ.Ρ.Ε. στην Κυψέλη δέχεται επίθεση και τραυματίζεται από τον Χ. Κουσουμβρή, μέλος της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ.

*Πας μη Έλλην, Βάρβαρος
Το αίμα πάνω απ' όλα
Τσεκούρι και φωτιά στ' αλλοδαπά σκυλιά
Ο πόλεμος εναντίον των ξένων είναι μόνο η αρχή
Θάνατος στους Εβραϊστούρκομογγόλους
Μια φυλή, ένα κράτος, ένας αρχηγός,
Ελλάς ή τέφρα
Σιωνισμός: Ένα διαρκές έγκλημα
Κωνσταντινούπολις, Β. Ήπειρος, Σκόπια,
Αν. Ρωμυλία, Ιωνία, Ίμβρος, Τένεδος,
Κύπρος
Ελληνική Αυτοκρατορία
Για μια Ευρώπη χωρίς Μάαστριχτ, Γκατ
και ελεύθερης από τα δεσμά των σημερινών
δυναστών της: των ΗΠΑ και του Διεθνούς
Σιωνισμού
Κεφάλ, Εβραίε δολοφόνε, Ελλάδα σε
πουλάνε τους Τούρκους προσκυνάνε Ζήτω
ο Πόλεμος! Ο μόνος δρόμος.*

30.1.95: Νέα επίθεση του Χ. Κουσουμβρή σε μαθητή του 39ου ΓΕΛ, μέλος της Υ.Ρ.Ε.

7.2.95: Με ρόπαλα με μαχαίρια επιτέθηκαν Χρυσανγίτες σε τούρκους και κούρδους πολιτικούς πρόσφυγες στον ηλεκτρικό της Ομόνοιας.

8.3.95: Ο Σ. Κηπουρός δέχεται επίθεση από νεαρούς στους Αγ. Αναργύρους επειδή τον πέρασαν για Αλβανό. Επικεφαλής του ιδιότυπου «αλβανοκυννηγτού» μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ.

7.4.95: Ο 19χρονος Γ. Σταθόπουλος μαχαιρώνεται από τον ακροδεξιό Θ. Μανώλογλου στην πλατεία Αττικής.

1996

25.1.96: Δύο αδελφια φοιτητές, οι Θύμιος και Κώστας Κατσούλης, δέχονται επίθεση με μαχαίρια από ομάδα Χρυσανγιδών στον Πειραιά.

1.2.96: Με υβριστικά συνθήματα Χρυσανγίτες συγκεντρώνονται έξω από τη Βουλή, πετώντας προκηρύξεις που έγραφαν «Προτιμάμε τον πόλεμο από την ταπείνωση», με αφορμή τα γεγονότα στα Ίμια.

8.4.96: Με πέτρες και ξύλα Χρυσανγίτες επιτέθηκαν σε μέλη της ΟΣΕ στη Φωκίωνος Νέγρη.

22.6.96: Μέλος της ΚΝΕ και πρόεδρος του 15μελούς του 39ου ΓΕΛ Κυψέλης πέφτει θύμα επίθεσης Χρυσανγιδών στη Φωκ. Νέγρη.

24.6.96: Αφρικανός μετανάστης ξυλοκοπείται στη μέση της Φωκ. Νέγρη από Χρυσανγίτες.

29.6.96: 16χρονος, μέλος της Υ.Ρ.Ε., ξυλοκοπείται από Χρυσανγίτες κοντά στον ηλεκτρικό Κ. Πατησίων.

12.9.96: Επίθεση από Χρυσανγίτες δέχθηκαν 2 Ελληνοπόντιοι και 1 Βορειοηπειρώτης στα Χανιά.

17.9.96: Χρυσανγίτες επιτίθενται στο Γκάζι στους μειονοτικούς κατοίκους της περιοχής και γεμίζουν τους τοίχους με φασιστικά συνθήματα. Το ίδιο βράδυ στις στήλες του Ολυμπίου Διός ξυλοκοπούν μέλη της ΚΝΕ.

1997

31.1.97: Η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ οργανώνει συγκέντρωση-πορεία με αφορμή την επέτειο των Ιμίων.

17.2.97: Το Δημοτικό Συμβούλιο Κεραιτσίου καταγγέλλει την επίθεση φασιστών της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ στον μαθητή Πιέρρο Γουρνά και τον εργάτη Γιάννη Ιωαννίδη.

28.2.97: Ομάδα νεοφασιστών της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ ξυλοκοπεί τον μαθητή Γ. Χατζηδημητρίου έξω από το 15ο Λύκειο Κυψέλης.

Μάρτις '97: Στο ΕΠΛ Αθήνας, ένας 15χρονος, γιος ζαϊρινού πρόσφυγα, μέλος της ομάδας μπάσκει του ΠΑΟ, πέφτει θύμα ξυλοδαρμού από μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ.

25.3.97: Άνδρες της παραστρατιωτικής οργάνωσης ΚΛΙΜΑΚΙΟ ΕΦΕΔΡΩΝ ΚΑΤΑΔΡΟΜΕΩΝ επιχειρούν να παρελάσουν στην παρέλαση της 25ης Μαρτίου.

«Στην Ελλάδα δυστυχώς παρ' όλο που υπάρχει παραδοσιακός αντιεβραϊσμός, ... στα λαϊκά στρώματα επικρατεί και η άποψη ότι τους "εβραίους τους έκανε ο Hitler σαπούνη". Για να υπάρχουν και στοιχεία σε όλη αυτή την παραμυθοφιλολογία στο εβραϊκό μουσείο Αθηνών υπάρχουν μέχρι και πλάκες σαπουνιού που ανήκουν σε δήθεν σαπουνιοποιηθέντες εβραίους». (Χρυσή Αυγή 30.4-7.5.98)

Η οργάνωση που δρα στην Κέρκυρα διοργανώνει ασκήσεις ανταρτοπολέμου στην ύπαιθρο και κάνει περιπολίες στους δρόμους της πόλης τη νύχτα, πολλές φορές με όπλα, για τη σύλληψη λαθρομεταναστών.

Μάης '97: Μαθητής του 15ου ΓΕΛ Κυψέλης πέφτει θύμα άγριου ξυλοδαρμού από μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ.

Μάης '97: Στο ΕΠΛ Αθήνας, μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ δέρνουν δύο μαθητές, εκ των οποίων ο ένας αναρχικός, και κουρεύουν έναν άλλο.

Μάης '97: Στο Γουδί, συμμορίες φασιστών επιδίδονται στο, διαδομένο πια στην περιοχή, σπορ του «αλβανοκυνηγιού» και γράφουν εθνικιστικά και ρατσιστικά συνθήματα στους τοίχους.

23.5.97: Ο φοιτητής των ΤΕΙ Αθήνας, Κ. Μουζουράκης, πέφτει θύμα ξυλοδαρμού από 4 μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ, στην Πλατεία Κυψέλης.

28.5.97: Μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ βάζουν φωτιά σε μηχανές έξω από το κτίριο όπου στεγάζεται το ΔΙΚΤΥΟ ΚΙΝΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.

Αντιαμερικανισμός:

«Είμαστε χώρα ελεύθερη ή προτεκτοράτο των ΗΠΑ;»

«Αρμολής της Ελλάδος ο Νίκολας Μπερνς»

Θα ήταν αδιακρίσια να ρωτήσουμε ποια είναι η εθνική καταγωγή της συζύγου του;» (Χρυσή Αυγή, 24-30.4.98)

Κόφφι Αννάν: Μαύρος με σύζυγο Εβραία. Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι: ομοίως. Στέφανος Μάνος: Εβραίος.

29.5.97: Η υπερεθνικιστική εφημερίδα ΣΤΟΧΟΣ διοργανώνει συνέδριο στο Λιδωρίκι Φωκίδας, με την υποστήριξη και τη συμμετοχή πολλών εθνικιστών μητροπολιτών και φυσικά του κ. Χριστόδουλου.

18.10.97: Διεθνές συνέδριο πραγματοποιείται στο ξενοδοχείο «Πρέζιντεντ» από τη φασιστική οργάνωση ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ με την συμμετοχή γάλλων, βέλγων, ιταλών και ισπανών νεοφασιστών.

27.10.97: Χρυσανγίτες επιτίθενται με σουγιάδες κοντά στην πλ. Βάθης, στη 19χρονη Νατάσα Φύτρου, μέλος του Συντονιστικού της Νεολαίας ενάντια στο Ρατσισμό στην Ευρώπη-Y.R.E., και στον 19χρονο Γιώργο Καρατζά.

30.10.97: Μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ και του ΣΤΟΧΟΥ ξέσπασαν σε αντιτουρκικό παραλήρημα έξω από το Εμποροβιομηχανικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης, όπου επρόκειτο να πραγματοποιηθεί ημερίδα από την «Ένωση για τη Δημοκρατία στα Βαλκάνια» και την «Ένωση Τούρκων Επιχειρηματιών». Οι διαδηλωτές φώναζαν συνθήματα όπως: «Τούρκος καλός μόνο νεκρός», «Σκατά, σκατά στον τάφο του Κεμάλ» «Τούρκοι, Μογγόλοι, δολοφόνοι» «Έξω οι Τούρκοι απ' τη Θεσσαλονίκη» «Ελλάς-Ρωσία συμμαχία» και επιτέθηκαν στους συμμετέχοντες με αυγά, ντομάτες και άλλα αντικείμενα, ενώ κακοποίησαν

• «Αυτό που εμείς οι Έλληνες Εθνικιστές της Χρυσής Αυγής ονομάζουμε Εθνική Συνέχεια και Φυλετική Ψυχή, που παρά τις όποιες δοκιμασίες ή επιδράσεις, παραμένει η ίδια, ζωντανή πάντοτε και έτοιμη να μαρτυρήσει την ύπαρξή της».

• «Ας καταλάβουν ορισμένοι πως ο σωινισμός δεν μπορεί να νικηθεί όταν οι Έλληνες Εθνικιστές θα κινούνται σ' ένα κλίμα απομονωτισμού. Η αλληλεγγύη όλων των συνειδητοποιημένων εθνικιστών του Λευκού Κόσμου είναι απαραίτητη για να καταπολεμηθεί ο αληθινός εχθρός». (Χρ. Αυγή, 15-21.5.98)

τον επιχειρηματία Γιάννη Δαμπασάνα.

10.11.97: Αποκαλύπτεται βιντεοταινία από χουντογλέντι αστυνομικών στη Θεσσαλονίκη τον Απρίλη του '93. Τίθεται το θέμα της διαπλοκής αστυνομικών και ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ και ακροδεξιών οργάνωσεων.

28.11.97: Στο χωριό Αλκυόνη της Ξάνθης ακροδεξιοί εθνικιστές έσπασαν τα παράθυρα στο τζαμί, εισέβαλαν στο εσωτερικό του, έκλειψαν μικροφωνικές εγκαταστάσεις και έγγραφαν στον εξωτερικό τοίχο το σύνθημα «Έξω οι Τούρκοι από τη Θράκη».

28.12.97: Η πρωτοεμφανιζόμενη οργάνωση ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ-ΑΡΕΙΟΙ ΠΟΛΕΜΙΣΤΕΣ επιτέθηκε με βόμβα μολότωφ στα γραφεία του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ στον Ζωγράφου.

1998

24.1.98: Μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ επιτίθενται στον Αλέξη Κολοφωλιά και τον ξυλοκοπούν άγρια, επειδή φόραγε παλαιστινιακό μαντήλι.

31.1.98: Για δεύτερη χρονιά η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ διοργανώνει συγκέντρωση-πορεία για την επέτειο των Ιμίων.

1.5.98: Με κεντρικό σύνθημα «έξω οι ξένοι», η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ καλεί σε Πρωτομαγιάτικη εθνικιστική συγκέντρωση στην

«Αυτό που χρειαζόμαστε είναι ένας πόλεμος», γιατί «η πλειοψηφία του λαού μας έχει καταντήσει μαλθακή, παρηκμασμένη και μη Άρεια.» ...

Αθήνα.

8.5.98: 20 περίπου ακροδεξιοί επιχειρούν να διαλύσουν εκδήλωση του ΟΜΙΛΟΥ ΦΙΛΩΝ Ν. ΡΑΠΤΗ στο Πολυτεχνείο Ξάνθης.

26.5.98: Ο 20χρονος φοιτητής Νίκος Πιτσάκης, μέλος του ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ, δέχεται επίθεση με ψαλίδι και κατσαβίδι από μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ.

6.6.98: Πορεία στους κεντρικούς δρόμους της Θεσσαλονίκης πραγματοποιεί η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ.

16.6.98: Οι Δ. Κουσουρής, Η. Φωτιάδης και Γ. Καραμπατσόλης δέχονται επίθεση από Χρυσανγίτες έξω από τα δικαστήρια της Ευελπίδων.



Το παρόν χρονικό συντάχθηκε με την πολύτιμη βοήθεια της Y.R.E.

-Τις ει; -Περίανδρος!

«Σε μια πόλη Ελλήνων... Όπου οι Τούρκοι κυριαρχούν... Και οι Εβραίοι συνωμοτούν... Μέσα στους χορούς των Δερβισών... Όταν οι Εθνικοί ονειροπολούν... Και οι Μάγοι αποφασίζουν... Γεννιέται ένα όνειρο... Που 'ναι κι εφιάλτης... Όστε κάτω απ' τις ταφόπλακες... Να γλιστρά ένας μύθος... Ένα αρχέγονο μυστικό...»
«Ο Ελληνισμός είναι φυλή, αίμα και αγώνας διά την επιβολήν της βιολογικής μας κληρονομιάς. ... Είναι αιμάτινο ποτάμι στον χρόνο και πάνω απ' όλα φύσις πολεμική».

Περίανδρος Ανδρουτσόπουλος



Αντ' τις ημέρες βρίσκεται σε εξέλιξη μια συνωμοσία Εβραίων και κομμουνιστών και εν γένει των «βιολογικών απορριμμάτων», όπως ενστόχως τα χαρακτηρίζει το φωτεινό άριον πνεύμα του Περίανδρου για να εμπλέξουν στην υπόθεση του άγριου ξυλοδαρμού του αυτοτραυματισθέντος Κουσουρή τον μουσικό Π. Ανδρουτσόπουλο, καθοδηγητή της Χρυσής Αυγής. Καταγγέλλουμε την συνωμοσία αυτήν και επικαλούμεθα προς επίρρωσιν του ισχυρισμού μας ότι ο Περίανδρος είναι υπηρέτης των μουσών, όπως φαίνεται και από το παραπάνω ποίημά του. Είναι ο συνεχιστής της παραδόσεως του Ίωνος Δραγούμη και του Περικλή Γιαννόπουλου. Πρόκειται λοιπόν διά μίαν «παρανοϊκήν σύλληψιν και δράσιν ψυχασθενών, και ουχί μόνον. Μέχρις εκεί μπορούν να φθάσουν οι βουλευθέντες δούλοι της καθεστηκυίας τάξεως δια να εμποδίσουν τους φρεγγέλιδας αγωνιστάς της Νέας Εποχής και να τους συκοφαντήσουν».

Βεβαίως εις την λαμπράν ιστορίαν μας αναφέρονται πολλοί θεράποντες των μουσών οι οποίοι υπήρξαν και έξοχοι στρατηγοί. Τοιούτος είναι και ο ημέτερος Περίανδρος. Λ.χ. αναλύει με βαρυσήμαντον άρ-

θρον του τα γεγονότα της συγκέντρωσης της περασμένης Πρωτομαγιάς, την οποίαν καθωδήγησεν και επέτυχεν εκτός των Χρυσανγυτών και των πρωτοεμφανιζομένων Χρυσών Αετών να συμπαραταχθούν μαζί των υπερδιακόσιοι «άνθρωποι υποφέροντες και δυσανασχετούντες εξ αιτίας της εγκληματικότητας των ξένων», οίτινες «ηνώθησαν μεθ' ημών, εθώπυνσαν την συγκέντρωσίν μας, δεν εφοβήθησαν το πιθανόν ενδεχόμενον μιας νέας συγκρούσεως και ηκολούθησαν εν τέλει την πορείαν μας φωνασκώντες τα φυλετικά και εργατικά μας συνθήματα», εις τον «αγωνιστικόν στίβον τον πεζοδρομίου». Ιδού η γλαφυρότης του ποιητού-στρατηγού όταν περιγράφει την μάχην: «Η αστυνομία παρ' νόμω και επαισχύντως διατάσσει την σύλληψιν των και επιτίθεται κάνοντας χρήσιν ροπάλων και χημικών αερίων. Μοιραία η σύγκρουσις. Δύο αστυνομικοί καταλήγουν εις το νοσοκομείον, τρεις διμοιρίαι των ΜΑΤ ηττώνται ολοσχερώς και οπισθοχωρούν, ενώ οι ολιγάριθμοι Εθνικισταί προχωρούν ακόμη εβδομήντα μέτρα...»

Διατί όμως επέτυχον τοιαύτην συντριπτικήν νίκην;

«Το τεκμήριον της "αληθείας", του "δικαίου" και της "νομιμότητος" είναι στοιχείον

αστείσμου, γραφικότητας και ρομαντισμού. Εκεί έξω ενίκησαμε διότι είμεθα γενναίοι, γυμνασμένοι, εμπειροπόλεμοι, φανατικοί. ... Ο αστυνομικός εκτελεί διαταγάς. Ο Εθνικιστής ομοίως. Οι Χρυσανγίτες απέδειξαν ότι δεν αποτελούν όχλον, όσον σώμα πολιτικών στρατιωτών». «Συνδράμωντος ενός επιλεκτικού σχεδιασμού, των χώρων αφετηρίας, του αιφνιδιασμού, τας προφυλάξεις κλπ.», ιδού πώς δύνανται να νικούν πάντοτε τους εχθρούς.

Εις την ανωτέρω συγκέντρωσιν εδοκιμάσθησαν δια πρώτην φοράν και οι Χρυσοί Αετοί: «Επιτυχεστάτη και η πρώτη εμφάνισις των Χρυσών Αετών. Ομοιομορφία, κάλλος, ευρωστία. Τα σκιάδια (καπέλα) με το μελανό χρώμα και τον πλεκτό Χρυσό Αετό, που κρατά έναν κόκκινο κεραυνό ήδη εξηντήθησαν και θα χρειασθεί η αναπαραγωγή τους. Οι υπεύθυνοι επιτελείς σχεδιάζουν (: επί κεφαλής ο «φαλαγγάρχης Αρίων») εκπαιδευτικής διαδικασίας και νέας δραστηριότητας εντός του μηνός (: «ασκήσεις» στην Πάρνηθα). ... Και ας μη λησμονούμε: Οι Χρυσοί Αετοί ευρέθησαν στην πρώτη γραμμή κρούσεως... Ο κύβος ερρίφθη!»

-Τις ει; -Αίμα, Τιμή, Χρυσαιοί!

M.B.

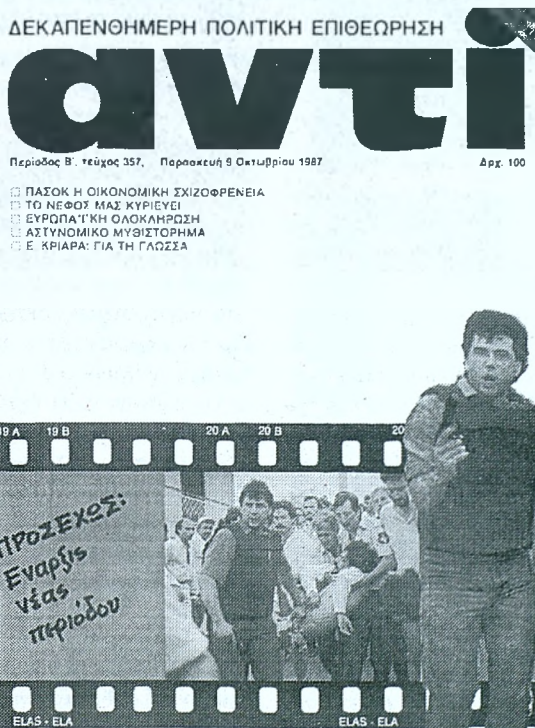
Τρινιτροτολούλη: το νέο όπλο των... ΕΚΑΜ

του Στρατή Μπουρνάζου

Οι καταδίκες αστυνομικών αποτελούν ένα σχετικά σπάνιο συμβάν στα δικαστικά χρονικά. Έτσι, η καταδίκη, την περασμένη εβδομάδα, πρώην υψηλόβαθμων αστυνομικών των ΕΚΑΜ για εμπορία όπλων αποτελεί αναμφισβήτητη είδηση. Συγκεκριμένα, το Πενταμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων καταδίκασε σε φυλάκιση 4 ετών, χωρίς αναστολή, τους Γιάννη Αργύρη και Πέτρο Κοσσυφάκη, που είχαν συλληφθεί επ' αυτοφώρω, τον Φεβρουάριο του 1991, στην προσπάθειά τους να πουλήσουν όπλα, ενώ για συνέργεια στην ίδια υπόθεση καταδικάστηκε, σε φυλάκιση 2,5 ετών, ο αδελφός του Γιάννη, Νίκος Αργύρης.

Η υπόθεση, όπως προκύπτει από όσα έγιναν γνωστά, έχει σαφώς ευρύτερες διαστάσεις από την «απόπειρα πώλησης δύο περιστρώφων», καθώς στα σπίτια των αστυνομικών, αμέσως μετά τη σύλληψή τους, βρέθηκε ένα ολοκληρω οπλοστάσιο, αποτελούμενο από χιλιάδες σφαίρες, εκρηκτική ύλη τρινιτροτολουόλη (TNT), χειροβομβίδες και όπλα. Όμως, εξαιρετής η δικαστική έρευνα περιορίστηκε στενά στο αδίκημα της εμπορίας όπλων, σύμφωνα με τις «οδηγίες» του τότε πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη: «Δεν νομίζω ότι έχει καμιά σχέση με τρομοκρατία. Είναι αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου. Εμπόριο όπλων που, δυστυχώς, ανθεί». (Ποντίκι, φ. 993, 26.6.1998).

Για να ολοκληρωθεί το ζοφερό σκηνικό, αρκεί να σημειώσουμε τις, διάλου τυχαίες, ιδιότητες των καταδικασθέντων. Ο **Γιάννης Αργύρης** έχει υπηρετήσει στην προσωπική φρουρά του τότε υπουργού Δ. Τάξεως Βασιλείαδη, και, μαζί με τον Π. Κοσσυφάκη, υπηρέτησαν στη φρουρά του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη. Ο Νίκος Αργύρης διετέλεσε αστυνομικός διευθυντής Ανατολικής Αττικής και διευθυντής των ΕΚΑΜ, ενώ και ο αγοραστής των όπλων **Γ. Κραβαριώτης** ήταν πληροφοριοδότης της Ασφάλειας. Οι αδελφοί Αργύρη, τέλος, είναι γνωστοί από τη δολοφονία του Μιχάλη Πρέκα, το 1987 στην Καλογρέζα. Και οι δύο συμμετείχαν (ο Ν. Αργύρης ως επικεφαλής) στην ομάδα των



Αντί, τχ. 357, 9.10.87. Οι ΕΚΑΜίτες που εξόντωσαν τον Πρέκα, 11 χρόνια μετά, καταδικάζονται για χοντρές παρανομίες.

ΕΚΑΜ που είχε περικυκλώσει την πολυκατοικία όπου είχε καταφύγει ο Μ. Πρέκας, ενώ ο Γ. Αργύρης ήταν ένας από τους δύο που τον πυροβόλησαν. Η μήνυση, όμως, που άσκησε εναντίον του η φίλη του Μ. Πρέκα, Βαγγελιώ Βογιατζή, για «ανθρωποκτονία από πρόθεση», δεν εξετάστηκε ποτέ, αφού η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο, με απαλλακτικό βούλευμα.

Καθώς δεν έχουν γίνει γνωστές λεπτομέρειες, είναι δύσκολο να καταλάβουμε αν, και στην παρούσα δίκη, παρά την καταδίκη, οι κατηγορούμενοι έπασαν τελικά «στα μαλακά». Πάντως, ανεξάρτητα από αυτό, είναι εμφανείς οι πολιτικές διαστάσεις και η σημασία της υπόθεσης.

Η καταδίκη του Π. Κοσσυφάκη και των αδελφών Αργύρη προσθέτει ακόμη μια ψηφίδα στην εικόνα της λειτουργίας των ΕΚΑΜ ως συμμορίας – ας μην ξεχνάμε και το χουντογλέντι της Θεσσαλονίκης. Αποδεικνύει πόσο μακριά από την πραγματικότητα είναι η εικόνα των ειδικών μονάδων ως αδιάφθορων, ασυμβίβαστων, απηνών διωκτών του εγκλήματος. Και θα έπρεπε να βάλει σε σκέψεις όλους όσους, με περισσή ευκολία, εντοπίζουν τη μαγική λύση στην ένταση της καταστολής, τη δημιουργία επίλεκτων, ειδικά εκπαιδευμένων και ανεξέλεγκτων αστυνομικών μονάδων που θα πατάζουν το έγκλημα. Γιατί φαίνεται ότι ο κόσμος του «εγκλήματος» και αυτός των «διωκτών» του κάθε άλλο παρά στεγανοί μεταξύ τους είναι: αντίθετα, καταδεικνύεται ότι όσο τέτοι-

οι μηχανισμοί αυτονομούνται από κάθε έλεγχο, όσο λύνονται τα χέρια τους, η κατάληξη σχεδόν μοιραία, δεν είναι η αποτελεσματικότητα της δίωξης, αλλά η αυθαιρεσία, η διαπλοκή τους με «σκοτεινές υποθέσεις» η συγκρότησή τους ως αντίπαλης συμμορίας. Και, για όλα αυτά τα ζητήματα, η υπόθεση Αργύρη ίσως αποτελέσει μόνο την κορυφή του παγόβουνου.

Μπορούμε να συζητάμε (ελεύθερα) για (διαφορετικές) γλώσσες στην Ελλάδα;

Μακάρι το ερώτημα να μην ετίθετο. Αλλά, δυστυχώς τίθεται

του Δημήτρη Γ. Χριστόπουλου

Ύστερα από πρόταση του Κέντρου Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων (αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας που ιδρύθηκε το 1996 από 20 περίπου ακαδημαϊκούς¹) η Γενική Διεύθυνση XXII της Ευρωπαϊκής Επιτροπής χρηματοδοτεί κατά 50% το πρόγραμμα «Γλώσσες και Διαφορά», με στόχο τη μελέτη της γλωσσικής ετερότητας στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, διοργανώθηκε επιστημονική διημερίδα το Σαββατοκύριακο, 6-7 Ιουνίου, στη Λάρισα με αντικείμενο τη μελέτη της Βλαχικής. Είχαν προσκληθεί επιφανείς ερευνητές, στην πλειοψηφία τους ιστορικοί και γλωσσολόγοι (έλληνες και ξένοι), με σκοπό να καταγραφούν δημογραφικά στοιχεία σχετικά με τις εγκαταστάσεις των ομιλητών, ιστορικά στοιχεία για τη χρήση της γλώσσας, γλωσσολογικά δεδομένα που αφορούν τη γνώση της γλώσσας, το περιεχόμενο της έννοιας «διγλωσσία» και άλλα συναφή προς αυτά ζητήματα.

Οι διοργανωτές του συνεδρίου εκτίμησαν ότι οι παραπάνω θεματικές –ως αυστηρά επιστημονικού περιεχομένου– δεν προσφέρονται για ζημιώσεις πολιτικών παραγόντων ή δημοσίων σχέσεων με τοπικούς άρχοντες. Αυτή η εκτίμηση εκλήφθη ως προσπάθεια επικάλυψης εχθρών προς την Ελλάδα πολιτικών στόχων. Σχετικό δελτίο Τύπου, που εξηγούσε αναλυτικά τη θεματική του συνεδρίου, δόθηκε στην εφημερίδα *Ελευθερία* την προηγούμενη της έναρξης των εργασιών. Παρ' όλα αυτά, και καθώς ένα τέτοιο συνέδριο δεν θα ήταν εξαιρετικά εμπορική είδηση, ο συντάκτης προτίμησε μια άλλη οδό, σαφώς πιο εμπορική αλλά και ιδιαίτερα εμπρηστική. Έτσι, λοιπόν, το Σάββατο 6.6, πρωτοσέλιδο δημοσίευμα της εφημερίδας διατυμπάνιζε: «Μυστική σύνοδος βλάχων: θα συζητήσουν την ίδρυση βλάχικου κράτους στην Ελλάδα». Το δημοσίευμα –αυτονοήτως– θορυβεί τον κόσμο, ο νομάρχης Λάρισας κ. Φλώρος φθάνει αναστατωμένος και τα υπόλοιπα ΜΜΕ παραβρίσκονται στη σύνοδο. Ύστερα από εξηγήσεις των ομιλητών κατέστη κατανοητό τι ακριβώς γίνεται στο πλαίσιο αυτής της διημερίδας. Έτσι, λοιπόν, την επόμενη και τελευταία μέρα των εργασιών, μερίδα του Τύπου βάζει τα πράγματα στη θέση τους (βλ. *Ημερήσιος Κήρυκας*, 7.6, «Επιστημονική η διημερίδα για τους βλάχους...»).

Η δεύτερη μέρα του συνεδρίου σηματοδεύτηκε από την παρουσία της «Πατριωτικής Κίνησης Θεσσαλίας», τεσσάρων-πέντε γνωστών τραμπούκων της πόλης, πρωτοστατούντων κάποιου **Κολτσίδα**, τοπικού παλαιστή και συντάκτη του *Στόχου*, και του προέδρου της ΕΠΕΝ Λάρισας. Διάφοροι σύνεδροι προπηλακίστηκαν για το (μαύρο) χρώμα των μαλλιών τους (ως Τούρκοι) ή για το (γαλανό) χρώμα των ματιών τους (ως άρειοι) και άλλα πολλά, παρουσία

αξιωματικού της ασφαλείας με πολιτικά, ο οποίος ήταν περισσότερο απασχολημένος να μαγνητοφωνεί τις εισηγήσεις των ομιλητών παρά να επιβάλλει την τάξη.

Μπαίνει, λοιπόν, το ερώτημα του τίτλου «μπορούμε να συζητάμε (ελεύθερα) για (διαφορετικές) γλώσσες» σήμερα στην Ελλάδα;

Τα προηγούμενα δείχνουν ότι μόνο μετά δυσκολίας μπορούμε. Για να ακριβολογήσει κανείς, μπορούμε υπό το βάρος απειλών, προπηλακισμών – στην καλύτερη των περιπτώσεων καχυποψίας και αρνητισμού. Τι έχει, λοιπόν, να αντιμετωπίσει ο κοινωνικός επιστήμονας που αποφασίζει να ασχοληθεί με το ζήτημα;

Πρώτη θέση, δυστυχώς αρκετά διαδεδομένη στην ελληνική κοινή γνώμη: «όποιος ασχολείται με αυτά είναι εξ ορισμού ανθέλληνας». Γνωστή ιστορία: ο κόσμος είναι μοιρασμένος σε ανθέλληνες και σε φιέλληνες, οι ανθέλληνες είναι περισσότεροι, είναι παντού και ειδικότερα γύρω μας. Αλλά η προηγούμενη διαφοροποίηση αφορά και τους ίδιους τους Έλληνες: κάποιιοι είναι περισσότερο Έλληνες από τους άλλους. Και προφανώς τέτοιο πιστοποιητικό ελληνοφροσύνης δεν δίνεται σε αυτούς που διεξάγουν επιστημονική έρευνα πάνω στα βλάχικα.

Δεύτερη θέση, επίσης αρκετά διαδεδομένη, ευτυχώς περισσότερο από την πρώτη: «τι τα θέλετε αυτά, αυτά είναι επικίνδυνα, εδώ η Ελλάδα απειλείται και σεις ρίχνετε λάδι στη φωτιά. Καλή είναι και η επιστήμη, αλλά σας χρησιμοποιούν». Σύμφωνα με αυτή την άποψη, ο κόσμος συνεχίζει να είναι διαιρεμένος σε ανθέλληνες και φιέλληνες, αλλά τουλάχιστον δεν αμφισβητούνται οι «αγαθοί» σκοποί της επιστήμης. Όμως οι ανθέλληνες χρησιμοποιούν την επιστήμη για τις δικές τους συνωμοσίες, οπότε πάλι καλύτερα οι επιστήμονες να μην μιλάνε γιατί δίνουν τροφή σε αυτούς που επιβουλεύονται την Ελλάδα.

Και στις δύο περιπτώσεις, από διαφορετικές προσεγγίσεις, βέβαια, σκόπιμο είναι τα εν λόγω ζητήματα να μην απασχολούν τους κοινωνικούς επιστήμονες.

Τι μπορεί κάποιος να απαντήσει στις προηγούμενες θέσεις;

• Ο Δημ. Γ. Χριστόπουλος είναι διδάκτορας νομικής και μεταδιδακτορικός υπότροφος του ΙΚΥ, ασκών χρέη διοικητικού γραμματέα του Κέντρου Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων.

Καταρχάς ότι οι επιστήμονες έχουν δικαίωμα ως άνθρωποι και καθήκον ως επιστήμονες να ασχολούνται με ό,τι αυτοί θέλουν, στο μέτρο που η δραστηριότητά τους δεν αντιβαίνει τους νόμους. Το τι είναι νόμιμο και τι παράνομο, ευτυχώς πλέον δεν το κρίνουν φασίζοντα γρουπούσκουλα και τραμπούκοι, αλλά η ελληνική έννομη τάξη. Ανεξάρτητα εάν οι τελευταίοι θα ήθελαν να διατηρήσουν τον τελευταίο λόγο στην οριοθέτηση της νομιμότητας, η Ελλάδα είναι δημοκρατία, οπότε –ευτυχώς για εμάς– οι συγκεκριμένοι δεν έχουν επ' αυτών λόγο. Αντιθέτως, η προσπάθεια φίμωσης του (επιστημονικού και όποιου λόγου) είναι καθεαυτή αντισυνταγματική πράξη και (πρέπει να) διώκεται.

Αυτά σε ό,τι αφορά τη διαδικασία. Σε ό,τι αφορά την ουσία τώρα. Το δίδαγμα των προηγούμενων θέσεων είναι ότι σε κάθε περίπτωση, για πολιτικούς λόγους, αυτά τα ζητήματα δεν πρέπει να τα πιάνουμε. Εμείς, αντιθέτως, πιστεύουμε ότι (και) για πολιτικούς λόγους, αυτά τα ζητήματα πρέπει να μας απασχολούν. Και αυτό γιατί –είτε το θέλουμε είτε όχι– αυτά τα ζητήματα απασχολούν τον κόσμο. Απασχολούν τη διεθνή επιστημονική κοινότητα, τον δυτικό πολιτικό κόσμο στον οποίο επιλέξαμε να συνανηθούμε, σημαντικό τμήμα της κοινής του γνώμης –αν μη τι άλλο των διαμορφωτών της– τους περισσότερους των διεθνών οργανισμών στους οποίους ανήκει η Ελλάδα, (Ε.Ε., Συμβούλιο της Ευρώπης, ΟΑΣΕ, ΟΗΕ), και τέλος-τέλος σημαντικό τμήμα των συμπολιτών μας που τους ενδιαφέρει να διατηρήσουν την πολιτιστική τους ταυτότητα, είτε αυτή είναι διαφορετική γλώσσα είτε διαφορετική θρησκεία. Προς τι οι προηγούμενες αναφορές; Πολύ απλά για να φανεί μια προφανής πραγματικότητα: ότι, ακόμη και αν εμείς δεν συζητάμε, άλλοι το κάνουν, ανεξάρτητα εάν εμείς δεν το επιθυμούμε. Τι σημαίνει αυτό; Ότι από τη στιγμή που ούτως ή άλλως τα ζητήματα αυτά είναι αντικείμενα ζυμώσεων, η Ελλάδα όχι μόνο δεν έχει λόγο να απέχει αλλά έχει καθήκον να συμμετέχει στον οποιοδήποτε διάλογο λαμβάνει χώρα. Αυτό, κατά την άποψή μας, επιτάσσει το συμφέρον της, ως κράτος (δικαίου). Διότι μόνο έτσι μπορεί να παρέμβει στο διάλογο, να επηρεάσει την έκβασή του, σε τελευταία ανάλυση να υπερασπίσει τις θέσεις της. Διότι ειδάλλως δημιουργείται ένα προηγούμενο ενοχής: «η Ελλάδα έχει κάτι να κρύψει, γι' αυτό και δεν μιλά».

Σε ό,τι αφορά τώρα τις θέσεις της Ελλάδας. Προφανώς και για τους Έλληνες, όλα (εάν όχι όλα, τα περισσότερα από) τα ζητήματα που άπτονται της πολιτιστικής διαφορετικότητάς τους, είναι ποικιλοτρόπως ιστορικά και πολιτικά φορτισμένα, σε σύγκριση με ανάλογα ζητήματα στη Δυτική Ευρώπη, για παράδειγμα. Αυτό ιστορικά και κατανοητό είναι και εξηγεί τις προηγούμενες συμπεριφορές. Αλλά ούτε τις νομιμοποιεί ούτε αρκεί.

Αυτό που προτείνουμε δεν είναι ένας από τους δρόμους. Είναι μονόδρομος. Όσο το συντομότερο το καταλάβουμε, τόσο το καλύτερο. Και έχουμε ήδη αργήσει.

Ι. Ν. Αλιβιζάτος, Δ. Αναγνώστου, Λάμπρος Μπαλτσιώτης, Σταμάτης Μπέης, Δημήτρης Χριστόπουλος, Λένα Διβάνη, Δημήτρης Δημοσίου, Χρήστος Γιακουμόπουλος, Χριστίνα Γιαννούλη, Βασίλης Γούναρης, Λεωνίδας Εμπειρίκος, Αλεξάνδρα Ιωαννίδου, Αλέξης Ηρακλείδης, Ελένη Κανακίδου, Μαριλένα Κοππά, Ιωάννα Κούρτοβιτς, Γιάννης Κτιστάκης, Δώρα Λαφραζάνη, Κατερίνα Μάρκου, Γιώργος Μαυρογιάννης, Ιάκωβος Μιχαλίδης, Γιάννης Μηλιός, Σίμος Μινιαΐδης, Θανάσης Πέτρου, Σωτήρης Πουπουλής, Χρήστος Ροζάκης, Ελένη Σελλά-Μάξη, Έλσα Σταματοπούλου, Γιάννης Τασόπουλος, Δημήτρης Τσάτσος, Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης, Γιώργος Βαρουξιάκης.



Ο λοβοτομών τους Γραικύλους

«...κατά την εκφορά του προφορικού λόγου είναι δυνατόν να σου ξεφύγει κάτι. Αυτό είναι όλο. Δεν εννοούσα ότι πραγματικά απειλείται η ζωή μου.»
†Χριστόδουλος, συνέντευξη στα Νέα, 16.6. '98.

Ο Αρχιεπίσκοπος, μια εβδομάδα μετά την μελοδραματική καταγγελία του στις 8 Ιουνίου ότι κινδυνεύει η ζωή του (και τις εξηγήσεις του εκπροσώπου του κ. Ιγνατίου ότι ο αρχιερέυς εννοούσε κάποια απειλητικά τηλεφωνήματα που διήθεν δέχθηκε), μας κατέπληξε με την παραπάνω νέα δήλωση, εμάς οι οποίοι δεν τολμούμε να διανοηθούμε ότι εφεύσθη και έτσι μας έφερε εις αμηχανία δεινὴν. Διότι, αν και «γραικύλοι», γνωρίζομε καλῶς ότι ο Αρχιερέυς είναι ο ορθοτομών τον λόγον της αληθείας Εκείνου. Και επειδή *χείλη Αρχιερέως ου ψεύδονται* (προφορικός λόγος), και επειδή ο λόγος του αλήθεια (προφορικός λόγος), παραμένοντες διαπορούμενοι, αιμήχανοι, και αιτούμεθα να μας δοθούν κάποιες λογικές εξηγήσεις. Διότι τα ΜΜΕ, αν και προβάλλουν πλήρως τον καινὸ τρόπο με τον οποίον πολιτεύεται ο Αρχιεπίσκοπος και το νέο *life style* της Εκκλησίας μετά το πεπαλαιωμένον και αναχρονιστικὸν εκείνο του Απ. Παύλου, δεν μας έδωσαν εξηγήσεις, ὥστε να παύσομε να ανησυχούμε για την ζωή του «νέου Παύλου». (Ας σημειώσομε ότι τον εκολάκνευσαν κατά την εν Μακεδονία περιοδεία του αποκαλυπτικῶς τον «νέο Παύλο» (προφορικός λόγος), χαρακτηριστικὸς ο οποίος έγινε ασμένως αποδεκτός υπό του ιδίου).

Επειδή όμως και η *κάλαμος Αρχιερέως ου ψεύδεται*, ας δούμε δυο χαρακτηριστικά αποσπάσματα από τον γραπτό «χριστιανικό» λόγο του:

• Στην εφημερίδα *Πληροφόρηση* (Ιούλιος-Αύγουστος 1995) που εξέδιδε ως μητροπολίτης Δημητριάδος ταυτίσθηκε απολύτως με τον «Στόχο» και την δολοφονική συμμορία ΜΑΒΗ, υποστηρίζοντας τους εγκληματίες οι οποίοι δολοφόνησαν 2 Αλβανούς στρατιώτες και τραυματίσαν άλλους τέσσερις. Έγραφε τότε:

«ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΑΒΗ: Η ΑΝΘΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΜΠΕΡΙΣΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΔΟΣΙΑ.

Εξ ὧσων γράφονται στον Τύπο φαίνεται πως οι συλληφθέντες μέλη της οργάνωσης



Μιλώντας στο συνέδριο του Στόχου στο Λιδωρίκι στις 29.5.97

ΜΑΒΗ, που δρα με στόχο την απελευθέρωση της Β. Ηπείρου, προσφέρονται ως εξιλαστήρια θύματα στον βωμό της βελτίωσης των ελληνοαλβανικών σχέσεων... Και βέβαια δεν εφθάσαμε στο σημείο να παραδώσουμε στα χέρια των Αλβανών τους Ελληνόψυχους εκείνους που κατηγορούνται για το σμιποτάξ της Επισκοπής, όμως οι συνθήκες σύλληψης, φυλάκισης και διαπόμπης τους, δείχνουν μια εσχάτη υποτελία απέναντι στους Αλβανούς και προδίδουν την αδιστακτωσύνη (sic) ὧσων ζυγίζουν τα πάντα στην ψυχρή ζυγαριά των σκοπιμοτήτων και των υπολογισμών. Δεν ξέρουμε αν οι συλληφθέντες είναι οι δράστες της επιχείρησης κατά του στρατιωτικού στόχου στην Αλβανία, ούτε καν αν είναι μέλη της ΜΑΒΗ, ὡπως διαθρυλείται. Όμως πού ηκούσθη να παραδίδει μια χώρα σε μιαν άλλη στοιχεία που εξακριβώσε σε βάρος των συλληφθέντων πολιτῶν της που ἔδρασαν πατριωτικά και ηρωικά; (...) Στο κάτω κάτω και ἔνοχοι αν εἶναι οι συλληφθέντες θα ἔπρεπε να συγκαλυφθούν. Γιατί τώρα, ποιος θα θελήσει να αναλάβει κάποια τόσο επικίνδυνη αποστολή, όταν είναι βέβαιος ότι η ἴδια του η κυβέρνηση θα τον απαρνηθεί; (...) Κατὰ τα ἄλλα τὰ ὄνειρα για ελευθερία

στη Β. Ήπειρο θάπτονται, οι νέοι απογοητεύονται και η... διπλωματία θριαμβεύει».

• Για τους αντιρροήσεις συνείδησης ἔγραψε στο Βήμα 8.6.'97, ὄχι ορθοτομών των λόγον της αληθείας ἀλλὰ λοβοτομών εγκεφάλους γραικύλων: «Γι' αὐτὸ και ο γάλλος καθηγητὴς J. P. Cattelain στο επισημονικὸ του ἔργο "L' objection de Consiere" 1982, σ. 38, αναφέρεται στις εργασίες διεθνούς ιατρικοῦ συνεδρίου ὅπου υπεστηρίχθη ὅτι η πλειοψηφία των αντιρροήσεων συνείδησης εἶναι άτομα ψυχοπαθή, ὅτι ευρίσκονται στην ἀρχὴ της σχιζοφρένειας, ὅτι η προβαλλόμενη αντίρρηση συνείδησης ἀποτελεῖ παθολογικὴ κατάσταση και ὅτι για τον λόγο αὐτὸν ἐφηρημὸς η μέθοδος της λοβοτομῆς προκειμένου να θεραπευθεῖ ὁ ασθενής».

Και μπιχεβιοριστὴς λοιπὸν ο Αρχιεπίσκοπος! Προτείνει ἐμμέσως λοβοτομή στους αντιρροήσεις συνείδησης, πράγμα που οὔτε οι ομοϊδεάτες του τοῦ Στόχου και της Χρυσῆς Αυγῆς δεν ἐτόλμησαν να ζητήσουν. Ο ἀποκρισάριός του Καψάλης λ.χ. γράφει ὅτι «ὅλοι αὐτοὶ καταλήγουν στα τρελάδικα ἢ στα νεκροταφεία (ἀπὸ αυτοκτονία ἢ ναρκωτικά)» (Στόχος, 1.7.98). Και να σκεφθεῖτε ὅτι οι Λατίνοι ανατρίχάζουν με τέτοιες θεωρίες και τόσον αὐτοὶ ὅσο και οι ἐπιστήμονές τους (πλην νεοναζί και λεπενικών) τις καταγγέλλουν ως φασιστικές.

Εφ' ὅσον, τέλος, ἀρνείται ο Αρχιεπίσκοπος να ἀπαντήσει στα ἐρωτήματα που του θέσαμε και τα ὁποῖα δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος του Ἀντί, τουλάχιστον μπορεῖ να μας υποδείξει σε ποιο ἱερό κείμενο μποροῦν να στηριχθῶν τέτοιες θέσεις ὡπως οι παραπάνω; Γιατί ἐρευνούμε τόσες ἡμέρες τις γραφάς και δεν ἔχομε βρεῖ τις πηγές του παρὰ μόνον στον Στόχο και στη Χρυσή Αυγή. Και κάποιος κακόβουλος μας λιοδορὸν λέγοντας ὅτι ματαιοπονούμε, ὅτι μόνον ἐκεῖ θα βρούμε τις πηγές του, καθότι –λένε– πρόκειται περὶ αρχιερέως κατὰ την Νέαν Τάξιν, 4ην Αυγούστου, Χρυσή Αυγή, Στόχο,...

Μ. Β.

Οι απροσάρμοστοι, οι χρήσιμοι και τα μεγάλα κέρδη

του Δημήτρη Κάϊση

Θα γίνουμε όλοι «απασχολήσιμοι»;

Στο κάτω-κάτω της γραφής τα πράγματα θα μπορούσε να 'ταν και χειρότερα.

Όλοι οι μύστες των σύγχρονων φαινομένων, οι προσεχτικοί παρατηρητές το προβλέπουν: ενεργοποιεί τον προβληματισμό και την ανησυχία τους. Το ερώτημα που θα μπορούσε σήμερα με έμφαση να τεθεί ή να ξανατεθεί: ο άνθρωπος ελέγχει τη μηχανή που κατασκευάζει ή μπορεί να 'χουμε κι ένα σύνδρομο Φρανκεστάιν; Πράγμα που μπορεί να τεθεί και αλλιώς: Ο,ΤΙ ΔΕΝ ΑΠΟΦΕΡΕΙ ΚΕΡΔΗ ΕΙΝΑΙ ΑΧΡΗΣΤΟ.

Ο πρωθυπουργός που κανοναρχεί εκσυγχρονισμό σε σημείο να τον καταστήσει αξιομίσητο, επιστράτευσε τη «σιωπηλή πλειοψηφία» νομίζοντας προφανώς ότι μπορεί ν' αναπαυθεί πάνω της. Ότι πηδώντας πάνω από την έννοια του πολίτη και ακόμη από την αρχαία δημοκρατική παράδοση εφεύρε ένα νοητικό πλάσμα για να μας το εξακοντίσει: να το εξακοντίσει ενάντια στις αμφισβητήσεις, στις επώδυνες απορίες και στους πόνους μας. Ενάντια σε μια πολύ συγκεκριμένη δυστυχή κατάσταση που διεκδικεί όχι την επιπολαιή ευτυχία της αλλά την αξιοπρέπεια.

Είναι το φθισικό μάτι του τεχνοκράτη: βλέπει αριθμούς, μεγέθη, μάντζερ, χλομές και βολικές ανθρώπινες συλλογικότητες. Προπάντων τις αγορές: «Οι άνθρωποι ψηφίζουν κάθε 4 χρόνια, οι αγορές ψηφίζουν καθημερινά». Είναι οι αγορές ένα νοητικό πλάσμα – όπως ορισμένοι τείνουν να αποδεχθούν; Πάντως χρειάζονται υποταγμένες πλειοψηφίες: τέτοιες που κάτω τους θα κρύβονται ατομικότητες ικανές όχι να διερωτηθούν και να εξεγερθούν αλλά να είναι προσαρμοσμένες, ευμεταχειρίστες, ξέπνοες και χρήσιμες για τα ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΡΔΗ. Ένα είδος πολιτικού και υπαρξιακού διάκενου.

Στην πραγματικότητα από πίσω μπορεί να κρύβονται ή να διαπλάθονται πλήθη και πάθη που κινούνται ανάμεσα στις πλειοψηφίες και τις μειοψηφίες: από

τις πρώτες παίρνουν τον όγκο τους κι από τις δεύτερες την ανυπότακτη διάθεση και τη μαχητική ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ τους.

Όταν ο Όουεν άρχισε τον καλπισμό του μέσα στο Σταντ ντε Φρανς στον αγώνα εναντίον της Κολομβίας δεν μπορούσαν να τον ανακόψουν παρά τραβώντας από πίσω τη φανέλα του. Ήταν ένα ξέσπασμα του σώματος: όπως μπορεί να είναι ένα ξέσπασμα του πάθους, μιας δυστυχούς και καταπιεσμένης ζωής. Αυτής που ψάχνει να βρει το νόημά της, που δεν μπορεί να συμβιβασθεί με την αδικία, δεν θέλει να χωρέσει και να στριμωχτεί ασφυκτώντας σ' εκείνο το «απασχολήσιμο», σ' εκείνες τις «ευέλικτες εργασιακές σχέσεις».

Ποιος τις καθόρισε, για τίνος τα συμφέροντα; Θα τους ξαναπούν άραγε ότι είναι μια καινούργια νομοτέλεια καθοριζόμενη αυτή τη φορά από τις «απρόσωπες δυνάμεις της αγοράς»;

Το προσεκτικό μάτι θα διακρίνει εύκολα πίσω τους τη θολή δυσοίωνα φριγούρα των εταιρειών που απλώνονται σαν ένα φανταχτερό χταπόδι πάνω στη ράχη του πλανήτη.

Το STAND BY: το «να περιμένεις στο ακουστικό σου» να σε ειδοποιήσουν ακόμη και τηλεφωνικώς, οποιαδήποτε ώρα και ημέρα, να πιάσεις δουλειά σε ένα εργοδότη. Σ' ένα εργοδότη που εμφανίζεται ξαφνικά ως ένα είδος σωτήρα – κι έναν εργαζόμενο που μετατρέπεται σε κάτι σαν εργαζόμενος υπό αναστολή.

ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ως ένα είδος της επαναλαμβανόμενης μιας χρήσεως. Θα λογοδοτεί στον ύψιστο νόμο της αποδοτικότητας και της ευέλικτης προσαρμογής – αν δείξει δυσπροσαρμοστικότητα το τηλεφώνό του ίσως και να μην ξαναχτυπήσει.

Αυτό, μας λένε, συνιστά ορθολογικοποίηση της παραγωγής: η ορθολογικότητα από όργανο κατανόησης του κόσμου και χειραφέτησης μετασχηματίζεται σε εργαλείο ελέγχου και υποταγής. Η εργαλειοποίηση του λόγου – έστω και σε αδηρή ψηφιακή μορφή. Πώς μπορεί ο άνθρωπος εργαζόμενος ν' αντισταθεί στη δύναμή του;

Αυτή η ιστορία με τους «απασχολήσιμους» και τη στάση STAND BY μού προκαλεί ανατριχίλες: να θέλεις να προσφέρεις (ή να πουλήσεις;) την εργατική σου δύναμη και να μην ξέρεις εάν και πώς θα είναι δεκτή, εάν θα κριθεί κατάλληλη και «προσαρμόσιμη» στις νέες τεχνοοικονομικές απαιτήσεις. Να μην ξέρεις εάν αύριο θα εκτοπισθείς καθιστάμενος άχρηστος από ένα «έξυπνο» ρομπότ απείρως προσαρμοστικότερο και παραγωγικότερο: διότι απλώς δεν θα υπόκειται στις ανάγκες βιολογικής αναπαραγωγής και διεκδικητικής ελευθερίας. Στο βάθος μπορείς κιόλας να διακρίνεις ένα τοπίο από τεχνολογικά σκουπίδια: ο πυρετώδης άφρων ρυθμός τεχνολογικής ανανέωσης απορρίχνει τη μια μηχανή μετά την άλλη στο βωμό της. Παράλληλα και σχεδόν με τον τρόπο που η κυρίαρχη μετά την κατάργηση του Τείχους λογική της Μεγα-μηχανής απωθεί πλήθη ανθρώπων έξω από τις «επίσημες» περιμέτρους της κοινωνικής περιοχής.

Κι όπως έλεγε ο Ντοστογιέφσκι, που δεν ήταν άλλωστε σοσιαλιστής, δεν μπορώ να νιώθω ευτυχισμένος όταν κι ένας άνθρωπος πάνω στη γη είναι δυστυχισμένος.

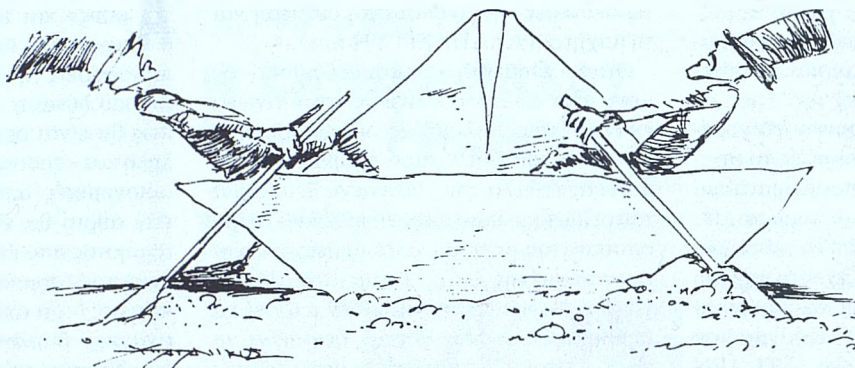
Ο Έντγκαρ Άλαν Πόε είχε περιφρονητική στάση για τη δημοκρατία αλλά του το συγχωρούμε (και μάλιστα τον ευγνωμονούμε) για τη σπουδαία λογοτεχνία που έγραψε. Αυτός ο παγκόσμιος καπιταλισμός (που εισδύει θριαμβικά και στους ιστούς της άλλοτε μαοϊκής Κίνας) που καίει λιβανωτούς στην αύξηση της παραγωγικότητας δεν μπορεί να τύχει συγχώρεσής μας: όχι μόνο επειδή ακριβώς σ' όνομά της δείχνει την πιο βαθιά περιφρόνηση για τη δημοκρατία και τα ουμανιστικά της περιεχόμενα (ας πούμε η δημοκρατία της εμπορευματοποίησης και της «κοινωνίας των δικτύων») αλλά για τον τρόπο που μοιράζει ολοένα πιο άνισα αυτόν τον παραγόμενο πλούτο, ολοένα σε βάρος των πιο φτωχών και δυσπροσάρμοστων. Ακόμη κι όταν μας καλεί να πάρουμε μέρος στη φρενίτιδα του «άυλου» πλούτου των μετοχών και των Χρηματιστηρίων.

'Όλοι χτυπούν τον Γιάννο, αλλά αυτός αντέχει!

του Τάσου Παππά

Ο α βάλει ή δεν θα βάλει νερό στο κρασί του ο Κώστας Σημίτης; Ιδού το μέγα ερώτημα που απασχολεί το πολιτικό προσωπικό του ΠΑΣΟΚ αυτή την περίοδο. Η υποχώρηση του πρωθυπουργού στο εργασιακό (ο διευθυντής δεν θα έχει το δικαίωμα να παρατείνει χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των εργαζομένων το ωράριο κατά μία ώρα, όπως προέβλεπε το αρχικό σχέδιο) δημιούργησε την εντύπωση ότι η κυβέρνηση αρχίζει να σκέφτεται σοβαρά το ενδεχόμενο να λειάνει ορισμένες πλευρές – τις πιο επαχθείς για τους εργαζομένους – της οικονομικής πολιτικής της. Αυτή η δειλή στροφή ήταν αρκετή για ν' αρχίσουν τα μέσα ενημέρωσης να εικάζουν ότι ο πρωθυπουργός μπροστά στο ενδεχόμενο μιας μετωπικής αναμέτρησης με τα συνδικάτα, συζητεί την περίπτωση να προωθήσει μια πιο διαλλακτική εκδοχή της στρατηγικής του. Το μπαράζ των δημοσιευμάτων ενόχλησε πολύ τον **Κ. Σημίτη**, ο οποίος επιδόθηκε σ' έναν αγώνα αναζήτησης των υπευθύνων για τις διαρροές. Ως συνήθως ενοχοποιήθηκαν τα μέσα ενημέρωσης – προσφιλή στόχος εδώ και καιρό. Κι όμως, τα πράγματα είναι απλά. Πολλά στελέχη του κινήματος είτε κατ' ιδίαν είτε στις συνεδριάσεις των κοιμματικών και των κυβερνητικών οργάνων πρότειναν τον επαναπροσδιορισμό της τακτικής της κυβέρνησης προκειμένου να αμβλυνθούν οι εντάσεις που προκαλεί η οικονομική πολιτική.

Όλοι οι κορυφαίοι παράγοντες του ΠΑΣΟΚ (Τσοχατζόπουλος, Λαλιώτης, Σκανδαλίδης, Β. Παπανδρέου) είπαν στον πρωθυπουργό για το έλλειμμα πολιτικού σχεδιασμού που ταλανίζει την κυβέρνηση και αναφέρθηκαν στους επιπόλαιους χειρισμούς που έγιναν σε διάφορα κοινωνικά

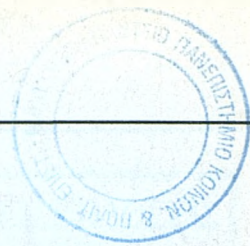


μέτωπα. Όλοι με τον έναν ή τον άλλο τρόπο «έδειξαν» τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας **Γιάννο Παπαντωνίου** καταλογίζοντάς του «τεχνοκρατική αντίληψη και απουσία ευελιξίας». Τόσο ο πρωθυπουργός όσο και ο υπουργός Τύπου **Δ. Ρέππας** κάλυψαν τον κ. Παπαντωνίου, ο οποίος πάντως αρχίζει να νιώθει το έδαφος να τρέμει κάτω από τα πόδια του. Γι' αυτό και επιτέθηκε με δριμύτητα κατά του κοιμματικού μηχανισμού, τον οποίο κατηγορήσε σε συνέντευξή του στο *Βήμα* ότι υπονομεύει την κυβερνητική πολιτική. Οι σχέσεις του υπουργού Εθνικής Οικονομίας με τους συναδέλφους του στην κυβέρνηση δεν είναι ειδυλλιακές. «Χαμογελά ακόμη κι όταν ανακοινώνει δυσάρεστα πράγματα», λένε οι αντίπαλοί του που, δυστυχώς για τον κ. Παπαντωνίου, δεν προέρχονται όλοι από τις τάξεις της εσωκομματικής αντιπολίτευσης. Το κακό για τον «τσάρο της Οικονομίας» είναι ότι δεν έχει ερείσματα στο κόμμα. Έχει, βεβαίως, να επιδείξει την εμπιστοσύνη που απολαμβάνει από ισχυρά οικονομικά κέντρα και τη στήριξη του πρωθυπουργού. Αυτά είναι μέχρι τώρα τα ατού του και φαίνεται ότι είναι αρκετά. Η κριτική που δέχεται από τους συναδέλφους του στην κυβέρνηση είναι εν πολλοίς άδικη. Μπορεί σε ζητήματα τακτικής και χειρισμών να μην είναι ο ικανότερος των υπουργών, εφαρμόζει όμως με θρησκευτική ευλάβεια τις εντολές του πρωθυπουργού και καταφέρει να έχει αποτελέσματα. Μόνο αν πρυτανεύσουν άλλα κριτήρια

στη σκέψη του Κ. Σημίτη θα απειληθεί ο κ. Παπαντωνίου. Πράγμα δύσκολο.

Και ενώ η κυβέρνηση Σημίτη βάλλεται πανταχόθεν για τις επιλογές της, ήρθε ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας **Βιμ Ντόιζεμπεργκ** να προσφέρει χείρα βοηθείας. Ο ολλανδός τραπεζίτης στη

συνέντευξή του στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* αποθέωσε την οικονομική πολιτική Σημίτη –άρα εμμέσως και τον Γιάννο Παπαντωνίου– χρησιμοποιώντας τέτοιες λέξεις που ούτε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος δεν θα διανοούνταν να χρησιμοποιήσει. Ο κ. Ντόιζεμπεργκ κάλεσε την κυβέρνηση να συνεχίσει στον ίδιο ρυθμό και επιχείρησε να καθησυχάσει τους εργαζομένους λέγοντας ότι δεν έχουν να φοβηθούν τίποτε: «Και εμείς στην Ολλανδία αυτά κάναμε και σήμερα έχουμε βελτιώσει όλα τα οικονομικά μεγέθη», είπε ο αρχιτραπεζίτης της Ε.Ε. Από κοντά και ένας καθηγητής πανεπιστημίου, ο **Π. Γιωτόπουλος**, φίλος και συνεργάτης του Ανδρέα Παπανδρέου από τη δεκαετία του '60. Ο καθηγητής στο πανεπιστήμιο του Στάνφορντ προς κακοφανισμόν των οπαδών του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ είπε στην *Ελευθεροτυπία* ότι «αν ζούσε ο Παπανδρέου την ίδια οικονομική πολιτική θα εφάρμοζε». Την αλήθεια λέει ο άνθρωπος, όσο κι αν ενοχλούνται οι εξωραϊστές του Α. Παπανδρέου. Η πολιτική Σημίτη είναι η φυσική συνέχεια της πολιτικής Παπανδρέου όπως αυτή σχεδιάστηκε το 1993. Και ο Α. Παπανδρέου και ο Κώστας Σημίτης τον ίδιο σύντροφό τους επέλεξαν για να προωθήσει την οικονομική πολιτική, τον Γιάννο Παπαντωνίου. Γι' αυτό έχει απόλυτα δίκιο ο κ. Παπαντωνίου όταν υποστηρίζει ότι «εγώ κάνω τη δουλειά μου. Άλλωστε και ο Ανδρέας και ο Σημίτης εμένα επέλεξαν για να βγάλω το φίδι από την τρύπα».



Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Επίσκεψη με συμβολικό βάρος

Η εννέα ημερών επίσημη επίσκεψη του αμερικανού προέδρου **Μπιλ Κλίντον** στην Κίνα μπορεί να μην είχε συγκεκριμένα αποτελέσματα. Ωστόσο, δεν θα πρέπει, να υποτιμήσουμε τη συμβολική της σημασία. Ο Μπιλ Κλίντον ήταν ο πέμπτος κατά σειρά αμερικανός πρόεδρος που πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Κίνα μετά τους **Ρίτσαρντ Νίξον**, **Τζέραλντ Φορντ**, **Ρόναλντ Ρέγκαν** και **Τζωρτζ Μπους**. Σε αντίθεση με τους προκατόχους του, ο Μπιλ Κλίντον πήγε με συγκεκριμένη ατζέντα, η οποία περιελάμβανε διπλωματικά, αμυντικά, εμπορικά, περιβαλλοντικά και άλλα διμερή θέματα.

Οι δύο πλευρές υπέγραψαν συμφωνία για τον έλεγχο των εξοπλισμών, περιλαμβανομένης και της δέσμευσης των δύο χωρών να σταματήσουν να στοχεύουν η μία την άλλη με πυρηνικούς πυραύλους. Το Πεκίνο δέχτηκε επίσης να επεκτείνει τους ελέγχους στις χημικές ουσίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή χημικών όπλων, όπως επίσης και να προωθήσει την απαγόρευση στις εξαγωγές ναρκών κατά προσωπικού. Ο Κλίντον και ο **Ζιάνγκ Ζεμίν** συμφώνησαν ότι οι δύο χώρες τους θα «αποστηρίζουν σθεναρά μια ισχυρή και αποτελεσματική διεθνή συνεργασία στο θέμα της μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων, με ακρογωνιαίο λίθο τη συνθήκη κατά της διάδοσης των πυρηνικών οπλικών συστημάτων». Συμφώνησαν επίσης να συντονίσουν τις προσπάθειες

Οι ΗΠΑ και η Κίνα υπέγραψαν συμφωνία για τον έλεγχο των εξοπλισμών και δέσμευση να σταματήσουν να στοχεύουν η μία την άλλη με πυρηνικούς πυραύλους.

των δύο χωρών για την ενίσχυση της ειρήνης στη Νότια Ασία, τη χερσόνησο της Κορέας και τη Μέση Ανατολή. Στα θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων οι δύο πλευρές κατέστησαν σαφές ότι συνεχίζουν να έχουν διαφορές. Τα ανθρωπίνια δικαιώματα στην Κίνα ήταν και το θέμα στο οποίο εστίασε την κριτική του προς τον Κλίντον το κυραρχούμενο από τους ρεμπουμπλικάνους Κογκρέσσο. Ρεμπουμπλικάνοι βουλευτές κατηγόρησαν ευθέως τον Κλίντον για σκοτεινές συναλλαγές με το Πεκίνο που στοχεύουν να οδηγήσουν σε χαλάρωση των οικονομικών κυρώσεων και τόνωση των διμερών εμπορικών σχέσεων.

Η σκληρή κριτική που δέχτηκε ο Κλίντον στο Κογκρέσσο πριν από την επίσκεψή του στην Κίνα, στηρίζονταν κυρίως στην εικόνα που επικρατεί σήμερα στις ΗΠΑ για την Κίνα και που δεν είναι άλλη από αυτή της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της στυγνής δικτατορίας με μαζικές εκτελέσεις και φυλακίσεις αντιφρονούντων.

Μάλιστα, την παραμονή της αναχώρησης του Κλίντον για το Πεκίνο, ο αμερικανός πρόεδρος έλαβε επιστολή από 151 Ρεμπουμπλικάνους και ένα Δημοκρατικό βουλευτή, με την οποία του ζήτησαν να αναβάλει την επίσκεψή του. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του δημοκρατικού βουλευτή του Οχάιο **Τζέιμς Τραφικάντ** ότι το πρόβλημα για τον Κλίντον «δεν είναι στο Πεκίνο αλλά στην Ουάσινγκτον, όταν επιστρέψει από την επίσκεψή του στην Κίνα».

Ποδόσφαιρο και πόλεμος

Ο αυστριακός ηθολόγος **Konrad Lorenz** έχει καταλήξει στο συμπέρασμα πως μολονότι οι άνθρωποι συμπεριφέρονται σαν να είναι από τη φύση τους επιθετικά όντα, υπάρχουν πολλοί άλλοι τρόποι, εκτός από τους πολέμους, για να δώσουν διέξοδο στην επιθετικότητά τους. Οι διεθνείς αθλητικοί αγώνες, τονίζει, μπορούν να αποτελέσουν υποκατάστατα του πολέμου*.

Πριν από δεκαεννιά χρόνια, στην Κεντρική Αμερική, ένας ποδοσφαιρικός αγώνας όχι μόνο δεν ήταν υποκατάστατο του πολέμου αλλά, αντίθετα, ήταν η αφορμή για την εκδήλωσή του. Η ιστορία του πολέμου αυτού καταγράφηκε σ' ένα θαυμάσιο βιβλίο με τον αγγλικό τίτλο *The Soccer War* (London: Granta Books, 1990) από έναν πολωνό δημοσιογράφο, τον **Ryszard Kapuscinski**.

Την περίοδο 1964-1974 ο Kapuscinski κάλυπτε για λογαριασμό του Πολωνικού Πρακτορείου Ειδήσεων πενήντα χώρες. Όταν γύρισε στην

Πολωνία, είχε ζήσει από κοντά είκοσι επτά πραξικοπήματα και επαναστάσεις. Με την ευκαιρία του Παγκοσμίου Κυπέλλου και καθώς τα όρια πολιτικής και ποδοσφαίρου παραμένουν πάντα ασαφή (ιδιαίτερα στη Λατινική Αμερική), σκέφτηκα να μεταφράσω ορισμένα αποσπάσματα από το βιβλίο του Kapuscinski, τα οποία περιγράφουν τον ποδοσφαιρικό αγώνα που οδήγησε σε πόλεμο την Ονδούρα και το Σαλβαδόρ. Εξ όσων γνωρίζω είναι η πρώτη φορά που παρουσιάζεται το εν λόγω κείμενο στα ελληνικά.

Οφείλω, ως μη επαγγελματίας μεταφραστής, να ζητήσω προκαταβολικά την ανοχή του αναγνώστη για τυχόν λάθη στην απόδοση και να εκφράσω την ευχή ότι κάποιος ελληνικός εκδοτικός οίκος θα ενδιαφερθεί να εκδώσει το καταπληκτικό βιβλίο του Kapuscinski στα ελληνικά, μεταφρασμένο αυτή τη φορά από κάποιον έμπειρο επαγγελματία.

Αστέρης Χουλιάρας



1970. Παγκόσμιο Κύπελλο Μεξικού. Ο Πελέ πανηγυρίζει με τον Ζαΐρζινιο ένα από τα τέσσερα γκολ που φιλοδώρησαν την Ιταλία στον τελικό της διοργάνωσης. Τελικό σκορ 4-1.

Οι εθνικές ομάδες ποδοσφαίρου της Ονδούρας και του Σαλβαδόρ θα έπαιζαν για το δικαίωμα να πάρουν μέρος στο Παγκόσμιο Κύπελλο του 1970 στο Μεξικό. Το πρώτο παιχνίδι θα γινόταν την Κυριακή, στις 8 Ιουνίου του 1969, στην πρωτεύουσα της Ονδούρας, την Τεγκουσικάλπα. Η ομάδα του Σαλβαδόρ έφθασε στην Τεγκουσικάλπα το Σάββατο και ξενύχτησε στο ξενοδοχείο όπου κατέλυσε. Η ομάδα δεν μπόρεσε να κοιμηθεί γιατί ήταν ο στόχος του ψυχολογικού πολέμου που εξαπέλυσαν οι οπαδοί της ομάδας της Ονδούρας. Ένα πλήθος ανθρώπων περικύκλωσε το ξενοδοχείο πετώντας πέτρες στα παράθυρα, κτυπώντας κονσερβοκούτια με ξύλα και πυροδοτώντας το ένα βεγγαλικό μετά το άλλο. Άλλοι ακούμπησαν πάνω στις κόρνες των αυτοκινήτων τους που ήταν παρακαρισμένα έξω από το ξενοδοχείο, άλλοι σφύριζαν και άλλοι φώναζαν. Όλα αυτά συνεχίστηκαν ολόκληρη τη νύχτα. Η ιδέα ήταν ότι μια νυσταγμένη και εξαντλημένη ομάδα ήταν καταδικασμένη σε ήττα. Στη Λατινική Αμερική αυτές είναι κοινές πρακτικές.

Την επόμενη μέρα η Ονδούρα κέρδισε την άτυπη ομάδα του Ελ Σαλβαδόρ με 1-0. Η δεκαοκτάχρονη Αμελία Μπολάνιος καθόταν μπροστά στην τηλεόραση στο Ελ Σαλβαδόρ όταν ο επιθετικός της Ονδούρας Ρομπέρτο Καρντόνα σκόραρε το νικητήριο γκολ στο τελευταίο λεπτό. Σηκώθηκε και έτρεξε στο γραφείο που περιείχε σ' ένα συρτάρι το πιστόλι του πατέρα της. Αυτοπυροβολήθηκε στην καρδιά. Η νεαρή κοπέλα δεν μπόρεσε ν' αντέξει να δει την πατρίδα της να γονατίζει, έγραψε την επόμενη ημέρα η εφημερίδα του Σαλβαδόρ *El Nacional*. Ολόκληρη η πρωτεύουσα πήρε μέρος στην κηδεία της Αμελία Μπολάνιος που μεταδόθηκε από την τηλεόραση. Ένα στρατιωτικό τιμητικό απόσπασμα με τη σημαία προηγούνταν της τελετής. Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας και οι υπουργοί του ακολουθούσαν το καλυμμένο με τη σημαία φέρετρο. Πίσω από την κυβέρνηση ακολουθούσαν οι έντεκα της ομάδας του Σαλβαδόρ οι οποίοι, αφού είχαν χλευασθεί και αποδοκιμασθεί στο αεροδρόμιο της Τεγκουσικάλπα, είχαν επιστρέψει με ειδική πτήση στο Σαλβαδόρ το ίδιο πρωί.

Ο επαναληπτικός αγώνας έλαβε χώρα στο Σαλβαδόρ μία εβδομάδα μετά. Αυτή τη φορά ήταν η ομάδα της Ονδούρας που δεν μπόρεσε να κοιμηθεί. Το κραυγάζον πλήθος των οπαδών έσπασε όλα τα παράθυρα του ξενοδοχείου και πέταξε κλούβια αυγά, ψόφια ποντίκια και βρωμερά κουρέλια στο εσωτερικό του. Οι παίκτες μεταφέρθηκαν στο στάδιο με τεθωρακισμένα οχήματα της Πρώτης Μηχανοκίνητης Μεραρχίας του Σαλβαδόρ – που τους έσωσε από την εκδίωξη του πλήθους, το οποίο είχε παραταχθεί στη διαδρομή κρατώντας πορτρέτα της εθνικής ηρωίδας Αμελίας Μολάνιους.

Ο στρατός περικύκλωσε το γήπεδο. Μπροστά στους θεατές παρατάχθηκε μία ζώνη από στρατιώτες ενός επίλεκτου συντάγματος της Guardia Nacional, οπλισμένους με πολυβόλα. Όταν παιζόταν ο εθνικός ύμνος της Ονδούρας, το πλήθος ούρλιαζε και σφύριζε. Κατόπιν, αντί για τη σημαία της Ονδούρας – η οποία είχε κειί μπροστά στα μάτια των τρελών από χαρά θεατών – οι οικοδεσπότες ανέβασαν ένα βρώμικο κουρελιασμένο τραπεζομάντιλο πάνω στον ιστό. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, οι παίκτες από την Τεγουσιγκάλπα δεν είχαν στο νου τους το παιχνίδι. Είχαν στο νου τους το πώς θα φύγουν ζωντανοί. «Είμαστε τρομερά τυχεροί που χάσαμε», δήλωσε με ανακούφιση ο προπονητής των φιλοξενουμένων Μάριο Γκρίφφιν.

Το Ελ Σαλβαδόρ υπερίσχυσε με 3-0.

Τα ίδια τεθωρακισμένα μετέφεραν την ομάδα της Ονδούρας από το γήπεδο κατευθείαν στο αεροδρόμιο. Χειρότερη μοίρα περίμενε τους οπαδούς των φιλοξενουμένων. Δαρμένοι και ζυτυπημένοι, κατέφυγαν προς τα σύνορα. Δύο απ' αυτούς πέθαναν. Ντουζίνες από άλλους κατέληξαν στα νοσοκομεία. Εκατόν πενήντα αυτοκίνητα των φιλοξενουμένων κάρηκαν. Τα σύνορα ανάμεσα στις δύο χώρες έκλεισαν μεριζές ώρες μετά. (...) Στις 6 το πρωί της 14ης Ιουλίου του 1969 ξέσπασε πόλεμος ανάμεσα στο Σαλβαδόρ και την Ονδούρα. Η αεροπορία του Σαλβαδόρ βομβάρδισε τέσσερις πόλεις της Ονδούρας. Απαντώντας, η αεροπορία της Ονδούρας βομβάρδισε σημαντικούς βιομηχανικούς και στρατηγικούς στόχους στο Σαλβαδόρ. (...)

Ο πόλεμος διήρκεσε εκατό ώρες. Τα θύματά του: 6.000 νεκροί, περισσότεροι από 12.000 τραυματίες, 50.000 πρόσφυγες και πολλά κατεστραμμένα χωριά. Οι δύο χώρες σταμάτησαν τις συγκρούσεις ύστερα από παρέμβαση των κρατών της Λατινικής Αμερικής. (...)

Τα αληθινά αίτια του πολέμου είναι τα

εξής: Το Ελ Σαλβαδόρ, η μικρότερη χώρα της Κεντρικής Αμερικής, έχει τη μεγαλύτερη πυκνότητα πληθυσμού στο Δυτικό Ημισφαίριο (πάνω από 160 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο). Η κατάσταση επιδεινώνεται καθώς η περισσότερη καλλιεργήσιμη γη βρίσκεται στα χέρια δεκατεσσάρων φατριών μεγάλων γαιοκτημόνων. Πολλοί λένε ότι το Σαλβαδόρ είναι ιδιοκτησία δεκατεσσάρων οικογενειών. Χίλιοι latifundistas κατέχουν ακριβώς δέκα φορές περισσότερη γη απ' ό,τι οι εκατό χιλιάδες αγρότες τους. Τα δύο τρίτα του πληθυσμού των χωριών δεν κατέχουν καθόλου γη. Για χρόνια ένα μέρος των ακτημόνων μετανάστευε στην Ονδούρα, όπου υπάρχουν μεγάλες εκτάσεις ακαλλιεργητής γης. Η Ονδούρα (12.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα) είναι σχεδόν έξι φορές σαν το Ελ Σαλβαδόρ, αλλά έχει μόνον τον μισό πληθυσμό (2.500.000). Αυτή ήταν παράνομη μετανάστευση, αλλά ήταν ανεκτή από την κυβέρνηση της Ονδούρας για χρόνια.

Οι αγρότες του Σαλβαδόρ εγκαταστάθηκαν στην Ονδούρα, δημιούργησαν τα δικά τους χωριά και συνήθισαν σε μια καλύτερη ζωή απ' αυτή που είχαν αφήσει πίσω. Ήταν περίπου 300.000.

Στη δεκαετία του '60, οι αγρότες της Ονδούρας ξεσηκώθηκαν ζητώντας γη, και η κυβέρνηση της Ονδούρας εξέδωσε ένα διάταγμα για αγροτική μεταρρύθμιση. Αλλά επειδή ήταν μια ολιγαρχική κυβέρνηση, εξαρτημένη από τις Ηνωμένες Πολιτείες, το διάταγμα δεν ανείρεσε ούτε την ιδιοκτησία της ολιγαρχίας ούτε έθιξε τις μεγάλες φυτείες μπανάνας που ανήκαν στην United Fruit Company. Η κυβέρνηση ήθελε να αναδιανείμει τη γη που κατείχαν οι καταπατητές από το Σαλβαδόρ, πράγμα που σήμαινε ότι 300.000 άνθρωποι θα έπρεπε να επιστρέψουν στη χώρα τους, όπου δεν είχαν τίποτε. Ακόμη περισσότερο, η κυβέρνηση του Σαλβαδόρ, φοβούμενη μια επανάσταση των αγροτών, θα αρνούνταν να τους δεχθεί.

Οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες ήταν τεταμένες. Εφημερίδες και από τις δύο πλευρές διεξήγαγαν καμπάνια μίσους, αλληλοεκτοξεύοντας χαρακτηρισμούς όπως ναζί, μεθυστακες, σαδιστές, αράχνες, επιτιθέμενους και ληστές. Υπήρξαν πογκρόμ και εμπρησμοί καταστημάτων.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες διεξήχθη ο αγώνας ανάμεσα στην Ονδούρα και το Ελ Σαλβαδόρ.

*Konrad Lorenz, *On Aggression*, New York: Harcourt, Brace and World, 1963, pp. 279-282.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: Ιστορία (Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

Antje Krug
Αρχαιολόγος

ΑΡΧΑΙΑ ΙΑΤΡΙΚΗ

Επιστημονική και
Θρησκευτική Ιατρική
στην Αρχαιότητα



Μετάφραση
Ελένη Μανακίδου,
αρχαιολόγος

Επίβλεψη
Δημ. Λυπουρλής
καθηγητής Α.Π.Θ.

Με 251 σελίδες
και 96 εικόνες



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό

Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Ο επικοινωνιακός πόλεμος και η κούρσα των εξοπλισμών

του Γιώργου Τερζή

«Οι εξοπλισμοί Ελλάδος και Τουρκίας δεν είναι η αιτία του προβλήματος, αλλά το αποτέλεσμα».

Αυτή ήταν η απάντηση του επιτρόπου, αρμόδιου για εξωτερικές υποθέσεις, Βαν ντε Μπρουκ, σε ερώτηση έλληνα δημοσιογράφου «γιατί να αποδεσμεύσει η Ελλάδα τη χρηματική βοήθεια προς την Τουρκία, τη στιγμή που η τελευταία συνεχίζει να αγοράζει υπερσύγχρονα όπλα».

νάται, βέβαια, το ερώτημα πώς προσπαθεί να βελτιώσει η Τουρκία τις σχέσεις της με την Ελλάδα, όταν σύμφωνα με το επίσημο πρόγραμμα εκσυγχρονισμού των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων, η Τουρκία θα δαπανήσει 30 δισεκατομμύρια δολάρια την επόμενη δεκαετία, ενώ υπάρχει προγραμματισμός για την ανανέωση των ενόπλων δυνάμεων της για τα επόμενα 30 χρόνια! Αναρωτιέται κανείς εάν άλλη χώρα στον κόσμο έχει πρόγραμμα εξοπλισμών για τα επόμενα 30 χρόνια ή, ακόμα περισσότερο, εάν η Τουρκία έχει πρόγραμμα για τα επόμενα 30 χρόνια για την υγεία, την παιδεία ή τις μεταφορές της χώρας.

Είναι πασιφανές ότι η Τουρκία δεν χρειάζεται άλλα όπλα, αφού το εξοπλιστικό της πρόγραμμα έχει τύχει ακόμα και πρόσφατα σαρκαστικών σχολίων, τόσο από πολιτικούς κύκλους όσο και από τα μέσα ενημέρωσης της Ευρώπης: «Τους παρέχουμε ελικόπτερα ικανά να εξολοθρευσουν ακόμα και κουρδικές μύγες που πετούν μέσα (και καμιά φορά και έξω) από τα σύνορά τους και μετά αναρωτιόμαστε γιατί οι Κούρ-

όπλα στην Τουρκία και στην Ινδονησία, όπου καταπατούνται καθημερινά τα ανθρώπινα δικαιώματα;», ήταν η απάντηση των ευρωβουλευτών κατά την ολομέλεια όπου συζητήθηκε το θέμα.

Την ίδια στιγμή σύμφωνα με το περιοδικό *Foreign Affairs* (Vol. 77, No. 1), η Ελλάδα δαπανά 3 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο για τη συντήρηση και τον εκσυγχρονισμό των δικών της ενόπλων δυνάμεων, το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν κόστος στον κόσμο, ενώ ο ελληνικός λαός σέρνεται από το ένα πρόγραμμα λιτότητας στο άλλο, προκειμένου να εκπληρώσει και η Ελλάδα τα κριτήρια για την οικονομική και νομισματική ενοποίηση.

Ο ΠΑΡΑΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΜΩΝ

Τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία δεν έχουν ανάγκη από μεγαλύτερους εξοπλισμούς για να αντιμετωπίσουν απειλές από τους άλλους γείτονές τους, παρά μόνο για να αντιμετωπίσουν ο ένας τις κάθε φορά και πιο εκσυγχρονισμένες δυνάμεις του άλλου. (Η Τουρκία σήμερα, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, έχει τη δεύτερη πιο ισχυρή αεροπορία στο ΝΑΤΟ μετά τις ΗΠΑ!)

Αναρωτιέται, λοιπόν, κανείς γιατί συνεχίζεται αυτό το θέατρο του παραλόγου μεταξύ των δύο χωρών, όπου πάνω από 6 δισεκατομμύρια δολάρια δαπανώνται κάθε χρόνο. Τα πετρέλαια στο Αιγαίο ήταν το σενάριο που πουλήθηκε πέρυσι στον ελληνικό Τύπο. Οι Τούρκοι θέλουν τα πετρέλαια στο Αιγαίο και γι' αυτό αμφισβητούν τα όρια της υφαλοκρηπίδας και του ενάεριου χώρου.

Όμως, μια προσεκτική ανάλυση και μια σύγκριση οικονομικών μεγεθών δείχνει πως η άποψη είναι σχεδόν αφελής, αφού η Λιβύη έχει κέρδη της τάξεως των 9 δισεκατομμυρίων δολλαρίων το χρόνο από την εξαγωγή πετρελαίου, και, βέβαια, η σύγκριση αποδόσεων της πετρελαιοπαραγω-



Στην ίδια συνέντευξη Τύπου (4 Μαρτίου), ο κ. Βαν ντε Μπρουκ ανακοίνωνε την ετήσια έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις σχέσεις Ελλάδος Τουρκίας, η οποία ζητεί από την Τουρκία να βελτιώσει τις σχέσεις της με τους γείτονες της στο Αιγαίο. Γεν-

δοι είναι έτοιμοι να διακινδυνεύσουν τη ζωή τους και να γίνουν θύματα της τουρκικής και ρωσικής μαφίας, προκειμένου να εξασφαλίζουν ένα οποιοδήποτε μέλλον ως παράνομοι μετανάστες στην Ευρώπη».

Σαρκαστική ήταν εξάλλου και η αντίδραση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην πρόταση της βρετανικής προεδρίας για την κατάρτιση κοινού κώδικα δεοντολογίας σχετικά με τις εξαγωγές όπλων από χώρες της Ε.Ε.: «Θα μας αποτρέπει ο κώδικας αυτός πραγματικά να εξάγουμε

Ο Γιώργος Τερζής είναι υποψήφιος διδάκτωρ επικοινωνίας στο Καθολικό Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών και εργάζεται ως ανταποκριτής του ραδιοφώνου της ET3.

γικότητας του Πρίνου στη Θάσο με αυτή των πετρελαιοπηγών της Λιβύης δείχνει καθαρά πως τα οφέλη από την εξόρυξη πετρελαίου στο Αιγαίο δεν θα φθάσουν παρά για την αγορά μερικών αμερικανικών μαχητικών F-15 που αυτόν τον καιρό δοκιμάζονται από έλληνες πιλότους. Και δεν χρειάζεται να προσθέσουμε εδώ την ανάλυση για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που πάντοτε έχουν αυτές οι επιχειρήσεις στη θάλασσα, και πόσο αυτό θα οπιοχίσει στον ελληνικό τουρισμό. Το σενάριο αυτό αποτελεί απλώς μέρος του *επικοινωνιακού πολέμου* που ασκείται επιτυχώς και από τις δύο πλευρές τα τελευταία χρόνια. Φυσικά, δεν ισχυρίζομαι στο άρθρο αυτό πως η πιθανή εξόρυξη πετρελαίων στο Αιγαίο είναι το μόνο σενάριο συμφερόντων που υπάρχει από τη μία ή την άλλη πλευρά. Όμως η αλήθεια είναι πως μία προσεκτική ανάλυση είναι ικανή να καταρρίψει κάθε σενάριο στο οποίο η μια πλευρά θα έχει οικονομικά οφέλη σε περίπτωση εμπόλεμης σύρραξης, ακόμα και εάν αυτή έχει ως αποτέλεσμα αλλαγή συνόρων. Αυτό το γνωρίζουν καλά και οι κυβερνήσεις των δύο χωρών.

Καλά γνωρίζουν επίσης ότι θα υπάρχει οικονομικό και πολιτικό όφελος και από τις δύο πλευρές εάν υπάρξει σύσφιξη σχέσεων. Συναντήσεις επιχειρηματιών, δημοσιογράφων, μαθητών, καλλιτεχνών από τις δύο πλευρές, καθώς και η αρμονική συνύπαρξη ελληνικών και τουρκικών κοινοτήτων στο εξωτερικό αποδεικνύουν ότι το πρόβλημα μεταξύ των δύο χωρών δεν είναι οικονομικό, αλλά ούτε και πρόβλημα διαφορετικής κουλτούρας. Το πρόβλημα είναι πολιτικό, που συνδέεται άμεσα με την κούρσα των εξοπλισμών, και *επικοινωνιακό*, που συνδέεται άμεσα με την έλλειψη διαλόγου και την καχυποψία και τον τρόμο που σπέρνουν τα ΜΜΕ και των δύο χωρών, τροφοδοτώντας και αναπαράγοντας μέσα από έναν βασιανιστικό φαύλο κύκλο την κούρσα των εξοπλισμών.

Χαρακτηριστικό της καχυποψίας λόγω έλλειψης επικοινωνίας, αλλά και αποτέλεσμα του επικοινωνιακού πολέμου των δύο χωρών, είναι το γεγονός ότι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας που έγινε από τις εταιρείες ICAP στην Ελλάδα και PIAR στην Τουρκία, το 95% των Τούρκων πιστεύει πως δεν πρέπει κανείς να εμπιστευτεί έναν Έλληνα, όμως μόνο το 7% έχει γνωρίσει ποτέ του Έλληνα, ενώ την ίδια στιγμή το 73% των Ελλήνων δεν θα εμπιστευόταν ποτέ έναν Τούρκο, όμως μό-

νο το 30% έχει γνωρίσει κάποιον Τούρκο στη ζωή του.

Όλες οι συναντήσεις μεταξύ αντιπροσώπων κάθε κλάδου των δύο πλευρών που εντείνονται τον τελευταίο καιρό βοηθούν πολύ (συναντήσεις που θα συνεχιστούν και θα αυξηθούν με τα δύο μεγάλα σχέδια των ΗΠΑ και της Ε.Ε. για την ειρήνη στην Νοτιοανατολική Ευρώπη – έτσι μας ονόμασαν, αφού η λέξη Βαλκάνια έχει άσχημους συνειρμούς στην αγγλική), ενώ υπάρχουν και τα πετρέλαια της Κασπίας που πρέπει να μεταφερθούν ασφαλή στην Ευρώπη και στον υπόλοιπο βιομηχανικό κόσμο περνώντας από την περιοχή.

ΟΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙ, ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Όλες αυτές οι προσπάθειες είναι, όμως, καταδικασμένες να αποτύχουν στον τελικό τους στόχο, ή να έχουν μια περιορισμένη απήχηση μόνο στον τομέα τους, γιατί ακριβώς δεν αντιμετωπίζουν μία από τις ρίζες του προβλήματος, αφού εστερνίζονται τη νοοτροπία της απάντησης του κυρίου Βαν ντε Μπρουκ και βλέπουν τους εξοπλισμούς ως αποτέλεσμα και όχι ως μέρος του προβλήματος. Θα ήταν, όμως, ενδιαφέρον να δούμε τα αποτελέσματα που θα είχε η προσέγγιση εάν αναποδογυρίζαμε τη συλλογιστική και βλέπαμε τους εξοπλισμούς ως μέρος της αιτίας του προβλήματος και όχι μόνο ως αποτέλεσμα.

Τι αποτέλεσμα θα είχε η προσέγγιση εάν, πριν συζητηθεί οποιοδήποτε άλλο πρόβλημα, υπήρξε συμφωνία για πάγωμα των εξοπλισμών μεταξύ Ελλάδος-Τουρκίας; Η πρόσφατη αποτυχία της πρωτοβουλίας του κ. Χόλμπουργκ για τη δημιουργία φόρουμ συναντήσεων Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στο Λύδρα Μάρριος, στην Πράσινη γραμμή της Λευκωσίας, μετά την απαγόρευση του Ντενκίτς προς τους τουρκοκύπριους εκπροσώπους πολιτικών κομμάτων να συμμετέχουν στις συζητήσεις, αποδεικνύει πως *μόνο* γενναίες προτάσεις μπορούν να πετύχουν μακροπρόθεσμα το επιθυμητό αποτέλεσμα. Θετική είναι εξάλλου και η εμπειρία από την απαγόρευση των αεροπορικών ασκήσεων στο Αιγαίο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. (Η αποστρατικοποίηση της Κύπρου είναι μια πρόταση προς τη σωστή κατεύθυνση, όμως ακούγεται σαν να προτείνουν οι ΗΠΑ να πάνε τα αεροπλανοφόρα τους στον Περσικό Κόλπο 50 μίλια πίσω, τη στιγμή που Ελλάδα και Τουρκία θα συνεχίσουν με αμείωτο ρυθμό τους εξοπλισμούς τους και στην ουσία μπορούν να μεταφέρουν εξοπλισμούς από το νησί στην

ενδοχώρα).

Μία συμφωνία για το πάγωμα ή και τη μείωση των εξοπλισμών θα είναι και το πρώτο θετικό βήμα όχι μόνο σε πολιτικό επίπεδο, αλλά και προς τη λήξη του *επικοινωνιακού πολέμου* που έχουν εξαπολύσει εδώ και χρόνια οι δύο πλευρές. Αμέτρητα είναι τα παραδείγματα του εκφοβισμού που ασκείται από τα ΜΜΕ της Ελλάδας και της Τουρκίας στους λαούς τους. Είτε με τη συνεχή αναφορά όλων των στρατιωτικών ασκήσεων που πραγματοποιεί ο «αντίπαλος» και των στρατιωτικών του συμμάχων με άλλες χώρες είτε με αναφορά σε λεπτομέρειες για τον υπάρχοντα εξοπλισμό και για τον εκσυγχρονισμό του, (λεπτομέρειες που πολλές φορές φθάνουν στην κατασκευή ειδήσεων που η άλλη πλευρά αναγκάζεται να διαψεύσει, αφού όμως το αρχικό δημοσίευμα έχει ήδη σπείρει τον πανικό στην άλλη όχθη. Πρόσφατο είναι το παράδειγμα με δημοσίευμα τουρκικής εφημερίδας για υποτιθέμενη νέα αγορά ρωσικών τανκ από την κυπριακή κυβέρνηση, που διαψεύστηκε την επόμενη μέρα).

Πόλεμος που φθάνει στην ίδια την κατασκευή των θερμών επεισοδίων από τα ΜΜΕ, όπως στην περίπτωση των Ιμίων, με τους λαούς των δύο χωρών να σέρνονται για να στηρίξουν ένα ακόμα εξοπλιστικό πρόγραμμα από το πενιχρό τους εισόδημα, να παραμένουν καχύποπτοι για «τον άλλο» και να στηρίζουν την πολιτική εχθρότητας των κυβερνήσεών τους. Ποια ελληνική κυβέρνηση, αλήθεια, θα αναλάβει το πολιτικό κόστος να αποδεσμεύσει το χρηματοδοτικό πρωτόκολλο, όταν η ελληνική κοινή γνώμη είναι φοβισμένη ότι τα χρήματα θα διευκολύνουν την Τουρκία στην αγορά ακόμα πιο σύγχρονων οπλικών συστημάτων;

Η κούρσα των εξοπλισμών, λοιπόν, και ο επικοινωνιακός πόλεμος δεν είναι μόνο το αποτέλεσμα του προβλήματος, είναι και σοβαρό μέρος της αιτίας που, εάν δεν συμπεριληφθεί μέσα στον στρατηγικό σχεδιασμό για την ειρήνη στην περιοχή κανένα άμεσο ή μεσοπρόθεσμο, αποτέλεσμα δεν θα υπάρξει. Και τα παιδιά μας θα συνεχίσουν να πληρώνουν το κόστος σύγχρονων αεροπλάνων και τανκ, αντί να εκπαιδεύονται σε σύγχρονα σχολεία, ενώ τα παιδιά των Ευρωπαίων ακόμα δεν θα μπορούν να καταλάβουν αυτούς τους πεισματάρηδες Έλληνες και Τούρκους (φυσικά, αφού αυτά θα εκπαιδεύονται σε σύγχρονα σχολεία και θα έχουν σύγχρονα προβλήματα να λύσουν με τους γείτονές τους).

Αναζητώντας την ειρήνη

του Σωτήρη Ντάλη

Το Μεσανατολικό βρίσκεται τις τελευταίες μέρες στο επίκεντρο της πολιτικής συζήτησης στο Ισραήλ και της διαμάχης που έχει ξεσπάσει ανάμεσα στον ισραηλινό πρωθυπουργό Βενιαμίν Νετανιάχου και στον πρόεδρο της χώρας Εζέρ Βάισμαν. Ο πρόεδρος του Ισραήλ επέκρινε τον Βενιαμίν Νετανιάχου για τις πρόσφατες δηλώσεις του στην ισπανική εφημερίδα ABC (27 Ιουνίου) σχετικά με μια νέα διάσκεψη για το Μεσανατολικό. «Η ειρηνευτική διαδικασία της Μαδρίτης (Οκτώβριος 1991) –είπε ο ισραηλινός πρωθυπουργός– αφορούσε διμερείς και πολυμερείς διαπραγματεύσεις.

Οι πρώτες συνεχίζονται με τους Παλαιστίνους και τις ΗΠΑ ως μεσολαβητή. Οι δεύτερες, που αφορούν περιφερειακά θέματα, όπως η ενέργεια, το νερό και οι μεταφορές, διακόπηκαν πριν από δύο χρόνια ύστερα από μεζόνες τρομοκρατικές επιθέσεις, και έχουμε ανάγκη μιας νέας διεθνούς διάσκεψης για να τις επαναλάβουμε», υποστήριξε ο **Νετανιάχου**.

«Προσπαθεί να ξεφύγει από τη Μαδρίτη με μια άλλη διάσκεψη, ώστε να μην μπορεί να εφαρμοστεί τίποτα», ήταν η απάντηση του Γιασέρ Αραφάτ από τη Γάζα. Και συμπλήρωσε: «Είναι προφανές ότι ο Νετανιάχου επιχειρεί να αλλάξει τη βάση της ειρηνευτικής διαδικασίας».

Μια μέρα μετά τη συνέντευξή του στην ισπανική εφημερίδα, ο Νετανιάχου, σε μια προσπάθεια να ισορροπήσει τις αντιδράσεις, δήλωσε ότι είναι πιθανό να καταλήξει σε συμφωνία τον επόμενο μήνα, για την παραχώρηση στους Παλαιστίνους πρόσθετων εδαφών της Δυτικής Όχθης.

Η πορεία της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Μέση Ανατολή μετά τις συμφωνίες της Μαδρίτης το 1991 και του Όσλο το 1993 ήταν και το αντικείμενο μιας πολύ ενδιαφέροντας συνάντησης Ισραηλινών και Παλαιστινίων που πραγματοποιήθηκε αυτές τις μέρες στη Ρόδο.

Πρόκειται για την τρίτη συνάντηση προσωπικοτήτων από τις δύο πλευρές που πραγματοποιείται με πρωτοβουλία της ελληνικής κυβέρνησης.

Κυβερνητικοί παράγοντες, πανεπιστημιακοί, και άλλες προσωπικότητες από τις δύο πλευρές είχαν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις για όλες τις πτυχές της ει-

ρηνευτικής διαδικασίας. Μεταξύ άλλων, έλαβαν μέρος στη συνάντηση ο υπουργός Εργασίας του Ισραήλ, **Ελιάχου Γισάι**, ο επικεφαλής της διαπραγματευτικής ομάδας των Παλαιστινίων, **Φαϊσάλ Χουσεϊνί**, ο ειδικός απεσταλμένος της Ε.Ε. για την Ειρηνευτική Διαδικασία στη Μ. Ανατολή, **Μιγκέλ Μορατίνο**, εκπρόσωποι των χωρών-μελών της Ε.Ε., των ΗΠΑ.

Στους συνέδρους μίλησε ο υφυπουργός Εξωτερικών **Γιάννος Κρανιδιώτης**, ο οποίος υπογράμμισε τον θετικό αντίκτυπο που θα έχει η ειρήνευση στη Μ. Ανατολή για την ασφάλεια και σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου, επιτρέποντας την καλύτερη ανάπτυξη της οικονομικής και πολιτιστικής συνεργασίας μεταξύ όλων των χωρών της περιοχής. Τις εργασίες της συνάντησης συντόνισε ο καθηγητής των Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Αθηνών **Θεόδωρος Κουλουμπής**, που είχε συντονίσει με επιτυχία τις εργασίες και της πρώτης συνάντησης στη Βουλιαγμένη, τον Ιούλιο του 1997.



Η θερμή χειραψία μεταξύ του ισραηλινού πρωθυπουργού, Βενιαμίν Νετανιάχου, και του παλαιστίνιου ηγέτη, Γιασέρ Αραφάτ, μετά την υπογραφή της συμφωνίας για τη Χεβρόνα στις 15.1.1997.

Παράλληλα με τη συνάντηση των πολιτών και πανεπιστημιακών, πραγματοποιήθηκε –με τη συνδρομή του Διεθνούς Κέντρου Ειρήνης στη Μ. Ανατολή– και συνάντηση 90 ισραηλινών και παλαιστινίων δημοσιογράφων καθώς και ανταποκριτών Ξένου Τύπου που καλύπτουν το Μεσανατολικό.

Οι συμμετέχοντες και στις δύο συναντήσεις της Ρόδου υπογράμμισαν την καθοριστική σημασία που θα έχει μια επιτυχής ολοκλήρωση της ειρηνευτικής διαδικασίας για την οικοδόμηση ενός αρμονικού μέλλοντος, θεμελιωμένου σε κοινές αρχές αμοιβαίου σεβασμού, συνεργασίας και σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Μεσογείου.

Η Μαρία, ιδιαίτερα του
 μεγαλοβιομήχανου
 Θεόδωρου Κόντη, είναι
 τριάντα τεσσάρων
 χρόνων όταν, εντελώς
 ξαφνικά, χάνει τη
 μητέρα της... Αντί να
 πενθήσει, περιμένει ότι
 η ζωή της θα βρει
 επιτέλους το δρόμο της,
 σαν ένα ρεύμα που
 επιστρέφει στην κοίτη
 του ύστερα από μια
 μακροχρόνια εκτροπή.
 Και ο δρόμος αυτός την
 οδηγεί στο απόγειο της
 δόξας για τις
 απανταχού ιδιαιτέρες ή
 σε μια αναπόδραστη
 επιστροφή στο
 οικογενειακό της
 παρελθόν;



Το οικονομικό θαύμα

του Αστέρη Χουλιάρη

Η Μποτσουάνα απέκτησε την ανεξαρτησία της από τη Βρετανία το 1966. Χωρίς να διαθέτει ούτε καν τις στοιχειώδεις υποδομές, η χώρα φαινόταν να έχει ελάχιστες δυνατότητες ανάπτυξης. Με ένα κατά κεφαλήν εισόδημα μόλις 240 δολλαρίων το 1970, η Μποτσουάνα κατατασσόταν ανάμεσα στα φτωχότερα κράτη του κόσμου. Μάλιστα, ακόμη και η περιορισμένη παραγωγική δραστηριότητα, που βασιζόταν στην κτηνοτροφία, απειλείτο από τις συχνές περιόδους ξηρασίας που έπλητταν την, ούτως ή άλλως, ελλειμματική σε υδάτινους πόρους χώρα.

Πολλά άλλαξαν από τότε. Στην πρόσφατη περιοδεία του στην Αφρική, την πρώτη επίσημη επίσκεψη αμερικανικού προέδρου στην ήπειρο από το 1980, ο Μπιλ Κλίντον επέλεξε να επισκεφθεί –ανάμεσα σε έξι κράτη– την Μποτσουάνα. Φθάνοντας μάλιστα στο Γκαμπορόνε, την πρωτεύουσα, ο πρόεδρος των ΗΠΑ χαρακτήρισε τη χώρα αυτή της νοτιότερης Αφρικής ως «έμπνευση» (inspiration) για τα κράτη της ηπείρου. Πού οφείλονται τα λόγια του αμερικανού προέδρου; Πρώτα απ' όλα στην οικονομική επιτυχία της Μποτσουάνα. Και δεύτερον, στο οιονεί δημοκρατικό της καθεστώς.

ΤΑ ΔΙΑΜΑΝΤΙΑ

Παρά την αρχική της φτώχεια, η χώρα επέδειξε ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης ύψους 14% καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '70 και 10% καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '80¹. Πρόκειται για μια από τις πιο εντυπωσιακές οικονομικές επιδόσεις στον κόσμο. Τα κρατικά έσοδα εκτινάχθηκαν από 34 εκατομμύρια δολάρια το 1970 σε σχεδόν δύο δισεκατομμύρια δολάρια το 1994. Η χώρα κατέληξε να διαθέτει τα υψηλότερα κατά κεφαλήν συναλλαγματικά αποθέματα (5 δισεκατομμύρια δολάρια) στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Αντί να εξαρτάται από τη διεθνή αναπτυξιακή βοήθεια, η Μποτσουάνα άρχισε να δανείζει συνάλλαγμα στο Διεθνές Νομισματικό

Ταμείο. Και οι κοινωνικές δαπάνες ακολούθησαν την αύξηση των εσόδων. Οι κοινωνικοί δείκτες της Μποτσουάνα (εκπαίδευση, υγεία, υποδομές) σύντομα εξελίχθηκαν στους καλύτερους της Αφρικής. Το 1994, στον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, η Μποτσουάνα κατατασσόταν 97η ανάμεσα σε 175 κράτη, μόλις λίγες θέσεις πιο κάτω από τη Νότια Αφρική².

Η βασική αιτία των εκπληκτικών οικονομικών επιδόσεων της Μποτσουάνα είναι η ανακάλυψη και η επακόλουθη εκμετάλλευση τεράστιων αποθεμάτων διαμντιών. Τα διαμάντια αποτελούν το 80% των εξαγωγών της χώρας και την κατατάσσουν στην πρώτη θέση των παγκόσμιων εξαγωγέων. Παρ' όλο που η πολυεθνική εταιρεία De Beers διαχειρίζεται τα ορυχεία των διαμντιών, τα κρατικά έσοδα ξεπερνούν το 50% των συνολικών κερδών από την πώλησή τους. Εντούτοις, ο ορυκτός πλούτος δεν είναι από μόνος του ικανός να εξασφαλίσει και την ανάπτυξη μιας χώρας. Τα τεράστια έσοδα από τις εξαγωγές πετρελαίου δεν έχουν μετατρέψει τη

Νιγηρία ή το Κονγκό-Μπραζαβίλ σε υποδείγματα ανάπτυξης. Σε αντίθεση μ' αυτά τα κράτη, η Μποτσουάνα διαθέτει μια αποτελεσματική δημόσια διοίκηση που χαρακτηρίζεται από ένα ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο διαφθοράς³.

Ουσιαστικά, μια καλά εκπαιδευμένη τάξη μανδαρίνων, παραμένοντας απερίσπαστη από πολιτικές παρεμβάσεις, επεδίωξε, από την εποχή της ανεξαρτησίας, την εκπλήρωση του στόχου της καπιταλιστικής ανάπτυξης της χώρας, ακολουθώντας αυστηρή εισοδηματική πολιτική και εφαρμόζοντας πλεονασματικούς προϋπολογισμούς. Τρεις παράγοντες φαίνεται ότι έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στο χαμηλό επίπεδο διαφθοράς και στην αυτονομία της γραφειοκρατίας από τις επεμβάσεις των πολιτικών⁴. Πρώτον, η πολιτική κουλτούρα των Tswana, της κυρίαρχης εθνότητας στη χώρα, με την έμφαση που δίνει στο σεβασμό των κανόνων. Δεύτερον, η στάση των δύο πρώτων προέδρων της χώρας, του Seretse Khama (1966-1980) και του Ketumile Masire (1980-1998), που κράτησαν τη διοίκηση μακριά από πολιτικές επεμβάσεις και της προσέδωσαν έναν ισχυρό αναπτυξιακό προσανατολισμό. Και τρίτον, από την ίδια τη φύση του πολιτικού συστήματος, με την κυριαρχία –χωρίς διακοπή από την ανεξαρτησία– του Δημοκρατικού Κόμματος της Μποτσουάνα (BDP).

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Στα 32 χρόνια της ύπαρξής της, η Μποτσουάνα διέθετε ένα de jure δημοκρατι-

ΜΠΟΤΣΟΥΑΝΑ

Βασικά Στοιχεία

Έκταση: 600.370 τ.χ.

Πληθυσμός (1997): 1.501.000

ΑΕΠ (1996): 4,6 δισ. δολάρια

ΑΕΠ κατά κεφαλήν (1996): 3.100 δολάρια

Εξωτερικό Χρέος (ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1994): 15%

Ο Αστέρης Χουλιάρης είναι ερευνητής στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων

ΜΠΟΤΣΟΥΑΝΑ

κό καθεστώς. Σε αυτήν την περίοδο διεξήχθησαν έξι κοινοβουλευτικές εκλογές, ενώ η επόμενη εκλογική αναμέτρηση αναμένεται το 1999. Εντούτοις, όλα αυτά τα χρόνια, η Μποτσουάνα παρέμεινε ένα *de facto* μονοκομματικό κράτος. Το BDP έχει κερδίσει και τις έξι εκλογικές αναμετρήσεις και βρίσκεται χωρίς διακοπή στην εξουσία από το 1966. Οι εθνοτικές εντάσεις που χαρακτήρισαν τα περισσότερα κράτη της Αφρικής ποτέ δεν ήταν έντονες στην Μποτσουάνα. Αν κι αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα της σχετικής εθνικής ομοιομορφίας (αυτοί που μιλούν Tswana αποτελούν το 80% του πληθυσμού), σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι θεσμικοί μηχανισμοί που δημιουργήθηκαν για να αποτρέψουν μια τέτοια εξέλιξη. Έτσι, η Μποτσουάνα διαθέτει δύο βουλές. Στη μια, που ονομάζεται «Βουλή των Αρχηγών», εκπροσωπούνται με τους αρχηγούς τους οι εθνότητες της χώρας. Αν και η βουλή αυτή έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα, έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην κατά καιρούς ειρηνική επίλυση των διαφορών¹.

Παρά, όμως, τη σχεδόν απόλυτη κυριαρχία του, το BDP αντιμετώπισε στις εκλογές του 1994, για πρώτη φορά από την εποχή της ανεξαρτησίας, μια ισχυρή αντιπολίτευση (που τώρα ελέγχει 13 από τις 40 έδρες του κοινοβουλίου). Τα κόμματα της τελευταίας κατηγορίας την κυβέρνησαν για αδιαφορία σχετικά με την ιδιαίτερα άνιση κατανομή του εισοδήματος και τα σοβαρά κοινωνικά προβλήματα ευρύτερων ομάδων του πληθυσμού. Οι ισχυρισμοί αυτοί δεν στερούνται αλήθειας. Ο πληθυσμός της χώρας τριπλασιάστηκε από την εποχή της ανεξαρτησίας και, αν και οι συνθήκες διαβίωσης βελτιώθηκαν εντυπωσιακά, σοβαρότατα προβλήματα παραμένουν και νέες δυσμενείς εξελίξεις πρέπει να αντιμετωπιστούν. Πάνω από το 50% του πληθυσμού της χώρας ζει στη φτώχεια και, καθώς τα ορυχεία είναι εντάσεις κεφαλαίου, η ανεργία των νέων αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς². Παρά τη σημαντική αύξηση των τουριστικών εσόδων, η κυβέρνηση απέτυχε στις προσπάθειές της για διαφοροποίηση της οικονομίας ώστε να μειωθεί η εξάρτηση από τα διαμάντια. Και η άνιση κατανομή των αγροτικών εσόδων παραμένει ένα μείζον πρόβλημα. Παράλληλα, η ξηρασία και η υπερβόσκηση αποτελούν σοβαρές απει-

λές για το περιβάλλον.

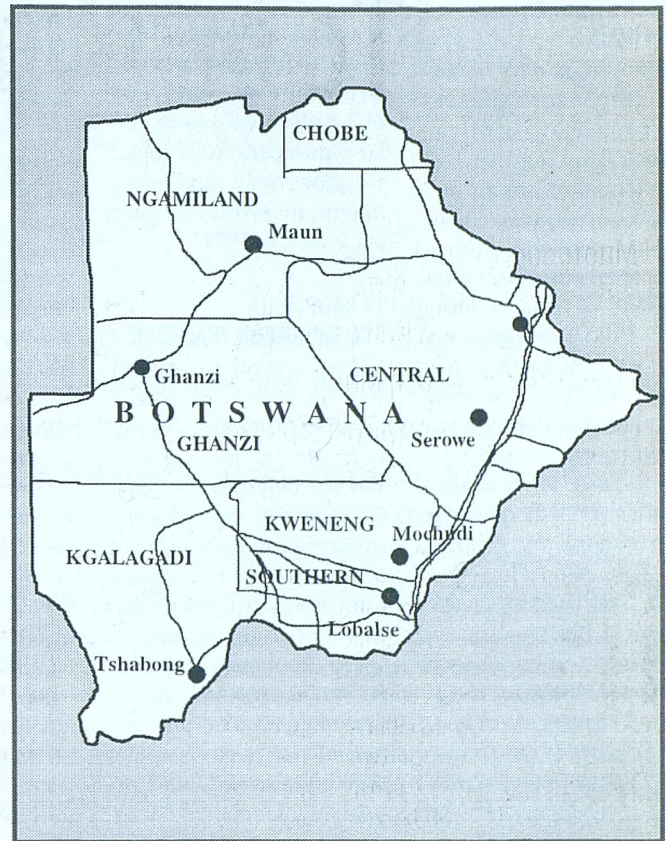
Εντούτοις το κυβερνών κόμμα παραμένει ιδιαίτερα ισχυρό στις αγροτικές περιοχές (περίπου το 70% του συνολικού πληθυσμού). Οι περισσότεροι Tswana φαίνεται να παραμένουν πιστοί στην κυβέρνηση. Ωστόσο, η υποχρεωτική στραγή το 1997 330.000 βοοειδών, που είχαν πληγεί από μια ασθένεια των πνευμόνων, υπέσκαψε τα εισοδήματα πολλών αγροτών³. Παράλληλα, η επέκταση του AIDS έχει επιβαρύνει ιδιαίτερα το σύστημα υγείας και απειλεί την οικονομική ευρωστία της χώρας (υπολογίζεται ότι 30% των σεξουαλικά ενεργών ενηλίκων ανάμεσα στα 15 και τα 49 είναι φορείς του ιού). Έτσι οι πιθανότητες να κερδίσει το BDP μια νέα εκλογική αναμέτρηση εμφανίζονται μειωμένες. Πρόσφατα, ο 72χρονος πρόεδρος Masire παραιτήθηκε (ή υποχρεώθηκε να παραιτηθεί), παραχωρώντας τη θέση του στον πρώην αντιπρόεδρο Festus Mogae.

Εντούτοις, της παραίτησης είχε προηγηθεί μια κρίση αξιοπιστίας της κυβέρνησης, μετά την αποκάλυψη μιας σειράς οικονομικών σκανδάλων στην κυβέρνηση και ορισμένες δημόσιες επιχειρήσεις, με την πιθανή συμμετοχή ορισμένων υψηλά ιστάμενων κυβερνητικών αξιωματούχων⁴.

Η Μποτσουάνα είναι το μοναδικό κράτος της Αφρικής (μαζί με τον Μαυρίκιο) που δεν γνώρισε τον πολιτικό αυταρχισμό και την οικονομική παρακμή στα χρόνια της ανεξαρτησίας. Οι επιτυχίες της είναι σημαντικές και αξιοθαύμαστες⁵. Ο κίνδυνος, όμως, της οπισθοδρόμησης παραμένει πάντοτε ορατός.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. John Imrie and Donald Wilson, «Botswana in the 1990s: Prospects for Prosperity, Stability and Security», in Larry Benjamin and Christopher Gregory, *Southern Africa at the Crossroads?*, Johannesburg: Justified



Press, pp. 52-62.

2. UNDP, *Human Development Report 1997*, New York: Oxford University Press, 1997, pp. 146-148.
3. Kenneth Good, «Corruption and mismanagement in Botswana: a best-case example?», *Journal of Modern African Studies*, Vol. 32 (3), 1994, pp. 499-552.
4. John D. Holm, «Development, Democracy and Civil Society in Botswana», in Adrian Leftwich, ed., *Democracy and Development: Theory and Practice*, Cambridge: Polity Press, 1996, pp. 99-101.
5. Abdi Ismail Samatar, «Leadership and ethnicity in the making of African state models: Botswana versus Somalia», *Third World Quarterly*, Vol. 18 (4), 1997, p. 690.
6. «Botswana: Diamond country», *The Economist*, April 4, 1998, p. 46.
7. Ibid.
8. Dawood Dithato, «Masire's exit: Was it so righteous?», *The Mail & Guardian*, April 3, 1998 (http://www.africanews.org/south/botswana/stories/19980403_feat1.html).
9. Για μια θετική προσέγγιση βλ. το αφιέρωμα στην Μποτσουάνα του περιοδικού *The Courier* που εκδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (No 154, November-December 1995, pp. 12-28).



ΡΩΣΙΚΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ

Ένας «φίλος από τα παλιά» έβγαλε την Ινδία από την απομόνωση μετά την καταδίκη της από τη διεθνή κοινότητα για τη διενέργεια πυρηνικών δοκιμών τον περασμένο μήνα. Δύο αντιδραστήρες υποσχέθηκε η Ρωσία στην Ινδία δέκα μέρες μετά την απόφαση της ομάδας των οκτώ ισχυρών κρατών (G8) στο Μπέρκινχαμ για την εξαγωγή τεχνολογίας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε εξοπλιστικά προγράμματα της Ινδίας ή του Πακιστάν. Παρ' όλα αυτά, ασχολίαση έμεινε από τη διεθνή κοινότητα η επίσκεψη που ρώσου υπουργού Ατομικής Ενέργειας Γεβγκένι Αντάμωφ, στο Δελχί πριν από 15 ημέρες. Οι Ινδοί είναι κατενθουσιασμένοι από αυτή τη συμφωνία που κόστιζε, το 1995, 3,5 δισ. δολάρια. Όσο για τις ενδεχόμενες κυρώσεις με τις οποίες απειλούνται από τις ΗΠΑ, η κυβέρνηση στο Νέο Δελχί απαντά ότι πρόκειται για μια συμφωνία που ξεκίνησε το 1988. Εξάλλου υποστηρίζει ότι ο πυρηνικός σταθμός θα βρίσκεται υπό την προστασία της Διεθνούς Ένωσης Ατομικής Ενέργειας. Ο εκπρόσωπος αυτής της Ένωσης τόνισε ότι η υλοποίηση της συμφωνίας καθυστέρησε λόγω των αλλαγών στην πρώην ΕΣΣΔ και την ανάγκη σήμερα των νέων οικονομικών προγραμμάτων σε αυτή τη χώρα. Η φιλία που συνδέει το Νέο Δελχί με τη Μόσχα ξεπερνά τα είκοσι χρόνια. Πρόκειται για την πρώτη σε προμήθεια πυρηνικού υλικού ξένη χώρα στην

Ινδία. Στη δεκαετία του '60 η ινδική κυβέρνηση είχε εξασφαλίσει τους πρώτους αντιδραστήρες από τις ΗΠΑ και τον Καναδά, αλλά η συνεργασία με αυτές τις χώρες διακόπηκε με τις πρώτες πυρηνικές δοκιμές της Ινδίας το 1974.

ΤΑ ΚΛΟΠΙΜΑΙΑ ΤΩΝ ΕΛΒΕΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η προσφορά του ποσού των 600 εκατ. δολ. από 3 ελβετικές τράπεζες για την ικανοποίηση των αιτημάτων των θυμάτων του Ολοκαυτώματος χαρακτηρίστηκε «κλοπή και απάτη» από το σύνολο των ισραηλικών οργανώσεων. Σύμφωνα με αυτές τις τράπεζες, το ποσό περιλαμβάνει και τα 70 εκατ. που έχουν ήδη πληρωθεί σε μια ανθρωπιστική οργάνωση που ιδρύθηκε από τις τράπεζες πέρυσι για να βοηθήσει τα θύματα του Ολοκαυτώματος. Για πρώτη φορά οι ελβετικές τράπεζες ανήγγειλαν ένα συγκεκριμένο ποσό για αποζημίωση των δικαιούχων. «Οι τρεις τράπεζες έκρυψαν για χρόνια τις περιουσίες που παράνομα οικειοποιήθηκαν και τώρα προσπαθούν να κερδίσουν και τόκους από το 1930», δήλωσε ο επικεφαλής του Ισραηλτικού Πρακτορείου. Η εξωδικαστηριακή διαπραγμάτευση των χρεών των ελβετικών τραπεζών άρχισε τον περασμένο Απρίλιο υπό την αιγίδα της αμερικανικής κυβέρνησης, προκειμένου να εμποδίσει το μπουκότ που απειλήθηκε εναντίον των ελβετικών τραπεζών στις ΗΠΑ και κυρίως στη Νέα Υόρκη. Οι διαπραγματεύσεις ήταν προγραμματισμένες να ολοκληρωθούν αυτόν το

μήνα. Οι εκθέσεις των δικηγόρων που ζητούν ένα δισ. δολάρια παραπάνω από τα συμφωνηθέντα από τις ελβετικές τράπεζες προκάλεσαν την αντίδραση των τελευταίων, οι οποίες προειδοποίησαν ότι δεν πρόκειται να ικανοποιήσουν «αβάσιμες και υπερβολικές διεκδικήσεις πληρωμής». Το Παγκόσμιο Ισραηλτικό Συμβούλιο εξέφρασε την αποδοκιμασία του για την εξέλιξη της διαπραγμάτευσης και κατήγγειλε τις ελβετικές τράπεζες για «τραγική παραβίαση των συμφωνηθέντων».

ΚΕΝΤΡΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙΣ

Σαράντα πέντε νεκροί και 110 αγνοούμενοι είναι ο απολογισμός της πρόσφατης επίθεσης των ανταρτών της οργάνωσης Ενωμένων Δημοκρατικών Δυνάμεων (ADF) στο Τεχνικό Ινστιτούτο της Κιτσουάμπα. Ο ουγκαντέζος πρόεδρος Γιόουερι Μουσεβενί αντιμετώπιζει ιδιαιτέρα προβλήματα ύστερα από αυτή την τραγική εξέλιξη και την αδυναμία του να αντιμετωπίσει τους αντάρτες. Η περιοχή της Κιτσουάμπα είναι πλούσια περιοχή σε αγροτικά προϊόντα, ορυκτά και τουρισμό και η κυβέρνηση που δεν θέλει να χάσει την υποστήριξη της υποσχέθηκε σημαντικές αποζημιώσεις στους κατοίκους της. Η κοινή γνώμη αναρωτιέται αν ο κυβερνητικός στρατός είναι σε θέση να ελέγχει τους αντάρτες και να σταματήσει τον Εμφύλιο. Οι εκκλήσεις για διαπραγματεύσεις ολοένα αυξάνονται. Η ADF είναι μία από τις τρεις αντάρτικες ομά-



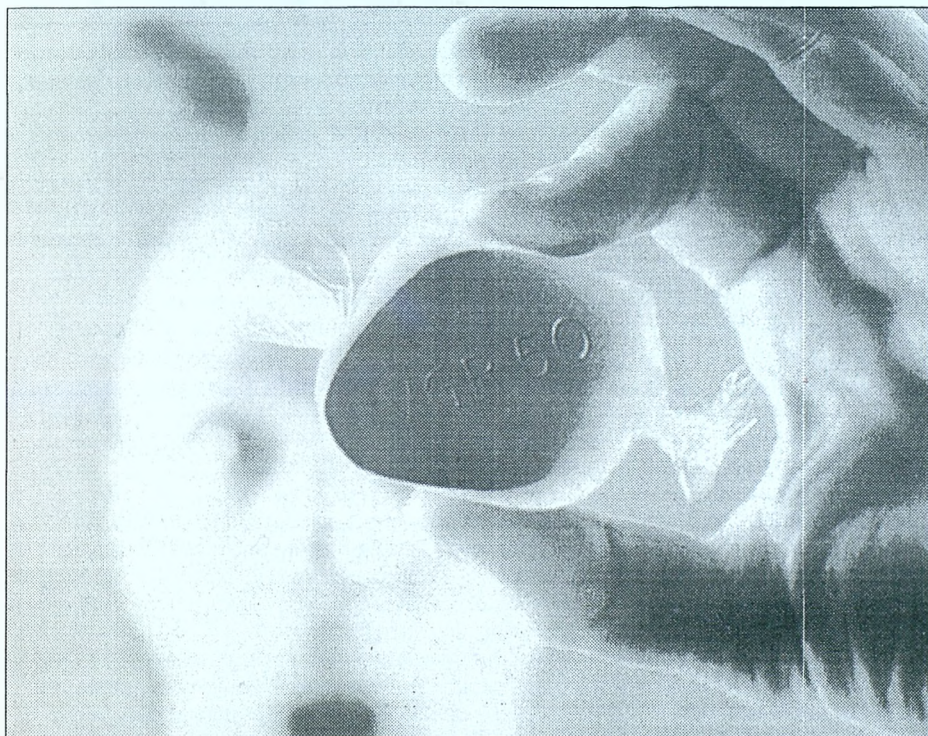
δες που αντιμάχονται την κυβέρνηση και υποστηρίζονται από τον πρώην κυβερνητικό στρατό της Ρουάντα και τους στρατιώτες του ζαϊρινού πρώην καθεστώτος του Μομπούτου Σέσε Σέκο. Πέρυσι τον Ιούλιο οι αντάρτες ανάγκασαν 100.000 κατοίκους να εγκαταλείψουν μια δυτική πόλη. Ο Μουσεβενί ελπίζει σε βοήθεια από την τωρινή κυβέρνηση της Δημοκρατίας του Κονγκό του Λωρέν Καμπιλά. Συγκεκριμένα, ελπίζει η νέα κονγκολέζικη κυβέρνηση να προφυλάξει τα σύνορα της με την Ουγκάντα και να εμποδίσει το εμπόριο όπλων προς τους αντάρτες. Όμως, στις προτεροαίτητες του Καμπιλά δεν φαίνεται να συμπεριλαμβάνονται τα αιτήματα του Μουσεβενί και έτσι το λαθρεμπόριο όπλων με τους αντάρτες της Ρουάντας συνεχίζεται.

Ο μεγάλος σταρ του Μουντιάλ, ο Βραζιλιάνος Ρονάλντο. Τέσσερα τα γκολ ως τώρα στο ενεργητικό του, πολύ περισσότεροι οι πόντοι στην προσωπική μυθολογία του. Ο Ιντιπέντεντ τον αποκαλεί «αχαλίνωτο». Θα οδηγήσει, άραγε, τους Βραζιλιάνους στους δρόμους, υπό τους ξέφρενους ρυθμούς της σάμπα; Το φινάλε του Μουντιάλ θα δείξει αν ο πιο ακριβός παίκτης του κόσμου επιβεβαιώσει τη φήμη του...

Μυθολογία, υστερία, συμφέροντα και άλλα πολλά εμπριμέ...

της Έλενας Πολυχρονιάδου

Το νέο χάπι επεξέτεινε το μεθύσι της σεξουαλικής υπερβολής. Η νέα παραφορά έχει και όνομα. Viagra-μανία. Επαγγέλλεται την αναστήλωση της στυτικής ικανότητας, αποκαθιστώντας τη στατική δυσλειτουργία. Αυτή είναι η επίσημη αποστολή του φαρμάκου Viagra· το χάπι κατά της ανδρικής ανικανότητας. Δεν είναι αφροδισιακό. Δεν είναι η πανάκεια της λαγνείας. Δεν είναι το ελιξήριο της νεότητας. Η φαντασία έχει ωστόσο εξυφάνει μια αλλότρια μυθολογία γύρω από το μπλε χαπάκι. Για πολλούς πλέον εξισώνεται με την προβολή ενός τεχνητού παραδείσου. Έγινε το όχημα για τη σεξουαλική φαντασίωση. Το εισιτήριο για μια περιπλάνηση στην επικράτεια της αισθησιακής ευδαιμονίας. Το έναυσμα της ηδονής.



Μπροσά στη δεινότητα του νέου σκευάσματος ακυρώνεται ακόμα και η δύναμη του λάγνου λιχνίσματος, του φιλήδονου βλέμματος, του τάνγκα, της τσόντας, του γυμνού... Μ' άλλα λόγια, η αδηφάγος

αγορά με τους παντοδύναμους νόμους του μάρκετινγκ και της διαφήμισης προκρίνει το Viagra από λογής άλλα σεξουαλικά αξεσουάρ του έρωτα και παραδοσιακούς ηδυπαθείς ακκισμούς. Αυτό είναι πρόδηλο από τον αγώνα που διεξάγεται για την

απόκτησή του, παρά την υπερτιμημένη τιμή του στη μαύρη αγορά, τις παρενέργειές του, και τις πραγματικές ανάγκες του παραλήπτη. Πρόκειται για παροξυσμό που αγγίζει τα όρια της φρενίτιδας. Η αδημονία της απόκτησης του Viagra σηματοδοτεί μια νέα μόδα. Δρομολογεί μια νέα κουλτούρα: την κουλτούρα του Viagra και της φαρμακομανίας – το αντίδοτο στο ψυχικό κενό και τη συνακόλουθη σωματική του εκφορά.

Η διαδρομή ήταν σύντομη. Στη δεκαετία του '60 με τη σεξουαλική επανάσταση κατέρρευσε το τείχος του ταμπού και της σεμινοτυφίας. Η μακρά δεσποτική καταδυνάστευση του πουριτανισμού εξοβελίστηκε από τις συνειδήσεις, παραδίδοντας τη θέση της σε μια πιο ψυχαναλυτική διάθεση και μια στάση πολιτικά υπονομευτική. Ο στόχος ήταν η διττή απελευθέρωση. Η απελευθέρωση των ενστίκτων, που θα δημιουργούσαν ελεύθερες και διαρκείς υπαρξιακές σχέσεις, και η απελευθέρωση από την τυραννία της απωθητικής λογικής και της καταπίεσης. Ένα από τα συνθήματα που συμπύκνωνε τη νέα λογική ήταν: επιστροφή στη φύση... και τη συνουσία. Από τη δεκαετία του '70, το σύνθημα αλλάζει. Η επιστροφή στη φύση δεν απέδωσε και άρχισε η υστερία των φαρμάκων. Το '70 έρχεται το βάλιοιμ κατά της αϋπνίας.

Τη δεκαετία του '80 το Προζάκ κατά της κατάθλιψης. Και του '90 το Viagra κατά της σεξουαλικής επανάστασης. Η ιστορική αναδρομή μπορεί να είναι ατυχής ως προς την πραγμάτευση του θέματος, αποκαλύπτει πάντως διαφωτιστικούς συνειρμούς ως προς την εξέλιξη των ηθών και των κοινωνικά εκπορευόμενων ψυχαναγκασμών.

Γιατί και η υστεριζή υποδοχή του Viagra υποκρύπτει ψυχαναγκασμό. Η μαζική επένδυση στη σεξουαλική απόδοση δεν αποκαλύπτει μόνο μαζική υστερία. Αντικατοπτρίζει και μια ψυχοφθόρα κοινωνική εμμονή. Αυτή της κυριαρχίας του μοντέλου του άνδρα-επιβήτορα. Η βούληση του θριάμβου, της ατομικής επιτυχίας, της κοινωνικής καταξίωσης περνάει μέσα από τη σεξουαλική βουλμία και τις αντίστοιχες επιδόσεις. Ο σφριγηλός στύτης είναι άξιος του ρόλου του. Έτσι ξεκινάει η απάτη προς τον εξωραϊσμό και την ψευδαίσθηση της σεξουαλικής ζωής για να καταλήξει ενίοτε και στη δραματική υπερβολή. Η είδηση που δημοσιεύθηκε στην *Ελευθεροτυπία* (23 Ιουνίου) με τίτλο: «ταυρομαχίες στα κρεβάτια ανδρών που πήραν Viagra», είναι ενδεικτική. Στην Ταϊπέι της Ταϊβάν, μια πόρνη παραδέχθηκε ότι σκότωσε χθες 70χρονο πελάτη της λόγω των υπερβολικών απαιτήσεων που είχε αφού πήρε 2 χάπια Viagra. Πριν από το μαχαίρωμα προηγήθηκε ξυλοδαρμός της πόρνης. Στο Λίβανο, μια γυναίκα φοβούμενη για τη ζωή της, κάλεσε την αστυνομία να συλλάβει τον άνδρα της, ο οποίος είχε γίνει σεξουαλικά επικίνδυνος μετά τη λήψη 3 χαπιών Viagra».

Κάθε αρχή και δύσκολη – ή ανασφαλές sex: Ιδού το ερώτημα.

ΒΙΑΓΚΡΑ, ΣΥΝΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Συνεχίζει το δημοσίευμα: «Στις 29 Μαΐου, ένας 30χρονος από τον ανατολικό Λίβανο πέθανε από οξύ καρδιακό έμφραγμα, έχοντας κάνει χρήση του Βιάγκρα οχτώ φορές μέσα στο μήνα». Έχουν ήδη προηγηθεί 16 θάνατοι χρηστών Viagra. Η λίστα των αρνητικών παρελκομένων συνεχίζεται. Ένας ολλανδός λήπτης Viagra, ύστερα από 33ωρη παρατενόμενη ύπνη, εισήχθη σε νοσοκομείο με πριαπισμό. Πριαπισμός, λοιπόν, πονοκέφαλοι, κυανόχρους όραση, λιποθυμίες, στομαχικές διαταραχές, αδιαθεσία, μυϊκοί πόνοι, διάρροια, ...εθισμός είναι μερικές από τις καταγεγραμμένες παρενέργειες του θαυματουργού χαπιού. Κάποιοι από τις παρενέργειες είχαν επισημανθεί από τις κλινικές δοκιμές, που έγιναν για 5 χρόνια σε 4.500

ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΕΙΣ-ΑΠΟΨΕΙΣ



Παλιός Reizer πριν από την εισβολή του Βιάγκρα.

Το χάπι είναι η λύση. Είναι ο αναμφίλεκτος τρόπος για την αποκομιδή στην ποιότητα και τη σωματική και ψυχική μεταρσίωση. Σύμβουλος φαρμακευτικής εταιρείας επικυρώνει του λόγου το αληθές: «...Υπάρχει τεράστια ζήτηση από ασθενείς για χάπια που θα βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής, την εμφάνιση, και την απόδοσή τους. Και αυτοί οι καταναλωτές είναι έτοιμοι να καταβάλλουν κάθε κόστος». Οι μύθοι μιας κοινωνίας ή της ευτυχίας, γράφει ο *Nouvel Observateur*, μετατρέπονται σε πωλήσεις μέσα σε κάθε εμπορικό κατάστημα για λίγα δολάρια. Υπάρχει χάπι για να γίνεις όμορφος. Χάπι για να παραμείνεις νέος. Χάπι για να ξαναγίνεις λυγρός και σβέλτος. Χωρίς προσπάθεια. Την ίδια στιγμή, οι Αμερικανοί, που ονειρεύονται τα θαυματουργά φάρμακα, διάγουν από άποψη υγιεινής βίο αξιοθρήνητο. Ένας στους 4 Αμερικανούς το 1980 υπέφερε από πλεόνασμα βάρους. Στις ημέρες μας, 1 στους 3 είναι υπερτραφής. Ενδεικτικό της αμερικανικής κουλτούρας είναι ένα μεταλλαγμένο λάδι εν είδει χαπιού, που ταξιδεύει χωρίς καθυστέρηση στον οργανισμό και επιτρέπει τη διπλάσια από τη φυσιολογική κατανάλωση τροφής. Μέχρι ποιο σημείο αυτή η μανία των φαρμάκων είναι λυτρωτική; Μεταξύ νόσου και αγωγής, οι Αμερικανοί έχουν εγκαινιάσει έναν αέναο αγώνα δρόμου χωρίς τέλος. Και καταλήγει ο γάλλος συντάκτης: Οι σεξουαλικές βλάβες είναι απότοκος ενός αγχωτικού πολιτισμού, στον οποίο επικρατεί η δικτατορία της επίδοσης.

Η αμερικανική κοινωνία, παρατηρεί καθηγήτρια Ψυχιατρικής στο πανεπιστήμιο της Ν. Υόρκης, έχει τη νοοτροπία των πρωτοπόρων και των ανθρώπων που μπροστά στα προσκόμματα ανασκουμπώνονται για να τα ξεπεράσουν. Επικεντρωμένη στον πραγματισμό και τις πρακτικές εφαρμογές, συχνά η έκφρασή της φαίνεται αφελώς στα μάτια άλλων, παλαιότερων πολιτισμών. Όμως η προσέγγιση αυτή έχει ένα χαρακτηριστικό πλεονέκτημα: την αναμφισβήτητη ενεργητικότητα και την άρνηση της ακινησίας. Αναφορικά με το Viagra, διατείνεται: Υπάρχει δυΐσμος στον τρόπο που βλέπουμε τον έρωτα. Από τη μια ο σεξουαλικός έρωτας και από την άλλη ο συναισθηματικός. Ο μεν εκπροσωπείται από τον Μαρκήσιο ντε Σαντ και τις σαρκικές εμμονές, και ο δε από το υψηλό πλατωνικό ιδεώδες και τη μυσταγωγία. Όλοι όσοι επιμένουν σ' αυτό το διπολικό σχήμα πρέπει να μετατοπίσουν το ενδιαφέρον τους προς τη μια ή την άλλη κατεύθυνση. Στην επιλογή όμως αυτή παρεισφρέει η διαστροφή και η απογοήτευση. Το Viagra, σ' αυτό το πλαίσιο, μπορεί να παίξει περισσότερο το ρόλο του εξισορροπητή απ' αυτόν του ταραξία.

Και σχετικά με τη σεξουαλικότητα, καταλήγει: Σε τελική ανάλυση επαφίεται στην ωριμότητα του χρήστη. Το αρχικό ρίσκο δεν είναι αυτό της σεξουαλικότητας, αλλά της υπερτροφίας της σεξουαλικότητας, η οποία, προϊόντος του χρόνου και με την ασφάλεια που παρέχει η αξιοπιστία του σκευάσματος, θα ελαττωθεί.

Αυτά κατέθεσαν οι επαίοντες. Και ο κόσμος προσθέτει (από ερωτηματολόγιο του περιοδικού *Close up*). «Πρόκειται για μια ακόμη έκφραση της επιθετικότητας μέσα στη φαλλοκρατική πατριαρχική κοινωνικά που ζούμε. Εγώ δεν θα το χρησιμοποιούσα. Το χάπι θέλει να δείξει ότι όλο το ερωτικό παιχνίδι αρχίζει να γίνεται με βοηθήματα». «Δεν πιστεύω στην ανάγκη να χρησιμοποιεί κανείς δεκανίκια στον έρωτα. Γιατί ακόμα και οι αποτυχίες είναι περίπλοκα μονοπάτια στην αυτογνωσία και την ολοκλήρωση». «Όλα είναι σε επίπεδο ψυχολογικό και εγκεφαλικό. Είμαστε ανήμποροι να φανταστούμε, να ονειρευτούμε, να ερωτευθούμε, και ως αποτέλεσμα να κάνουμε έρωτα». «Το πρόβλημα είναι ότι χάνουμε τον ερωτισμό μας και αυτός δεν επανέρχεται με Viagra».

VIAGR-ΙΚΟ ΣΥΜΠΑΝ



Του Wiaz
από το Nouvel Observateur.

Η δε ανέγερση έγινε σύμβολο, ταυτισμένη με το Viagra. Καθετί που ατονεί χρειάζεται Viagra. Και καθετί που συντελεί στην ανόρθωση γίνεται ένα Viagra. Έτσι ο Αγγελόπουλος με το Χρυσό Φοίνικα αποκρυσταλλώνει γερή δόση πολιτιστικού Viagra. Οι Ψίθυροι καρδιάς μετατρέπονται σε τηλεοπτικό Viagra. Η επιθεώρηση Βίρα τις άγκυρες συνιστά το θεατρικό Viagra. Ο νέος προκαθήμενος της εκκλησίας προσωποποιεί το θρησκευτικό Viagra. Η Π. Μπίτσικα στο Βήμα κάνει δειγματοληπτικά την άνωθεν αναφορά περί τα ανορθωτικά και καταλήγει: «... ως τις 12 Ιουλίου θα είναι Viagra επί τιμή το Μουντιάλ, που θα λειτουργήσει ως αναληγτικόν διά πάσαν νόσον και κατασταλτικόν διά πάσαν δράσιν». Και συμπληρώνει λαϊκή ρήση διά στόματος θήλεως: Να πάρει. Τώρα που βρέθηκε το Viagra, άρχισε το Μουντιάλ. Ενώ συντάκτης σε γνωστό αποκαλυπτικό έντυπο, που διατείνεται ότι το «δοκιμάσαμε», αποφαίνεται, αφού «δεν μεταμορφώνεται σε καλάνσικωφ του σεξ», ότι «όλα μια ιδέα είναι» και «ποιος το χέζει το Viagra». Αλλά προτείνει ότι το επιχείρημα «έχω Viagra, πάμε μια βόλτα;» μπορεί να πιάσει.

άνδρες, με ποσοστό επιτυχία 70%. Αλλά οι κλινικές δοκιμές δεν μπορούν να προβλέψουν κάθε απόχρωση των επιδράσεων του φαρμάκου. Η λυδία λίθος της ασφάλειας και της επιτυχίας του φαρμάκου είναι η ίδια η αγορά. Εκεί όπου κρίνεται κατά πόσον το νέο σκεύασμα είναι ασφαλές.

Οι λεπτομέρειες ωστόσο των θανάτων μετά τη χρήση Viagra δεν είναι ακόμα σαφείς. Δεν έχουν εξακριβωθεί όλες οι συνισταμμένες. Εικάζεται ότι το χάπι αφ' εαυτού δεν είναι θανατηφόρο. Συνδυασμός φαρμάκων (όπως είναι τα νιτροικά φάρμακα για την καρδιά) και παθήσεων μπορεί να αποδειχθεί μοιραίο κοκταίηλ. Ο οργανισμός τροφίμων και φαρμάκων των ΗΠΑ εξετάζει επισταμένως το θέμα.

Εντούτοις, παρά το κόκκινο φως της κινδυνολογίας, η δυνητική πελατεία του μπλε χαπιού αυξάνεται. Ουρολόγοι και δοκιμαστές το εκθειάζουν, σεξουαλικά ασθενείς, ανεπαρκείς και ανίκανοι, το αναμένουν. Ενώ οι ανυπόμονοι καταφεύγουν στη μαύρη πυροδοτημένη αγορά.

ΟΙ ΜΕΤΟΧΕΣ ΤΟΥ ΣΕΞ ΑΝΕΒΑΙΝΟΥΝ

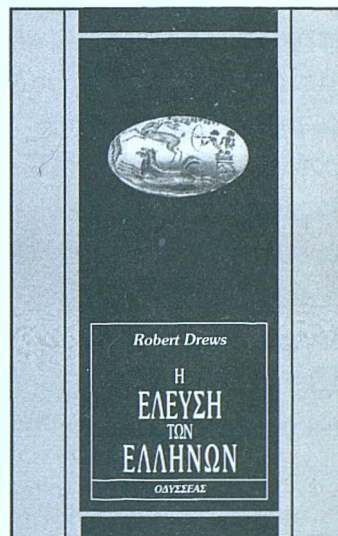
Το Viagra αναμένεται να αναζωογονήσει τη σεξουαλική ζωή πολλών ανδρών με διαταραχές στύσης. Ειδικά ανθρώπων που ανήκουν στην τρίτη ηλικία και πάσχουν από προστάτη, αρτηριοσκληρότητα κ.ά. Η θαυματουργή του ιδιότητα οφείλεται στο δραματικό συστατικό σιλντεναφίλ, το οποίο παρεμβαίνει στη φυσιολογική διαδικασία της στύσης ευεργετικά γι' αυτούς που έχουν ορ-

γανικό πρόβλημα. Λειτουργεί, εκλαΐκεντικά, ως μπλόκο σε μια χημική ουσία που μπλοκάρει τη στύση και ευνοεί μια άλλη ουσία (την κυκλική GMP) που οδηγεί σε στύση. Βοηθάει μ' άλλα λόγια την άμεση εισροή αίματος στο ανδρικό όργανο, και κατ' επέκταση την «ανέγερσή» του. Όλα αυτά εφόσον προϋπάρχει σεξουαλική επιθυμία, γιατί το χάπι δεν είναι αφροδισιακό. Είναι απλώς ένα εχέγγυο για την επιτυχία της στύσης. Και αυτό σημαίνει μειωμένο άγχος περί της στύσης, που σπάει τον φαύλο κύκλο ανησυχίας-αποτυχίας. Και η επιτυχία της σεξουαλικής ανέγερσης γίνεται επιχειρηματική επιτυχία. Στην Αμερική, από τον πρώτο μήνα που κυκλοφόρησε γράφτηκαν 500.000 συνταγές. Η τιμή της μετοχής της παρασκευαστριας εταιρείας Pfizer έχει τετραπλασιαστεί και αναμένεται άνοδος. Η μαύρη αγορά ανθεί. Και ο κόσμος συρρέει στα μέρη όπου η αγορά θεωρείται νόμιμη: Ανδόρα, Γιβραλτάρ, Σαν Μαρίνο, Ελβετία.

Πρόκειται για οικουμενική υστερία. Σε Χονγκ Κονγκ, Μπανγκόκ, Δανία, Καναδά, Καλιφόρνια, Ιαπωνία, Σαουδική Αραβία, Εμιράτα, Ισραήλ, Πολωνία, Βρετανία, Γερμανία, τα κρούσματα ζήτησης έχουν αυξηθεί με φρενήρεις ρυθμούς. Στη μαύρη αγορά εκτός από το υπερτιμημένο μπλε Viagra έχουν διατεθεί και Viagra-μαϊμούδες. Το κιτρινόχρουν μαϊμού-Viagra κυκλοφορεί στη Σαουδική Αραβία προς 80 δολάρια το κομμάτι. Η δημοσιότητα έχει εκτινάξει τη ζήτηση για το χάπι της «ανέγερσης» στα ύψη.

Robert Drews

Η ΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ



Ένας πρωτότυπος
συνδυασμός
των αρχαιολογικών
ευρημάτων,
της γλωσσολογίας
και της πολεμικής τέχνης
που αποδεικνύει
πως οι νεκροί
των μυκηναϊκών τάφων
ήταν νεόφερτοι
στον ελλαδικό χώρο.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΜΟΥΝΤΙΑΛ: ΠΟΙΟΣ ΕΠΑΙΞΕ ΤΙΣ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ;

Το Μουντιάλ καλά κρατεί κι όλη η Υφήλιος συνεχίζει να στρογγυλοκάθεται μπροστά στις οθόνες. Τελείωσε η προκριματική φάση και οδεύει προς το τέλος της και αυτή των «16». Αλλά οι εκπλήξεις δεν λένε να φανούν. Και ως γνωστόν, Μουντιάλ χωρίς εκπλήξεις μοιάζει με τούρτα χωρίς το κερασάκι. Κάθε νίκη των φαβορί φαντάζει σαν ξαναζεσταμένο φαγητό. Οι Ολλανδοί στις καθυστερήσεις τούμπαραν το παιχνίδι με τη Γιουγκοσλαβία. Οι Ιταλοί με την ψυχή στο στόμα κέρδισαν τους Νορβηγούς. Και οι Γερμανοί, στο τέλος, νίκησαν το περήφανο Μεξικό.

Αλλά ούτε και εκτός των γηπέδων σημειώθηκαν εκπλήξεις. Τα επεισόδια, οι δυνήθειες ύποπτοι τα έκαναν. Οι αλκοολικοί Άγγλοι ξυλοκόπησαν Τυνήσιους και οι άριοι Γερμανοί μαχαίρωσαν Μαροκινό και έστειλαν στο νοσοκομείο με σοβαρότατα κρανιοεγκεφαλικά προβλήματα γάλλο αστυνομικό. Τόσο προβλέψιμα, δηλαδή.

Τουλάχιστον, στο Κύπελλο Ελλάδος γίνεται πού και πού το μπαμ και ο νάνος Πανιώνιος νικάει τον γίγαντα Παναθηναϊκό...

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΒΑΛΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΠΙΟ «ΣΚΛΗΡΑ» ΒΙΟΛΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤΟ ΛΥΚΑΒΗΤΤΟ

ΜΠΟΡΕΙ Η «ΑΥΘΕΝΤΙΚΗ τσιγγάνικη φιέστα», την οποία είχαν υποσχεθεί στο κοινό οι διοργανωτές της συναυλίας που έγινε στις 24 Ιουνίου στο Λυκαβηττό, να μην προσομοιάζε με τα υπέρ της «Ερατούς» τηλεοπτικά γλέντια, ωστόσο η ρουμάνικη **Taraf de Haïdouks** (Συμμορία των Κλεφτών) κατάφερε να δώσει τόσο μουσικά όσο και σκηνικά το στίγμα της. Στίγμα που αν επιχειρούσε κάποιος να το ορίσει ως πολιτισμικό, μάλλον οι ίδιοι θα τον κοίταγαν περίεργα. Οι Taraf de Haïdouks είναι αυτό ακριβώς που θα 'πρεπε: χύμα. Ανυπότακτοι σε κάθε μορφής ωραιοποίηση, αντίθετοι έως θρασεώς βγήκαν ξεφώνησαν τον πόνο τους κι έφυγαν. Τόσο «χύμα», που η κάθοδός τους στη διάρκεια του διαλείμματος, για να πουλήσουν ιδιοχείρως τις «γνήσιες» κασέτες του συγκροτήματος, έγινε φυσικότητα, χωρίς να ενοχλήσει κανέναν.

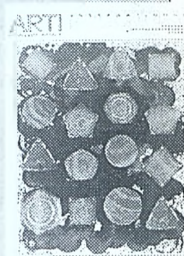
Εξίσου αντίθεση και η μουσική τους. Μελωδίες παρμένες από τον ευρύ ανατολικοευρωπαϊκό χώρο προσαρμοσμένες στη δική τους λογική. Ο ήχος τους «σκληρός» ακατέργαστος, προδίδοντας την πολυδιαφημισμένη εικόνα των γλυκανάλατων «τσιγγάνικων βιολιών». Παντελής απουσία οποιασδήποτε μορφής, πλην της αυτοσχεδιαστικής, επεξεργασίας των θεμάτων τους. Η πολυρρυθμία, πολύ καλά κρυμμένη σε μια «τετράγωνη» ρυθμική εμμονή, άφησε το χώρο ελεύθερο στην επίδειξη της δεξιοτεχνίας των μουσικών. Παίζοντας σε ιλιγγιώδεις ταχύτητες και με κάθε μορφής δεξιοτεχνικό ακροβατισμό, μετέφεραν, αν κι από ένα σημείο και μετά κούρασαν, στο κοινό αυθεντικό συναίσθημα, στον αντίποδα της ψυχοπλακωτικής αισθηματολογίας των «ρομαντισμών».

Αν η ηχητική κάλυψη της συναυλίας δεν ήταν τόσο κακή (ο ηχολήπτης για μια -ακόμα- φορά αντιμετώπισε την κατάσταση σαν πάρτυ της παραλιακής) ίσως καταφέραμε εκτός από το να παρατηρήσουμε, να γλεντήσουμε κι όλας, βασικό στοιχείο μέθεξης σε μια «τσιγγάνικη φιέστα».

Γιώργος Κυριακάκης

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Διαβάστε:** Το καινούργιο, καλοκαιρινό τεύχος του περιοδικού **Arti**, που περιέχει πολυσέλιδο αφιέρωμα στον Φίλιπ Τάαφφε, τον νέο αμερικανό ζωγράφο ιρλανδικής καταγωγής, ριζοσπάστη των εικαστικών που αποσκο-



πεί στην έναρξη ενός ουσιαστικού διαλόγου με στόχο την υπερβία της σχέσης μεταξύ τέχνης και ιστορίας. Το περιοδικό έχει καταφέρει, στα 39 τεύχη του που ως τώρα έχουν εκδοθεί, να καθρεφτίσει τις σύγχρονες τάσεις στο χώρο της τέχνης - ένα χώρο στον οποίο οι δημιουργοί προσπαθούν να αποδείξουν ότι δεν έχουν όλα ειπωθεί.

• **Ακούστε:** Τους Pulp, τους Sonic Youth, τους Purrulence, τα Ξύλινα Σπαθιά, τους Closer και άλλα ροκ συγκροτήματα, στο Rock Wave Festival, που γίνεται στη Φρεατιτύδα. Την Πέμπτη 16 Ιουλίου, τελευταία μέρα του τετραήμερου - τη μέρα δηλαδή που θα πάμε και μεις.

• **Παρακολουθήστε:** Το φετινό, 18ο Συμπόσιο Ποίησης, που ξεκινά σήμερα και θα διαρκέσει έως και την Κυριακή, στο αμφιθέατρο της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου των Πατρών, στην περιοχή του Ρίου. «Ποίηση και γλώσσα» είναι το θέμα του φετινού Συμποσίου - και η μεγάλη συμμετοχή ποιητών εγγυάται γόνιμο προβληματισμό. Ελπίζουμε να μην υπάρξουν και οι συνήθειες σε τέτοιες εκδηλώσεις πλατειασμοί...

• **Διαβάστε:** Ένα «διαφορετικό» βιβλίο. Έχει τίτλο Σοφάδες, ο τόπος μας και θέμα του τα «επαγγέλματα στην αχλύ του μύθου». Ο συγγραφέας του, ο κ. Θάνος Κ. Αθανασόπουλος, είναι συνταξιούχος υπάλληλος του ΟΤΕ και το βιβλίο του είναι έργο ζωής. Με μεγάλη μεθοδικότητα ο συγγραφέας συγκέντρωσε φωτογραφίες επαγγελμάτων που έχουν χαθεί ή επιβιώνουν λάθρα περιγράφοντας παράλληλα όσους εργάζονταν στην παραγωγή, στις υπηρεσίες αλλά και στις διασκεδάσεις (π.χ., ο αρκουδιάρης) μιας Ελλάδας που έχει χαθεί ανεπιστρεπτί. Ιδίως αναλώμασι το βιβλίο, δύσκολα θα απασχολήσει όσους βολεύονται με το φανταχτερό προσκήνιο της βιβλιοπαραγωγής. Για όσους θελήσουν να το αναζητήσουν, πάντως, τα τηλέφωνα του συγγραφέα είναι: 2019555 και 3216205.



ΠΟΛΥΧΡΩΜΟ ΑΝΤΙΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Για τρίτη συνεχή χρονιά πραγματοποιείται φέτος στο Λόφο του Κολωνού (Ιωαννίνων και Καπανεώς) το πιο «πολύχρωμο» φεστιβάλ της πόλης. Το 3ο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ θα είναι μια μεγάλη γιορτή, μιας και περιλαμβάνονται σ' αυτό συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις κόμικ και φυσικά συζητήσεις που αφορούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στη χώρα μας. Η είσοδος για τους μετανάστες είναι ελεύθερη, ενώ για τους υπόλοιπους το εισιτήριο στοιχίζει μόνο 1.000 δραχ. Το φεστιβάλ, το οποίο διοργανώνουν 22 κοινότητες μεταναστών και 29 αντιρατσιστικές, μη κυβερνητικές οργανώσεις, αναμένεται να εξελιχθεί σε μια από τις ομορφότερες εκδηλώσεις αλληλεγγύης στους μετανάστες που βρίσκονται στη χώρα μας και ταιντόχρονα να αποτελέσει μια ευγενή απάντηση στον παροξυσμό της ξενοφοβίας και του ρατσισμού που βασανίζει την ελληνική κοινωνία.

Αναλυτικά το πρόγραμμα έχει ως εξής: Σήμερα. Συναυλία του Φοίβου Δεληβοριά,

Αντώνη Τουρκογιώργη-Off Balance και Βασίλη Παπακωνσταντίνου. Της συναυλίας, η οποία ξεκινάει στις 10.30 μ.μ., προηγείται συζήτηση με θέμα «Εκπαίδευση μεταναστών, ένταξη με αποδοχή τη διαφορετικότητα ή αποκλεισμός;» στις 8.30 μ.μ. Παράλληλα, στις 9.00 μ.μ. η θεατρική ομάδα «Ρήγμα» θα παρουσιάσει ένα μέρος από το



«Πάρκο της Βαβέλ». Αύριο. Συναυλία με τους Active Member,

Βάλια Κάλντα, Διάφανα Κρίνα και Σπυριδούλα στις 10.30 μ.μ. Η συζήτηση που ξεκινάει στις 8.30 μ.μ. έχει θέμα «Καθημερινότητα των μεταναστών, γκέτο, εγκληματικότητα, ρατσισμός». Επίσης στις 9.00 μ.μ. θα προβληθεί το ντοκιμανταίρ «Η συνάντηση» της Αρετής Βαρδάκη και του Γιάννη Λάμπρου. Την Κυριακή. Συναυλία από

συγκροτήματα της Αιθιοπίας, της Αλβανίας, του Κονγκό, του Κουρδιστάν, του Ιράκ, του Μπαγκλαντές και της Παλαιστίνης στις 10.30 μ.μ. Η συζήτηση που ξεκινάει στις 8.30 μ.μ. έχει θέμα «Απέναντι στη νομιμοποίηση χωρίς δικαιώματα, μορφές ενότητας και και αλληλεγγύης Ελλήνων και αλλοδαπών εργαζομένων», ενώ στις 9.00 μ.μ. ξεκινάει η θεατρική παράσταση «Αντιρατσιστικά Θεατρικά Δρώμενα» από το «Κέντρο Εναλλακτικών Ψυχοκοινωνικών Προσεγγίσεων». Στο χώρο του φεστιβάλ θα λειτουργεί έκθεση κόμικς ενώ θα λειτουργούν

μάλιστα μπαρ και ταβέρνες με τις εθνικές κουζίνες των μεταναστών.

ΒΟΜΒΙΔΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

• «Ο πολιτισμός δεν είναι η αγάπη και η καλλιέργεια των τεχνών, ούτε η ψυχαγωγία, είναι κάτι εξαιρετικά κρίσιμο ιδεολογικά, είναι τα στερεότυπα, οι νοοτροπίες, η αυτογνωσία της κοινωνίας, ό,τι έχει να κάνει με τον πολιτισμό έχει να κάνει με τη σχέση χρόνου εργασίας και ελεύθερου χρόνου». Τάδε έφη υπουργός Πολιτισμού και διαπρεπής

συνταγματολόγος και δάσκαλος, **Ευ. Βενιζέλος**. Ex cathedra, όπως πάντα.

• Ήμαρτον πια με το δασκαλίκι, κ. Υπουργέ. Δεν

σας έχουν βάλει στο ΥΠΠΟ για να διαχειρίζεστε τον ελεύθερο χρόνο μας.

• Αλήθεια, η διαρκής παρουσία του Ευ. Βενιζέλου στα πάνελ της τηλεόρασης και σε δεκάδες εκδηλώσεις δεξιά-αριστερά προοιμετράται στο χρόνο εργασίας ή στον ελεύθερο χρόνο του;

• Τώρα κατάλαβα γιατί η διγλωσσία στην κόντρα με τον Αβραμόπουλο για την

επιτροπή της Ολυμπιάδας. Όταν ο υπουργός χτύπαγε το δήμαρχο εργαζόταν. Όταν εμφανίζονταν αντάμα, ένα σώμα μια ψυχή, ήταν στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους.

• Αρχίζουν πάλι τα μικρά Επιδάμματα που θα καλλιεργήσουν την αισθητική αγωγή του Νεοέλληνα και, κυρίως, θα αυξήσουν τον τζίρο στις ταβέρνες του Λιγουριού.

• Ποιος είπε ότι η γαστριμαργία δεν είναι πολιτισμός; Όταν μάλιστα το καλό φαί καταναλώνεται εν ώρα εργασίας – και όχι στον ελεύθερο χρόνο.

Μανωλάκης ο Βομβιστής

ΑΣΤΙΚΟ ΚΕΝΟ-2

«ΑΠΟ ΤΙΣ 7 το απόγευμα, χθες, στον κενό χώρο στην οδό Κατοικογιάννη 2 (του Ψυρρή, δίπλα στο θέατρο Εμπρός, η ομάδα Αστικό Κενό οργάνωσε και συντόνισε μια σειρά εκδηλώσεων - «δράση» τις αποκαλεί. Οι διοργανωτές εξηγούν τη σκοπιμότητα της εκδήλωσης-παρέμβασης:

Ως αποτέλεσμα εγκατάλειψης συνηθισμένων χρήσεων, ή έως «περισσεύματα» στον ιστό της σύγχρονης πόλης (στο κέντρο αλλά και στην περιφέρειά της), προκύπτουν αστικά κενά: άδεια άχρηστα οικοπέδα, χώροι κάτω από γέφυρες ή στις άκρες των μεγάλων δρόμων, εκτάσεις γύρω από συγκροτήματα κοινωνικής στέγας, δημόσια ή ιδιωτικά κτίρια που παραμένουν σε αχρηστία και οι κάλυπτοί τους, περιβάλλοντα βιομηχανικών εγκαταστάσεων ή οι ίδιες αυτές εγκαταστάσεις όταν έχουν εγκαταληφθεί, παλιά λιμάνια, υπόνομοι, παραλιακές ζώνες, ποτάμια ή ρέματα μπαζωμένα και μισοδιαμορφωμένα, αλσύλια και λόφοι ανασκαμμένοι, περιφραγμένοι και άβιοτοι αρχαιολογικοί χώροι, εργοτάξια, κονταήνερο και αποθήκες.

Τα αστικά κενά είναι χώροι που αφήνουν ανολοκλήρωτη ή διασπούν τη συνοχή των οικοδομικών τετραγώνων και των προκαθορισμένων τους χρήσεων άλλοτε δεν αποτελούν καν τμήματά τους, άλλοτε πάλι ταυτίζονται με αστικά ερείπια. Βρίσκονται



στα όρια του ιδιωτικού και του δημόσιου, χωρίς να είναι ούτε δημόσια ούτε ιδιωτικά. Ως κενά, είναι ελεύθερα να παραλάβουν σημαίνουσες και χρήσιμες απρόβλεπτες. Τα αστικά κενά περιέχουν συχνά μνημονικά θραύσματα της πόλης, αλλά γίνονται επίσης αντιληπτά ως αποσπάσματα του φυσικού τοπίου, αυτοφυνείς αναμνήσεις του στο εσωτερικό της πόλης, συχνά ένα είδος τυχαίου, σχεδίαστου κήπου. Η ανάπτυξη των πόλεων δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται υπό το πρίσμα μονοδιάστατων πολεοδομικών και τεχνοκρατικών στερεοτύπων, αλλά ως απόπειρα αντιμετώπισης συνθετότερων ζητημάτων που αφορούν την πόλη και τη ζωή που ήδη υπάρχει σε αυτήν.

Χρειάζεται σήμερα να σκεφτούμε με νέους τρόπους σχετικά με τους χώρους αυτών. Εδώ, η αρχιτεκτονική αναμετράται

με τον ίδιο της τον εαυτό, με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της παράλληλα με την κοινωνική εντολή που πρέπει να την αφορά.

Η αρχιτεκτονική δεν είναι μόνο προσαρμογή στην οικονομίστικη λογική του μάρκετινγκ, σχεδιασμός λεπτομερειών ή κατασκευή. Η διαμόρφωση αισθητικών προϊόντων δεν είναι αυτοσκοπός. Η αρχιτεκτονική και η τέχνη έχουν την ευρύτητα της πολιτικής πράξης. Εντοπίζοντας τα λησμονημένα αστικά κενά, υποδεικνύοντάς τα, χαρτογραφώντας με αυτά την πόλη, σηματοδοτώντάς τα με εφήμερες δράσεις in situ που στοχεύουν στη δημιουργία νέων προβληματισμών για την αντιμετώπισή τους, καλούμε τους πολίτες σε συμμετοχή για προσωρινές -καταρχάς- ενεργοποιήσεις αυτών των χώρων.

Την Πέμπτη 2 Ιουλίου 1998, «κλείσαμε» το άκτιστο οικοπέδο της οδού Κατοικογιάννη 2 του Ψυρρή, δίπλα στο θέατρο Εμπρός, από τις 7.00 το απόγευμα, με ήχο, προβολές και συζήτηση.

Στο «Αστικό Κενό 2» συνεργάστηκαν οι: Δ. Αναστασιάδης, Α. Αντονάς, Ν. Αναστασόπουλος, Βασίλης, Φ. Γιαννίση, Π. Εξακουστού, Ν. Καξέρος, Ζ. Κοτιώνης, Ε. Κωστίκα, Α. Λυμπεράτος, Β. Μανιδάκη, Θ. Μουτσόπουλος, Ζ. Ξαγοράρης, Μ. Παπαδημητρώπουλος, Χ. Παρακεντέ, Ε. Τζιροτζιλάκη, Α. Τζιώρα, Χ. Χάρη, Α. Χρηστάκης.

ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΤΟΚΥΜΑΝΤΑΙΡ

ΜΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΥΠΟΥ που δόθηκε στις 28 του περασμένου μήνα αναγγέλθηκε η ίδρυση αστικής εταιρείας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με την επωνυμία Κέντρο Ελληνικού Ντοκυμανταίρ. Όπως προκύπτει από το καλοσχεδιασμένο και πλούσιο σε περιεχόμενο press-kit, οι σκοποί του καινούργιου κέντρου δείχνουν πολύ φιλόδοξοι, στο κέντρο των οποίων βρίσκεται η σε ετήσια βάση διοργάνωση Διεθνούς Φεστιβάλ Ντοκυμανταίρ με τόπο τέλεσης την Καλαμάτα.

Η πραγματοποίηση θα γίνεται το Μάιο, αρχής γενομένης από το Μάιο του 1999, και θα περιλαμβάνει διαγωνιστικά τμήματα (διεθνές και ελληνικό), αφιερώματα, παράλληλες εκδηλώσεις και αγορά (doc market). Εντούτοις, η αυλαία της προσπάθειας προτίθεται να ανοίξει με ένα τετραήμερο (21-24) του φετινού Οκτωβρίου, ως εκδήλωση μη διαγωνιστική, αφιερωμένη στους έλληνες ντοκυμανταίρστες αλλά και με έντονη παρουσία από τον διεθνή χώρο. Οι φιλοξενούμενοι κάλεσμένοι, καθώς και οι εκπρόσωποι των media, υπολογίζεται ότι θα φθάσουν στους 300-350. Το εν λόγω Διεθνές Φεστιβάλ θα τελεί υπό την αιγίδα (και τη χορηγία) του ΕΟΤ και του υπουργείου Τουρισμού, ενώ το αρμόδιο για τον κινηματογράφο υπουργείο Πολιτισμού δεν εμφανίζεται. Στο οργανωτικό σχήμα του φεστιβάλ συμμετέχει ο Δήμος Καλαμάτας μέσω της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτισμικής Ανάπτυξης (ΔΕΠΑΚ).

Για τους ανθρώπους τόσο της πρωτοβουλίας όσο και αυτών που θα

επωμισθούν την ευθύνη υλοποίησης των (λεκτικά) μεγαλεπήβολων στόχων, πολλά ονόματα αναφέρονται στο σχετικό φυλλάδιο που παρουσιάζει την οργανωτική δομή. Άλλα από αυτά γνωστά και αρμόδια (όπως π.χ. ο Καλλιτεχνικός Διευθυντής Ν.Φ. Μικελίδης και η Καλλιτεχνική Επιτροπή: Κ. Αριστόπουλος, Μ. Καραμαγγιώλης, Κ. Κουτσομύτης και Δ. Μαυρίκιος) και άλλα γνωστά μεν (και εύηχα) αλλά (καθ' ύλην) αναρμόδια, όπως π.χ. εκείνα της Ανωτάτης Γνωμοδοτικής Επιτροπής (sic). Μάταια, βέβαια, αναζητήθηκε στο εν λόγω έντυπο η αντίστοιχη και προϋποτιθέμενη Ανωτέρα ή έστω και σκέτη Γνωμοδοτική Επιτροπή.

Πρόεδρος του Δ.Σ. της Εταιρείας ο κ. Παναγιώτης Υφαντής (οικονομολόγος-σεναριογράφος) με Αντιπρόεδρο τον γνωστό σκηνοθέτη Γιάννη Σμαραγδή, ενώ Γενικός Διευθυντής (προφανώς του Διεθνούς Φεστιβάλ) ο κ. Κώστας Σκούρας. Παρόλο που το μονοσέλιδο μανιφέστο με τον τίτλο: «Γιατί αυτό το Κέντρο» απωθεί με τον μεγαλόδοξο και αφοριστικό του λόγο, εντούτοις επειδή είναι πολλά τα χρήσιμα στοιχεία στην όλη εξαγγελία και την πρόθεση των υπευθύνων για την αρτιότητα της προσπάθειας, δεν μπορεί κανείς παρά να εκφράσει τις ειλικρινείς του ευχές για την επιτυχία. Οφόμεθα. Πραγματικά το ντοκυμανταίρ χρειάζεται μια αυτόνομη και καθ' ολοκληρίαν δική του διοργάνωση.

Δημήτρης Χαρίτος

«Από τα πορτραίτα του Φαγιούμ στις απαρχές της τέχνης των βυζαντινών εικόνων»



Πορταίτο γυναίκας από τη Χαουάρα, 160-190 μ.Χ., εγκουστική σε ξύλο.

Νεκρικά πορτραίτα του Φαγιούμ*, της ομώνυμης αιγυπτιακής περιοχής που υπήρξε ο τόπος από όπου προέρχονται πολλά από τα διασωθέντα έργα, φιλοξενούνται στους εκθεσιακούς χώρους του Μουσείου Μπενάκη, αφού προηγουμένως παρουσιάστηκαν στον Άγιο Μάρκο Ηρακλείου, στην έκθεση που εμπνεύστηκε ο Νίκος Γιανναδάκης, δημιούργησε η Ευφροσύνη Δοξιάδη και οργάνωσε η Βικελαία Βιβλιοθήκη του Δήμου Ηρακλείου.

Οι προσωπογραφίες του Φαγιούμ εμφανίζονται στις αρχές του 1ου μεταχριστιανικού αιώνα συναρτημένες με τα ταριχευμένα σώματα των νεκρών και πήραν τη θέση των παραδοσιακών αιγυπτιακών ανάγλυφων προσωπειών, τα οποία εξακολούθησαν να υπάρχουν και μετά την παρουσία των ζωγραφικών απεικονίσεων. Η δημιουργία τους εκτείνεται ως τον 4ο μεταχριστιανικό αιώνα και μας δίνει τη δυνατότητα να παρακολουθήσουμε τις μορφολογικές αλλαγές μέσα στη διαχρονία και την αντίστοιχη τεχνοτροπική εξέλιξη.

Τα νεκρικά πορτραίτα – με τα μεγάλα εκφραστικά μάτια και το διαπεραστικό βλέμμα, που αποδίδει την πνευματικότητα, αλλά και το ζωντανό πλάσιμο της σάρκας κατάστασης από ρεαλιστικές λεπτομέρειες της κόμμωσης, των κοσμημάτων και της ενδυμασίας, ζωγραφισμένα με την εγκουστική τεχνική, που μας παραδίδεται από την αρχαία Ελλάδα και είναι η μέθοδος χρήσης του κεριού ως συνδετικού υλικού των χρωμάτων – συναρτώνται με τη χρήση ανάλογων τεχνικών που χρησιμοποιούνται και στις πρώιμες χριστιανικές εικόνες. Σ' αυτές τις εικόνες που σώθηκαν στη Μονή της Αγίας Αικατερίνης στο Σινά αναγνωρίζουμε την ίδια αντίληψη της ομοιότητας στην απεικόνιση, όπως ακριβώς συμβαίνει και στα πορτραίτα του Φαγιούμ. Μια απεικόνιση που δεν ταυτίζεται με τη φυσιοκρατική απόδοση της ανθρώπινης μορφής, αλλά με την υλική αποτύπωση της εσωτερικότητας.

Μια ενδιαφέρουσα προσθήκη στην αρχική οργάνωση της έκθεσης είναι η παράλληλη παρουσίαση της έκθεσης «Τα πορτραίτα του Φαγιούμ και η γενιά του '30 – στην αναζήτηση της ελληνικότητας». Στην περίπτωση καλλιτεχνών, όπως ο Δ. Πικιώνης, ο Φ. Κόντογλου, ο Ν. Χατζηκυριάκος-

Γκίκας, ο Ν. Νικολάου, ο Ν. Εγγονόπουλος, ο Γ. Τσαρούχης, ο Γ. Μανροϊδής, ο Γ. Παππάς, ο Γ. Μόραλης, διαπιστώνεται η μεταγραφή της αισθητικής εμπειρίας που προσέφεραν τα νεκρικά πορτραίτα του Φαγιούμ και η διαμόρφωση του μορφοπλαστικού ιδιώματος καθενός από τους καλλιτέχνες αυτούς στο πλαίσιο αναζήτησης της «ρίζας» μιας ολόκληρης γενιάς: μιας γενιάς που γύριψε συστηματικά να ορίσει την ελληνική ταυτότητά της.

Η έκθεση «Από τα πορτραίτα του Φαγιούμ στις απαρχές της τέχνης των βυζαντινών εικόνων» είναι αφιερωμένη στη μνήμη του Νίκου Γιανναδάκη, Εφόρου της Βικελαίας Βιβλιοθήκης.

Ω



Δ. Πικιώνης, Κόρη, τέμπρα σε χαρτί.

* Για τα πορτραίτα του Φαγιούμ βλ. Αντί, τχ. 658 (10.4.98) σελ. 33-48.

Αστός, αριστερός, μεταφυσικός...

του Ηλία Κανέλλη

Επίλεκτο μέλος του ΚΚΕ (για το κόμμα της εργατικής τάξης ήταν ιδιαίτερα κολακευτικό ένας αστός να υιοθετεί τις θέσεις του), ο Κωστής Μοσκόφ, στο πλούσιο συγγραφικό του έργο, δεν αρκέστηκε στον στερεότυπο κομματικό λόγο και, κυρίως, στις δεδομένες κατευθύνσεις των θεωρητικών επεξεργασιών που ευνοούσαν οι αυστηρές συντεταγμένες του κόμματος. Αριστερός διανοούμενος αλλά και ελεύθερο πνεύμα, ο Κωστής Μοσκόφ από πολύ νωρίς προσπάθησε με τη σκέψη του να συνδυάσει την αριστερή προβληματική με υπαρξιακές αναζητήσεις. Ενδεχομένως, σ' αυτή την ιδιαιτερότητα του δοκιμιακού του λόγου να συνέτεινε και το γεγονός της μακρόχρονης ασθένειάς του. Ενδεχομένως... Ποιος μπορεί να πει με σιγουριά.

Το 1982, ο Κωστής Μοσκόφ, με μια σειρά άλλους διανοουμένους, όχι κατ' ανάγκην του λεγόμενου προοδευτικού χώρου, ήταν από τους πρώτους που προχώρησε στη θεωρητική οικοδόμηση της τάσης που αργότερα ονομάστηκε νεορθοδοξία. Πρωτεργάτης της κίνησης αυτής ήταν ο Παναγιώτης Νέλλας (μετέπειτα εκδότης περιοδικού με μόνιμη θεματική τα θεωρητικά και πνευματικά ζητήματα της ορθοδοξίας, της *Σύναξης*) και, από το χώρο της Αριστεράς, ο Κωστής Μοσκόφ αλλά και ο Κώστας Ζουράρις (το πάλαι ποτέ, μέλος της Κ.Ε. του ΚΚΕ εσωτερικού, που είχε ασκήσει έντονη κριτική στην ηγεσία του κόμματός του κυρίως για τη σχέση του με το καθιερωμένο Τσαουσέσκου στη Ρουμανία). Οι βασικοί θεωρητικοί άξονες του νεορθόδοξου ρεύματος, μάλιστα, καταγράφηκαν μέσω της αρθρογραφίας των πρωτεργατών τους εκείνη την εποχή στο *Αντί*.

Η συνεισφορά του Μοσκόφ στο νεορθόδοξο ρεύμα ξεκίνησε από την τελεολογία του χριστιανισμού αλλά και της Αριστεράς. Ο Μοσκόφ έκανε τις αναγωγές και ξεκίνησε από το ότι ο μεταφυσικός παράδεισος της Ορθοδοξίας και η ουτοπική αταξική κοινωνία της Αριστεράς μοιάζουν αρκετά. Η προσδοκία μιας ευτυχισμένης μέλλουσας ζωής στο επέκεινα της εγκόσμιας έχει τις αντιστοιχίες της στην προσδοκία της ιδανικής κοινωνίας δικαίου. Σ' αυτό το συσχετισμό εστιάζει την προβληματική του ο στοχαστής.

Μεταφυσικός και κρυπτικός ο λόγος του Κωστή Μοσκόφ, προσπάθησε να γεφυρώσει την αριστερή ιδεολογία με το πνευματικό περιεχόμενο της Ορθοδοξίας.



Οι πάγιες ιδεολογικές σταθερές της νεορθοδοξίας, ωστόσο, που για χρόνια φιλοξενήθηκε στους κόλπους της Αριστεράς, καλλιεργήθηκαν ουσιαστικά σε μια συνάντηση κομμουνιστών και ορθοδόξων, που έγινε στη Νομική Σχολή της Αθήνας στις

30.3.1983. Στο συνέδριο εκείνο, ο Μοσκόφ είχε εισηγηθεί ένα κείμενο με τίτλο «Η Πτώση είναι η Ανάσταση» και υπότιτλο «Στοχασμοί ενός Ορθόδοξου κομμουνιστή πάνω στη χριστιανική Ορθοδοξία» (βλ. *Αντί*, τχ. 239, 19.8.83). Με το καταστατικό της σκέψης του εκείνο κείμενο, έκανε έκκληση «προς τον μη θρησκευόμενο προοδευτικό χώρο για μια κριτική γνωριμία με τον παραδοσιακό Λόγο του “όλου μας σώματος” αλλά και μια έκκληση προς τον θρησκευόμενο χώρο να ακολουθήσει με συνέπεια το λόγο του Ευαγγελίου, που ήταν ο Λόγος μιας καθολικής επανάστασης». Στο ίδιο αυτό κείμενο διαφαινόταν η σχεδόν αξιωματική παραδοχή της νεορθοδοξίας περί «της συνέχειας του ελληνισμού μέσω του Βυζαντίου, αλλά και του πνευματικού ρόλου που έπαιξε η Εκκλησία στα χρόνια της Τουρκοκρατίας».

Η ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΤΟΥ ΜΟΣΚΩΦ ΚΑΙ Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ

Μεταφυσικός και εν πολλοίς κρυπτικός ο λόγος του Μοσκόφ, ανέφερε ότι «η κοινωνική απελευθέρωση δεν μπορεί να είναι παρά η πρώτη Πράξη της ανθρώπινης “θέωσης”». Και συνέχισε: «Η κοινωνική απελευθέρωση συρρικνώνει, δεν καταργεί ωστόσο τη μοναξιά του Εγώ μέσα σε ένα Εμείς που οδύνει, που ακόμα δεν είναι καθολικά “αναστημένο”, που ακόμα δεν ξέρει πώς να αγαπήσει – όταν υπάρχει ακόμα το Είναι που μερικά σωπαίνει όσο και

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Κωστής Μοσκόφ γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη, το 1939. Μεγαλοαστικής καταγωγής, έγινε μέλος της Νεολαίας Λαμπράκη στη διάρκεια των φοιτητικών του χρόνων, στη Νομική Θεσσαλονίκης (1959-65). Μεταπτυχιακός φοιτητής στο Παρίσι (1965-69), ήταν μέλος της ΕΔΑ ενώ, αργότερα, στη διάρκεια της δικτατορίας, οργανώθηκε στο ΚΚΕ. Διδάκτορας του Πανεπιστημίου των Παρισίων, μετά τη δικτατορία εξελέγη για τρεις φορές δημοτικός σύμβουλος στο Δήμο Θεσσαλονίκης, ενώ για ένα μικρό διάστημα άσκησε καθήκοντα δημαρχεύοντος στην πόλη. Αφησε πλούσιο συγγραφικό έργο, δοκιμιακού χαρακτήρα, ενώ έγραψε και ποιήματα. Ως μέλος του ΚΚΕ, ήταν από τους πρώτους που ανακίνησαν τη συζήτηση για τη σχέση μαρξισμού και ορθοδοξίας, ρεύμα που έγινε γνωστό ως νεοορθοδοξία. Από το 1989 είχε διορισθεί μορφωτικός ακόλουθος της ελληνικής πρεσβείας στην Αίγυπτο.

αν συρριζνώνεται, όταν υπάρχει ένα ανισόμερο αναπτυγμένο Είναι όπου κάποια μέλη του μιλούν ακόμα ανάπληρα».

Ο Μοσκόφ με τις επεξεργασίες του επισημαίνει ακόμα ότι η Ορθοδοξία και η Αριστερά, στη φιλοσοφική τους διάσταση, συναντιούνται στην άρνηση της καθεστηκυίας τάξης, στην επαναστατική τους δυναμική. «Ο χριστιανισμός διαμορφώνεται έτσι σαν το βίωμα των καθολικών δρώμενων στην Ιστορία – ως μια συγκυριαρχία δομών και πράξης, φύσης και Ιστορίας, κοινωνικού συστήματος και άρνησης του κοινωνικού συστήματος», σημείωνε.

Με τη δαιμόνιο σπάθι του θανάτου να γεμίζει αβεβαιότητα τα βήματά του στη ζωή, ο Μοσκόφ μιλούσε συχνά για σταύρωση και ανάσταση. «Η “Σταύρωση” και η “Ανάσταση” είναι η παραδοσιακή έκφραση της διαλεκτικής, του έρωτα και της Σιωπής, του ελέους και του φόβου που συγχροτούν –ως θέση και ως άρνηση– τη σχέση της ζωής», έγραφε αλλού.

Η ιστοχαστική απόπειρα του Μοσκόφ να παντρέψει τον μαρξισμό και την ορθοδοξία, ωστόσο, δεν μπορούμε να πούμε ότι στέφθηκε από επιτυχία. Οι φιλοσοφικές του αναζητήσεις, στα όρια της ποιητικής αφάιρεσης και ενός ρομαντικού χαρακτήρα, λεηλατήθηκαν από άλλους, πιο επιτήδειους να δίνουν νόημα σε ό,τι κυφορείται στο χώρο των ιδεών. Η νεοορθοδοξία γρήγορα εξέπεσε από πνευματικό κίνημα σε ένα πολιτικό ρεύμα που έφτιαξε τηλεοπτικούς σταθμούς και επαγγελματίες εθνικιστές – πολλοί από τους οποίους επικαλούνταν εμφατικά τη σχέση τους με την Αριστερά. Η νεοορθοδοξία αποπνευματοποιήθηκε –και χρησιμοποιήθηκε από διάφορους πολιτικούς κύκλους (και της Αριστεράς) ως ιδεολογικό άλλοθι για το φούνισμα της εθνικιστικής υστερίας– αποκο-

ρύφωμα της οποίας ήταν το διαβόητο συλλαλήτριο της Θεσσαλονίκης, τον Φεβρουάριο του 1992, με βασικό σύνθημα «Η Μακεδονία είναι ελληνική». Τα όσα επαικολούθησαν, φυσικά, είναι γνωστά. Ο Κωστής Μοσκόφ, ωστόσο, είχε ήδη πάρει τις αποστάσεις του από την πολιτική χρήση των ιδεολογικών του επεξεργασιών. Δεν συναγελάστηκε με όλους αυτούς τους ετερόκλητους κύκλους – αντίθετα, προτίμησε να φύγει από την Ελλάδα για την «καθ' ημάς Ανατολή». Από το 1989 διορίστηκε ως μορφωτικός ακόλουθος της ελληνικής πρεσβείας στην Αίγυπτο.

ΤΟ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

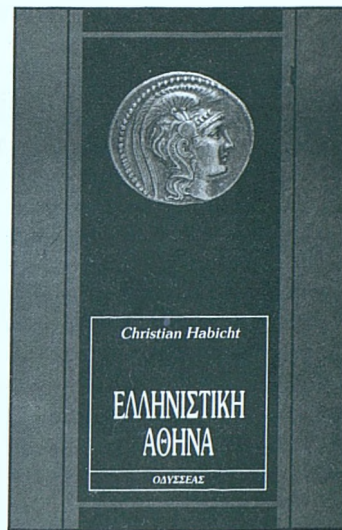
Τα χρόνια της «θητείας» του στην Αίγυπτο τα μοίρασε μεταξύ Καΐρου, Αλεξάνδρειας (την πόλη όπου είχε ακμάσει άλλοτε μια ιδιαίτερα δυναμική ελληνική κοινότητα) και της γενέθλιας πόλης του. Στην Αλεξάνδρεια, κατάφερε να θεσμοθετήσει τα «Καβάφεια», μια κοινή συνάντηση λογοτεχνών από την Ελλάδα και τον αραβικό κόσμο, φρόντισε για την αγορά και αναπαλαίωση της οικίας του Καβάφη, την οποία μετέτρεψε σε μουσείο, ενώ πέτυχε την ίδρυση έδρας ελληνικών σπουδών στο εκεί πανεπιστήμιο. Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του εντάσσεται και η μετάφραση στα αραβικά του πρώτου μέρους της Τριλογίας του Τσίρκα, της *Λέσχης*, από τον Σαμουήλ Μπισάρας.

Κήρυκας του ελληνισμού, τα τελευταία χρόνια, ο Μοσκόφ προσπάθησε και κατάφερε να αναδείξει τις πολιτισμικές πτυχές της ελληνικής παιδείας, μιας πολυπολιτισμικής κουλτούρας που επηρέασε όλες τις περιοχές στις οποίες ήρθε σε συνάφεια με τους κατοίκους της.

Πέθανε στο Ωνάσειο, σε ηλικία 59 ετών. 

Christian Habicht

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΑΘΗΝΑ



Η ιστορία της Αθήνας
δεν τελειώνει
με τη μάχη της Χαιρώνειας.
Από την επικράτηση
των Μακεδόνων
μέχρι την ολοσχερή
κατάλυση της ανεξαρτησίας
από τον Οκταβιανό,
η Αθήνα –περισσότερο
ή λιγότερο αυτόνομη–
συνεχίζει να λειτουργεί
ως πνευματική
οικουμενική μητρόπολη.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 – 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 – FAX 36.48.030

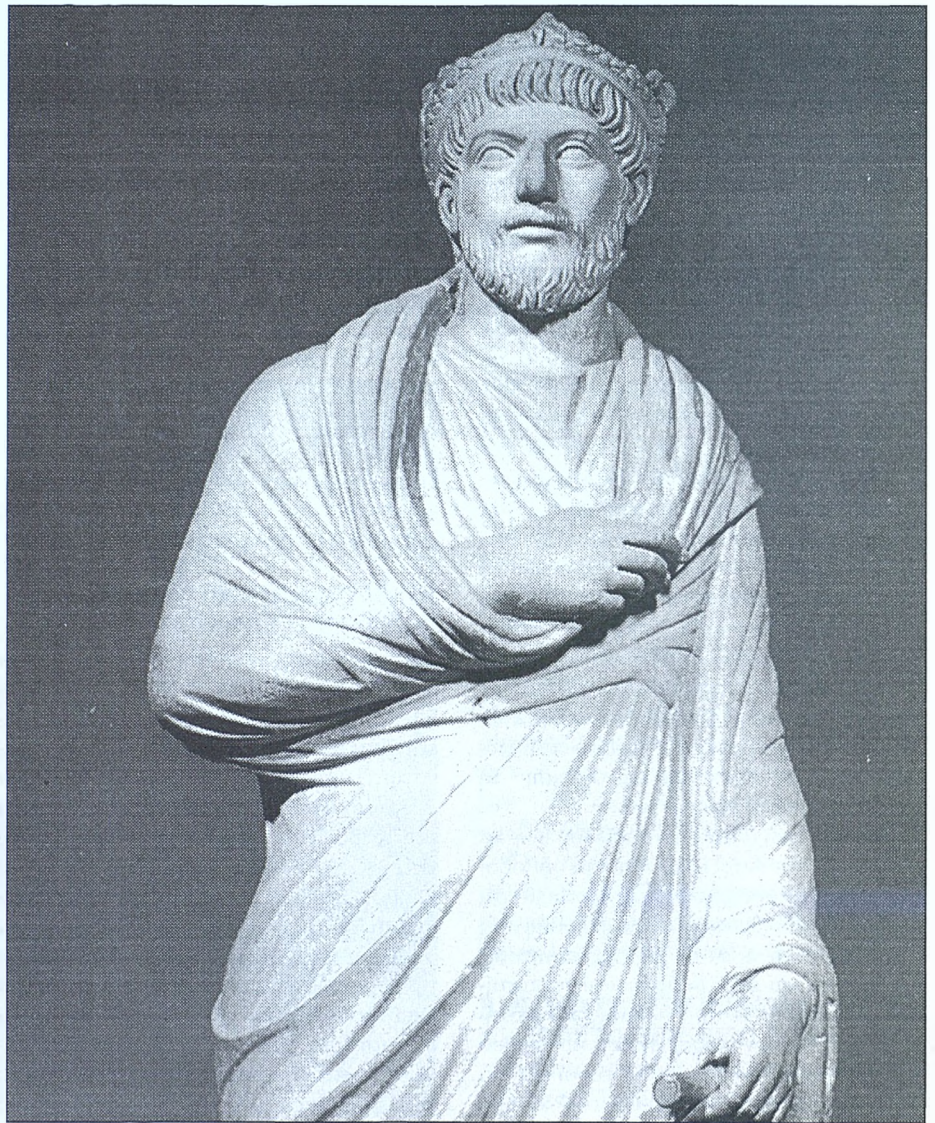
ΒΙΒΛΙΟΠΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 – ΤΗΛ. 32.12.111

Η διαμάχη εθνικών και χριστιανών στην ποίηση του Καβάφη

του Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου

Στη μνήμη Κωστή Μοσκόφ

Ο Κωνσταντίνος Καβάφης, επειδή ακριβώς έζησε στην Αλεξάνδρεια, έχει απόλυτη συνείδηση της πάλης που διεξήχθη στην πόλη αυτή, περισσότερο απ' οποιαδήποτε άλλη πόλη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, ανάμεσα στους εθνικούς (ειδωλολάτρες) και τους χριστιανούς κατά τους πρώτους πέντε μετά Χριστόν αιώνες. Από τότε, δηλαδή, που μετά το μαρτύριο του Στεφάνου, ηγέτη των «ελληνιζόντων» της νέας εβραϊκής αίρεσης, οι οποίοι στην Αντιόχεια, τη μεγάλη ελληνική πόλη, έλαβαν το όνομα «χριστιανοί» και ξεχύθηκαν σ' ολόκληρη τη Μεσόγειο για προσηλυτισμό, με κορυφαίο μεταξύ τους τον Παύλο (ο οποίος ακόμα και με τους συμπατριώτες του Εβραίους μιλούσε ελληνικά), μέχρι το 529, όταν με διάταγμα του Ιουστινιανού δεν απαγορεύτηκαν μόνο οι ειδωλολατρικές τελετές, αλλά και οι ειδωλολατρικές θρησκευτικές πεποιθήσεις. Παρ' όλο που ο χριστιανισμός ανακηρύχτηκε το 312 από τον Κωνσταντίνο η επίσημη θρησκεία της αυτοκρατορίας, στην περίοδο από το 312 έως το 527 η ειδωλολατρική κουλτούρα συνεχίζεται, με σημαντική παρουσία στην ποίηση, το δίκαιο, τη φιλοσοφία, τη ρητορική. Άλλωστε, καθώς οι ειδωλολάτρες απομακρύνονται από την εξουσία τους, απέμειναν κυρίως τα διανοητικά επαγγέλματα, παρ' όλο που μέχρι το τέλος του 4ου αιώνα υπήρχαν ειδωλολάτρες γερουσιαστές. Στις 14.11.408, ένα πρώτο διάταγμα απαγορεύει στους εθνικούς να είναι αυλικοί και στις 2.12.416 ένα δεύτερο διάταγμα αποκλείει τους εθνικούς από το στρατό, τη διοίκηση και τη δικαιοσύνη. Ήδη το 383 έχουμε ένα διαχωρισμό της ειδωλολατρικής θρησκείας από το Κράτος, όταν ο νεαρός αυτοκράτορας Γραμάνος διακόπτει την κρατική επιχορήγηση προς τους ειδωλολάτρες ιερείς και εγκαταλείπει με πάταγο τον τίτλο του pontifex maximus. Το 386 στην Απάμεια ο τοπικός επίσκοπος Μάρκελλος κατεδαφίζει με τη βοήθεια του



Ο εικονιζόμενος αδριάντας παριστάνει τον αυτοκράτορα Ιουλιανό, όχι με την στολή του ρωμαίου αυτοκράτορα, αλλά με το απλό ιμάτιο του έλληνα φιλόσοφου ή ιερέα.

στρατού τον μεγάλο ναό του Δία – κι αυτή είναι η πρώτη κατεδάφιση ενός μεγάλου ειδωλολατρικού ναού.

Από την άλλη μεριά, το 389 στη Ρώμη ο Θεοδόσιος διορίζει νομάρχες της Ρώμης τους ειδωλολάτρες Aurelius Victor &

Ceionius Rufius Albinus και ακούει στη Γερουσία της Ρώμης τον πανηγυρικό που ετοίμασε προς τιμήν του ο ρήτορας Latinus Pacatus Drepanius, όπου όχι μόνον απουσιάζει κάθε χριστιανική αναφορά, αλλά ο αυτοκράτορας χαιρετίζεται ως

θεός, deus, όπως και οι προκάτοχοί του. Όταν, όμως, στις 15.5.392 ο συν-αυτοκράτορας του Θεοδοσίου Βαλεντίνος ο 2ος αυτοκτονεί ή δολοφονείται από τον αρχηγό του στρατού Αρβογάστη, κι εγκαθίσταται στο θρόνο ο σφετεριστής Ευγένιος, στη Ρώμη κυριαρχούν πάλι οι ειδωλολάτρες υπό τον ρωμαίο αριστοκράτη Virius Nicomachus Flavianus. Στις 8.11.392 ο Θεοδόσιος εκδίδει το περίφημο Διάταγμα του, που απαγορεύει τελείως τις ειδωλολατρικές τελετουργίες και ιδίως τις θυσίες με ζώα, επιβάλλοντας ως ποινή σε περίπτωση παραβίασης το θάνατο. Σχεδόν δύο χρόνια αργότερα, ο Θεοδόσιος επιστρέφει στην Ιταλία και στις 5.9.394 κοντά στον ποταμό Frigidus τα στρατεύματά του, που έχουν πάνω στις σημαίες τους το σταυρό συντρίβουν τα στρατεύματα του σφετεριστή, που έχουν πάνω στις σημαίες τους τον Ηρακλή. Μετά τη μάχη στον Frigidus η Ρωμαϊκή Αριστοκρατία εκχριστιανίζεται ταχύτατα, παρ' όλο που ο Θεοδόσιος αποδείχτηκε πολιτικά μεγαλόθυμος. Όπως γράφει ο Pierre Chuvin στο ωραίο του βιβλίο *Χρονικό των Τελευταίων Ειδωλολατρών*: «Αναμφισβήτητα η θρησκευτική ελευθερία δεν εξαλείφθηκε, πράγμα που έγινε με τον Ιουστινιανό το 529. Βέβαια, επρόκειτο για ένα φάντασμα μιας ελευθερίας, που δεν είχε τη δυνατότητα να εκδηλωθεί, αλλά τουλάχιστον οι "άπιστοι" (οι ειδωλολάτρες) δεν υποχρεούνται σε αναγκαστική αλλαξοπιστία. Πρέπει ακόμα να παρατηρήσουμε ότι οι δημόσιες τελετουργίες με ειδωλολάτρες ιερείς δεν καταργήθηκαν. Αλλά αν αφαιρέσεις τις θυσίες και τις προσευχές, τι απομένει; Οι παρελάσεις, τα θεάματα, οι απολαύσεις, που θα ήταν πολύ αντιλαϊκό ν' απαγορευτούν».

Ενάμιση περίπου χρόνο νωρίτερα, τον Ιούνιο του 391, έχουμε την καταστροφή του Σεράπειου στην Αλεξάνδρεια, που πολλοί το θεωρούσαν ως το «σπουδαιότερο κτίσμα στην αυτοκρατορία μετά το Καπιτώλιο της Ρώμης», ύστερα από πολιορκία των υπερασπιστών του από τους χριστιανούς, που κράτησε πολλές ημέρες. Η καταστροφή του Σεράπειου ήταν η απαρχή για καταστροφές άλλων ναών στην Αλεξάνδρεια και γύρω απ' αυτήν, αλλά και στην Αντιόχεια, τη Γάζα και την Καρχηδόνα, όπου συγκροούνταν για πολλά χρόνια χριστιανοί και ειδωλολάτρες. Στις αρχές του επόμενου αιώνα, έχουμε, το 415, στην Αλεξάνδρεια, τη θανάτωση της φιλοσόφου Υπατίας, ως αποτέλεσμα, εν πολλοίς, της διαμάχης μεταξύ του επισκόπου Κυρίλλου και του ρωμαίου διοικη-

τή Ορέστη, ο οποίος, αν και ήταν χριστιανός, την προστάτευε.

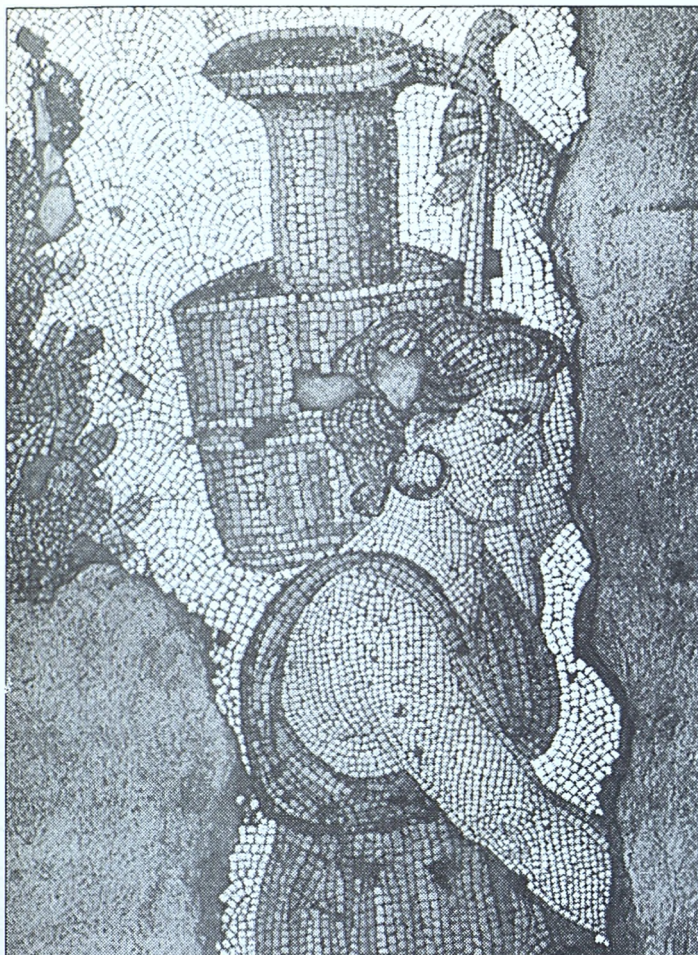
Ακόμα και μετά τον 4ο αιώνα υπάρχει σοβαρή αντίσταση στον εκχριστιανισμό, ιδίως από τα κοινωνικά ανώτερα στρώματα, που ήσαν και τα πιο πεπαιδευμένα. Όπως γράφει ο Werner Jaeger στο βιβλίο του *Πρώτος Χριστιανισμός και Ελληνική Παιδεία*, ²: «Για ένα μεγάλο μέρος αυτών των στρωμάτων, η αντίσταση στο χριστιανισμό δεν ήταν κατά πρώτο λόγο ένα θρησκευτικό πρόβλημα, αλλά ένα πολιτιστικό ζήτημα. Η παράδοση της κλασικής τους παιδείας είχε γίνει γι' αυτούς μια θρησκεία και είχε σημαντική δύναμη, μια και οι περισσότεροι απ' αυτούς βρίσκονταν στις ανώτατες θέσεις του κράτους και της κοινωνίας».

Ο Καβάφης αντιλαμβάνεται ακριβώς ως πολιτιστική κυρίως τη διαφορά ανάμεσα στους εθνικούς και τους χριστιανούς, και στα περισσότερα από τα 14 ποιήματά του³, που έχουν κάποια σχέση με τη διαμάχη εθνικών και χριστιανών, είναι ειρωνικός για τους χριστιανούς, ενώ από την άλλη μεριά έχει πλήρη συνείδηση της παρακμής της ειδωλολατρίας και της αδυναμίας της παλαιάς θρησκείας ν' αντιταχθεί στον προελαύνοντα χριστιανισμό. Οι εθνικοί είναι για τον Καβάφη οι αδύνατοι, οι καταδικασμένοι από την ιστορία εκπρόσωποι ενός λαμπρού πολιτισμού, που ταίριαζε περισσότερο στις κοσμοθεωρητικές και ηθικές επιλογές του Καβάφη, και που, στην παρακμή του, διατηρούσε όλη του τη γοητεία. Στη σύγκρουση αυτή των δύο πολιτισμών, που εμφανίζεται ως θρησκευτική σύγκρουση, τον Καβάφη δεν τον ενδιαφέρει η θεολογική αλήθεια, δεν παίρνει θέση για το ποιος θεός είναι καλύτερος, αλλά βλέπει τι αποτέλεσμα έχουν οι θρησκευτικές πεποιθήσεις των ανθρώπων στις σχέσεις τους και στην καθημερινή ζωή τους. Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις είναι δημιουργήματα των κοινωνικών σχέσεων και των πολιτιστικών αναζητήσεων, και με τη σειρά τους τις επηρεάζουν. Ο Καβάφης δεν θέλει να πάρει θέση αν το καινούργιο που έρχεται είναι καλύτερο, αν και εκφράζει τη στενοχώρια του, μια αισθητική κι όχι ηθική στάση, γι' αυτό που φεύγει, συμμεριζόμενος την αγωνία, κατά την έκφραση του E.R.Dodds⁴, αυτής της μεταβατικής και πολυσύνθετης εποχής.

Αν ο Καβάφης παρακολουθεί ως ευαίσθητος παρατηρητής τη σύγκρουση των δύο πολιτισμών, που διεξάγεται με θρησκευτικά και θεολογικά επιχειρήματα, νιώθει και το ποια είναι η αλληλοδιδασ-

ση και ο αλληλο-επηρεασμός των δύο αυτών πολιτισμών στο επίπεδο των ανθρώπινων σχέσεων, σε μια μακρά συνύπαρξη πέντε αιώνων, που δεν είχαν μόνον εκατέρωθεν διωγμούς και αιματηρές συγκρούσεις ή πολιτιστικές καταστροφές⁵. Ο Καβάφης καταλαβαίνει και εκφράζει τους συμβιβασμούς που, πέρα από τη σύγκρουση, προϋποθέτει, στο επίπεδο της καθημερινής ζωής, η μακρά αυτή συνύπαρξη. Γι' αυτό μιλάει για τους μισο-εθνικούς και μισο-χριστιανούς ή γι' αυτούς που από ντροπή ή από φόβο έκρυβαν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους.

Ενώ υπάρχει μια συζήτηση μεταξύ εθνικών και χριστιανών στο επίπεδο των διανοουμένων «όπου ένας μικρός αριθμός λογικών επιχειρημάτων περιορίζει τις εκατέρωθεν λαιδορίες» (E.D. Dodds), στο λαϊκό επίπεδο ο διάλογος ήταν κυρίως υβρεολόγιο, και υπήρχαν έντονα αισθήματα εχθρότητας που προκαλούσαν οι χριστιανοί στους εθνικούς. Σύμφωνα με τον Τάκιτο «οι χριστιανοί ήσαν μισητοί για τις ακολασίες τους», για όσα υποτίθεται ότι έκαναν πίσω από τις κλειστές πόρτες, που κρατούσαν μακριά τους αβάπτιστους, για τις αναστατώσεις που έφερναν στην οικογενιακή ζωή, για το ότι πρόβλεπαν στα ιερά τους βιβλία το γρήγορο τέλος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και την αντικατάστασή της απ' την εξουσία του χριστιανικού θεού, για το ότι δεν συμπεριφέρονταν ως νομιμόφρονες πολίτες, καθώς «η άρνηση τους να ρίξουν στη φωτιά λίγο λιβάνι για τα γενέθλια του αυτοκράτορα είχε θεωρηθεί από τον μέσο εθνικό εοκαυμένη και ανθάδης έκφραση απειθείας στους νόμους, ως πούμε σαν να αρνείται κάποιος να σταθεί προσοχή ενώ ακούγεται ο εθνικός ύμνος» (E.R. Dodds). Σε μια εποχή που κυριαρχούσε ο θρησκευτικός συγκρωτισμός, οι χριστιανοί εμφανίζονται αποκλειστικοί και ασυμβίβαστοι στις πεποιθήσεις τους, φαίνονταν ότι «φτιάχνουν ένα τείχος ανάμεσα στους εαυτούς τους και στην υπόλοιπη ανθρωπότητα», όπως τους καταλόγιζε ο Κέλσος, ο μεγάλος εθνικός συγγραφέας, πράγμα, όμως, που τους βοήθησε να μην απορροφηθούν από τον ελληνορωμαϊκό παγανισμό, όπως συνέβη με τις άλλες ανατολικές θρησκείες. Θεωρώ ότι στην ποίηση του Καβάφη αντανακλάται η περιφρονητική στάση των εθνικών απέναντι στους χριστιανούς, χωρίς βέβαια ποτέ να κάνει ανοιχτά αξιολογικές κρίσεις. Επίσης, δεν θα μπορούσε ποτέ ο Καβάφης να αποδεχτεί την περιφρόνηση και την τιμωρία του σώματος που πρόσβεναν οι χρι-



Τμήμα από μωσαϊκό δάπεδο του Μεγάλου Παλατιού με σκηνή από την καθημερινή ζωή (Κωνσταντινούπολη).

στιανοί, καθώς και τις τάσεις για μυστικισμό, έκσταση και θέωση, που έβρισκαν την αποκορύφωσή τους στον αναχωρητισμό.

Η διαμάχη ανάμεσα στους εθνικούς και τους χριστιανούς διανοούμενους δεν αφορούσε κυρίως το ηθικό πεδίο, μια και κατά την περίοδο αυτή η χριστιανική ηθική δεν διακρίνεται εύκολα από τη νεοπλατωνική (ο Κέλσος βρίσκει τη χριστιανική ηθική κοινώτοπη, αφού δεν «περιέχει καμία νέα ή εντυπωσιακή διδασκαλία»), ούτε υπάρχει ουσιαστική διαφορά μεταξύ εθνικών και χριστιανικών πλατωνικών για τη φύση του υπέρτατου Θεού, μια και δέχονται ότι ο θεός είναι ασώματος. Βέβαια, είναι ακατανόητο για τους εθνικούς ότι ένας τέτοιος Θεός μπορεί να λάβει ανθρώπινη μορφή και να υποφέρει επίγεια ταπείνωση («Ιουδαίος μεν σκάνδαλον, Έλλησι δε μωρίαν» όπως λέει και ο Παύλος στην Αθήνα). Η διαμάχη αφορά κυρίως τις σχέσεις ανάμεσα στην λογική διαδικασία (το Λόγο) και την πίστη, χωρίς να πιστεύουμε, βέβαια, ότι οι παγανιστικές μετοιθήσεις αυτής της περιόδου ταυτίζονται με τον ορθολογισμό π.χ. των ιώνων φιλοσόφων. Μετά τον Πλωτίνιο, ο νεοπλατωνισμός ήταν περισσότερο θρησκειά παρά φιλοσοφία και οι οπαδοί

του πίστευαν στην αυθεντία, στα θαύματα και τις προφητείες. Για τον Κέλσο, τα θαύματα της Καινής Διαθήκης είναι «τερατώδεις μύθοι», που δεν αποδεικνύουν ότι ο Ιησούς είναι Θεός, αλλά μπορεί και να είναι απλώς «τεχνάσματα αχρείων ανθρώπων που τους κατέχει πονηρός δαίμων», όπως συμβαίνει με τους αιγυπτίους μάγους. Ένας άλλος σημαντικός εθνικός συγγραφέας, ο Πορφύριος, δέχεται ότι οι χριστιανοί «είχαν επιτύχει μερικά θαύματα με τις μαγικές τέχνες τους, αλλά το να κάνεις θαύματα δεν είναι κάτι σπουδαίο».

Αυτή την κριτική
στάση απέναντι

στις μαγειρίες, που ήσαν διάχυτες την εποχή εκείνη, υιοθετεί ο Καβάφης, χωρίς να πιστεύει, όμως, ότι θα ήταν δυνατή η παλινόρθωση, εκείνη την εποχή, του αρχαιοελληνικού ορθολογισμού, όπως δεν ήταν δυνατή η παλινόρθωση της αρχαίας θρησκείας, που επιχείρησε ο Ιουλιανός, τον οποίο συμπαθεί ιδιαίτερα ο Καβάφης, όσο κι αν έχει απέναντι στην απέλπιδα προσπάθειά του μια λεπτή ειρωνική διάθεση. Νομίζω ότι περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο εκφράζει τον Καβάφη το πιο κάτω απόσπασμα του Ε.Ρ. Dodds από το βιβλίο του: «Αν είχε ζητηθεί από κάποιον καλλιεργημένο εθνικό του δευτέρου αιώνα να διατυπώσει με λίγες λέξεις τη διαφορά ανάμεσα στη δική του άποψη περί ζωής και τη χριστιανική, ίσως απαντούσε ότι πρόκειται για τη διαφορά ανάμεσα στο λογισμό και την πίστη ανάμεσα στην έλλογη πεποίθηση και στην τυφλή πίστη. Για εκείνους που ανατράφηκαν με την κλασική ελληνική φιλοσοφία, η πίστις σήμαινε τη χαμηλότερη βαθμίδα της γνωστικής λειτουργίας: ήταν η πνευματική κατάσταση των απαιδευτων, που πίστευαν διαδόσεις χωρίς να είναι ικανοί να δικαιολογήσουν την πεποίθησή τους. Από την άλλη μεριά, ο

Απόστολος Παύλος, ακολουθώντας την εβραϊκή παράδοση, είχε παρουσιάσει την πίστιν ως το πραγματικό θεμέλιο της χριστιανικής ζωής. Και εκείνο που εξέπλητσε όλους τους εθνικούς παρατηρητές, τον Λουκιανό και τον Γαληνό, τον Κέλσο και τον Μάρκο Αυρήλιο, ήταν η απόλυτη εμπιστοσύνη των χριστιανών σ' έναν αναπόδεικτο ισχυρισμό – η θέλησή τους να πεθάνουν για κάτι που δεν μπορεί να αποδειχθεί. Για τον Γαληνό, έναν σχετικώς ευνοϊκό παρατηρητή, οι χριστιανοί διαθέτουν τις τρεις από τις τέσσερις κύριες αρετές: ανδρεία, σωφροσύνη και δικαιοσύνη, αυτό που τους λείπει είναι η φρόνησις, η λογική βάση των άλλων τριών. Για τον Κέλσο, οι χριστιανοί είναι οι εχθροί της επιστήμης: μοιάζουν με τους κομπογιαννίτες, που φωνάζουν εναντίον των γιατρών, αφού λένε ότι η γνώση είναι κακή για την υγεία της ψυχής. Αργότερα, ο Πορφύριος φαίνεται να κατηγορεί με τον ίδιο τρόπο μιαν «άλογη και αβασάνιστη πίστιν», ενώ ο Ιουλιανός αναφωνεί «Δεν υπάρχει τίποτε στη φιλοσοφία σας εκτός από μία λέξη: «Πίστενε!»». Όμως από την εποχή του Πορφυρίου –και ακόμη περισσότερο από την εποχή του Ιουλιανού– η κατάσταση είχε αλλάξει με δύο τρόπους»⁶.

Ο Dodds εννοεί το άνοιγμα του χριστιανισμού στην ελληνική παιδεία και τη συμπλήρωση της πίστης με λογικά επιχειρήματα. Την ίδια περιφρόνηση προς την απλή πίστη με τον Κέλσο έδειχνε και ο Ωριγένης, ο μεγάλος νεοπλατωνικός φιλόσοφος, που προσχώρησε στο χριστιανισμό και που υπήρξε και μαθητής του Αμμωνίου Σακκά, τον οποίον αναφέρει ο Καβάφης. «Αποδεχόμαστε, έλεγε ο Ωριγένης, την πίστη ως χρήσιμη για το πλήθος, αφού εν μέρει λόγω των αναγκών της ζωής, εν μέρει λόγω της ανθρώπινης αδυναμίας, πολύ λίγοι άνθρωποι υποστηρίζουν με θέριμ την έλλογη σκέψη». Ο Ωριγένης χρησιμοποιεί για πρώτη φορά σε χριστιανικά κείμενα τις παραδοσιακές μεθόδους της ελληνικής σκέψης, όπως την κριτική, τα σχόλια, την επιστημονική διερεύνηση, το διάλογο, για να εκθέσει τις τεράστιες γνώσεις του και να τις θέσει στη διάθεση των μελλοντικών γενεών (πράγμα, βέβαια, που δεν έγινε, μια και ο Ωριγένης αφορίστηκε το 543). Όπως λέει και ο W. Jaeger «αυτό κάνει τον Ωριγένη να είναι ο τελευταίος κληρονόμος του ελληνικού επιστημονικού πνεύματος, του πνεύματος της έρευνας σε βάθος και την αφιέρωση σε μια ζωή θεωρίας». Το ίδιο κάνει και ο άλλος μεγάλος νεο-πλατωνικός

φιλόσοφος που προσχώρησε στο χριστιανισμό, ο Κλήμης, κι αυτός από την Αλεξάνδρεια, όπως ο Ωριγένης, κι ο οποίος στην πολεμική του με την ελληνική θρησκεία και φιλοσοφία χρησιμοποιεί όλους τους αρχαιο-ελληνικούς φιλοσοφικούς τρόπους απόδειξης. Ο Κλήμης και ο Ωριγένης ήταν απ' αυτούς που είχαν καταλάβει ότι χωρίς την ελληνική παιδεία ο χριστιανισμός δεν θ' αποκτούσε ποτέ καθολικότητα και ακτινοβολία⁷.

Νομίζω, ότι η συνεύρεση αυτή χριστιανισμού και ελληνισμού, που έγινε σε ανώτατο φιλοσοφικό επίπεδο για πρώτη φορά στην Αλεξάνδρεια, δεν πείθει τον Καβάφη ότι είναι δυνατή η μεξίξη, η ελληνο-χριστιανική σύνθεση, μια και οι δύο πολιτισμοί έχουν τις δικές τους κοσμοθεωρητικές, μεθοδολογικές και ηθικές προϋποθέσεις. Στην ελληνική κουλτούρα δεν υπάρχουν εξ' αποκαλύψεως αλήθειες, η γνώση του κόσμου είναι δυνατή μέσα από την επαγωγική έρευνα και την κριτική ανάλυση, η ηθική στάση αποτελεί επιταγή της πόλης και στηρίζεται στον ανθρωπινό αυτοπροσδιορισμό. Όπως γράφει και ο W. Jaeger: «Όταν προσπαθούμε ν' απαντήσουμε στην ερώτηση γιατί ο Χριστιανισμός, που ήταν ιστορικά ένα προϊόν της θρησκευτικής ζωής του ύστερου Ιουδαϊσμού, υπέστη αυτή τη βαθιά αλλαγή ή γιατί ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός υιοθέτησε τελικά αυτή την ανατολική δοξασία, που μοιάζει να είναι τόσο μακριά από την κλασική μορφή του ελληνικού πνεύματος, τόσο οι κλασικοί ανθρωπιστές όσο και οι Χριστιανοί αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες. Στην πραγματικότητα την συνενώθηκαν τα ελληνικά πολιτιστικά ιδεώδη και η χριστιανική πίστη, οσοδήποτε κι αν αγωνιούμε να τα κρατήσουμε ξεχωριστά. Υπήρξε κι από τις δύο πλευρές μια δυνατή επιθυμία αλληλο-διείσδυσης, ανεξάρτητα με το πόσο επιφυλακτικές στη συνειρήρεση ήσαν οι δύο αυτές γλώσσες, με την καθεμία να έχει διαφορετικούς τρόπους αίθησης και μεταφορικής αυτοέκφρασης»⁸.

Ο Καβάφης έχει πλήρη συνείδηση των πολιτιστικών διαφορών μεταξύ εθνικών και χριστιανών, παρακολουθεί τη σύγκρουση τους, λυπάται τους πρώτους, δεν χαίρεται για τη νίκη των δεύτερων, όσο κι αν τη θεωρεί κι αυτός αναπότρεπτη, μια και οι κοινωνικές δυνάμεις που την επέβαλαν είχαν γίνει αρκετά ισχυρές, όπως το δείχνει και ο Δ. Κυρτάτας στο εξαιρετικά ενδιαφέρον βιβλίο του, ωραίο δείγμα του κλάδου που ονομάζουμε «κοινωνιολογία της θρησκείας»⁹. Ο E.R. Dodds ανακεφαλαιώνει ως εξής, στο τέλος του βιβλίου του,

τους λόγους επικράτησης του χριστιανισμού:

- το θάρος των χριστιανών απέναντι στο θάνατο, πράγμα που είχε εντυπωσιάσει και επιφανείς εθνικούς, όπως ο Λουκιανός, ο Μάρκος Αυρήλιος, ο Γαληνός, ο Κέλσος,

- η αποκλειστικότητα του χριστιανισμού και η άρνησή του να δεχτεί εναλλακτικές μορφές λατρείας,

- ο χριστιανισμός ήταν ανοιχτός σε όλους, χωρίς κοινωνικές διακρίσεις,

- ο χριστιανισμός προσέφερε στους απόκληρους την υποθετική υπόσχεση καλύτερης κληρονομιάς σε άλλους κόσμους. Ήταν θρησκεία φόβου στα χέρια των αδιόλακτων, αλλά και θρησκεία ζωντανής ελπίδας,

- η αδελφότητα και ο κοινός τρόπος ζωής των χριστιανικών κοινοτήτων,

- πρόσφερε κοινωνική ένταξη, συμμετοχή και αντίβαρο στην ανθρώπινη μοναξιά.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Καβάφης καταλαβαίνει τους λόγους επικράτησης του χριστιανισμού, χωρίς να τον ενδιαφέρουν θεολογικά ή φιλοσοφικά επιχειρήματα που θ' αποδείκνυαν την ανωτερότητά του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Pierre Chuvin, *Les Derniers Païens*, Edition les Belles Lettres/Fayard Paris, 1990.
2. Werner Jaeger, *Early Christianity and Greek Paideia*, Harvard University Press, 1961.
3. Τα ποιήματα αυτά είναι τα εξής: «Ιονικόν», 1911 - «Τα Επικίνδυνα», 1911 - «Εύγε ετελέσας», 1920 - «Βυζαντινός άρχων, εξόριστος, σχουργών», 1921 - «Από τη Σχολήν του περιώνυμου φιλοσόφου», 1921 - «Ιουλιανός ορών ολιγογράν», 1923 - «Ο Ιουλιανός εν Νικομηδεία», 1923 - «Η αργώστεια του Κλείτου», 1926 - «Ιερείς του



Λεπτομέρεια από το μωσαϊκό δάπεδο της Βασιλικής του Αγίου Δημητρίου (Δουμετίου) Νικοπόλεως.

Σεραπίου», 1926 - «Μεγάλη συνοδεία εξ ιερών και λαϊκών», 1926 - «Ουκ έγνωσ», 1928 - «Μύρης: Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.», 1929 - «Εις τα περίχωρα της Αντιοχείας», 1933 - «Ο Ιουλιανός εν τις μυστηρίοις», 1896.

4. E.R. Dodds, *Εθνικοί και χριστιανοί σε μια Εποχή Αγωνίας*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1995.

5. Βλ. και το μνημειώδες βιβλίο του Robin Lane Fox, *Pagans and Christians*, Penguin, 1986.

6. E.R. Dodds ο.π. σελ. 166.

7. Ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς είχε καταλάβει ότι αν ο χριστιανισμός είχε σκοπό να γίνει κάτι περισσότερο από θρησκεία για απάιδεντους, έπρεπε να συμβιβαστεί με την ελληνική φιλοσοφία και την ελληνική επιστήμη, οι απλοί χριστιανοί δεν έπρεπε πια να «φοβούνται τη φιλοσοφία όπως τα παιδιά φοβούνται τα σκιάχτρα».

8. Werner Jaeger, ο.π. σελ. 38

9. Δημήτρης Κυρτάτας, *Επίκρισις*.

Η Κοινωνική Δομή των Χριστιανικών Κοινοτήτων από τον Πρώτο έως τον Τρίτο Αιώνα, Έκδοση Εστίας Αθήνα, 1992.

Οι εκδοτικοί οίκοι της περιόδου 1900-1940

του Γιάννη Παπακώστα

Αντιμετωπίζουμε τους εκδοτικούς οίκους όχι μόνο ως οικονομικές επιχειρήσεις, αλλά ως χώρους –κυρίως αυτό– που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην πολιτισμική ανάπτυξη του τόπου, αφού έκδοση και κυκλοφορία βιβλίου σημαίνει ενημέρωση, μετάδοση γνώσεων, αφύπνιση του νου, προβληματισμός, διακίνηση ιδεών και αισθητική καλλιέργεια. Και, βέβαια, πρόκειται για μια περίοδο όπου το έντυπο αποτελούσε το μοναδικό μέσον καλλιέργειας του κοινού, αφού και το ραδιόφωνο ήταν σπάνιο είδος και, φυσικά, ούτε η τηλεόραση και τα άλλα σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας υπήρχαν.

Παρά τις εσωτερικές δυσκολίες που η χώρα μας αντιμετωπίζει κατά την περίοδο 1900-1940, το βιβλίο σημειώνει σημαντική κίνηση, και στο χώρο των ιδεών διασταυρώνονται οι πιο αντίθετες θεωρίες, τάσεις και προβληματισμοί. Τα ευρήματα της ομάδας εργασίας, στην οποία το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ) ανέθεσε την έρευνα, όπως προέκυψε και από την πρόσφατη έκθεση, είναι αρκετά πλούσια. Ήρθε στην επιφάνεια ένας χώρος που για πρώτη φορά αποτέλεσε αντικείμενο συστηματικής μελέτης και ερευνητικού ενδιαφέροντος και μαζί του φωτίζεται μια αθέατη πλευρά της πολιτιστικής μας ιστορίας. Είναι πολύ σημαντικό ότι το νεοσύστατο αυτό Ίδρυμα έστρεψε την προσοχή του στις βασικές όσο και αθέατες πηγές παραγωγής του βιβλίου και με τον τρόπο αυτό ήρθε στην επιφάνεια ένας ολόκληρος κόσμος που ή παρέμεινε άγνωστος ή ελάνθανε στην έκτασή του. Στην περίοδο απαντούν και εκδοτικοί οίκοι, η ίδρυση των οποίων ανάγεται στον προηγούμενο αιώνα και συνεχίζουν να δρουν ίσαμε σήμερα, ενώ άλλοι, αν και δημιουργήθηκαν στον παρόντα αιώνα, έπαψαν

να λειτουργούν. Αναφέρονται ενδεικτικά οι οίκοι: Εστίας, ΣΩΒ, Ελευθερουδάκης, Παπαδημητρίου, Σαλίβερου, Σιδέρη, Φέξη, Γκοβόστη, Δημητράκου, Βασιλείου, Ζηγάκη και βέβαια και άλλοι.

«ΕΣΤΙΑ»: ΜΕ ΟΝΟΜΑ ΒΑΡΥ ΣΑΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Εξετάζοντας το θέμα ιστορικά, βλέπουμε ότι ο πρώτος εκδοτικός οίκος, είναι ο «Οίκος της Εστίας», η ίδρυση του οποίου τοποθετείται στη δεκαετία του 1880, και ειδικότερα στα 1883. Ιδρυτής του ο τήνιος λόγιος και εκδότης του ομώνυμου περιοδικού Εστία, Γ. Κασδόνης. Η έκδοση του περιοδι-

κού και η ανάγκη διακίνησης του βιβλίου επέβαλε τη δημιουργία και διαμόρφωση ενός μόνιμου χώρου. Έτσι, το 1885 έχουμε και επισήμως την ίδρυση του κεντρικού οίκου, ο οποίος έρχεται να δραστηριοποιηθεί: α) στην έκδοση περιοδικού, β) στην έκδοση βιβλίων και γ) στην ίδρυση και οργάνωση του βιβλιοπωλείου.

Χαρακτηριστική εν προκειμένω είναι η αγγελία που δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά τις 28 Ιουλίου 1885, όπου γράφεται:

«Τὸ γραφεῖον τῆς “Εστίας” μετεκομίσθη ὑπὸ τὴν μεγάλην νεόκτιστον οἰκίαν τοῦ κ. Παύλου Λάμπρου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ὑπ’ ἀριθ. 32.

Ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι, ἔνθα νῦν τὸ γραφεῖον τῆς “Εστίας”, κατηρτίσθη καὶ τέλειον βιβλιοπωλεῖον, ἐφωδιασμένον διὰ παντὸς ἑλληνικοῦ βιβλίου. Τὸ βιβλιοπωλεῖον τοῦτο τῆς “Εστίας”, δυνάμει συμβάσεως πρὸς τὰ ἐνταῦθα μεγάλα καταστήματα “Ἀνδρέου Κορομηλά” καὶ “Κοραῖ” τοῦ κ. Α. Κωνσταντινίδου, δύναται νὰ προμηθεύῃ εἰς τοὺς συνδρομητὰς αὐτῆς καὶ ἐν γένει εἰς τὸ Κοινὸν πάντα τὰ διδακτικά, ἐπιστημονικά



Το βιβλιοπωλεῖο «Ελευθερουδάκης»,
όταν βρισκόταν στη γωνία Σταδίου και Καραγεώργη Σερβίας.

και φιλολογικά βιβλία εις οἷας τιμὰς πα-
ρέχονται ταῦτα καὶ ὑπὸ τῶν ρηθέντων
Καταστημάτων. Πλὴν δὲ τούτων ἐν τῷ βι-
βλιοπωλείῳ τῆς "Εστίας" ὑπάρχουσι καὶ
πλεῖστα ἄλλα βιβλία παλαιά, φιλολογικὰ
καὶ ἐπιστημονικὰ πραγματεῖαι, ἱστορικὰ
διατριβαὶ καὶ μονογραφίαι διάφοροι».

Χαρακτηριστικό εἶναι ἐπίσης καὶ το στι-
χούρημα τοῦ Σουρή, ο ὁποῖος γράφει:

Σύστασις δι' ἑν ὥραϊον
βιβλιοπωλεῖον νέον.

"Οὗτος ἀνάγκη ἔχει παντοδαπῶν βιβλίων,

ἅς τρέξῃ ὅτῃς Ἑστίας τὸ βιβλιοπωλεῖον,
εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου, ὅπου Λάμπρου ὑπὸ κάτω,
μὴ Ἑλληνικὰ καὶ ξένα συγγράμματα γεμάτα.
Μεγάλως συνιστάται εἰς ὅλους παρ' ἡμῶν,
διότι καὶ εὐθὺς θὰ εὑρετε τιμῶν.

Απὸ τα βιβλία που διέθετε ἡ *Εστία*, ἦταν
τα ἱστορικὰ μελετήματα τοῦ Σπ. Λάμπρου,
ἔργα τοῦ Ραγκαβῆ, τοῦ Χατζιδάκη, τοῦ
Δροσίνη, τοῦ Αντ. Μηλιαράκη κ.ά., ἐνῶ στα
πρώτα ἔργα, που ἡ ἰδία ἐξέδωσε, συγκατα-
λέγονται τὰ *Παιδικὰ διηγήματα* τοῦ Αρ.
Κουρτίδη, *Ὁ Ὕμνος εἰς τὴν Αθηνά* τοῦ Κω-
στή Παλαμά, *Ἡ γάτα* τοῦ φυσιολόγου Σπ.
Μηλιαράκη καὶ ἀρκετὰ ἄλλα.

Στὴν ὅλη προσπάθεια διάδοσης καὶ προ-
βολῆς τοῦ βιβλίου συνέβαλε καὶ τὸ σχετικό
Βιβλιογραφικὸ Δελτίο, τὸ ὁποῖο εἴτε ἐντασ-
σόταν στὸ τετρασέλιδο Δελτίο, που συνό-
δευε κάθε τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ, εἴτε, ἀπὸ
ἐνῆα σημεῖο καὶ ὕστερα, ἐκδιδοῦσαν αὐτοτε-
λῶς, δίδοντας ἐπὶ συνολικότερη εἰκόνα τῆς
ἐκδοτικῆς κίνησης. Τὰ φυλλάδια αὐτὰ εἶναι
πολύτιμα σήμερα γιὰ τὴν ἐκδοση καὶ τὴν
ἱστορία τοῦ βιβλίου γενικότερα.

Στις δραστηριότητες τοῦ Βιβλιοπωλείου
τῆς *Εστίας* ἀνήκει ἐπίσης καὶ ἡ ἐκδοση τῆς
Ανθολογίας διηγήματος (1896), ὅπου περι-
λαμβάνονται τριάντα τέσσερα διηγήματα
ἀντίστοιχον συγγραφέων, δίδοντας ἐπὶ
ἀντιπροσωπευτικὴ εἰκόνα τῆς σύγχρονης
ἀφηγηματικῆς πεζογραφίας. Τέλος, τὸ
1927, στὸ Βιβλιοπωλεῖο τῆς *Εστίας* οφείλε-
ται ἡ ἐκδοση καὶ ἐνός σημαντικώτατου γιὰ
τὴν ἐποχὴ περιοδικοῦ, τῆς *Νέας Εστίας*, ἡ
ὁποία, με διευθυντὴ ἀρχικῶς τὸν Γρ. Ξενο-
πουλο καὶ στενὸ συνεργάτη τοῦ τὸν Τέλλο
Ἄγρα, ἐδέσποσε στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ
τόπου γιὰ ἓνα μακρὸ χρονικὸ διάστημα.

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ΚΑΙ ΜΠΑΡΤ»

Ὁ ἐπόμενος ἐκδοτικὸς οἶκος που θὰ μᾶς
ἀπασχολήσει εἶναι τοῦ Ἐλευθερουδάκη.
Ἰδρύθηκε τὸ 1899 ἀπὸ τὸν Κ. Ἐλευθερουδά-
κη καὶ τὸν βαναρὸ τυπογράφου καὶ ἐκδότη

Γουλιέλμου Μπαρτ. Γιὰ τοῦτο καὶ τὰ πρώτα
χρόνια, πρὶν ἀκόμη τὸ κατὰστημα περάσει
ἐξ ολοκλήρου στὸν Ἐλευθερουδάκη, ὁ τίτ-
λος τοῦ ἦταν: «Διεθνὲς Βιβλιοπωλεῖον
Ἐλευθερουδάκη καὶ Μπαρτ». Ὁ Μπαρτ μα-
ζὶ με τὸν Χριστὸ ἦσαν οἱ ἰδρυτὲς σημαντικοῦ
ομώνυμου τυπογραφείου καὶ ἐκδοτικοῦ οἴ-
κου συγχρόνως, στὸ πλαίσιο τοῦ ὁποῖου κυ-
κλοφόρησε τὸ μνημειώδες ἐξάτομο *Εγκυ-
κλοπαιδικὸ λεξικὸ*, γνωστὸ ὡς *λεξικὸ τῶν
Μπαρτ καὶ Χριστ*.

Ὁ Ἐλευθερουδάκης γεννήθηκε στὴ Ρωσία
τὸ 1877 καὶ εἶχε σπουδάσει φιλολογία καὶ
οικονομικὲς ἐπιστῆμες, συνδυάζοντας ἐπὶ
τον λόγιο με τὸν κερδῶο Ἑρμῆ. Τὸ Βιβλιο-
πωλεῖο τοῦ κάλυπτε ὁλόκληρη τὴ γωνία τῶν
ὁδῶν Σταδίου καὶ Καραγεώργη Σερβίας
καὶ ἀν δει κανεῖς παλιὲς φωτογραφίες, θὰ
προσέξει ὅτι στὴν ἐξωτερικὴ τοῦ πλευρὰ,
ἐκτὸς ἀπὸ μὴα πελώρια ἐπιγραφή, που κά-
λυπτε ὅλη τὴν πρόσοψη, ὑπῆρχαν καὶ μερι-
κὲς ἄλλες μικρότερες, προσαρτημένες στὸ
πάνω μέρος τῆς κάθε βιτρίνας, ὅπως: *Επι-
στήμει, Καλὰί Τέχναι, Φιλολογία, Ἱστορία,
Ταξίδια, Λογοτεχνία*.

Αργότερα, παρὰλληλα πρὸς τὸ Βιβλιοπω-
λεῖο, ἰδρύθηκε καὶ ἐκδοτικὸς οἶκος, τὰ ἔργα
τοῦ ὁποῖου τυπώνονταν σὲ ἰδιόκτητο τυπο-
γραφεῖο. Τρία εἶναι κυρίως τὰ γνωρίσματα
που προσδιορίζουν τὴν ἱστορία τοῦ Ἐλευ-
θερουδάκη κατὰ τὴν περίοδο αὐτή:

Τὸ πρῶτο εἶναι ὅτι ἔλαβε διεθνή χαρακτή-
ρα, με τὴν ἐννοία ὅτι ἀναλάμβανε νὰ στέλ-
νει στὸν ἐλληνισμό καὶ τις παροικίαις τοῦ
ἐξωτερικοῦ καὶ ἀλλοῦ ἐλληνικὰ βιβλία καὶ
νὰ εἰσάγει ξένα, ἐξ οὗ καὶ ὁ τίτλος «Διεθνὲς
Βιβλιοπωλεῖον». Στὸ κατὰστημα ὑπῆρχε
καὶ ἐιδικὸς χώρος γιὰ τὴν πώληση δίσκων
γραμμοφῶνου. Τὸ δεύτερο χαρακτηριστικὸ
γνώρισμα τοῦ οἴκου εἶναι ἡ ἐκδοση τῆς ποι-
ητικῆς ἀνθολογίας *Οἱ Νέοι*, ἡ ὁποία καὶ μᾶς
δίνει τὴν ἀντιπροσωπευτικότερη εἰκόνα
τοῦ ποιητικοῦ λόγου τῆς ἐποχῆς. Ἡ συλλογὴ
κυκλοφόρησε τὸ 1922 με τὴν ἐπιμέλεια τοῦ
Τέλλου Ἄγρα καὶ ἐγίνε στὸ πλαίσιο τῆς
Καλλιτεχνικῆς Συντροφίαις –τοῦ Σωματεῖ-
ου, δηλαδή, που εἶχαν συστήσει γιὰ πρώτη
φορὰ οἱ λογοτέχνες τῆς χώρας μᾶς κατὰ τὴ
δεκαετία τοῦ 1920. Με τὸν τρόπο αὐτὸ ὁ
Ἐλευθερουδάκης συνδέεται με τὴ σύγχρο-
νὴ λογοτεχνικὴ κίνησι καὶ τὴ λογοτεχνικὴ
προποροεῖα τῆς ἐποχῆς τοῦ. Μία ἀνάλογη
προσπάθεια θὰ γίνε αργότερα με τὸν ἐκ-
δοτικὸ οἶκο Ζηκάκη, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον τυ-
πώνει συλλογικὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ ἀνάλο-
γους διαγωνισμοὺς ἀκόμη προκηρύσσει,
παρεμβαίνοντας ἐπὶ δραστικὰ στὸν χώρο
τοῦ ἀφηγηματικοῦ κυρίως λόγου.

Ἀλλὰ ἐκεῖνο που στάθηκε σταθμὸς στὸ

χώρο τῶν γραμμάτων μᾶς εἶναι ἡ ἐκδοση
τῆς *Εγκυκλοπαίδειας*, γνωστῆς ὡς *Εγκυ-
κλοπαίδεια Ἐλευθερουδάκη*. Πρόκειται
γιὰ ἓνα μεγαλόπνοο ἔργο, τὸ ὁποῖο κυκλο-
φόρησε σὲ δώδεκα ογκώδεις τόμους, φιλο-
δοξώντας νὰ καταστεί «τὸ μεγαλύτερον καὶ
τελειότερον πνευματικὸν ἔργον εἰς περιε-
χόμενον καὶ ἐμφάνισιν», στηριζόμενο «ἐπὶ
τῆς συνεργασίας τοῦ ἐλληνικοῦ διανοουμέ-
νου κόσμου ὡς καὶ ἐπὶ τῶν κυριότερων οι-
κονομικῶν παραγόντων τῆς χώρας». Ἔτσι,
ὑστερα ἀπὸ τὸ ἐξάτομο *λεξικὸ τῶν Μπαρτ
καὶ Χριστ* τοῦ προηγούμενου αἰῶνα, τὸ κοι-
νὸ ἔχει στὴ διάθεσὶ τοῦ τὴ γνώση συμπτ-
κνωμένη καὶ ἀποτυπωμένη σὲ χαρτὶ καλῆς
ποιότητος, διακοσμημένη με χάρτες, ἐγ-
χρωμες φωτογραφίες καὶ ἄλλο συναφὲς εἰ-
καστικὸ υλικὸ.

Γιὰ τὴν ἐκδοση τοῦ μεγαλόπνοου αὐτοῦ
ἔργου, που ἀρχισε τὸ 1926 καὶ ὁλοκληρώ-
θηκε τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1931, ἰδρύθηκε καὶ
τυπογραφεῖο καὶ βιβλιοδετεῖο καὶ τοῦτο
ἐξασφάλισε μειωμένο κόστος, ἐγκαιρὴ
ἐκτύπωση καὶ καλαίσθητη, φροντισμένη
ἐμφάνισι.

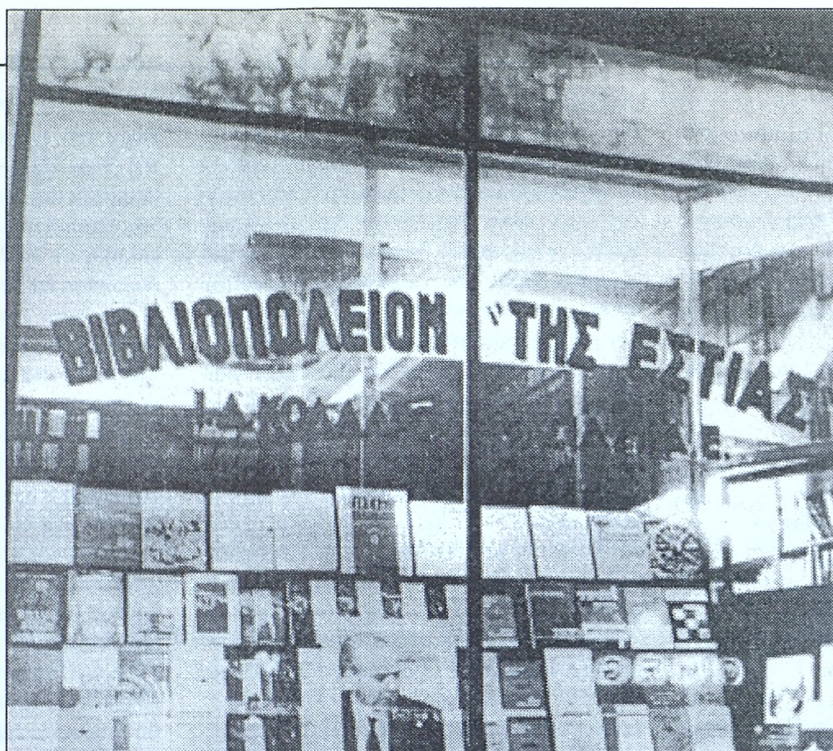
Ὁ «ΠΥΡΣΟΣ» ΤΟΥ ΔΡΑΝΔΑΚΗ

Τὸ πρόβλημα γιὰ τὸν Ἐλευθερουδάκη
προκλήθηκε τὴν ἰδία κιόλας χρονιά, γιὰτὶ
τὸ 1926 παρὰλληλα ἀρχισε ἡ ἐκδοση καὶ ἐνός
ἄλλου, μεγαλεπήβολου ἔργου, που ἐμελλε
νὰ κυριαρχήσει στὴν πνευματικὴ μᾶς ζωὴ
μέχρι τὰ πρόσφατα χρόνια. Πρόκειται γιὰ
τὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ *Εγκυκλοπαίδεια*
Δρανδάκη, τὴ μετέπειτα *Πυρσού*, ἡ ὁποία
κυκλοφόρησε σὲ 24 τόμους τῶν χιλίων πε-
ρίπου σελίδων.

Ἡ Ἀνώνυμη Εταιρεία Πυρσός, ὅπου τελι-
κὰ περιήλθε ἡ *Εγκυκλοπαίδεια*, ἦταν θυγα-
τρικὴ τῆς «Π. Μακρῆς καὶ Σια - Προμη-
θεύς» καὶ, ὅπως καὶ ὁ Ἐλευθερουδάκης,
διέθετε δικὸ τῆς τυπογραφεῖο, ἐνῶ γιὰ τὴ
σύνταξη τῶν λημμάτων τοῦ ἀσχολοῦνται
ἐπακόσιοι περίπου ἐπιστήμονες, λόγιοι
καὶ συγγραφεῖς. Γενικὰ ἀπὸ τις στήλες τῆς
(τὸ ἔργο εἶναι τρισέηλο καὶ μεγάλου σχήμα-
τος) πέρασε ὅλη ἡ ἐλληνικὴ διανόηση τῆς
ἐποχῆς καὶ πολλὰ ἄρθρα τῆς ἀποτελοῦν
ἀκόμη καὶ σήμερα κλασικὲς μελέτες. Τὶ ἄλ-
λο θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι ἄλλωστε κείμενα
γραμμένα ἀπὸ τὸν Τέλλο Ἄγρα ἢ τὸν Κω-
στή Παλαμά;

Παράλληλα πρὸς τὴν *εγκυκλοπαίδεια* ἐκ-
δίδονταν καὶ τὸ Περιοδικὸ τῆς Μεγάλῃς
Ἑλληνικῆς *Εγκυκλοπαίδειας*, ὅπου ἔχουν
φιλοξενηθεῖ ἔργα ἐγκυρότατων νεοελλή-
νων συγγραφέων, ὅπως τοῦ Καρυωτάκη καὶ
ἄλλων, ἐνῶ ἐκεῖ ἔκανε τις πρώτες ἐμφανί-
σεις τοῦ καὶ ὁ ποιητῆς Γιάννης Ρίτσος. Ὁ

ανταγωνισμός των δύο εγκυκλοπαιδειών έκανε τους υπευθύνους των πωλήσεων να επινοήσουν τρόπους διακίνησης είτε με δόσεις είτε με προεργραφές είτε μέσω του Πρακτορείου Εφημερίδων και Περιοδικών (Πυρσός), ενώ ο Ελευθερουδάκης επινόησε και το σύστημα των αντιπροσώπων. Στη διακίνηση του Πυρσού συνέτεινε και η συμμετοχή στο Διοικητικό Συμβούλιο και του Σπ. Τσαγγάρη, ο οποίος, ως γνωστόν, ήταν ο Ιδρυτής του Κεντρικού Πρακτορείου Εφημερίδων, καθώς και του Ιω. Τσαγγάρη, διευθυντή επίσης του εν λόγω Πρακτορείου.



Το βιβλιοπωλείο της «Εστίας», όταν βρισκόταν στην οδό Σταδίου.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ

Περνάμε τώρα σ' έναν άλλο εκδοτικό οίκο, ο οποίος διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στο χώρο του βιβλίου. Πρόκειται για τον εκδοτικό οίκο Φέξη, ο οποίος αυτή την περίοδο σημειώνει έντονη δραστηριότητα σε όλους τους τομείς: στη λογοτεχνία, στο θέατρο και τις άλλες καλές τέχνες, στο χώρο του νομικού βιβλίου και σε κάθε μορφής επιστήμη. Αν ρίξει κανείς μια ματιά σ' έναν κατάλογο που χρονολογικά τοποθετείται λίγο πριν από το 1920, θα καταμετρήσει εκεί ένα πλήθος βιβλίων, που συνιστούν σειρές, μεταξύ των οποίων και μια σειρά με τον τίτλο «Πολεμική Βιβλιοθήκη Φέξη».

Ο Οίκος, πιάνοντας το σφυγμό της εποχής και ανταποκρινόμενος στις απαιτήσεις του αναγνωστικού κοινού, εξέδωσε αρκετά βιβλία, το περιεχόμενο των οποίων αναφέρεται αποκλειστικά στα πολεμικά γεγονότα των Βαλκανικών Πολέμων. Εκεί όμως που εκαινοτόμησε ο Φέξης, είναι στο χώρο της φιλοσοφίας, της ψυχανάλυσης και της ξένης λογοτεχνίας. Ενδεικτική εν προκειμένω είναι η σχετική μαρτυρία ενός αξιολογού κριτικού της εποχής, του Τέλλου Άγρα, ο οποίος, εκτιμώντας την απήχηση των εν λόγω σειρών, σημειώνει και τούτα: «Από τα 1914 ως τα 1917 είχε γίνει η τελευταία συστηματική προπολεμική προσπάθεια στα ελληνικά γράμματα, είχε γίνει κάτι που θα τολμούσα να το ονομάσω ανάλογο με την Εγκυκλοπαίδεια, το γαλλικό έργο του 17ου αιώνας, που θεωρείται ο πρόδρομος για τη Γαλλική Επανάσταση. Τέλος πάντων θέλω να πω για την

Βιβλιοθήκη του Φέξη. Με την κατεύθυνση του κ. Ι. Ζερβού, η πολύτομη εκείνη εργασία τρεις προπόντων πλευρές είχε παρουσιάσει: την πλευρά της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, την πλευρά της γερμανικής φιλοσοφίας, την πλευρά των θεωριών του υλισμού. Η δική μας γενιά εβγήκε, σχεδόν όλη, από τη «Βιβλιοθήκη του Φέξη»».

Η περίπτωση Φέξη, γνωστή για τον ιδεολογικό της προσανατολισμό και τα συναφή ανοίγματα, μας φέρνει κοντά σ' έναν άλλο εκδοτικό οίκο αυτής της περιόδου, τον οίκο Γκοβόστη, ο οποίος ιδρύθηκε το 1926. Τα κοινωνικά ανοίγματα του Γκοβόστη είναι έκδηλα, αφού επιδίδεται σε μεταφράσεις έργων ρώσων κυρίως συγγραφέων, σε βιβλία σχετικά με την ψυχανάλυση και έργα κοινωνικού προβληματισμού, ενώ είναι αυτός που εκδίδει, στα πρώτα χρόνια τουλάχιστον, το περιοδικό *Πρωτοπόροι*, όργανο των νέων λογίων και λογοτεχνών της αριστεράς. Για όλα αυτά, κατά τη δικτατορία του Μεταξά, και μέσα στο πλαίσιο του ελέγχου και της λογοκρισίας, πολλά βιβλία του Γκοβόστη παρεδόθησαν στην πυρά και μάλιστα κατά τρόπο θεαματικό προς φρονηματισμόν.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ένας άλλος εκδοτικός οίκος που δρα αθόρυβα αυτή την εποχή και που συνεχίζει να δραστηριοποιείται διαρκώς ίσαμε σήμερα, είναι ο Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων. Ιδρύθηκε το 1899 από τον Δημ. Βι-

λου μέσου, το οποίον ήθελε κριθεί πρόσφορον υπό του Διοικητικού Συμβουλίου».

Κατά πόσον ο Βικέλας είχε πάρει σοβαρά το ρόλο του, αποδεικνύεται από πάμπολες πλευρές. Το 1901 προχώρησε στην αγορά οικοπέδου 616 τετρ. πήχων αντί 49.000 δραχμών, όπου και ανήγειρε κτίριο, με αποκλειστικό σκοπό την εγκατάσταση των μελών και υπαλλήλων του συλλόγου. Πρόκειται για το οικόπεδο, Ακαδημίας 54 σήμερα, μεταξύ Ιπποκράτους και Ασκληπείου, όπου εξακολουθούν να στεγάζονται τα γραφεία του. Έτσι, μέσα στα δύο πρώτα χρόνια τυπώθηκαν 36 βιβλία, τα οποία από σχετική έρευνα που έκανα διαπιστώθηκε ότι κυκλοφόρησαν σε 490.000 αντίτυπα, ήτοι κατά μέσον όρο 13.500 αντίτυπα το κάθε βιβλίο. Μεταξύ τους έργα των Λεόντος Μελά, Χρ. Τσουντα, Χαρ. Αννινου, Γ. Σωτηριάδη, Δημ. Αιγινίτη, Δημ. Βικέλα και άλλων.

Οι θαυμαστοί τούτοι αριθμοί υποδηλώνουν, αν μη τι άλλο, δύο πράγματα: α) τον επιτυχή τρόπο διάδοσης και β) το ενδιαφέρον του κοινού, λόγω και του εκλαϊκευμένου περιεχομένου των έργων. Ας σημειωθεί ότι ίσαμε το 1908 τυπώθηκαν 100 εν όλω βιβλία και ύστερα και άλλα πολλά.

Για την απρόσκοπτη διακίνηση των βιβλίων, ο Βικέλας μπόρεσε και εξασφάλισε ταχυδρομική ατέλεια και ατελή αποστολή λογαριασμών ή επιταγών μέσω της Εθνικής Τράπεζας, ενώ το υπουργείο Ναυτικών ήταν σταθερός πλέον συνδρομητής, παίρνοντας έναν σημαντικό αριθμό αντιτύπων από κάθε έκδοση, που προοριζόταν για το πλη-

κέλα, με γενικό γραμματέα τον Γ. Δροσίνη. Οι λόγοι για τους οποίους συστάθηκε το εν λόγω σωματείο ορίζονται στο πρώτο άρθρο του καταστατικού του, όπου γράφεται: «Ιδρύεται εν Αθήναις Σωματείον υπό την επωνυμίαν Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων έδραν έχον τας Αθήνας και σκοπόν την διά της διαδόσεως ωφελίμων γνώσεων ηθικήν και πνευματικήν μόρφωσιν του λαού. Ο σκοπός ούτος επιδιώκεται διά της δημοσιεύσεως καταλλήλων βιβλίων, διά της εκτυπώσεως και κυκλοφορίας πινάκων και εικόνων και διά της ιδρύσεως και λειτουργίας βιβλιοθήκης, έτι δε διά παντός άλλου μέσου, το οποίον ήθελε κριθεί πρόσφορον υπό του Διοικητικού Συμβουλίου».

ροισμα των καραβιών. Αρωγοί στη διακίνηση των βιβλίων ήρθαν από την πρώτη στιγμή και οι Ελληνικοί Σιδηρόδρομοι.

Αξιοσημείωτο είναι ότι από τον πρώτο κιόλας χρόνο για κάθε έκδοση ήταν εξασφαλισμένη η διάθεση 6.500 αντιτύπων, που στέλνονταν σε 5.000 συνδρομητές (μερικοί ήταν γραμμένοι και για άλλους), έχοντας, δηλαδή, ένα τιράζ που θα το ζήλευε και ο πιο δραστήριος σημερινός οίκος. Πόσοι ήταν οι συνδρομητές, αναφέρεται από τον Βικέλα στη λογοδοσία του 1901.

Στη συνεδρίαση εκείνη ο πρόεδρος του ΣΩΒ αναφέρει τα επαγγέλματα και τις ιδιότητες των συνδρομητών, οι οποίοι καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα αναγνωστών. Σημαντική θεωρείται η προσφορά του ΣΩΒ και στην ίδρυση περιοδικών, όπως είναι τα *Ελληνικά*, η έκδοση των οποίων αργότερα μεταφέρθηκε στην Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών στη Θεσσαλονίκη και εκδίδονται ίσαμε σήμερα. Στην προο-
παθεία του αυτή εντάσσεται και η έκδο-

ση του περ. *Μελέτη* (1907-1912). Από το 1908, έτος θανάτου του Βικέλα, και ίσαμε το 1940 άρχισε να εκδίδεται μία άλλη σειρά, τα *Πράσινα Βιβλία* (η προηγούμενη λεγόταν *Κόκκινη σειρά* – από το χρώμα του εξωφύλλου), οπότε εκδόθηκαν κι άλλα 110 περίπου βιβλία ακόμη, μεταξύ των οποίων η αλληλογραφία του Αλέξ. Παπαδιαμάντη από τον Οκτ. Μερλιέ, η Νεοελληνική Μυθολογία του Δημ. Λουκόπουλου. Εκδόθηκαν επίσης βιβλία των Γ. Δροσίνη, Φαίδωνα Κουκουλέ, Απ. Δοξιάδη, Μπο Μποβύ κ.ά.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Θα πρέπει, όπως είπα και στην αρχή, να αντιμετωπίσουμε τους εκδοτικούς οίκους, και ιδίως τα βιβλιοπωλεία, όχι απλώς ως σημείο συνάντησης των λογοτεχνών, αλλά και ως χώρους συζητήσεων και ζυμώσεων, διεργασιών και διαμόρφωσης συνειδήσεων. Χώρους που ταυτίζονται με συγκεκριμένα πρόσωπα και ως ζωντανό οργανισμός

επηρέασαν αισθητά τον κοινωνικό και πνευματικό μας βίο. Αυτές οι ταπεινές βιτρίνες των βιβλιοπωλείων περικλείουν μέσα τους μια ιστορία, όπως γράφει χαρακτηριστικά σε ένα άρθρο του που δημοσίευσε, πριν από λίγα χρόνια, ο συγγραφέας Σπ. Πλασκοβίτης.

Κάτι ανάλογο συνέβαινε και με το βιβλιοπωλείο Βασιλείου, το οποίο αποτελούσε μια άλλη εστία συζητήσεων και προβληματισμού κατά τον Μεσοπόλεμο κι όπου, άμα βράδιαζε, συγκεντρώνονταν οι λόγιοι και οι συγγραφείς της δεκαετίας του '20. Είχε δικιο επομένως ο Καρυωτάκης, όταν έγραφε:

Την ψυχή μου και το σώμα πάλι
στη δουλειά θα δίνω, στην πάλη.

Αλλά με τη δύση του ηλίου,
θα πηγαίνω στον Βασιλείου.

Εκεί θα βρίσκω όλους τους άλλους
λογίους και τους διασφάλους.

Τα λόγια μου θα 'χουν ουσία,
η σιωπή μου μια σημασία.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΛΗΣ ΚΑΛΟ "Όσα δὲν πῆρε ὁ ἄνεμος - Ἡ αὐτοβιογραφία μιᾶς θεατρίνας εἶναι μιὰ συναρπαστικὴ σειρά περιπετειῶν, ἐμπειριῶν καὶ προσωπικῶν τραγωδιῶν ποὺ ὁδήγησαν τὴ μεγάλη θεατρίνα ἀπὸ τὰ βρεφικὰ τῆς χρόνια στὴ σκηνή - τριῶν ἐτῶν πλᾶι στὴ Μαρίκα Κοτοπούλη, πέντε ἐτῶν στὸ "Ὁ μπαμπὰς ἐκπαιδεύεται με τὸν Λογοθετὶδῆ, με ρόλο γραμμένο ἀπὸ τὸν Σπύρο Μελά εἰδικὰ γι' αὐτὴν, ἔξι ἐτῶν στὴ «Μάντρα» τοῦ Ἀττίκ - κι ἀργότερα στὰ πρῶτα βαριετέ, στὰ μπουλούκια, στὶς περιοδεῖες καὶ στὶς μεγάλες ἐπιθεωρήσεις μέχρι τὸ θέατρο πρῶζας καὶ τὸ Κ.Θ.Β.Ε. - περνώντας ἀπὸ τὸ στρατόπεδο πολιτικῶν ἐξορίστων τῆς Ἰκαρίας ὡς τὴ βασιλικὴ αὐλὴ τῆς Αἴγυπτου.

Γύρω τῆς τὰ πιὸ λαμπρὰ ὀνόματα-ἀστέρια τοῦ θεάτρου - Λογοθετὶδης, Χριστόφορος Νέζερ, Καλουτᾶ, Σταυρίδης, Μαυρέας, Κοκκίνης, Μακρῆς, Λεβαδίτης, Ρένα Ντόρ, Ἡρώ Χαντᾶ, Μαρίκα Κρεββατᾶ, Αὐλωνίτης, Χατζηχρήστος, Σμαρούλα Γιούλη, Τάκης Μηλιάδης, Βλαχοπούλου.

Ἡ ἔκδοσις εἰκονογραφεῖται μετὰ μεγάλο ἀριθμὸ φωτογραφιῶν ἐποχῆς, ποὺ ἀποτελοῦν ἓνα ἐξαιρετικὸ ντοκουμέντο γιὰ ἓναν ὁλόκληρο κόσμον καὶ μιὰ ἐποχὴ τοῦ ἐλληνικοῦ θεάτρου. Προλογίζουν οἱ Κ. Γεωργουσόπουλος, Φ. Ἡλιάδης καὶ Δ. Μαυρίκιος.

«Ἡ Καλὴ Καλὸ γράφει μετὰ πάθος, μετὰ ἀφοπλιστικὴ εὐκρίνεια, μετὰ εὐθύτητα, χωρὶς νὰ κρατᾷ προσηχήματα. [...] Εἶναι μιὰ μαρτυρία καὶ ἓνας μάρτυρας (μ' ὅλες τὶς σημασίες) τῆς ἐπώδυνης πορείας τοῦ θεάτρου. Ἀρρῆγεται τὴν ἱστορίαν τῆς θεατρικῆς φαμίλιας μετὰ πάθος τῆς, τὶς ζήλιες τῆς, τὶς προσδοκίες τῆς, τὴ μίζερια τῆς ἀλλὰ καὶ τὶς χαρές τῆς, τὶς χάρες τῆς, τὶς συγκινήσεις τῆς, τὶς τιμὲς καὶ τοὺς θριαμβοὺς τῆς. [...] Γιὰ τὸν ἱστορικὸ τοῦ θεάτρου, τὸν κοινωνιολόγον τοῦ θεάματος, τὸν λογογράφον τῆς σκηνῆς, τὸν ἱστορικὸ τῶν οἰκονομικῶν ἡθῶν στὸν ἐπαγγελματικὸ χῶρον, οἱ ἀναμνήσεις τῆς εἶναι πολὺτιμα ὕλινά μελέτης. - Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΛΗ ΚΑΛΟ ΟΣΑ ΔΕΝ ΠΗΡΕ Ο ΑΝΕΜΟΣ Η ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΙΑΣ ΘΕΑΤΡΙΝΑΣ

ΑΓΡΑ

Ο ντελικάτος επαναστάτης

της Ιωάννας Κλεφτόγιαννη

Διακόσια χρόνια από το θάνατο του Ρήγα Βελεστινλή, το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών διοργάνωσε τετραήμερο συμπόσιο (25-28 Ιουνίου) στους Δελφούς με θέμα: «Από το Διαφωτισμό στις επαναστάσεις: ο Ρήγας και ο κόσμος του». Επιστημονικός υπεύθυνος του Συμποσίου ήταν ο ιστορικός Φίλιππος Ηλιού.

Μέσα από πληθώρα και ποικιλία εκδηλώσεων (έκθεση βιβλίου και ζωγραφικής με απεικονίσεις του Ρήγα, συναυλία με τους Θουρίους και τα επαναστατικά άσματα του Ρήγα, παράσταση *Των Ολυμπίων* του Πέτρο Μεταστάζιο, σε μετάφραση Ρήγα και εισηγήσεις ιστορικών) δόθηκε η δυναμική απάντηση στην επέτειο από το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών.

Ανάμεσα στους εισηγητές του Διεθνούς Συμποσίου με θέμα «Από τον Διαφωτισμό στις Επαναστάσεις: Ο Ρήγας και ο κόσμος του», ο ιστορικός **Σπύρος Ασδραχάς** καταπιπίστηκε με την περίφημη πολεμική του Κοζανίτη λογίου Μιχαήλ Περδικάρη ενάντια στον «φραυλόβιο, φιλοχρήματο, και άσωτο Ρήγα, τον κακό συνωμότη, που σχεδιάζοντας την επανάσταση απέβλεπε σε ίδιον όφελος».

«Όταν στα 1811 ο Μ. Περδικάρης συγγράφει την πολεμική του εναντίον του Ρήγα, θεωρεί ότι έχει να κάμει με μια υπόθεση ξεχασμένη και ότι πρέπει να δώσει εξηγήσεις στον αναγνώστη». Έτσι ξεκίνησε η εισήγηση του Ασδραχά, που αποπειράθηκε να καταδείξει την ακραία συντηρητική και αρνητική πρόσληψη του Ρήγα από τον Περδικάρη.

Στη συνέχεια, ο **Αλέξης Πολίτης** επισήμανε τη διαφορετικότητα στη σκέψη Ρήγα-Σολωμού, που αντανακλάται στο περιεχόμενο που δίνει ο καθένας τους στον όρο «ελευθερία» αλλά και στη λέξη Τούρκος: «ο Ρήγας από τους Τούρκους μονάχα όσους ασκούν εξουσία στο λαό τους παρομοιάζει με λύκους, εν αντιθέσει με τον Σολωμό που όλους χωρίς εξαίρεση τους πα-



Σχέδιο του Ν. Μοσχοβάκη.

ρομοιάζει με σκύλους και μιαρούς. (...) Μάλιστα, τα έμμετρα κείμενα του Ρήγα τραγουδήθηκαν στα χρόνια του πιο πολύ απ' τον ύμνο», επισήμανε ο Α. Πολίτης.

Αβανταδόρικο υπήρξε το φινάλε της εισήγησης του **Γρηγόρη Σπάθη**, ο οποίος, αφού αναφέρθηκε στα τραγούδια του Ρήγα, έκλεισε την ομιλία του με την ερμηνεία ενός εξ αυτών, καταπλήθσσοντας και με τις

φωνητικές του ικανότητες.

Εκπληξη πάντως αποτέλεσε η εισήγηση της **Βάσιας Καρκαγιάννη-Καραμπελιά**, η οποία εν μέσω της παρουσίας της εικονογραφίας και της ιστοριογραφίας για τον Ρήγα, εισηγήθηκε μια τελείως πρωτότυπη προσέγγιση. Στα ψευδοκιονόκρανα της εκκλησίας της Αγίας Μαρίνας Κισσού στο Πήλιο (τόπος όπου δίδαξε ο Ρήγας), ο ζωγράφος Παγώνης Κωσταντής στα 1802 ζωγράφισε το ίδιο πρόσωπο έξι φορές. Ένα πρόσωπο που, σύμφωνα με την ομιλήτρια, «είναι ο Ρήγας». «Άλλωστε, ο ζωγράφος Παγώνης θα ήταν αδύνατο να φτάσει σε μεγαλύτερη ομοιότητα με το πρωτότυπο: τέτοια λαϊκή, ναίφ, είναι η τέχνη του».

«Οι δύο σάλπιγγες, που βγαίνουν σαν γλώσσες από το στόμα του και ηχούν, θα μπορούσαν να είναι σατανικό ή και θείο στοιχείο. Αν όντως αυτός είναι ο Ρήγας, αναφορικά με τις σάλπιγγες, γνωρίζουμε ότι από τα τέλη του 18ου αιώνα τα τραγούδια του παρομοιάζονταν με σάλπιγγες. Θα μπορούσαν όμως να έχουν και αρνητική διάσταση. Βρισκόμαστε στα 1802, εποχή που το πατριαρχείο συνεχίζει τη βίαιη επίθεση στα επαναστατικά κινήματα», συμπλήρωσε η Β. Καραμπελιά.

ΣΚΕΨΗ ΑΛΛΑ ΚΑΙ... ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑ

Για την τάση ακόμη και των πλέον διαβασμένων τουρκικών ιστορικών είτε ν' αποσιωπούν είτε να εχθρεύονται ελληνικά ιστορικά γεγονότα, και ιδιαίτερα όσα σχετίζονται με τον Ρήγα, μίλησε η **Πηνελόπη Στάθη**, ενώ ο **Πασχάλης Κιτρομηλίδης** πρότεινε «μια ιστορική αφαίρεση, μια άσκηση φαντασίας για τον Ρήγα και τον

Μοισιόδωκα», χαρακτηρίζει το έργο του πρώτου ως την πιο γνήσια πραγμάτωση των πόθων του δεύτερου.

Στη «Χάρτα της Ελλάδος» του Ρήγα και ευρύτερα στη χαρτογράφηση του ελληνισμού αναφέρθηκε ο Γιώργος Τόλιας, ο οποίος παρατήρησε σχετικά: «Η Χάρτα του Ρήγα δεν αποτελεί μεμονωμένο φαινόμενο. Βρίσκει ανταποκρίσεις και ως προς τη μεθοδολογία και ως προς το περιεχόμενο και την όλη σύλληψη, τόσο στον καιρό της όσο και στο παρελθόν ή το μέλλον. Η διαπίστωση αυτή μας οδηγεί σε μία δεύτερη. Η λειτουργία του ιδεολογικού πλέον σχήματος του "ελληνισμού" ως ενοποιητικού παράγοντα του χώρου οφείλει να είναι διαρκής. Επιπλέον, το σχήμα αυτό οφείλει να είναι κυρίαρχο, όταν δεν είναι κοινά αποδεκτό, άρα οικουμενικό, ικανό πάντως να διαμορφώσει και εν πολλοίς να καθορίσει τη φυσιογνωμία του χώρου, να τον καταστήσει τον φυσικό υποδοχέα μιας κυρίαρχης ή ενωτικής πολιτισμικής οντότητας».

Γέλιο προκάλεσε η πρωτότυπη εισήγηση της Άννας Ματθαίου με θέμα: «Οι ντελικάτες τροφές και το λιτοδίαιτο: δύο εκδοχές του Διαφωτισμού». Όλες οι γαστρονομικές καινοτομίες της εποχής του Ρήγα και οι γευστικές προτιμήσεις παρατέθηκαν μαζί με την παρουσίαση του περιήγημου εγχειριδίου του Samuel Tissot, που αφορούσε την υγεία των ανθρώπων των γραμμάτων. Γράφει σχετικά ο Tissot: «Η πνευματική κόπωση αδυνατίζει τα νεύρα, προκαλεί αρρώστιες στον εγκέφαλο και στο στομάχι, (...) προκαλεί αρχή εμφράξεως και καταλήγει στην πιο χαρακτηριστική αρρώστια των ανθρώπων των γραμμάτων, την υποχονδρία (l'hypochondrie)». Ανάμεσα στα προληπτικά μέτρα που προτείνει ο Tissot είναι και η διαιτητική αγωγή. «Αφού οι άνθρωποι των γραμμάτων είναι αδύναμοι και ντελικάτοι, τους αρμόζει μία ντελικάτη δίαιτα. Όσοι απ' αυτούς είναι λαίμαργοι και τολμήσουν να φάνε τα ίδια φαγητά που τρώνε οι χωρικοί, δεν θα μπορέσουν να τα χωνέψουν. Πρέπει, λοι-

πόν, να διαλέξουν ανάμεσα στα γράμματα και στο φαγητό», καταλήγει ο συγγραφέας.

Η Αλεξάνδρα Σφοϊνή πραγματοποίησε μια λεξιλογική προσέγγιση των συνταγμάτων του Ρήγα, για να φανεί κυρίως ο τρόπος προσαρμογής του γαλλικού λεξιλογίου στο ελληνικό πολιτικό λεξιλόγιο. Μέσα από τις ποσοτικές αναλογίες, έγινε εμφανής η διαφορά συχνότητας εμφάνισης των λέξεων, κυρίως λόγω της τάσης του Ρήγα για επανάληψη, στο ευρύτερο πλαίσιο της προσπάθειάς του να εκλαϊκεύσει, να αναλύσει, να περιγράψει.

«Είδος διαθήκης» χαρακτήρισε στην ομιλία του ο Δημήτρης Σπάθης τη μετάφραση των *Ολυμπίων* του Μεταστάζιο από τον Ρήγα, «αφού κατάφερε το κύρος του να το μεταδώσει και στο θέατρο».

Άλλοι εισήγητές του συμποσίου ήταν ο Φίλιππος Ηλιού, που αναφέρθηκε στον Αθανάσιο Πάριο εν μέσω μιας διαλεκτικής προσέγγισης του Ρήγα και του Κοραή, ο Σπύρος Ευαγγελάτος, που εστίασε στη γλώσσα του μεταφραστή των *Ολυμπίων* Ρήγα, οι Δημήτρης Αποστολόπουλος, Κωνσταντίνος Πιτσάκης, Μισέλ Βαβέλ, Γκρέγκορ Αργς, Νάντια Ντάνοβα, Μίοντραγκ Στογιάνοβιτς, Βασίλης Παναγιωτόπουλος, Μανώλης Βουρλιώτης, Νίκος Καραπιδάκης, Γιώργος Μπώκος, Διονύσης Μοσχόπουλος, Ιμπέρ Ορταλί, Ερνστ Βάνγκερμαν κ.ά.

ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Η παράσταση των *Ολυμπίων* του Μεταστάζιο δόθηκε στο Αρχαίο Στάδιο των Δελφών από το Αμφι-Θέατρο. Μια δύσκολη δουλειά για το σκηνοθέτη της Σπύρο Ευαγγελάτο, και τους ηθοποιούς, αφού η γλώσσα του Ρήγα δεν είναι και η ευκολότερη (είναι σημεία που η αρχαιζουσά της απαιτεί γνώσεις φιλόλογου). Εντούτοις, οι θεατές κατάφεραν να παρακολουθήσουν μια δροσερή «επικοιμισθηματική» παράσταση από ένα επιτελείο νεαρών ηθοποιών, με μουσική όψιμου μπαρόκ και σκηνη-

κά που παρέπεμπαν στο πρώτο ανέβασμα του έργου, τότε που ως λιμπρέτο παντρεύεται με τη μουσική επένδυση των διασημότερων συνθετών.

Η παράσταση, που το ζωντανότερο στοιχείο της κατά το σκηνοθέτη της ήταν η γλώσσα του Ρήγα –«μια γλώσσα που για τους νεότερους μοιάζει με Μποστ χωρίς συντακτικά λάθη»– ανέβηκε σε σκηνοθεσία Σπύρου Ευαγγελάτου, σκηνικά-κοστούμια Γιώργου Ζιάκα, και μουσική επιμέλεια Ιάκωβου Δρόσου. Τους ρόλους ερμήνευσαν οι ηθοποιοί Μιχάλης Κουκουλομάτης, Γιώργος Κροντήρης, Θανάσης Κουρλάμπας, Άννα Βυθούλκα, Νίνα Μιχαλοπούλου, Σπύρος Μαβίδης και Χριστίνα Κουτσουδάκη.

Λειτουργήσαν και δύο εκθέσεις. Η μια ήταν έκθεση βιβλίων, φυλλαδίων, εφημερίδων, φιλολογικών περιοδικών, επαναστατικών φυλλαδίων και της «Χάρτας» του Ρήγα. Ένα υλικό που στο σύνολό του καλύπτει την τυπογραφική δραστηριότητα από τις πρώτες δεκαετίες του 18ου αιώνα έως τις αρχές του 19ου, και την οποία επιμελήθηκε ο Κώστας Στάικος.

Την έκθεση πινάκων και χαρακτικών με την μορφή του Ρήγα επιμελήθηκε η Βάσια Καραγιάννη-Καραμπελιά, υλικό σημαντικό «αφού με την εικόνα η ιστορία γίνεται πιο κατανοητή» – σύμφωνα με την επιμελήτριά της.

Τέλος, η συνανλία που δόθηκε από τη χορωδία του Πειραματικού Μουσικού Λυκείου Παλλήνης και με τη διεύθυνση του Χρυσόστομου Μητροπάνου έδωσε μια άλλη νότα στο σύνολο των εκδηλώσεων, δείχνοντας, παράλληλα, πόσο ζωντανά μπορούν να είναι ως και στις μέρες μας τα μηνύματα του Ρήγα.

Τα συμπεράσματα, πάντως, μετά τη λήξη των εργασιών του συμποσίου αποκάλυψαν –δυστυχώς– το πόσο μεγάλα είναι ακόμη τα κενά της ιστορικής επιστήμης αναφορικά με την προσωπικότητα, τη σκέψη και τη δράση του Ρήγα, και πόσα είναι αυτά που υπολείπονται ακόμη για να γίνουν.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΣ

Η άθλια οικειότητα του έρωτα

Μυθιστόρημα

Ένα βιβλίο που ξαφνιάζει· σας το προτείνουμε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ

Ο διαχειριστικός απολογισμός των έργων και των ημερών του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης «Θεσσαλονίκη 1997» έχει

«Η αρχιτεκτονική ως πάθος»

μπροστά του ακόμα μέλλον. Πριν καν μπούμε στο '97 είχαν αρχίσει οι βαριές καταγγελίες και οι ανταγωνιστικοί διασυρμοί για σκάνδαλα στις αθηναϊκές εφημερίδες.

Ηταν πάλι άλλη μια φάση του πολέμου Βορείων και Νοτίων. Το κλίμα ήταν βαρύ, οι εκτιμήσεις απαισιόδοξες και όταν –επιτέλους– άρχισαν οι σχετικές εκδηλώσεις, πάλι βρέθηκαν οι καλοθελητές να αναγγέλλουν θριαμβευτικά κάθε καθυστέρηση, κάθε σημάδι ανοργανωσιάς ή κακογουσιάς. Και δεν έλειψαν οι αφορμές.

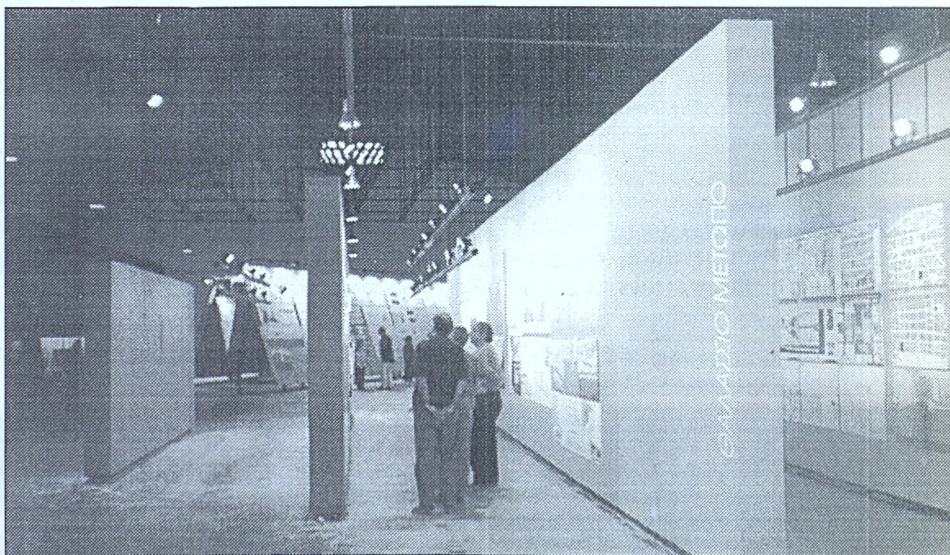
Αλλά στη σκιά των γεγονότων, σχεδόν στον υπομνηματισμό των αστραφτερών γεγονότων και των πυροτεχνημάτων, είχε μπει μπροστά ένα συγκριτικά αθόρυβο πρόγραμμα **αρχιτεκτονικής της πόλης** στη Θεσσαλονίκη, για το οποίο ελάχιστα δημοσιευτήκαν ως τώρα. Παρ' όλα αυτά, τα «έργα», οι «μελέτες» και οι «αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί» που πραγματο-

ποιήθηκαν –ακόμα και εκείνα που καθυστέρησαν, κακοπάθησαν ή ματαιώθηκαν– θα άλλαξαν μια και καλή το ελληνικό σκηνικό. Αν λοιπόν, όπως γράφουν οι ειδίσεις, σχεδιάζεται διεθνές χρηματοοικονομικό κέντρο στη Θεσσαλονίκη, από την άλλη μεριά το πρόγραμμα φυσικού σχεδιασμού της πόλης είναι ήδη μια αναμφισβήτητη πραγματικότητα. Και μόλις τώρα ανοίγει ο δημόσιος διάλογος για αυτό.

Αφορμή για αυτό το σημείωμα ήταν η πρόσφατη συμμετοχή μου στην παρουσίαση πέντε πανελλήνιων αρχιτεκτονικών διαγωνισμών της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, που έγινε στην Αποθήκη 10 του ΟΛΠ Θεσσαλονίκης (18 και 19.6.). Οι διαγωνισμοί αυτοί (**Όψεις προς Αλατζά Ιμαρέτ, Πολιτιστική Γειτονιά στα ΒΔ Τείχη, Ασυνέχεια στα Δυτικά Τείχη, Περιβάλλον των Δώδεκα Αποστόλων, Δυτική Είσοδος στο Κέντρο**) παρουσιάζονται σε κοινή έκθεση με τους δύο διεθνείς διαγωνισμούς (**Δυτικό Τόξο, Άξονας Αριστοτέλους**). Και

δεν θα ήταν δυνατό να γίνει πριν παρουσιαστούν (σε επόμενες μέρες) και οι διεθνείς διαγωνισμοί, οι μεταξύ τους συγγένειες και διαφορές θα μπορούσαν να γονιμοποιήσουν το σχετικό προβληματισμό στην Ελλάδα, προσφέροντας νέα επιχειρήματα σε έναν διάλογο που απασχολεί όλο και πιο αισθητά (ελπίζω) την κοινή γνώμη – και σε πείσμα των κρετινικών επεμβάσεων στο κέντρο της Αθήνας που με τόση (πολιτική) επιτυχία προωθεί ο σημερινός δήμαρχος.

Στη διήμερη παρουσίαση, λοιπόν, των διακρίσεων στους πανελλήνιους διαγωνισμούς ίσως επικράτησε η αντιδικία του ακροατηρίου με τις επιτροπές κρίσης, επειδή δεν απονεμήθηκε πρώτο βραβείο στους 4 (από τους 5) διαγωνισμούς, και η αγωνία να μην μείνουν χωρίς εφαρμογή αυτές οι προσπάθειες. Ένα δεύτερο σημείο τριβής ήταν το ίδιο το περιεχόμενο των διαγωνισμών και όλων των έργων του προγράμματος, πρόβλημα άλλης κατηγορίας αλλά και άλλων απαιτήσεων, που πλάταινε ανέφικτα τη συζήτηση. Το σχετι-



Από το χώρο της έκθεσης.

μόνη η συνύπαρξή τους στην Αποθήκη 10 επιτρέπει εξαιρετικά ενδιαφέρουσες συγκρίσεις ανάμεσα σε μια «ελληνική» και σε μια «διεθνή» αντιμετώπιση της πολεοδομικής ανάπτυξης. Αν και η σχετική συζήτηση

κά ισχνό ακροατήριο (δείγμα αδιαφορίας ή ότι η αρχιτεκτονική ήδη τραβάει το δρόμο της ερήμην τέτοιων «ανησυχιών») δεν θα μπορούσε να διεκπεραιώσει ένα τόσο «βαρύ» θέμα, οπότε ακούστηκαν απλά με-

*Τίτλος εκδήλωσης που έγινε στη Θεσσαλονίκη τον Αύγουστο του 1997.

οιζοί μονόλογοι στο κενό.

Ήταν κρίμα (όπως συχνότατα συμβαίνει) που η συζήτηση έμεινε λειψή, θίγοντας μόνο περιστασιακά ορισμένα από τα πιο κεφαλαιώδη ζητήματα των σύγχρονων αστικών αναπλάσεων, μέσα και έξω από ιστορικά κέντρα. Τουλάχιστον έμειναν οι τόσο λαμπερές εκθέσεις, που θα διατηρηθούν ως τον Οκτώβρη. Κύριοι συντελεστές τους ο **Λόης Παπαδόπουλος** (εγκατάσταση και επιμέλεια) και η **Βίλμα Χαστάογλου** (επιμέλεια), υποστηριζόμενοι από ένα ελάχιστο συνεργείο για το στήσιμο, τα γραφιστικά, τις κατασκευές και την επεξεργασία του υλικού. Οι δύο αυτοί πρωταγωνιστές έχουν πίσω τους σημαντικό οργανωτικό έργο. Ο πρώτος, ως σύμβουλος για ζητήματα αρχιτεκτονικής, καθοδήγησε την τόσο δυσχερή κατανομή των έργων και μελετών σε όσο το δυνατό μεγαλύτερο αριθμό αρχιτεκτονικών γραφείων. Η δεύτερη, ως συντονίστρια των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, κατάφερε να διεκπεραιώσει ένα

εξίσου δυσχερές έργο με αριότητα (όλες οι προκηρύξεις των διαγωνισμών, για παράδειγμα, ήταν υποδειγματικές για την πληρότητά τους).

Όσο και αν ακούγεται κάπως πομπώδης ο τίτλος «Θεσσαλονίκη 2000 στο Χάρτη των Ευρωπαϊκών Μητροπόλεων», για τις δύο εκθέσεις που άνοιξαν στις Αποθήκες Α και 10 στο λιμάνι της πόλης, το ίδιο το περιεχόμενό τους δικαιώνει έναν τέτοιο ισχυρισμό. Η πρώτη έκθεση στη νεόδμητη Αποθήκη Α χωρίζεται σε επτά ενότητες (επέκταση μητρόπολης, πύλες, μεζονες αναπλάσεις, ιστορική φυσιογνωμία, χώροι πολιτιστικής υποδομής, διαγωνισμοί ελληνικοί και διεθνείς) και προσφέρει ένα πανόραμα όλων των σχετικών δραστηριοτήτων. Από αυτές θα θυμίζα απλώς ότι μόνο η πρόσκληση 8 ξένων διασημοτήτων να σχεδιάσουν ισάριθμα «περίπτερα» πάνω στην παραλία τη πόλης έγινε ευρύτερα γνωστή (για ευνόητους λόγους). Αντίστοιχα, η έκθεση στην Αποθήκη 10 αφορούσε μόνο στους αρχιτεκτονικούς διαγωνι-

σμούς, όπως ήδη αναφέρθηκε.

Όμως πάνω από όλα, εκείνο που έχει σημασία είναι η ποικιλία των ταυτόχρονων κατευθύνσεων, η παράλληλη «επίθεση» σε όλα τα μέτωπα, από τις συμβατικές αποκαταστάσεις «παραδοσιακών» κτισμάτων στην Ανω Πόλη ως την προσθήκη νέων κτιρίων και εγκαταστάσεων για πολιτιστικές εκδηλώσεις στο κέντρο και τις παρυφές της πόλης. Ξαφνικά η Θεσσαλονίκη, εκεί που δεν είχε ούτε μια αξιοπρεπή αίθουσα εκθέσεων ή θεατρική σκηνή, πλημμύρισε με αντίστοιχους χώρους που θα ζήλευε η τόσο ματαιόδοξη και αλαζονική πρωτεύουσα. Με το δίκαιο της, λοιπόν, η Θεσσαλονίκη «μπήκε στο χάρτη».

Οπότε γεννιέται το ερώτημα: «Η Αθήνα, άραγε, σε ποιο «χάρτη» είναι;». Η πρόσφατη κατασπατάληση χρόνου και χρημάτων σε δημόσιες εκδηλώσεις τύπου «οραματισμών» (λες και γίναμε όλοι μέντιουμ) που οργανώνονται από διάφορους «φορείς» μόνο μελαγχολικές σκέψεις μπορούν να προκαλέσουν...

«**ΕΤΣΙ ΤΑΡΑΧΤΗΚΑ** από μιάν άγνωστη γυναίκα, πού κατέφθασε μιὰ μέρα από τήν Αθήνα στο νησί ζητώντας νά συναντήσει τή ζωγράφο Έλένη Άλταμούρα. [...] Αναρωτιόμουν ποιάν από όλες τίς Έλένες πού υπήρξα έννοούσε ακριβώς, και τί άραγε θά τής ζητούσε. [...] Εγώ τής απάντησα μόνον σέ ό,τι άφορούσε τή ζωγράφο Έλένη, εκείνην πού επέμενε πώς ήρθε γιά νά συναντήσει, λές κι έπρόκειτο γιά κάτι τό τόσο άπλό. [...] »

Το μυθιστόρημα Έλένη, ή ό Κανένas στηρίζεται σέ μιὰ πραγματική ιστορία. Τό νήμα έδωσε ή ζωή τής Σπετσιώτισσας και πρώτης σπουδασμένης Έλληνίδας ζωγράφου Έλένης Άλταμούρα-Μπούκουρα, πού μεγάλωσε στήν μετεπαναστατική Ελλάδα του 19ου αιώνα, κόρη καπετάνιου πού υπήρξε ό πρώτος θεατρώνης τής Αθήνας. Ζωή δραματική, άγνωστη άκόμη έν πολλοίς, έλκει πρόσφατα τό ένδιαφέρον κομίζοντας νέα στοιχεία στά ήδη δεδομένα, ότi δηλαδή εκείνη ή Έλένη ντύθηκε στήν Ιταλία σάν άντρας προκειμένου νά σπουδάσει, ότi ό έρωτας και ό γάμος τής μέ τόν ζωγράφο και έπαναστάτη Σαβέριο Άλταμούρα γρήγορα διαλύθηκε, ότi επέστρεψε στήν Αθήνα και εργάστηκε, ότi πέθαναν τά δυό παιδιά πού άνέθρεψε πάνω στή νιότη τους —μιὰ κόρη κι ό περίφημος ζωγράφος Ιωάννης Άλταμούρας—, ότi κατόπιν έζησε έγκλειστη στίς Σπέτσες έναν μακρόχρονο, μονήρη και σχεδόν μυστηριώδη βίο.

Στό μυθιστόρημα συναρμυώνται και διαλέγονται αδιάκοπα τά φώτα τής γνώσης και ή μαγεία, ή λογική και ή τρέλα, ή αθωότητα και ή ένοχή, ό χωρισμός και ή συμφιλίωση, ό άνοιχτός όρίζοντας και ό εγκλεισμός, ή καλλιτεχνική δημιουργία και ή καταστροφή τής, ή ταυτότητα και ή ματαιότητα τής αναζήτησής τής, ή διαμόρφωση και ή ασάφεια του έθνικου, ή ύπαρξη και ή κατάργηση του χρόνου, οί ζωντανοί και οί νεκροί.

ΡΕΑ ΓΑΛΑΝΑΚΗ ΕΛΕΝΗ, "Η Ο ΚΑΝΕΝΑΣ

Μυθιστόρημα



ΑΓΡΑ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Χωρίς κανείς να προεξοφλεί τι άλλο μπορεί να μας επιφυλάξει το φετινό κινηματογραφικό καλοκαίρι, θα μπαίναμε στον «πειρασμό» να πούμε πως και μόνο τούτο το

Το απόλυτο πρόσωπο του κυνισμού

έξοχο, αγγλικό δρίλερ έφτανε για να δικαιολογήσει ολόκληρη τη «δευτερογενή» σαιζόν που –εδώ που τα λέμε– δεν έχει να ζηλέψει και πολλά από τη χειμερινή αδελφή της.

Η Αντόνια Μπερντ (Ο ιερέας), γαλουχημένη με τη σύγχρονη αφηγηματική ελευθεριότητα, μας προσφέρει μια άνετα αναγνώσιμη (και αναγνωρίσιμη) «συνταγή», άκρως εντούτοις ενδιαφέρουσα: φόρμα και χρώμα Κουεντίν Ταραντίνο (Μνήμες *Reservoir Dogs*), περιεχόμενα αγγλικού κοινωνικού ρεαλισμού με τους τρόπους, φυσικά, του *Κεν Λόουντς* και γενναίες δόσεις από πικρό και μαύρο χιούμορ, κοινός τόπος στο αγγλοσαξωνικό σινεμά, έτσι για να έρθει και να «δέσει» το αποτέλεσμα σε μια προσωπική κινηματογραφική γραφή, υπερβαίνοντας τα υποτιθέμενα δάνεια.

Ο Ρέι, λοιπόν (συγκρατημένος και αν-

θρώπιнос ο *Ρόμπερτ Καρλάυλ*, γνωστός μας από το *Άντρες με τα όλα τους*) «εξαλλαχθείς» κομμουνιστής σε διαρρήκτη, ο ημιπαράφρων Τζούλιαν, ο πρεσβύτερος όλων Ντέιβ και δύο ακόμα αισθητά νεότεροί τους, αποτελούν τα μέλη αδίστακτης συμμορίας. Ο Ρέι παραμένει διχασμένη συνείδηση εξαιτίας του ιδεολογικού του παρελθόντος –η μητέρα του και η Κόνι, το κορίτσι του, παραμένουν πολιτικά ακτιβίστριες– ενώ ο Ντέιβ δείχνει να έχει προβλήματα με τον ατίθασο χαρακτήρα της μοναχοκόρης του και τους εφήμερους έρωτές της.

Η συμμορία πραγματοποιεί μεγάλο και θεαματικό κόλπο ληστείας στο κέντρο συγκαέντρωσης και καταμέτρησης. Από πλεονεξία του Τζούλιαν και με την επακόλουθη επέμβαση της αστυνομίας το οικονομικό αποτέλεσμα είναι μόνο μερικώς επιτυχημένο. Ένας, μεταξύ τους, άπληστος κλέβει από εκεί που τα είχαν φυλαγμένα τα έτοιμα αλλιώς λειψά μερίδια της λείας. Ο κλέφτης των κλεφτών θα βρεθεί, αλλά η από μέρους του αποκάλυψη της αιτίας της ανίερης πράξης του θα «περπατήσει» την ταινία σε περιοχές απροσδόκητες σεναριακά. Η νομιμότητα –φύλακας-άγγελος του συστήματος– με το πρόσωπο της αστυνομίας αποτελεί το άλλο μισό του «παιχνιδιού». Η αιματηρή εναλλαγή ρόλων, νόμου και παρανομίας, ή και ταύτισης, μεταφέρει την ταινία στο γνώριμο «γήπεδο» της πραγματικότητας. Η ταινία από δω και πέρα αρκείται μέσα στην αφηγηματική της υπερβολή –τι άλλο, αλήθεια, θα μπορούσε να κάνει μια κινηματογραφική ταινία;– στο να σαρκάσει την απουσία προσχημάτων και τον απόλυτο κυνισμό.

Η ταινία είναι γυρισμένη στις λαϊκές γειτονίες του Λονδίνου στα σπίτια και τα φτηνά παμπ, φωτογραφίζοντας ανθρώπινους χαρακτήρες της μίζερης και μικρόχαρης



Ο Ντέιβ (Πέι Γουϊνστον) και ο Ρέι (Ρόμπερτ Καρλάυλ), δύο από τα «πρόσωπα» της ταινίας της Αντόνια Μπερντ.

καθημερινότητας, εκεί όπου τα όνειρα φυτοζωούν με μοναδικές διεξόδους είτε τη μοιρολατρική υποταγή είτε την «έκνομη αντίδραση». Έδαφος, δηλαδή, και υπέδαφος ιδανικό για να ευδοκιμήσουν όλα τα «άνθη του κακού», στο περιεχόμενο των οποίων συναριθμούνται –από την ίδια αιτία– και οι «καλοί» και οι «κακοί». Η αλήθεια είναι ότι η Μπερντ σκοπό της έχει έναν κινηματογράφο στην ψυχαγωγική του εκδοχή με αναλώσιμα για τον θεατή υλικά, της κοινωνικής προβληματικής συμπεριλαμβανομένης. Γι' αυτό και γινόμαστε μάρτυρες μιας καλοστημένης διεκυστίνδας όπου από τη μια μεριά «τραβάει» το θέαμα-βία και από την άλλη η κοινωνική καταγγελία-ρεαλισμός. Και, βέβαια, δεν είναι αυτό από τις αρετές της ταινίας. Όταν, μάλιστα, έρχονται οι ριπές του χιούμορ, τότε ο θεατής «αφυπνίζεται» –ασφαλώς ευχάριστα– και ισορροπεί ανάμεσα στο «είναι» και το «φαίνεσθαι» των πραγμάτων και της ταινίας.

Πέρα, όμως, απ' όλα αυτά δεν μπορεί κανείς να μη θαυμάσει τη σκηνοθετική σιβαρότητα, τον μοντέρνο καλπάζοντα ρυθμό, την υποφοτισμένη, ντοκυμανταιρίστικη ατμόσφαιρα, τους εύσχημους διαλόγους και πάντοτε τις απεργάδιαστες ερμηνείες. Ασυναγώνιστοι, οι άγγλοι ηθοποιοί μπορούν να αναδεικνύουν και τον πλέον στοιχειώδη ρόλο σε πρωταγωνιστικό.



Θεσσαλονίκη, Πλατεία Ελευθερίας. Στις 11.7.42 συγκεντρώθηκαν οι Εβραίοι από τους Γερμανούς και πήραν το δρόμο για τα στρατόπεδα. Ελάχιστοι επέστρεψαν.

Με το βλέμμα ενός νηφάλιου παρατηρητή

του Σπύρου Τσακνιά

Η χαλαρότητα με την οποία μεταχειριζόμαστε συχνά τη γλώσσα μιάς φέρνει κάποτε στο σημείο να χρησιμοποιούμε την ίδια λέξη για διαφορετικά φαινόμενα ή, έστω, για φαινόμενα παρόμοιας φύσεως, αλλά εντελώς διαφορετικής κλίμακας και τάξεως. Φθάσαμε έτσι στο σημείο να χρησιμοποιούμε τη λέξη «ρατσισμός» τόσο για την περιγραφή της εντελώς πρόσφατης ξενοφοβίας των Ελλήνων, η οποία συνέπεσε με το μεταναστευτικό κύμα στον τόπο μας, μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, όσο και για την περιγραφή της

αγριότερης ρατσιστικής δίωξης που γνώρισε η ιστορία της ανθρωπότητας, του εξολοθρευτικού μένους των ναζιστών κατά των Εβραίων, αρχικά των εγκατεστημένων στη χώρα τους, κι αργότερα των Εβραίων κάθε περιοχής που υπήχθη στον έλεγό τους. Η διαφοροποίηση των δύο φαινομένων διόλου δεν σκοπεύει στη μείωση της σημασίας που οφείλουμε να αποδίδουμε στα πρόσφατα ξενοφοβικά μας συμπτώματα, τα οποία, απ' ό,τι φαίνεται, βαθαίνουν και εξαπλώνονται κάθε μέρα που περνάει. Το κύμα της ξενοφοβίας απλώνεται συνεχώς, οι κραυγές εντείνον-

ται, τα αντιρατσιστικά ευχολόγια αποδεικνύονται όλο και πιο ατελέσφορα, οι αντιρατσιστικές διακηρύξεις εξασθενούν ή χάνουν τη σημασία τους και η απουσία συγκεκριμένης και συστηματικής κυβερνητικής πολιτικής απέναντι στο μεταναστευτικό πρόβλημα γίνεται όλο και πιο βροντώδης, παρά τα εκάστοτε σπασμωδικά μέτρα που λαμβάνονται.

Η διαφοροποίηση που επιχειρήσα στοχεύει περισσότερο στην ενίσχυση της εγρήγορσής μας απέναντι στα διογκούμενα συμπτώματα ξενοφοβίας, απέναντι στην τρομακτική δυναμική της προκατάλη-

ψης, που όσο «δικαιολογημένα» κι αν ξεκινάει, ένας θεός ξέρει πού και πόσο γρήγορα μπορεί να φθάσει, ποιες απρόσμενες διαστάσεις μπορεί να πάρει η χιονοστιβαδική της εξέλιξη. Αρχισαν ήδη να φθάνουν στ' αυτιά μας τα προανακρούσματα ενός ιδεολογικού ρατσισμού, οργανωμένου και κατευθυνόμενου από τα αναμενόμενα κέντρα της ακροδεξιάς πολιτικής πρακτικής ή από άλλα κάστρα του πολιτικού και κοινωνικού συντηρητισμού (στα οποία, όπως δείχνουν τα πράγματα, θα προστεθούν οσονούπω και τα θρησκευτικά)· κι ως μην επαναπαύεται κανείς στη σκέψη ότι πρόκειται για ανάξιες λόγου συμπτωματικές ή περιθωριακές αντιδράσεις που αφήνουν αδιάφορη τη μεγάλη μάζα των πολιτών, στα δημοκρατικά αντανάκλαστικά της οποίας μπορούμε να έχουμε απέραντη εμπιστοσύνη. Ας μην ξεχνούμε ότι και η χιτλερική παράνοια ξεκίνησε ως περιθωριακό φαινόμενο και σύντομα πήρε τρομακτικές διαστάσεις, παρασύροντας το σύνολο σχεδόν της γερμανικής κοινωνίας, είτε σε ενεργό συμμετοχή στη ρατσιστική υστερία είτε σε συνένοχη σιωπή μπροστά στην κτηνώδη γενοκτονία.

Τις σκέψεις αυτές πυροδότησε η άγνοια δύο βιβλίων του **Πρίμο Λέβι**, θύματος του ρατσιστικού μένους των χιτλερικών, εκ των ελαχίστων που γλίτωσαν από το Άουσβιτς και κατέθεσαν τις ανατριχιαστικές μαρτυρίες τους. Τα βιβλία του Λέβι που είδαν πρόσφατα το φως της δημοσιότητας στα ελληνικά, είναι το *Εάν αυτός είναι ο άνθρωπος* (εκδόσεις Αγρα σε μετάφραση Χαράς Σαρχλιιώτη) και *Η ανακωχή* (εκδόσεις Μέδουσα/Σέλας, σε μετάφραση Ζακ Σαμουήλ). Αν και τα δύο βιβλία γράφτηκαν και δημοσιεύτηκαν σε διαφορετικές εποχές, το 1947 το πρώτο και 1963 το δεύτερο, δεν είναι εύκολο να τα διαχωρίσει κανείς, καθώς το ένα αποτελεί συνέχεια του άλλου. Πριν, ωστόσο, αναφερθώ στα βιβλία καθεαυτά, ας μου επιτραπεί να παρατηρήσω πως η συμπτωματικά ταυτόχρονη σχεδόν έκδοσή τους στα ελληνικά ενδέχεται να μην είναι απολύτως τυχαία. Τη στιγμή που εμείς εδώ αντιμετωπίζουμε φαινόμενα προκατάληψης, όπως και σε όλη σχεδόν την Ευρώπη, τη στιγμή της εκδηλώσεως νεορατσιστικών φαινομένων, τα οποία σπεύδουν να εκμεταλλευτούν τα νεοφασιστικά πολιτικά κινήματα, την ίδια στιγμή εντείνεται (έχει αρχίσει πριν από αρκετά χρόνια) ένα είδος ιστορικού αναθεωρητισμού, που τείνει είτε να μειώσει την ένταση και τη σημασία των χιτλερικών στρατοπέδων εξόντωσης



των Εβραίων είτε, σε ακραίες περιπτώσεις, να αρνηθεί πλήρως την ύπαρξή τους, τη φήμη της οποίας αποδίδει σε σατανική σιωνιστική συνωμοσία. Όποιες επιφυλάξεις κι αν έχει κανείς σήμερα απέναντι στην πολιτική του κράτους του Ισραήλ, εξοργιστικά επιθετική απέναντι στους Παλαιστινίους, η μνήμη των θυμάτων του θηριώδους ναζιστικού διωγμού μάς είναι αναγκαία όσο ποτέ άλλοτε. Ας μην λησμονούμε ότι από την εποχή του πολέμου, την οποία κάποιοι από εμάς θυμούνται, μεγάλωσαν γενιές πολιτών που έχουν ασαφείς αντιλήψεις για το τι συνέβη εκείνα τα χρόνια. Σε αυτούς στοχεύει ο ιστορικός αναθεωρητισμός. Ας είναι.

Ο Πρίμο Λέβι γεννήθηκε από εβραίους γονείς στο Τορίνο το 1919. Το 1937 γράφεται στο χημικό τμήμα του Πανεπιστημίου του Τορίνο. Το 1938 η φασιστική κυβέρνηση της Ιταλίας ανακοινώνει τους πρώτους φυλετικούς νόμους που απαγορεύουν στους Εβραίους να φοιτούν στα δημόσια σχολεία εκτός από τους ήδη εγγεγραμμένους, στους οποίους επιτρέπει να συνεχίσουν τις σπουδές τους. Το 1941 ο Πρίμο Λέβι αποφοιτά από το Πανεπιστήμιο με άριστα και έπαινο, αλλά στο δίπλωμά του, δίπλα στο όνομά του, αναγράφεται «Εβραϊκής φυλής», που τον αναγκάζει να βρει μια ημιπαράνομη δουλειά σε ένα ορυχείο αμιάντου. Στο μεταξύ, ο κλοιός γύρω του στενεύει και τον Ιούλιο του 1943 ο Λέβι εντάσσεται σε μία από τις ομάδες παρτιζάνων που δραουν στην κοιλάδα της Αόστια, αλλά στις 13 Δεκεμβρίου συλλαμβάνεται και οδηγείται στο στρατόπεδο του Κάρπι Φόσσοι. Τον Φεβρουάριο του 1944, η διοίκηση του στρατοπέδου Φόσσοι περνάει στα χέρια των Γερμανών και ο Λέβι, μαζί με άλλους κρατουμένους, άνδρες, γυναίκες και παιδιά, μεταφέρεται στο Άουσβιτς. Από τους 650 κρατουμένους αυτής της μεταγω-

γής θα επιζήσουν μόνο τρεις. Ανάμεσά τους και ο Λέβι, ο οποίος τον Γενάρη του 1945 βρίσκεται άρρωστος από οστρακιά, στο αναρρωτήριο του στρατοπέδου. Οι Γερμανοί εγκαταλείπουν εσπευσμένα το στρατόπεδο, λόγω της ραγδαίας προέλασης των ρωσικών στρατευμάτων, μεταφέρουν βιαστικά τους κρατουμένους αλλού και εγκαταλείπουν στην τύχη τους τους ασθενείς, τους οποίους θερίζει ο θάνατος. Ο Πρίμο Λέβι σώζεται από τους Ρώσους και ακολουθεί ένα αργόσυρτο ταξίδι επιστροφής, από το ένα σοβιετικό στρατόπεδο διερχομένων στο άλλο, για να φτάσει, μέσω Πολωνίας, Λευκορωσίας, Ουκρανίας, Ρουμανίας και Αυστρίας, στο Τορίνο, στις 19 Οκτωβρίου του 1945. Στο Τορίνο θα μείνει το υπόλοιπο του βίου του στο ίδιο πάντα σπίτι, εργαζόμενος ως χημικός σε εργοστάσιο βερνικιών, μοιράζοντας τον ελεύθερο χρόνο του ανάμεσα στην οικογένεια του και το γράφημα, ως τον Απρίλιο του 1987, που θα θέσει ο ίδιος τέρμα στη ζωή του. Στο βιβλίο του *Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος* αφηγείται τις εμπειρίες του από το Άουσβιτς. Το βιβλίο γνώρισε τεράστια επιτυχία, μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες και σήμερα διδάσκεται στα σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης στην Ιταλία. Στην *Ανακωχή*, που έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από την κριτική, αφηγείται την οδύσσεια της επιστροφής του. Ο Πρίμο Λέβι δεν είναι μόνο ένας αξιοπιστος μάρτυρας, είναι πάνω απ' όλα ένας χαρισματικός συγγραφέας.

Όπως ανέφερα ήδη, τα δύο βιβλία δεν είναι εύκολο –αλλά ούτε και σκόπιμο– να χωριστούν. Η συνεξέτασή τους, πιστεύω, θα βοηθήσει στον αλληλοφωτισμό τους. Στο *Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος*, ο αναγνώστης παρακολουθεί την απίστευτη δοκιμασία του ανθρώπου μέσα σε ακραίες, οριακές συνθήκες, όπου βασιλεύουν η πείνα, η διαρκής απειλή του θανάτου, η βασανιστι-

κή καταναγκαστική εργασία, η υπαγωγή του ανθρώπου σε ένα ασύλληπτο για τη φαντασία απάνθρωπο καθεστώς. Στην *Ανακωχή*, ο αναγνώστης παρακολουθεί την περιπέτεια του ανθρώπου μέσα στις χαώδεις συνθήκες της Ανατολικής Ευρώπης μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Στο πρώτο βιβλίο παρακολουθούμε τον εφιάλτη των γερμανικών στρατοπέδων συγκέντρωσης. Στο δεύτερο, τη δραματική κωμωδία, ενίοτε και φαρσοκωμωδία, των σοβιετικών στρατοπέδων διερχομένων. Αλλά και στα δύο βιβλία η πραγματικότητα είναι ιδωμένη από την ίδια ματιά. Ο Πρίμο Λέβι είναι ένας οξυδερκής και νηφάλιος παρατηρητής. Παρατηρεί την ανθρώπινη συμπεριφορά, κρατούντων και κρατουμένων, με καθαρό μάτι και απροκατάληπτο νου. Η προσέγγισή του είναι κατά βάση ανθρωπολογική και όχι ιστορική. Παρατηρεί και καταγράφει αποφεύγοντας τις ερμηνείες, τα μελοδραματικά σχόλια, τις ρητορικές εκρήξεις. Οι εφιαλτικές συνθήκες του στρατοπέδου συγκεντρώσεως και ο φορικόδης μηχανισμός εξόντωσης που έστησαν η ναζιστική παράνοια και η γερμανική μεθοδικότητα προκύπτουν αβίαστα από τις αποσπασματικές καταγραφές του μάρτυρα, από την παρατήρηση της καθημερινότητας, ώρα με την ώρα, στιγμή προς στιγμήν. Τη ματιά του μάρτυρα πουθενά δεν τη νοθεύει η ύστερη ιστορική γνώση. Ο συγγραφέας είναι ακλόνητα προσηλωμένος στο απτό, το ορατό, το συγκεκριμένο, σε ό,τι βλέπουν τα μάτια του και ακούνε τα αυτιά του, με ένα πάθος επιστημονικής, θα έλεγα, αμεροληψίας. Η φρίκη προκύπτει από τη μαρτυρία και δεν δηλώνεται ρηματικά. Ο Πρίμο Λέβι «κατηγορήθηκε» ότι δεν μισεί τους Γερμανούς όσο τους πρέπει. Η αλήθεια είναι πως ο συγγραφέας καταγγέλλει – αλλά ούτε μνησικαλεί ούτε μισεί. Όπως αληθεύει ότι, κι όταν με τη γραφή λυτρώνεται, σε καμία περίπτωση δεν συγχωρεί. Σε κάποιον σημείο του *Εάν αυτός είναι ο άνθρωπος* παρεμβάλλει μια παρατήρηση την οποία συνοδεύει με έναν συλλογισμό: «Η απόλυτη ευτυχία είναι ανέφικτη, αυτό είναι γνωστό» – λέει. «Στο στρατόπεδο ανακάλυψα πως και η απόλυτη δυστυχία είναι ανέφικτη». Φαίνεται –προσθέτει– πως η ανθρώπινη φύση αποκρούει το απόλυτο. Κάπως έτσι. Συνεπώς προς αυτή την αρχή, κινείται σταθερά στην κλίμακα του μη απόλυτου.

Η στάση αυτή φαίνεται καθαρότερα στην *Ανακωχή*, όπου περιγράφεται η οδύσσεια της επιστροφής – πραγματική οδύσσεια, αφού την απίστευτη περιπέτεια τη σκιάζει

ο νόστος. Η αμείλικτη ειλικρίνεια με την οποία απεικονίζει τα σοβιετικά στρατόπεδα διερχομένων, στα οποία θα ζήσει οκτώ μήνες πριν γυρίσει στο σπίτι του, είναι χαρακτηριστική και απολαυστική. Αντίθετα με τα γερμανικά στρατόπεδα, που είναι τέλεια οργανωμένα, σχεδιασμένα ως την παραμικρή λεπτομέρεια, τα σοβιετικά κέντρα διερχομένων είναι απιστεύτως ανοργάνωτα. Οι συνθήκες λειτουργίας και διαβίωσης είναι σχεδόν χαώδεις. Κυριαρχούν η αδιαφορία, η απάθεια και η σλάβικη καλή καρδιά. Περισσεύει η γραφειοκρατία και λάμπει διά της απουσίας της η διοίκηση. Όταν ο Πρίμο Λέβι γράφει την *Ανακωχή* (1962) ασφαλώς και γνωρίζει την πραγματικότητα του σοβιετικού Γκούλαγκ. Αλλά αυτή η γνώση παρεισφρύνει στις εντυπώσεις του από τα στρατόπεδα της Κατοβίτσε και της Στάργιε Ντόρογκι. Κάτι τέτοιο εννοούσα όταν μιλούσα για μαρτυρία που δεν νοθεύεται από την ιστορία.

Οι τρόφιμοι των στρατοπέδων ανήκουν σε όλες τις φυλές του Ισραήλ και είναι κάθε καρδιάς καρύδι. Η ματιά του παρατηρητή έλκεται από τις παράξενες, τις ιδιόρρυθμες, τις αφύσικες ή τις σπάνιες περιπτώσεις. Σαν μαγνήτη τον τραβούν τα κλεφτρόνια, οι μικροαπατεώνες, οι νταβατζήδες, οι μισότρελοι, οι απελπισμένοι, οι ανέμελοι. Η *Ανακωχή*, κυρίως, είναι μια πινακοθήκη πιθανών και απίθανων περιπτώσεων και τύπων, μια πινακοθήκη, ωστόσο, στην οποία δεν θα βρούμε μνημειώδεις ελαιογραφίες αλλά γοργά σχεδιασμένα σκίτσα, καμωμένα με βιαστικές πλην εύστοχες μολυβιές, που αποδίδουν με ενάργεια τα βασικά χαρακτηριστικά του ήρωα. Από την οξυδερκή ματιά του και από την αμείλικτη ειλικρίνειά του δεν γλιτώνει κανείς. Σκιτσάρει ομοεθνείς και ομόφυλους, Ιταλούς και Εβραίους, με την ίδια αμεροληψία που σχεδιάζει τους Πολωνούς, τους Ρώσους, τους Ρουμάνους, τους Ούγγρους, τους Έλληνες, κ.ά. Δεν χαρίζεται σε κανέναν· σχεδιάζει τους πάντες όπως τους βλέπει, με τις αρετές και με τα ελαττώματά τους. Ο Πρίμο Λέβι σε καμία περίπτωση δεν είναι ο αγιογράφος των θυμάτων. Από αυτή τη ματιά κερδίζουν και η γραφή του και η ανθρωπογνωσία μας. Δεν είναι τυχαίο που τα βιβλία του Πρίμο Λέβι ξεχώρισαν ανάμεσα σε ανάλογες μαρτυρίες. Οι πολύ καλές μεταφράσεις των δύο «στρατοπεδικών» βιβλίων του στα ελληνικά, από τη **Χαρά Σαβλικιώτη** και τον **Ζακ Σαμουήλ**, συμβάλλουν τα μέγιστα σε μια καλή γνωριμία του έλληνα αναγνώστη με δύο σημαντικά έργα.

ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ

**ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ «ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΙ»
ΕΛΛΑΔΑ - ΡΟΥΜΑΝΙΑ -
ΙΣΠΑΝΟΦΩΝΕΣ ΧΩΡΕΣ**

ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ
**ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ «ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΙ»
ΕΛΛΑΔΑ - ΡΟΥΜΑΝΙΑ -
ΙΣΠΑΝΟΦΩΝΕΣ ΧΩΡΕΣ**



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΑΘΗΝΑ 1996

Στην Ελλάδα, στην Ρουμανία και στις ισπανόφωνες χώρες ο υπερρεαλισμός εμφανίστηκε και εξελίχθηκε σε απόσταση και απόκλιση από το (παρισινό) «Κέντρο» και από τα «κεντρικά» πρότυπα. Γι' αυτό και παρουσιάζει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, που στοιχειοθετούν την ιδέα των *παραλλήλων βίων* του στους παραπάνω τρεις χώρους. Το βιβλίο του Βίκτωρα Ιβάνοβιτς ερευνά τις σχετικές αναλογίες, αλλά και λειτουργικές ομοιότητες, με στόχο την επεξεργασία ενός «περιφερειακού» υπερρεαλιστικού μοντέλου. Συμπερασματικά:
– Από τυπολογικής σκοπιάς, ο μέν ελληνικός και ισπανόφωνος υπερρεαλισμός αναπτύσσουν την «εξημερωμένη» εκδοχή του ρεύματος, ενώ ο ρουμανικός οδηγεί τα δεδομένα του σε έναν ακραίο παροξυσμό.
– Και στις δύο περιπτώσεις, το αποτέλεσμα είναι, από ιστορικής πλευράς, η υπέρβαση του νεωτερικού «παραδείγματος» (στο οποίο ανήκει ο υπερρεαλισμός), στην κατεύθυνση του μεταμοντέρνου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Μανούτιος ο μνήμων

των Βαγγέλη Καραμανωλάκη - Γιάννη Παπαθεοδώρου

Στις 12 Ιουνίου 1998 η «Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού» διοργάνωσε εκδήλωση με θέμα «Από το χειρόγραφο στο έντυπο». Αφήνοντας το γνώριμο υπόγειο της Ζωσίμου 11, τα μέλη και οι φίλοι του «Μνήμονα» φιλοξενήθηκαν στο τυπογραφείο «Μανούτιος» του Χρίστου Μανουσαρίδη, τιμώντας με τον τρόπο αυτό έναν από τους πιο παλιούς και πιο άξιους τυπογράφους του καιρού μας.

Σε ένα άλλο υπόγειο πια, το πολυπληθές ακροατήριο της εκδήλωσης είχε την ευκαιρία να ακούσει τον τεχνίτη και να δει το εργαστήρι του. Εκεί, ανάμεσα στις παλιές κάσες και τις μηχανές, ο **Χρίστος Μανουσαρίδης** μάς ξενάγησε στον κόσμο της καθημερινής εργασίας του, εξηγώντας τις λεπτομέρειες μιας «τέχνης ταπεινής», που ο ίδιος την ασκεί με συνέπεια, ήθος και μεράκι κοντά σαράντα χρόνια. Αποφεύγοντας τη βιογραφική εξιστόρηση προτίμησε να περιγράψει τα στάδια της δουλειάς του, τις τεχνολογίες και τις επαγγελματικές ειδικότητες που γέννησε ο χώρος της παραδοσιακής τυπογραφίας. Από τα παλαιά στοιχεία έως τη φωτοσύνθεση και από τις κάσες έως τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, χαρτογράφησε το οδοιπορικό της τυπογραφίας, το χώρο που κατοίκησε το βιβλίο και οι άνθρωποί του.

Χωρίς να παρασύρεται από το νοσταλγικό συναίσθημα για μια τέχνη που χάνεται, ο Χρ. Μανουσαρίδης επεσήμανε τα προβλήματα και τις δυσκολίες του κλάδου του στη σημερινή συγκυρία: η συνεχής συρρίκνωση της αγοράς, η έλλειψη ειδικευμένων τεχνιτών, η αδυναμία τεχνικής υποστήριξης του υπάρχοντος εξοπλισμού, το κλείσιμο των σχετικών βιοτεχνικών και βιομηχανικών μονάδων. Με νηφάλιο τρόπο, ο ομιλητής έδειξε πως η αναμέτρηση των παραδοσιακών τεχνολογιών με τους σύγχρονους ρυθμούς και τις οικονομικές παραμέτρους του καιρού μας λειτουργεί, εύλογα, εις βάρος των πρώτων.

Το λόγο του τεχνίτη ήρθαν να συντροφεύσουν οι λόγοι και οι μαρτυρίες των ανθρώπων που συνεργάζονται στην περιπέτεια της παραγωγής του βιβλίου. Η **Κωστούλα Σκλαβενίτη** μίλησε για τη διόρθωση και την επιμέλεια των εντύπων. Ο **Γιάννης Παλιβογιάννης**, μέλος μιας από τις τελευταίες οικογένειες μονοτυπών στην Αθήνα, περιέγραψε τις τεχνικές της εργα-



σίας του. Κι έπειτα άλλοι: ο **Νίκος Μπαλής**, η **Γεωργία Παπαγεωργίου**, η **Τζούλια Τσακίρη**. Η συζήτηση εμπλουτίστηκε με τις παρατηρήσεις των ιστορικών και των άλλων φίλων που βρέθηκαν εκεί. Ανάμεσά τους ο Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, ο Χρήστος Λούκος, ο Κώστας Λάμπας, ο Φίλιππος Ηλιού, ο Βασίλης Κρεμμυδάς, ο Κώστας Στάικος, ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος, ο Γεράσιμος Νοταράς.

Κοινή ήταν η αίσθηση πως οι νέες τεχνικές που έρχονται να αντικαταστήσουν την παραδοσιακή τυπογραφία μπορούν να εξασφαλίσουν εξίσου σημαντικά αποτελέσματα στο χώρο του εντύπου, εφόσον οι άνθρωποι που τις ασκούν ενσωματώσουν την παιδεία και την αισθητική που κληροδοτεί η πολύχρονη θητεία στον πάγκο του τυπογραφείου.

Εξίσου έντονο ήταν και το ενδιαφέρον για να μην χαθούν οι μαρτυρίες και τα τεκμήρια της ιστορίας της τυπογραφίας στην Ελλάδα. Διατυπώθηκαν προτάσεις για τη

διάσωση του παλαιού μηχανολογικού εξοπλισμού, τη συγκέντρωση αρχειακού υλικού και τη δημιουργία ενός corpus προφορικών συνεντεύξεων των ανθρώπων που εργάστηκαν στον κλάδο αυτό. Ένα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί και η έκδοση, από τον Χρήστο Μανουσαρίδη και την Κωστούλα Σκλαβενίτη του αναλυτικού καταλόγου των εντύπων που τυπώθηκαν στο τυπογραφείο «Μανούτιος». Δείγμα αυτής της έντυπης παραγωγής αποτέλεσε και η μικρή έκθεση εντύπων που, εκ των ενότων, είχε στηθεί στο χώρο του τυπογραφείου. Δείγμα όχι μόνο της ποσότητας αλλά και του υψηλού καλλιτεχνικού αποτελέσματος της εργασίας του.

Η βραδιά έκλεισε με τις γενετικές απολαύσεις που προσέφεραν η Ζιζή Σαλίμπα και η Έφη Κάννερ, ενώ την οιοχαραγή διασκέδαση, που συνεχίστηκε έως τις πρώτες πρωινές ώρες, «επιμελήθηκε» ο ίδιος ο Μανουσαρίδης.

Η εκδήλωση του «Μνήμονα», τελευταία για τη φετινή χρονιά, ήταν ενδεικτική για τον τρόπο που καταφέρνει η φιλότιτα να γονιμοποιεί τον ιστορικό προβληματισμό. Γύρω από το πρόσωπο του Χρ. Μανουσαρίδη συναντήθηκαν παλιές και νέες παρέες για να φανερώσουν τα «μυστικά της συμπαθείας» και τις μερίμνες της έρευνας. Με μια διάθεση που μεταμορφώνει τον κριτικό λόγο σε εορταστικό συμπόσιο, η βραδιά ανέδειξε μια συλλογικότητα στηριγμένη στις ανθρώπινες σχέσεις και τον επιστημονικό διάλογο.

Η βραδιά της 12ης Ιουνίου ήταν μια όμορφη βραδιά. Όσοι συγκεντρωθήκαμε εκεί τιμήσαμε τον αυστηρό και λιγομίλητο τεχνίτη, τον άνθρωπο που έμαθε να διαβάξει ανάποδα για να διαβάσουμε εμείς σωστά. Εάν τα βιβλία του, ίχνη της πολυτιμής προσφοράς του, έχουν μια θέση στη βιβλιοθήκη μας, ο ίδιος ο Χρίστος εδώ και καιρό έχει μια θέση στην καρδιά μας.

Η σκληρότητα του ρασιοναλισμού

Τζόρτζιο Γκράσι,
Κείμενα για την
Αρχιτεκτονική,
Επιλογή, Μετάφραση,
Επίμετρο: Κωνσταντίνος
Πατέστος
Εκδόσεις Καστανιώτη

Υπήρχε πραγματικά ένα μεγάλο κενό στην ελληνική βιβλιογραφία. Τα κείμενα του Giorgio Grassi, «του τελευταίου των ρασιοναλιστών», όπως τον αποκαλεί πολύ εύστοχα ο μεταφραστής, δεν έτυχε ποτέ να μεταφραστούν στα ελληνικά. Τουλάχιστον σε ολοκληρωμένη μορφή-βιβλίο. Και όμως, είναι γεγονός ότι τα κείμενα του μιλανέζου αρχιτέκτονα λειτούργησαν εξίσου σχεδόν επιδραστικά με το κτισμένο του έργο, με μόνη ίσως αντιστοιχία στον ιταλικό χώρο τον πρεσβύτερο, πρόσφατα χαμένο και δάσκαλο του, Aldo Rossi. Μαζί ήταν εξάλλου στην περιπέτεια της έκδοσης του πρωτοποριακού αρχιτεκτονικού περιοδικού, Casabella-continuità πίσω στα μέσα της δεκαετίας του '50, ανατρέποντας τον επαγγελματικό κονφορμισμό που κυριαρχούσε τότε στην ιταλική σκηνή –έκφραση ενός αρελούς φροντισιαλισμού που οδήγησε την πολυπλευρή αναζήτηση του

Μοντέρνου Κινήματος στην ισοπεδωτική εικονογραφία του λεγόμενου Διεθνούς Στυλ (πόσες αναλογίες με το ελληνικό σήμερα). Ο ίδιος ο αρχιτέκτονας θα οδηγηθεί σύντομα μέσα από μια διαδικασία «απλοποίησης» σε κάτι που ο ίδιος ονομάζει «απελευθέρωση από τις ιστορικές μορφές της αρχιτεκτονικής» ενώ παράλληλα/παράδοξα ένα μεγάλο μέρος του έργου του θα αποτελέσουν οι αναστηλωτικές μελέτες ρωμαϊκών –κυρίως– μνημείων.

Ο Grassi είναι αναμφισβήτητα ένας από τους πιο σημαντικούς μεταπολεμικούς αρχιτέκτονες της γείτονος, ενώ το πιο παράδοξο στις σκληρές, λιτές, άχαρες φόρμες των κτιρίων του είναι ότι μοιάζουν να μην αλλάζουν σχεδόν καθόλου κατά τη διάρκεια των τριανταπέντε περίπου χρόνων που απλώνεται η δραστηριότητά του.

Όπως γράφει και ο μεταφραστής: «Εκ πρώτης όψεως, τα κτίρια του ιταλού αρχιτέκτονα φαντάζουν απελπιστικά όμοια [...], η αρχιτεκτονική του Grassi μοιάζει καθηλωμένη στο χρόνο, σχετικά αδιάφορη για τους τόπους που συναντά στην πορεία της, ενδεής από πλεονάζουσες υφολογικών στοιχείων – μια αρχιτεκτονική σχεδόν άφωνη, που δεν κατάφερε να προσοδεύσει στο ελάχιστο. Κι

ωστόσο, πρόκειται για ποιητική γραφή, που δεν επιθυμεί ν' ακολουθήσει τους μορφοπλαστικούς πειραματισμούς και τις υφολογικές ασκήσεις που χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο σχεδιασμό, ούτε θέλει να βρísκει εύκολα θέση στα πολλά περιοδικά ποικίλης ύλης που αντιμετωπίζουν την "τέχνη της κατασκευής" σαν επικοινωνιακό μέσο για το εικονογραφικό τους οπλοστάσιο." Ουδείς αρμοδιότερος στην Ελλάδα να αναλύσει το πνεύμα του ρασιοναλισμού από τον γνωστό αρχιτέκτονα και κριτικό **Κωστή Πατέστο**, και το επίμετρο που κλείνει την εξαιρετική αυτή έκδοση είναι ένα ουσιαστικό σχόλιο για το παρελθόν, παρόν και μέλλον της αρχιτεκτονικής όπου ο (έλληνας) αναγνώστης μπαίνει νοερά στον πειρασμό να μεταφέρει τα ιταλικά δεδομένα στα καθ' ημάς. Παράλληλα, τόσο ο κορμός της έκδοσης όσο και το επίμετρο είναι διάστικτα από πλούσιες ιστορικές αναφορές και ρευστή γλώσσα, γεγονότα που κάνουν τα *Κείμενα για την Αρχιτεκτονική* όχι μόνο μια μονογραφική αναφορά αλλά ένα σχεδόν απαραίτητο εγχειρίδιο ακόμη και για τον αμήνητο ή τον σπουδαστή της αρχιτεκτονικής.

Θανάσης Μουτσόπουλος

Αν και η μελέτη για τον Καρυωτάκη έχει προσφέρει μια καλύτερη γνωριμία με το έργο του, η «παραφιλολογία» εξακολουθεί να ανθεί πάνω στο χώμα της ποιησεώς του. Ωστόσο, ορισμένες εργασίες που αρνούνται εισαγωγικά την επιστήμη, φαίνεται πως κατορθώνουν να συνθέσουν τις ποικίλες απόψεις και να προσφέρουν, εντέλει ένα χρήσιμο και προσιτό ανάγνωσμα άξιο λόγου. Αυτά σκέφτομαι καθώς διαβάζω το βιβλίο του **Κώστα Βούλαρη**, *Κ.Γ. Καρυωτάκης. Φύλλα Πορείας* (εκδ. Γαβριηλίδης, 1998). Δεν είναι, άλλωστε, ανάγκη να συμφωνεί κανείς με όλα όσα γράφει ένας συγγραφέας για να εκτιμά θετικά τη συμβολή του...

Βήμα για την τυπογραφία, *Η Υφέν*, ένα καινούργιο περιοδικό που κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος του τον Μάιο του 1998 (Δέλλιο 6, Θεσσαλονίκη 54621, τηλ. 239823). Και για να ξεκαθαρίσουμε τις απορίες, η υφέν είναι μια τοξοειδής χαμπύλη που έμπαινε κάτω από δύο συλλαβές για να τις ενώσει και να διαβαστούν διά μιας σαν μία λέξη. Περιεχόμενα: άρθρα για την τυπογραφία και τη γραφική επικοινωνία. Αποτέλεσμα: ένα καλαίσθητο έντυπο, χρήσιμο που έρχεται να καλύψει ένα σημαντικό κενό.

Για Το σπίτι του ύπνου, το δεύτερο μυθιστόρημα του **Τζόνθαν Κόου** (μετάφραση: Τρισεύγενη Παπαϊωάννου, εκδ. Πόλις, 1998) γράφει ο **Δημήτρης Τζιόβας**, στο εξαιρετικά ενδιαφέρον επίμετρο του βιβλίου, ότι στηρίζει «την πολιτική του χροιά στην απροσδόκητη και

παράδοση θεωρήσει τον ύπνον
ως τον πνευματικού
ισοδύναμο του
σοσιαλισμού». Τα πρόσωπα
του μυθιστορήματος,
υπνοβάτες, ναρκοληπτικοί
και άγρυπνοι στο μεταίχμιο
υπνής και αϋπνίας,
αυτογνωσίας και αυτοπάτης,
αλλάζουν ταυτότητα, αλλά
και φύλο. Ένα μυθιστόρημα
κοινωνικής σάτιρας, όπου
καταγράφεται η αλλαγή στις
συνειδήσεις των ανθρώπων
στη Βρετανία τη δεκαετία
του '80: αλλαγή μέσα από
την οποία η κουλτούρα της
κοινωνικής πρόνοιας
και αλληλεγγύης
αντικαταστάθηκε από την
κουλτούρα του μανάτζμεντ.
Αξίζει να διαβαστεί όχι μόνο
γιατί είναι ένα καλογραμμένο
μυθιστόρημα, αλλά γιατί δίνει
λαβές για την κατανόηση
πολλών από τις εκδοχές του
«εξουγχρονισμού» μας. Και
που είστε αζόμμη!

**Δοξίμια για τη γλώσσα της
λογοτεχνίας του Roman
Jakobson**: εισαγωγή -
μετάφραση: Άρης Μπερλής
(εκδ. Βιβλιοπωλείον της
«Εστίας», 1998): 1. «Δύο
απόψεις της γλώσσας και
δύο τύποι αφαιρετικών
διαταραχών», 2.
«Γλωσσολογία και
Ποιητική», 3. «Για τον
ρεαλισμό στην τέχνη», 4. «Η
δεσποζουσα», 5. «Τι είναι η
ποίηση», 6. «Η μετάφραση
από τη σκοπιά της
γλωσσολογίας». Η έκδοση
συμπληρώνεται με το δοκίμιο
της Maria Ruegg.
«Μεταφορά και Μετωνυμία:
Η λογική της
στρουκτουραλιστικής
ρητορικής». Η συμβολή του
συγγραφέα στη διαμόρφωση
της γλωσσολογικής
προσέγγισης του
λογοτεχνικού κειμένου και

Για την οικολογία και το περιβάλλον

**Νίκος Μολυβιάτης,
Μαθήματα στο πράσινο,
πρόλογος Νικ. Ματσώκης
εκδ. Σαββάλας, 1997**

**Νίκος Μολυβιάτης
Το μελωδικό χωριό,
εκδ. Δελφίνι, 1997**

Μολονότι κυκλοφορούν αρκετά βιβλία για την οικολογία και το περιβάλλον που απευθύνονται στους μεγάλους, ελάχιστα είναι εκείνα που έχουν γραφτεί για τους μικρούς αναγνώστες, φιλοδοξώντας να συμβάλουν στην ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης των νέων ανθρώπων. Το βιβλίο *Μαθήματα στο πράσινο* απευθύνεται σε αναγνώστες ηλικίας 8-13 χρόνων κι έρχεται να καλύψει ένα κενό και να βελτιώσει τις οικολογικές γνώσεις των παιδιών. Ο **Νίκος Μολυβιάτης**, από τους λίγους δημοσιογράφους που ασχολείται συστηματικά

με οικολογικά ζητήματα στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο, έχει συγγράψει ένα επίμονου μόχθου πόνημα σε εικοσιοχτώ ενότητες, με ισάριθμα θέματα προς χρήση μαθητών, δασκάλων και γονέων.

Κάθε ενότητα συνοδεύεται από δύο αντίθετες έγχρωμες εικόνες ζωγραφισμένες από τον σχεδιαστή **Χ. Ζωΐδη** που δίνουν απολύτως με τα κείμενα και τα τονίζουν με υψηλής ποιότητας χιούμορ. Μερικά από τα θέματα, ειδικού ή γενικότερου ενδιαφέροντος, τα απορρίμματα, τα δάση, οι υγρότοποι, η ρύπανση, τα φυτοφάρμακα, επιδέχονται επεμβάσεις από τους πολίτες, οι οποίοι, ευαισθητοποιούμενοι, μπορούν να αποτρέψουν την περαιτέρω χειροτέρευση της περιβαλλοντικής κατάστασης των πόλεων και της υπαίθρου. «*Η προστασία και η αναβάθμιση του περιβάλλοντος σε όλες του τις εκφράσεις είναι μια επείγουσα κοινωνική ανάγκη*», τονίζει

στον πρόλογό του ο καθηγητής βιολογίας **Ν. Ματσώκης**.

Όμως η έννοια «περιβάλλον» είναι ευρύτατη και αγκαλιάζει κάθε πτυχή της καθημερινής μας ζωής, από τη διατροφή και τον τουρισμό ως την πυρηνική ενέργεια και τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς και από τη σύγχρονη τεχνολογία ως τον υπερπληθυσμό των πόλεων. Προς εμπέδωσιν όσων αναφέρθηκαν στα επιμέρους κεφάλαια, ο συγγραφέας παραθέτει στο τέλος του βιβλίου έναν οδηγό για μικρούς οικολόγους. Επιπλέον, για κάθε ενότητα υπάρχουν τεστ που ελέγχουν τις αποκτημένες γνώσεις κι ακόμα οικοσταυρόλεξα με τις λέξεις-κλειδιά που χρησιμοποιούνται στα κείμενα, κάτι που καθιστά το βιβλίο χρηστικό και ευχάριστο.

Η αγάπη του Νίκου Μολυβιάτη για το αντικείμενό του τον ώθησε να γράψει μιαν ακόμα ιστορία για παιδιά με θέμα την καθημερινή ζωή στην υπαίθρο,

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

**Jean-Paul Roux, Ιστορία των Τούρκων,
Μτφ. Μ. Σμυρνιώτη, Εκδόσεις Γκοβόστη 1998**

Τις περιόδους εκείνες κατά τις οποίες «οι Τούρκοι έπαιξαν το σπουδαιότερο ρόλο» της ιστορίας τους, επιχειρεί ν' αναδείξει ο συγγραφέας αυτού του έργου **Jean-Paul Roux**, διευθυντής έρευνας του CNRS και καθηγητής στη σχολή του Λούβρου.

Ποιοι ήταν οι Τούρκοι και από πού έρχονται; Τι λαός ήταν αυτός που για τόσους αιώνες έκανε τη Δύση να τρέμει; Ποιοι ήταν αυτοί που κατόρθωσαν να πάρουν την Κωνσταντινούπολη το 1453; Γνωρίζουμε την εικόνα τους, όπως προβάλλει μέσα από τα έργα του Ρακίνα και του Πιερ Λοτί, του Μότσαρτ και του Ντελακρουά. Ξέρουμε, άραγε, ότι η ιστορία τους είναι η ιστορία ενός μωσαϊκού λαών με αναρίθμητα διαφορετικά ονόματα; Ξέρουμε, άραγε, ότι, από το Πεκίνο έως το Αλγέρι, από τον Ειρηνικό ως τη Μεσόγειο, έχουν διασχι-

σει όλο σχεδόν τον αρχαίο κόσμο και ότι ο ρόλος τους στην περιπέτεια της ανθρωπότητας υπήρξε θεμελιώδης;

Στα παραπάνω ερωτήματα επιχειρεί ν' απαντήσει ο **Jean-Paul Roux**.

Οι κάτοικοι της σύγχρονης Τουρκίας αποτελούν ένα από τα πιο μεγάλα κλαδιά του τουρκικού δένδρου, σημειώνει ο συγγραφέας και τονίζει ότι στ' άλλα κλαδιά αυτού του δένδρου θα βρούμε άλλους λαούς όπως οι: Χιόνγκ-νου, Ούννοι, Ονιγούροι, Σελτζουκίδες, Μαμελούκοι, Κιπτσάκοι, Τιμουρήδες, Μεγάλοι Μογγόλοι.

Στο έργο του **Roux** πρωταγωνιστούν ήρωες όπως ο Αττίλας, ο Ταμερλάνος, ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής, ο Άκμπαρ και ο Ατατούρκ.

Ο συγγραφέας περιγράφει με γλαφυρό λόγο έναν μεγάλο πολιτισμό, όπου πρωταγωνιστούν εναλλάξ η βία και το αίμα, η ειρήνη, η τάξη, η ανοχή και ο μυστικισμός.

Σ.Ν.

όπως η προηγούμενη παιδική ιστορία –και το πρώτο του βιβλίο– με τίτλο *Για ένα θερινό σινεμά*, είχε για θέμα την καθημερινή ζωή στην πόλη. Το *Μελωδικό χωριό* διαδραματίζεται σε κάποιο χωριό της ελληνικής επαρχίας, όπου οι κάτοικοι καλλιεργούν τα εύφορα χωράφια τους και ζουν ευτυχισμένοι. Κήποι με δέντρα, λουλούδια και φρούτα, μελωδικά πουλιά, υπέροχα τοπία, κάνουν το

μέρος έναν επίγειο παράδεισο. Η κατάσταση ανατρέπεται όταν ένας συγγραφέας εκδίδει βιβλίο εκθειάζοντας το χωριό και διαφημίζοντάς το ως ιδανικό τόπο αναηνχής. Τότε, ένα κύμα επισκεπτών αρχίζει να το κατακλύζει, με αποτέλεσμα οι αγρότες να εγκαταλείψουν τη γη για χάρη του εύκολου κέρδους –γίνονται ταβερνιάρηδες και ξενοδόχοι. Οι αλλαγές του τρόπου ζωής τους όχι μόνο

προκαλούν καταστροφή του περιβάλλοντος, μα οδηγούν στη βαθμιαία παρακμή του χωριού.

Το μήνυμα αυτής της ιστορίας –το βιβλίο εικονογραφείται έξοχα από τον **Σπύρο Δερβενιώτη**– είναι σαφές: ο βιασμός της φύσης, το εύκολο κέρδος, η πλεονεξία έχουν ολέθριες συνέπειες και μάλιστα τιμωρούνται.

Φίλιππος Φιλίππου

Ο άνεμος του κόσμου

Pierre Pelot, με την επιστημονική συνεργασία του Yves Coppens, Κάτω από τον άνεμο του Κόσμου, Εκδ. Γκοβόστη, 1998

Πριν από δύο χρόνια, ένας επιστήμονας, ο **Yves Coppens**, και ένας συγγραφέας, ο **Pierre Pelot**, ταξίδεψαν στην Αφρική, για να καλύψουν μια έρευνα με αντικείμενο την «εξέλιξη του ανθρώπου». Μόλις είχε βρεθεί ο σκελετός μιας γυναίκας που οι παλαιοντολόγοι χαρακτήρισαν ως τον τελευταίο κρικό στην αλυσίδα της εξέλιξης του ανθρώπου. Στη γυναίκα έδωσαν το όνομα Λούσι.

Μαγεμένος ο **Pierre Pelot** από τη Λούσι και την εποποιία του ανθρώπου, ζήτησε από τον **Yves Coppens** να συνεργαστούν για να καταγράψει, σε ένα μυθιστόρημα πια, τις τόσο ενδιαφέρουσες και μαγευτικές μέρες της πορείας του ανθρώπου προς την κατάκτηση του πλανήτη μας!

Ο ίδιος ο συγγραφέας τονίζει: «Ένα συγκεκριμένο επιστημονικό θέμα κατόρθωσε να φέρει κοντά έναν επιστήμονα, έναν γραφίστα κι έναν συγγραφέα. Αντικείμενο της έρευνάς μας: "η εξέλιξη του ανθρώπου". Για μένα, που πάντα ονειρευόμουν να γράψω "Τον Πόλεμο της Φωτιάς", τι το καλύτερο;

Δηγήθηκα τις τελευταίες πιθανές μέρες της ζωής της Λούσι, αφού άκουσα τον Coppens να μιλάει, αφού τον διάβασα, με μια λέξη αφού κόλλησα το μυζρόβιο. Και η Λούσι σημείωσε απρόσμενη επιτυχία στα βιβλιοπωλεία. Την εμπειρία αυτή που έζησα, ποθούσα να την ξαναζήσω. Το ενδιαφέρον μου για τον Αυστραλοπίθηκο με έκανε να εξακολουθήσω να ενδιαφέρομαι για την περιπέτεια του Ανθρώπου. Όταν πρότεινα στον Coppens να ριχτούμε σ' αυτή τη νέα δουλειά, αμέσως συμφώνησε. Έπεσα με τα μούτρα στο γράψιμο, χάραξα τις κατευθυντήριες γραμμές και ζήτησα την έγκρισή του. Δέχτηκε. Πάλι τον άκουσα να δηγεί-

ται, τον διάβασα και βυθίστηκα στο χθες».

Στο βιβλίο αυτό πρωταγωνιστούν πρόσωπα ικανά να παράγουν λόγο. Υπάρχουν διάλογοι εμπνευσμένοι από τα πιο παλιά ίχνη των αρχαιότερων γνωστών γλωσσών.

Ο **Pierre Pelot** και ο φίλος του και επιστημονικός σύμβουλός του **Yves Coppens** μας πείθουν για ένα πράγμα: τα πρόσωπα δεν δημιουργούνται από τους συγγραφείς. Προϋπάρχουν μέσα μας.

Το βιβλίο του **Pelot** είναι το θαυμαστό αποτέλεσμα της συνεργασίας ενός αντικομοφομιστή παλαιοντολόγου με έναν ονειροπόλο συγγραφέα.

Σ.Ν.

Παναγιώτης Ιωακειμίδης, Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση 1981-1996, επιλογή βιβλιογραφίας, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1997

Ο οδηγός αυτός που ετοίμασε ο **Π. Ιωακειμίδης** καλύπτει τη θέση, το ρόλο, την πολιτική της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα-Ένωση, τις συνέπειες για την ελληνική οικονομία και κοινωνία από τη συμμετοχή στην ευρωπαϊκή ενοποιητική διαδικασία, καθώς και τη Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την αναθεώρησή της στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης. Οι δυσκολίες για τον εντοπισμό σχετικής βιβλιογραφίας σε θέματα ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με την έκδοση αυτή ξεπερνιούνται σε μεγάλο βαθμό.

Ο οδηγός απευθύνεται σε κάθε ενδιαφερόμενο για τη μελέτη του φαινομένου της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πρωτίστως για τη μελέτη της θέσης της Ελλάδας στην Ε.Ε.

Οι προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί φοιτητές Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών θα βρουν στις σελίδες αυτού του οδηγού τα βασικότερα έργα που καλύπτουν το ζήτημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης και της θέσης της Ελλάδας.

Σ.Ν.

του εντοπισμού της λογοτεχνικότητάς του είναι σε όλους γνωστή. Η δυσκολία πρόσληψης αυτών των κείμενων υποστηρίζεται από την εμπεριστατωμένη εισαγωγή του Άρη Μπερλή και την άφηση μετάφρασή του. Ένα βιβλίο για *Τα φυτό της Έρχινας. Στη Μυθολογία, στη Βίβλο, στην Ιστορία της Αναστασίας Κανδύλη* το ένατο κατά σειρά βιβλίο που εξέδωσε η «Δημοτική Βιβλιοθήκη Λεβάδειας», (1997). Και είναι ένας φόρος τιμής στην παράκτια χλωρίδα της Έρχινας, το ποτάμι της Λιβαδειάς. Μία φροντισμένη έκδοση που παρουσιάζει φωτογραφικά αλλά και πληροφοριακά στοιχεία που προέρχονται από τη βοτανική, την ιστορία και τη μυθολογία: Ανεμόχορτο, γχερόχορτο, θερμόχορτο, μη με λησιμόνει ...

Ζωντανά και μεράκι χαρακτηρίζει το περιοδικό του Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου Κω *Συνεπάρματα* (τχ. 1, Ιούνιος 1998, τηλ. 0242/23222). Η Χριστίνα Πετροπούλου, υπεύθυνη καθηγήτρια, φαίνεται πως έκανε καλή δουλειά, αν κρίνει κανείς θεματικές επιλογές όπως ρατσισμός, θρησκευτική λατρεία των μουσουλμάνων, η ιστορία της Greenpeace, κ.ά. Στον λαϊκό πολιτισμό της Κω οι μετακινήσεις των ανθρώπων από τα χωριά προς τις εξοχές ονομάζονταν *συνεπάρματα*. Και τώρα που αλλάξαν οι καιροί τα *συνεπάρματα* μπορούν να σημαίνουν τις μετακινήσεις των ανθρώπων από τον κλειστό ατομικό τους βίο στη συλλογική προσπάθεια. Καλή αρχή!

ο χαρτοκόπτης

Τρεχάλα, μπουνίδι και κυνηγητό

ΗΤΑΝ ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ ΤΟΥ '64. Η Μάντσεστερ Γιουνάιτεντ «πέταγε» στο αγγλικό πρωτάθλημα. Δεκατέσσερις αγώνες σερί, με απώλεια μόλις ενός βαθμού. Ήταν Σάββατο. Στο θρυλικό γήπεδο του Ολντ Τράφορντ, οι κόκκινοι διάβολοι υποδέχθηκαν τη Ληντς. Μια ομάδα, που μόλις την προηγούμενη σαιζόν είχε ανεβεί κατηγορία. Προς μεγάλη έκπληξη όλων, η Γιουνάιτεντ έχασε 1-0, με γκολ του Μπόμπυ Κόλλινς. Όσο για τους παίκτες της, μπήκαν στα αποδυτήρια με ματωμένα τα πόδια.

ΣΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΙΑ, κάθε ματς μεταξύ της Μάντσεστερ και της Ληντς ήταν κι ένας μικρός πόλεμος. Οι «τεχνίτες» της Γιουνάιτεντ σιχαίνονταν τους «ξυλοκόπους» της Ληντς – και αντιστρόφως. Στο γήπεδο, έπεφταν κορμιά. «Μόνο με τη Ληντς φόραγα απαραίτητως επικαλαμίδες», δηλώνει σήμερα ο Τζωρτζ Μπεστ, το μεγαλύτερο αστέρι όλων των εποχών, για το βρετανικό ποδόσφαιρο (Ιρλανδός γαρ) αλλά και για τη Γιουνάιτεντ. Ο δε Ματ Μπάσμπι, ο μάνατζερ (πείτε τον προπονητή, αν προτιμάτε) της Μάντσεστερ, έγραψε πριν από τριάντα χρόνια ένα κείμενο ενοχλητικά προφητικό: «Δεν είναι πρόθεσή μου να υποτιμήσω τα επιτεύγματα καμιάς ομάδας. Πιστεύω, ωστόσο, ότι ορισμένες μέθοδοι για την κατάκτηση της επιτυχίας επηρέασαν πάρα πολύ, και αρνητικά επίσης, το βρετανικό φουτμπόλ. Αυτό που έχω υπόψη μου είναι το δυναμικό ποδόσφαιρο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, τα θετικά αποτελέσματα επιτυγχάνονται δίνοντας έμφαση στην ταχύτητα, στη δύναμη και στα φυσικά προσόντα. Αυτή η τακτική, αλλά και οι ομάδες που την ακολουθούν, έχουν πλέον βρει πολυάριθμους μιμητές. Ανατρέφουμε μια σειρά από ομάδες με την εξής φιλοσοφία: “Η ταχύτητα, η ρώμη και η καλή φυσική κατάσταση φθάνουν και περισσεύουν για να κερδίζει κανείς τους πάντες και τα πάντα”. Ξεχνούν, βεβαίως, ότι δίχως το ταλέντο όλες οι προαναφερθείσες αρετές δεν αξίζουν απολύτως τίποτε. Θα ήθελα να δω πρωταθλήτρια στην Αγγλία μια ομάδα μπαλαδόρων, μια ομάδα που θα επικεντρώνει την τακτική της, πάνω απ’ όλους και όλα, στο τεχνικό ποδόσφαιρο».

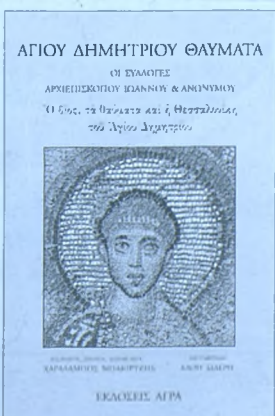
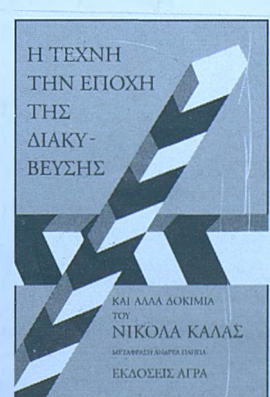
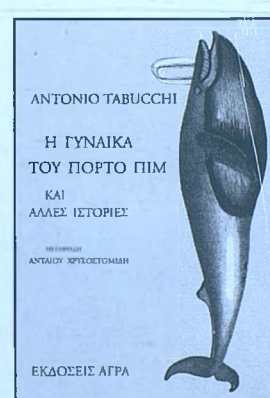
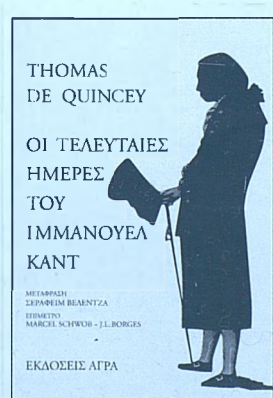
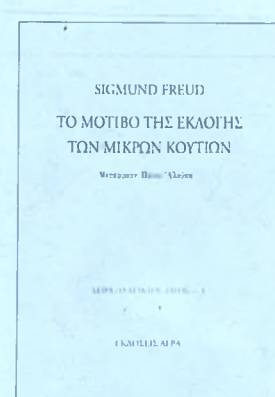
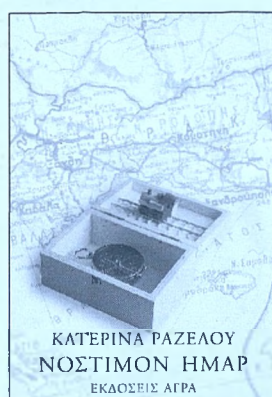
Η ΜΑΝΤΣΕΣΤΕΡ ΓΙΟΥΝΑΪΤΕΝΤ κέρδισε τον αγγλικό τίτλο τις σαιζόν '64-'65 και '66-'67. Το 1968, οι κόκκινοι διάβολοι του Ματ Μπάσμπι στέφθηκαν πρωταθλητές Ευρώπης, νικώντας με σκορ 4-1 την Μπενφίκα στον τελικό του Κυπέλλου Πρωταθλητριών Ευρώπης. Ο Τζωρτζ Μπεστ πέτυχε το δεύτερο γκολ.

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΧΡΗΣΤΟ
ΞΑΝΘΑΚΗ

ΥΓ. Αφιερωμένο εξαιρετικά σε όσους πιστεύουν ότι το αγγλικό ποδόσφαιρο δεν ήταν ποτέ του τίποτε άλλο παρά τρεχάλα, μπουνίδι και κυνηγητό.

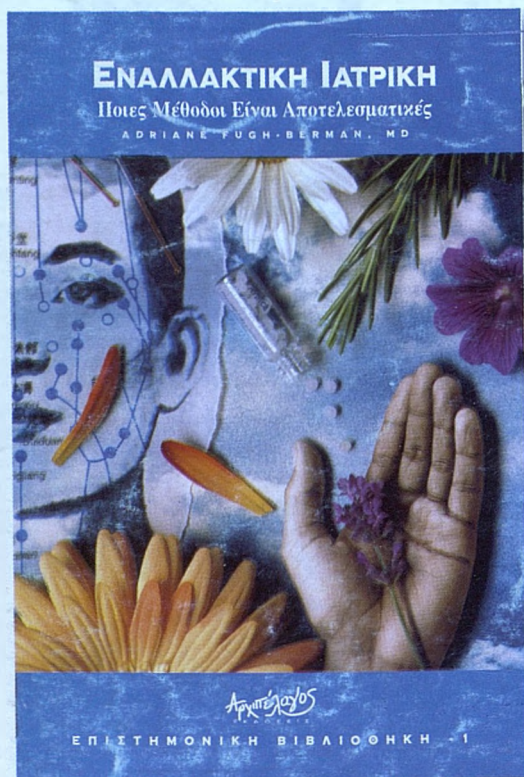


ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΑΠΟ ΤΟ 1979



ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Adriane Fugh - Berman



ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ Ποιες Μέθοδοι Είναι Αποτελεσματικές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ
ΛΕΩΦ. ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ 2,
166 73 ΒΟΥΛΑ. ΤΗΛ. 96 59 935

Το βιβλίο “Εναλλακτική Ιατρική: ποιες μέθοδοι είναι αποτελεσματικές” της γιατρού Adriane Fugh - Berman, αποτελεί μία ολοκληρωμένη επιστημονική και αντικειμενική προσέγγιση των σημαντικότερων εναλλακτικών μορφών θεραπειάς:

- Ομοιοπαθητική
- Βελονισμός
- Αρωματοθεραπεία και αιθέρια έλαια
- Βότανα
- Αγιουρβέδα και γιόγκα
- Βιοανάδραση
- Χειροπρακτική
- Ύπνωση
- Χαλάρωση και διαλογισμός
- Μασάζ και bodywork

Ακόμα το βιβλίο περιέχει:

Αναλυτική αναφορά στο ρόλο της άσκησης και της διατροφής στη διατήρηση της υγείας και της ευεξίας. Οι βιταμίνες και τα συμπληρώματα διατροφής προλαμβάνουν ή ακόμα και θεραπεύουν, ασθένειες;

Πόσο και πώς επιδρά η διανοητική στη σωματική υγεία;

Αυτά και πολλά ακόμα ερωτήματα βρίσκουν την απάντησή τους στο βιβλίο αυτό. Και το σημαντικότερο είναι πως πρόκειται για μια επιστημονικά τεκμηριωμένη απάντηση.

Γραμμένο σε απλή και κατανοητή γλώσσα με επεξηγήσεις των αναφερόμενων επιστημονικών όρων, το βιβλίο αυτό απευθύνεται στον καθένα μας που επιθυμεί να ενημερωθεί σε βάθος και αντικειμενικά για τις εναλλακτικές θεραπευτικές μεθόδους, που έχουν μπει πλέον στην καθημερινή μας ζωή.